

Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania z siedzibą w Rzeszowie
Kolegium Mediów i Komunikacji Społecznej

R o z p r a w a d o k t o r s k a

Powstanie i ewolucja radia RMF Classic (2003 – 2018)

Konrad Gryczan

Promotor
dr hab. Krzysztof Gajdka

Promotor pomocniczy
dr Monika Białek

Rzeszów 2023

SPIS TREŚCI

WSTĘP	5
KLASYKA MEDIÓW TRADYCYJNYCH – GENEZA ZJAWISKA FORMATOWANIA MEDIÓW I OBECNOŚĆ FORMATU CLASSICAL MUSIC W POLSCE I NA ŚWIECIE	15
1.1. DEFINICJA FORMATU	16
1.2. GENEZA ZJAWISKA	18
1.3. ZASADY FORMATOWANIA	19
1.4. RODZAJE FORMATÓW RADIOWYCH	23
1.5. UMOCOWANIE FORMATU W POLSKIEJ RZECZYWISTOŚCI MEDIALNEJ	25
1.6. KLASYKA I FILM W ETERZE – MEDIA PREZENTUJĄCE MUZYKĘ FILMOWĄ I KLASYCZNĄ	26
1.6.1. <i>Format classical music - Publiczne stacje radiowe</i>	31
1.6.2. <i>Format classical music - Komercyjne oraz niepubliczne stacje radiowe</i>	42
WOKÓŁ RMF CLASSIC - OTOCZENIE MEDIALNE – STAN NA ROK 2018	47
2.1. GRUPA RMF ORAZ KONCERN MEDIALNY BAUER MEDIA W POLSCE	49
2.2. FORMAT CLASSICAL MUSIC	59
2.3. RMF CLASSIC JAKO RADIO PONADREGIONALNE	60
2.3.1. <i>Białystok – sytuacja na rynku stacji radiowych – stan na czerwiec 2018</i>	62
2.3.2. <i>Bydgoszcz – sytuacja na rynku stacji radiowych – stan na czerwiec 2018</i>	64
2.3.3. <i>Częstochowa – sytuacja na rynku stacji radiowych – stan na czerwiec 2018</i>	64
2.3.4. <i>Elbląg – sytuacja na rynku stacji radiowych – stan na czerwiec 2018</i>	65
2.3.5. <i>Gdańsk i Gdynia – sytuacja na rynku stacji radiowych – stan na czerwiec 2018</i>	66
2.3.6. <i>Katowice – sytuacja na rynku stacji radiowych – stan na czerwiec 2018</i>	67
2.3.7. <i>Kielce – sytuacja na rynku stacji radiowych – stan na czerwiec 2018</i>	68
2.3.8. <i>Kraków – sytuacja na rynku stacji radiowych – stan na czerwiec 2018</i>	69
2.3.9. <i>Lublin – sytuacja na rynku stacji radiowych – stan na czerwiec 2018</i>	69
2.3.10. <i>Łódź – sytuacja na rynku stacji radiowych – stan na czerwiec 2018</i>	70
2.3.11. <i>Olsztyn – sytuacja na rynku stacji radiowych – stan na czerwiec 2018</i>	70
2.3.12. <i>Opole – sytuacja na rynku stacji radiowych – stan na czerwiec 2018</i>	72
2.3.13. <i>Poznań – sytuacja na rynku stacji radiowych – stan na czerwiec 2018</i>	72
2.3.14. <i>Płock – sytuacja na rynku stacji radiowych – stan na czerwiec 2018</i>	73
2.3.15. <i>Szczecin – sytuacja na rynku stacji radiowych – stan na czerwiec 2018</i>	74
2.3.16. <i>Toruń – sytuacja na rynku stacji radiowych – stan na czerwiec 2018</i>	74
2.3.17. <i>Warszawa – sytuacja na rynku stacji radiowych – stan na czerwiec 2018</i>	75
2.3.18. <i>Włocławek – sytuacja na rynku stacji radiowych – stan na czerwiec 2018</i>	76
2.3.19. <i>Wrocław – sytuacja na rynku stacji radiowych – stan na czerwiec 2018</i>	76
2.3.20. <i>Zielona Góra – sytuacja na rynku stacji radiowych – stan na czerwiec 2018</i>	77
2.3.21. <i>Konkurencyjność RMF Classic względem Polskiego Radia Programu 2</i>	77
MOŻEMY GRAĆ. RMF CLASSIC W ŚWIECIE POLSKIEGO PRAWA MEDIALNEGO – ANALIZA DOKUMENTÓW KONCESYJNYCH.....	81
3.1. KONCESJA NR 234/98 R ORAZ DECYZJE ODNOŚNE	84
3.2. KONCESJA NR 267/2001-R ORAZ DECYZJE ODNOŚNE	86
3.3. KONCESJA NR 070/K/2011-R ORAZ DECYZJE ODNOŚNE	88
3.4. KONCESJA NR 122/P/2002-R ORAZ DECYZJE ODNOŚNE	89
3.5. KONCESJA NR 034/K/2009-R ORAZ DECYZJE ODNOŚNE	91
3.6. PODSUMOWANIE.....	91

KLASYKA NA KOPCU – HISTORIA, LUDZIE, AUDYCJE.....	94
4.1. RMF FM.....	95
4.2. OPERA FM	97
4.3. POCZĄTKI RMF CLASSIC	99
4.4. ROK 2003.....	101
4.4.1. Pierwszy skład redakcji RMF Classic.....	102
4.4.2. Pierwsze zmiany składu.....	104
4.5. ROK 2004.....	105
4.6. ROK 2005.....	106
4.7. ROK 2006.....	109
4.8. ROK 2007.....	112
4.9. ROK 2008.....	114
4.10. ROK 2009.....	116
4.11. ROK 2010.....	118
4.12. ROK 2011.....	119
4.13. ROK 2012.....	122
4.14. ROK 2013.....	125
4.15. ROK 2014.....	128
4.16. ROK 2015.....	130
4.17. ROK 2016.....	132
4.18. ROK 2017.....	135
4.19. ROK 2018.....	137
4.20. STRUKTURA PROGRAMU ORAZ ANIMACJA ANTENY	140
4.21. OSOBY ZWIĄZANE Z RMF CLASSIC	143
4.21.1. Magdalena Wojewoda-Mleczko.....	144
4.21.2. Paweł Pawlik.....	145
4.21.3. Jowita Dziedzic-Golec	147
4.21.4. Pozostali członkowie redakcji w roku 2018.....	148
4.22. PROGRAMY	152
4.22.1. Lista Przebojów Muzyki Filmowej.....	155
Podsumowanie	157
ZAKOŃCZENIE	159
BIBLIOGRAFIA	165
STRESZCZENIE.....	190
SUMMARY.....	192
SPIS TABEL.....	194
ANEKS.....	195
ZAŁĄCZNIK 1.	196
HISTORIA MUZYKI KLASYCZNEJ	196
<i>Determinanty muzyki klasycznej.....</i>	<i>196</i>
<i>Średniowieczna muzyka poważna.....</i>	<i>198</i>
<i>Renesansowa muzyka poważna</i>	<i>202</i>
<i>Common practice – muzyka poważna od baroku po współczesność`</i>	<i>203</i>
<i>Muzyka baroku.....</i>	<i>203</i>
<i>Muzyka klasycystyczna</i>	<i>204</i>
<i>Muzyka romantyczna</i>	<i>205</i>
<i>Modernistyczna oraz współczesna muzyka poważna.....</i>	<i>207</i>
ZAŁĄCZNIK 2.	209

HISTORIA MUZYKI FILMOWEJ.....	209
<i>Kino dźwiękowe.....</i>	<i>210</i>
<i>Twórcy muzyki filmowej.....</i>	<i>212</i>
ZAŁĄCZNIK 3.....	214
OTOCZENIE RMF CLASSIC JAKO NADAWCY PONADREGIONALNEGO – STACJE I NADAJNIKI OBECNE W MIASTACH, W KTÓRYCH NADAJE RMF CLASSIC – STAN NA CZERWIEC 2018 R.	214
ZAŁĄCZNIK 4.....	228
PORÓWNANIE POZYCJI RMF CLASSIC I PR PROGRAMU 2 – STAN NA GRUDZIEŃ 2020 R.....	228

Wstęp

Radio komercyjne prezentujące niekomercyjne treści zdaje się nie mieć szans na utrzymanie się na rynku medialnym, a już szczególnie taka rozgłośnia, która specjalizuje się w muzyce klasycznej. W związku z tym powstanie, dynamiczny rozwój i w efekcie spektakularny sukces RMF Classic są niewątpliwie wymagającym głębszej analizy fenomenem na polskim rynku medialnym.

W większości państw europejskich popularyzacja kultury wysokiej, w tym muzyki klasycznej, pozostaje w sferze działalności nadawców publicznych. Wynika to przede wszystkim z ich misji bądź zadań statutowych, realizowanych najczęściej w ramach specjalnie wyznaczonych i powołanych do tego celu stacjach formatowanych. Na rynkach medialnych państw europejskich funkcjonują liczne stacje publiczne upowszechniające kulturę wysoką ze szczególnym naciskiem na muzykę klasyczną oraz inne gatunki postrzegane jako „ambitne”, jak na przykład jazz¹. Liczba takich podmiotów w poszczególnych państwach jest bardzo zróżnicowana, na co wpływ mają z pewnością uwarunkowania prawne (przykładem może być geograficzne rozmieszczenie nadawców publicznych w Republice Federalnej Niemiec, spowodowane właśnie federalnym charakterem państwa niemieckiego). Podmiotem niniejszego opracowania nie będzie jednak żadna ze stacji publicznych, a rozgłośnia komercyjna. RMF Classic nie jest ewenementem na skalę światową, ani nawet europejską, co ciekawe – nie jest to również pierwszą tego typu stacją w Polsce. O jej unikatowości na polskim rynku medialnym stanowi przede wszystkim długotrwała w kontekście czasów radia komercyjnego działalność oraz wciąż zwiększająca się popularność². Świątująca w 2018 r. piętnastolecie istnienia na polskim rynku medialnym stacja ciągle zdobywa popularność wśród rosnącego audytorium, a także z sukcesami realizuje swoją misję popularyzowania muzyki klasycznej i kultury filmowej. Jubileusz zbiegł się także z dwudziestą rocznicą powstania rozgłośni, będącą bezpośrednią poprzedniczką RMF Classic, nieistniejącej już Opery FM.

Celem niniejszej dysertacji jest opis oraz analiza działalności stacji RMF Classic, która jest na polskim rynku medialnym niewątpliwym fenomenem. Wiele aspektów działalności RMF Classic wymaga głębszej analizy. Między innymi w aspektach takich jak - stacja radiowa

¹ Zestawienie istniejących w Europie publicznych stacji radiowych o formacie *classical music* w Tabeli 2, umieszczonej w pierwszym rozdziale dysertacji.

² W latach 2009-2018 udział słuchalności RMF Classic systematycznie wzrastał z poziomu 0,5%, do 1% w roku 2015 i około 1,5% w roku 2018. Rok 2021 przyniósł rekordowy udział na poziomie 2%. Jest to szczególnie istotne z uwagi na to, że RMF Classic nie jest stacją ogólnopolską, a jedynie ponadregionalną, a wynik z roku 2021 przewyższa chociażby słuchalność ogólnopolskiego Programu III Polskiego Radia.

jako samodzielne zjawisko medialne, a przez wzgląd na jego ciągłą obecność na runku medialnym - nowe możliwości, unikatowe rozwiązania i inicjatywy na skalę krajową, czyli przyszłość. Z pewnością zagadnieniem godnym oddzielnego opracowania jest Festiwal Muzyki Filmowej, którego historia nakreślona w jednym z rozdziałów, może być przyczynkiem do dalszych rozważań. W trakcie analizy zwrócono również uwagę na szczególne znaczenie otoczenia medialnego w rozwoju i ekspansji stacji radiowej, a także określono uwarunkowania zewnętrzne działalności medium uzależnione od kooperantów, konkurentów oraz warunków geograficzno-technologicznych.

Nauki o komunikacji społecznej i mediach są formalnie bardzo młodą dyscypliną, utworzoną na mocy Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 20 września 2018 roku. Wcześniej zagadnienia mieszczące się w tej dyscyplinie zawierały w sobie odpowiednio nauki o mediach (w latach 2011-2018) oraz nauki o poznaniu i komunikacji społecznej (2005-2018)³. Stwierdzenie jednak, że przed rokiem 2018 czy też nawet 2005, media w Polsce nie były przedmiotem badań naukowych, jest z założenia błędne. Lata te są jedynie czasem „wykryształowania się”, usamodzielnienia dyscypliny naukowej⁴. Wieloletnie badania prasy, radia i telewizji prowadzone były przez specjalistów innych dyscyplin naukowych, którzy swoją uwagę zwrócili na różnorodne aspekty mediów i komunikacji. Wśród wielkich nazwisk polskiego medioznawstwa nie zabrakło językoznawców, socjologów, historyków, politologów, prawników czy też ekonomistów. Wskazuje to na rozpiętość zagadnień związanych z mediami, a sięgających do innych dziedzin i dyscyplin. Sytuacja ta pozwala również na zaczerpnięcie doświadczeń, mechanizmów i technik badawczych z dyscyplin, z których wywodzą się medioznawczy. Wieloaspektowe podejście do tematu mediów wskazuje na ogromną rolę, jaką odgrywają one w codziennym życiu. Nauki ekonomiczne oraz prawne wskazują na zasady rządzące, zarówno całym rynkiem medialnym, jak i jego poszczególnymi podmiotami. Nauki humanistyczne pozwalają na użycie pewnych paradygmatów podczas badania formy i treści przekazów

³ Uchwała Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów z dnia 24 października 2005 r. w sprawie określenia dziedzin i dyscyplin nauki i dziedzin sztuki oraz dyscyplin naukowych i artystycznych, <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WMP20050791120/O/M20051120.pdf>, 27.07.2020.

Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 8 sierpnia 2011 r. w sprawie obszarów wiedzy, dziedzin nauki i sztuki oraz dyscyplin naukowych i artystycznych, <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20111791065/O/D20111065.pdf>, 27.07.2020.

Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 20 września 2018 r. w sprawie dziedzin nauki i dyscyplin naukowych oraz dyscyplin artystycznych, <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20180001818/O/D20181818.pdf>, 27.07.2020.

⁴ *Nauki o mediach i komunikacji społecznej krystalizacja dyscypliny w Polsce: tradycje, problemy, rezultaty*, red. A. Adamski, S. Gawroński, M. Szewczyk, Oficyna Wydawnicza ASPRA, Warszawa 2017.

medialnych. Natomiast nauki socjologiczne, psychologia, a nawet pedagogika wskazują na siłę ich oddziaływania.

Literatura medioznawcza w Polsce jest bardzo bogata, a jednocześnie z racji interdyscyplinarności, ciągłego rozwoju rynku medialnego oraz technologii, jest to z pewnością zasób, który można wzbogacić w wielu – mniej lub bardziej niszowych – obszarach. Z racji swojego zasięgu tematycznego publikacje podzielić można między innymi na opisujące przekrojowo pewien aspekt rynku medialnego (jak uwarunkowania prawne i polityczne), konkretny segment rynku, ale także monograficzne spojrzenia na indywidualne podmioty lub kategorie podmiotów na tym rynku istniejące. To właśnie w obrębie tego ostatniego zakresu pozostało jeszcze wiele do opisania. Wynika to ze specyfiki nie tylko samego rynku medialnego, ale także polskiej historii, jako kraju suwerennego, który w wielu aspektach musiał odrobić zaległości względem świata zachodniego.

Będąca podmiotem opracowania stacja radiowa, RMF Classic jest częścią stosunkowo stabilnego⁵ strukturalnie polskiego rynku radiowego, dlatego, niezwykle ważna jest znajomość jemu poświęconych badań. W tym kontekście powstało wiele wyczerpujących prac, między innymi książki Stanisława Jędrzejewskiego pt. *Radio w komunikacji społecznej – rola i tendencje rozwojowe*⁶ oraz *Od radia Marconiego do mediów strumieniowych*⁷, Grażyny Stachyry – *Gatunki audycji w radiu sformatowanym*⁸. W kontekście produkcji radiowej wyróżnić można także pozycję autorstwa Roberta McLeisha *Produkcja radiowa*⁹, zaś jako pracę przeglądową historii w szczególności czasu po transformacji ustrojowej, książkę Marcina Hermanowskiego i Wiesławy Kubaczewskiej *Radio – historia i współczesność*¹⁰. Jednymi z młodszych pozycji dotyczących polskich nadawców radiowych są wydana w serii *Dyskurs politologiczny Akademii Ignatianum* książka Mirosława Łakomego *Rynek radiowy w Polsce* oraz *Radiofonia w*

⁵ Stabilność rynku medialnego we współczesnej Polsce, mimo że jest stosunkowo wysoka, nie uniknęła w ostatnich latach swoistych wstrząsów. Jako rezultat ingerencji władzy w media publiczne doszło do przetasowań na rynku prasowym, ale także radiowym, gdzie po wydarzeniach dotyczących Programu Trzeciego Polskiego Radia, zauważalny jest znaczny spadek udziału stacji publicznych w słuchalności, a także poprzez to oraz innych i podobnym charakterze wydarzeń doszło do powstania nowych stacji radiowych. Zmiany nie dotknęły jednak bezpośrednio RMF Classic, jednak pogłębiły niekorzystną sytuację stacji publicznych, w tym Programu II.

⁶S. Jędrzejewski, *Radio w komunikacji społecznej - rola i tendencje rozwojowe*, Warszawa 2003.

⁷ S. Jędrzejewski, *Od radia Marconiego do mediów strumieniowych. Rewolucja technologiczna, ewolucja przekazu i odbioru*, Warszawa 2020.

⁸ G. Stachyra, *Gatunki audycji w radiu sformatowanym*, Lublin 2008.

⁹ R. McLeish, *Produkcja radiowa*, Kraków 2007.

¹⁰ M. Hermanowski, W. Kubaczewska, *Radio – historia i współczesność*, Poznań 2008.

Polsce. Zarys dziejów wspomnianego już wcześniej Marcina Hermanowskiego¹¹. Część publikacji dotyczy analiz już nie całego rynku, lecz określonego segmentu. Wśród badaczy, zajmujących się tematyką stacji radiowych o zawężonym zakresie tematycznym lub audytoryjnym, na szczególną uwagę zasługuje związana z Uniwersytetem Warmińsko-Mazurskim, Urszula Doliwa, która w licznych pracach koncentruje się na radiostacjach społecznych, studenckich oraz religijnych¹². Dodatkowo, w kontekście mediów studenckich, czy też uczelnianych należy wspomnieć między innymi o publikacji redagowanej przez Monikę Białek oraz Magdalenę Iwanowską z Uniwersytetu Gdańskiego¹³.

Również znajomość prac zajmujących się omówieniem problematyki poszczególnych stacji radiowych, jest ważna oraz pomocna przy opracowaniu metodologii prowadzonych badań poświęconych stacji RMF Classic. Na rynku obecne są zarówno – stosunkowo mało liczne – monografie, jak również wyczerpujące szczegółowo wybrane konteksty działalności radiostacji. Stosunkowo nową monografią pojedynczego medium jest dysertacja doktorska Mariana Miszczuka pt. *Rozgłośnia Harcerska 1957-1993*, w której korzystając z materiałów redakcyjnych oraz własnych doświadczeń związanych z wieloletnią pracą w tytułowej redakcji, autor dokonuje gruntownej analizy historii i funkcjonowania stacji radiowej¹⁴. Dodatkowo, stosunkowo szeroko opracowane są zagadnienia związane z programami Polskiego Radia. Związane jest to z długą historią i rolą, jaką odgrywały one zarówno w czasach przedwojennych, jak również w okresie wojny, Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, a także w czasach po transformacji ustrojowej¹⁵. Swoje miejsce w literaturze otrzymały także opracowania historii i działalności

¹¹ M. Łakomy, *Rynek radiowy w Polsce*, Kraków 2012; M. Hermanowski, *Radiofonia w Polsce. Zarys dziejów*, Poznań 2018.

¹² U. Doliwa, *Radio studenckie w Polsce*, Wydawnictwo UW-M, Olsztyn 2008; U. Doliwa, *Religious Radio Stations in Poland: A Community-Oriented Catholic Ghetto? A Case Study of Radio Niepokalanów*, [w:] *Radio: the Resilient Medium*, M. Oliveira, G. Stachyra, G. Starkey (red.), Centre for Research in Media and Cultural Studies, Sunderland 2014, s. 205-217; U. Doliwa, *Radio społeczne – trzeci obok publicznego i komercyjnego sektor radiowy*, Olsztyn 2016.

¹³ *Radiouczce(L)ni. Radio w badaniach naukowych i praktyce akademickiej.*, red. M. Białek, M. Iwanowska, Warszawa 2018. Drugi tom wydano w roku 2020. Redaktorami tomu byli Monika Białek oraz Dariusz Rott.

¹⁴ M. Miszczuk, *Rozgłośnia Harcerska 1957-1993*, Rzeszów 2016.

Dysertacja doktorska Mariana Miszczuka pt. *Rozgłośnia Harcerska 1957-1993* obroniona w roku 2016, została również nagrodzona w konkursie na Prace Naukowe Poświęcone Tematyce Harcerskiej im. hm. Olgierda Fietkiewicza.

¹⁵ M.J. Kwiatkowski, *Narodziny Polskiego Radia. Radiofonia w Polsce w latach 1918-1929*, Warszawa 1972.

M.J. Kwiatkowski, *Wrzesień 1939 w warszawskiej rozgłośni Polskiego Radia*, Warszawa 1984.

Polskie Radio w czasie II wojny światowej, red. A. Budzyński, K. Jasiewicz, Warszawa 2015.

M. Gutowski, *Trójka z dżemem: palce lizać! Biografia pewnego radia*, Kraków 2012.

E. Winnicka, C. Łazarewicz, *Zapraszamy do Trójki*, Warszawa 2012.

Polskie Radio i Telewizja w stanie wojennym, red. S. Ligarski, G. Majchrzak, Warszawa 2011.

oddziałów lokalnych Polskiego Radia, a wśród nich między innymi katowicki, lwowski czy rzeszowski¹⁶.

Poszukując prac dotyczących radia w Polsce, warto zwrócić uwagę również na obecność prac dyplomowych (licencjackich oraz magisterskich), badających lub opisujących szczegółowo wybrane aspekty działalności medium. W kontekście będącej podmiotem dysertacji stacji RMF Classic powstały między innymi:

- *Między misją a komercją. Funkcjonowanie radia RMF Classic w latach 2003-2008* autorstwa Piotra Koziarza. Praca magisterska napisana pod kierunkiem dr hab. Izabeli Dobosz na Uniwersytecie Jagiellońskim¹⁷;
- *Kulturoznawcza rola radia RMF Classic* autorstwa Katarzyny Sai. Praca licencjacka napisana pod kierunkiem dr Moniki Kowalczyk w Wyższej Szkole Filozoficzno-Pedagogicznej Ignatianum w Krakowie¹⁸;
- *Specyfika radia RMF Classic w kontekście komunikacji z odbiorcą* autorstwa Marty Calik. Praca licencjacka napisana pod kierunkiem dr Lucyny Słupek na Uniwersytecie Jagiellońskim¹⁹.

Wieloaspektowa analiza dojrzałego medium, jakim jawi się RMF Classic w kontekście obecności na rynku już prawie od dwudziestu lat, jest niezbędna. Wyznaczona tematem dysertacji cezura czasowa zdaje się wskazywać, iż te 15 lat jest okresem w jakiś sposób zamkniętym. Tymczasem RMF Classic wciąż nadaje i zdobywa coraz to większe audytorium. Mimo, iż praca skupia się na latach 2003-2018, wskazane są również zmiany w istotnych aspektach działalności, które nastąpiły już po jubileuszu piętnastolecia, w tym między innymi zmiany składu redakcji czy też wyniki słuchalności.

Celem niniejszej dysertacji jest kompleksowy opis zjawiska medialnego, jakim jest RMF Classic. Co istotne opracowanie to, zawierając elementy dotyczące historii radia w Polsce, wypełnia częściowo lukę dotyczącą stanu wiedzy o polskim rynku radiowym. Aktualnie dostępne publikacje książkowe i artykuły pozostawiają ogromny zakres rynku w stanie odkrytym i opisanym jedynie częściowo. Wybraną metodologią, czy też jak określa to wielu

¹⁶ *Polskie Radio Katowice 1927-2007*, red. H. Grzonka, Katowice 2007.

A. Musialik-Chmiel, *Radio Katowice – Ligoniove Radio...*, Katowice 2014.

C. Halski, *Polskie Radio Lwów*, Londyn 1985.

A. Zajdel, *Sześć dekad w eterze. Polskie Radio Rzeszów 1951-2011*, Rzeszów 2012

¹⁷ P. Koziarz, *Między misją a komercją. Funkcjonowanie radia RMF Classic w latach 2003-2008*, Kraków 2009.

¹⁸ K. Saja, *Kulturotwórcza rola radia RMF Classic*, Kraków 2010.

¹⁹ M. Calik, *Specyfika radia RMF Classic w kontekście komunikacji z odbiorcą*, Kraków 2011.

współczesnych badaczy, strategią badawczą, jest studium przypadku. Wskazują oni, że jest to podejście badawcze pozwalające na opis i analizę konkretnych zdarzeń, osób czy zjawisk w sytuacji, gdy analizie podlegają dane z różnych źródeł, a także obejmujące wiele zmiennych i wyników²⁰. *Case study* czerpie z technik badawczych z zakresu badań ilościowych oraz jakościowych, aby jak najlepiej scharakteryzować różne konteksty badanego zjawiska. Studia przypadku są pomocne w opisywaniu złożoności czynników, które oddziałują bądź składają się na strukturę podmiotu badań. Do narzędzi badawczych łączonych podczas badań z gatunku studiów przypadku wyróżnić można między innymi: wywiady bezpośrednie, analizy dokumentów źródłowych, analizy aktów prawnych czy też kwerendy prasowe²¹.

Badania realizowane jako studia przypadku mogą mieć charakter eksploracyjny, eksplanacyjny bądź opisowy²². Babbie za główny cel *case study* stawia opis, jednak zwraca uwagę, że studia o charakterze pogłębionym mogą już mieć charakter eksplanacyjny²³. Jak jednak wskazują Antoni Kożuch i Izabela Marzec, bardzo często eksploracyjne i opisowe studia przypadku stają się niejako „badaniami pilotażowymi”, podwalinami pod dalsze badania o charakterze eksploracyjnym, wyjaśniającym, a także stają się podstawami do formułowania nowych teorii i założeń²⁴. Jednocześnie podejmując się analizy opisowej sformułowanie hipotez badawczych może być problematyczne. Wynika to z faktu, iż poznając badane zjawisko często badacz nie jest świadom wszystkich jego aspektów. Dodatkowo samo badanie mając charakter rozwojowy, może przyczynić się do tego, że czynnik w pierwotnych założeniach nieistotny, w toku badania wychodzi na pierwszy plan.

W niniejszej dysertacji dokonano opisowego studium przypadku, które obejmowało wiele źródeł informacji, a także użyto różnorodnych technik badawczych. Wśród badanych aspektów zwrócono uwagę na zależności stacji radiowej w kontekstach korporacyjnych oraz konkurencyjnych, a szczegółowe informacje w tych tematach pozyskano między innymi przeprowadzając wywiady bezpośrednie, analizując dokumenty źródłowe dostarczone przez redakcję, a także ogólnodostępne materiały dotyczące działalności RMF Classic, takie jak akty

²⁰ E. Babbie, *Badania społeczne w praktyce*, PWN, Warszawa 2004, s. 320-321.

K.M. Eisenhardt, *Building Theories from Case Study Research*, *Academy of Management Review*, T.14, nr 4, 1989.

R.K. Yin, *Case Study Research Design and Methods*, Thousand Oaks 2003, s.12-14.

²¹ W dzisiejszych czasach konieczne jest rozszerzenie źródeł kwerendy prasowej o treści multimedialne oraz internetowe.

²² R. Stake, *Case Studies*, [w]: *Handbook of Qualitative Research*, red. N. Denzin, Y. Lincoln, Sage Public., Thousand Oaks 2000.

²³ E. Babbie, dz. cyt., s. 320.

²⁴ A. Kożuch, I. Marzec, *Studium przypadku jako strategia badawcza w naukach społecznych*, „Zeszyty Naukowe WSOWL”, 2014, nr 2, s. 32-44.

prawne (koncesje, decyzje dotyczące koncesji, wpisy w Monitorze Sądowym i Gospodarczym), czy doniesienia prasowe (zarówno w mediach tradycyjnych, jak i w Internecie), komunikaty medialne podmiotowego medium. Materiały te wskazują na dynamikę rozwoju i zmian w medium w czasie, a także pozwalają na ewentualne wnioskowanie na temat potencjalnych kierunków rozwoju.

Analiza wskazanych powyżej źródeł, a także zastosowanie wymienionych technik badawczych wskazuje na unikatowy charakter stacji RMF Classic na polskim rynku medialnym. Pozwala to także sformułować następujące hipotezy badawcze:

H1: RMF Classic zagospodarowuje część popytu na treści związane z kulturą wysoką na polskim rynku radiowym.

H2: RMF Classic jako podmiot komercyjny zdobywa przewagę nad konkurencyjnym medium publicznym dzięki doświadczeniom medialnym otoczenia korporacyjnego.

Pierwszy rozdział dysertacji poświęcony jest zjawisku, które poniekąd stało się źródłem rozważań dotyczących RMF Classic, a więc formatowaniu stacji radiowych. Zapoczątkowano je w Stanach Zjednoczonych i stanowiło szansę na przetrwanie wielu małych stacji radiowych, które poprzez przeformatowanie znalazły lub zwiększyły grono odbiorców. Jako proces nieustanny oraz obserwowany od kilku dziesięcioleci wart jest wnikliwej analizy. Na podstawie źródeł określono katalog podstawowych formatów dostępnych na rynku medialnym, a następnie skupiono się na formacie *classical music*. Rozdział niniejszy zawiera w sobie obszernie zestawienie publicznych oraz prywatnych stacji radiowych w Polsce i na świecie z dodatkowym omówieniem niektórych przypadków. W opracowaniu autor posiłkował się między innymi opracowaniami Grażyny Stachyry i Kingi Zdrojewskiej.

Drugim rozdziałem dysertacji jest dokonany w trzech aspektach opis otoczenia medialnego RMF Classic wraz z jego uwarunkowaniami zewnętrznymi. To właśnie one pomagają w przeanalizowaniu przemian stacji radiowej ze względu na konkurencję czy też strukturę własnościową. W kontekście warunków zewnętrznych na myśl przychodzi metaforyka militarna, a dokładnie zasady wywodzące się ze starożytnego traktatu chińskiego *Sztuka wojny* przypisywanego Sun Tzu²⁵. Księga ta jest dziś traktowana jak podręcznik prakseologii. Działalność rynkowa jako metaforyczna wojna pozwala na zrozumienie wielu aspektów biznesu medialnego w zupełnie nowych kontekstach. Warunki zewnętrzne działania stacji radiowej podzielić można

²⁵ Sun Tzu, *Sztuka wojenna*, Kraków 2017.

na otoczenie korporacyjne oraz konkurencyjne w kontekście formatowym i kontekście terytorialnym.

Korporacyjne otoczenie medialne jest swoistym zapleczem finansowym, kadrowym i know-how dla każdej instytucji medialnej. Poznając je wskazuje się na sojuszników, odpowiadając na pytanie: „Kto w tej wojnie jest po naszej stronie? Kto jest sojusznikiem?” Podrozdział dotyczący tego elementu opisuje między innymi zmiany w strukturze własnościowej stacji, powiązanych kapitałowo nadawców radiowych i telewizyjnych, a także wydawnictw prasowych. Drugi aspekt otoczenia to określenie bezpośredniej konkurencji w kontekście dostępu do audytorium. Nasycenie rynku mediami danego formatu jest szczególnie ważne w odniesieniu do stacji radiowych, gdzie wyraźnie za pomocą formatów akcentuje się grupę docelową odbiorców. Dlatego przesycenie rynku może spowodować małe szanse na wejście nowych podmiotów medialnych i ukształtowanie sobie na nim znaczącej pozycji. W zaproponowanej powyżej metaforyce aspekt ten odpowiadałby na pytanie „Przeciw komu walczymy?”, jednocześnie wskazując na rywali walczących o te same zasoby. Podrozdział opisujący konkurencję formatową RMF Classic wskazuje na polskich nadawców, których celem jest promocja kultury wysokiej. Oprócz mediów, stanowiących bezpośrednią konkurencję w stosunku do grupy docelowej, każda stacja radiowa mierzy się również z technologicznym, a więc też geograficznym otoczeniem medialnym. Stacje formatu *classical music* oraz *adult contemporary* z punktu widzenia grup docelowych nie stanowią dla siebie konkurencji, lecz wskazane w dokumentach koncesyjnych dopuszczone do użycia nadajniki mogą stanowić znaczącą przeszkodę w dotarciu do odbiorcy. Nie chodzi jednak o fakt interferencji sygnału, a raczej obfitości nadających koncesjonariuszy i ich bardziej uniwersalny profil. Obszar, na którym operuje dany nadawca, ma określoną „pojemność”, do użytku medialnego dostępny jest ograniczony zakres częstotliwości radiowych, a więc w obrębie koncesjonowanych w danym miejscu nadawców występuje także pewnego rodzaju konkurencja. Tak więc nie o bezpośrednich przeciwników w walce o słuchaczy chodzi, a o ewentualne przeszkody w dotarciu do nich. Podrozdział określający technologiczno-terytorialne uwarunkowania nadawania RMF Classic wskazuje nie tyle konkurentów, a grunt, na którym przyszło walczyć.

Dwa pierwsze uwarunkowania (korporacyjne i konkurencji formatowej) można więc sprowadzić do ról sojuszników i wrogów w walce o słuchaczy. A jak głosi jeden z najbardziej znanych cytatów ze *Sztuki wojny*: „Dlatego powiadam: Znaj wroga i znaj siebie, a choćbyś stoczył sto bitew, nic ci nie grozi. Kiedy nie znasz wroga, a siebie znasz, masz szansę raz wygrać, a raz przegrać. Kiedy nie znasz ani wroga, ani siebie, pewne jest, że każda bitwa okaże

się dla ciebie groźna²⁶.” Poznanie uwarunkowań, w jakich funkcjonuje dowolna instytucja medialna, pozwala organowi nią zarządzającemu wpływać na własny rozwój, jak również odpowiednio reagować na starania konkurencji. Trzeci aspekt nawiązuje metaforycznie do całego dziesiątego rozdziału owej książki, który wskazuje na wady i zalety poszczególnych form terenu, wskazując również na szanse i zagrożenia z nimi związanymi²⁷. W kontekście stacji radiowej terenem, polem bitwy jest tzw. eter, a więc zakres częstotliwości i mocy nadawania charakterystycznych dla lokalnej mediasfery.

Kolejny rozdział dotyczy uwarunkowań prawnych, determinujących sposób działania stacji radiowej w polskich realiach. Zdefiniowano główne akty prawne odnoszące się do działalności stacji radiowych, a także innych mediów. Organem państwowym odpowiedzialnym za udzielanie koncesji radiowych i telewizyjnych w Polsce jest Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji, będącą również instytucją, regulującą wszelkie zagadnienia nie wynikające wprost z Ustawy o radiofonii i telewizji. Ponadto, dokładny opis uwarunkowań prawnych nie jest możliwy bez wnikliwej analizy dokumentów koncesyjnych, które oprócz samych koncesji, stanowią w większości przypadków także wiele dodatkowych materiałów, będących decyzjami odnoszonymi do wniosków dotyczących najczęściej zmian technicznych bądź lokalizacyjnych. Nie inaczej jest w przypadku stacji RMF Classic, formalnie będącą dwoma różnymi nadawcami, posiadającymi dwie oddzielne licencje. Dokładna analiza dokumentacji w sposób uporządkowany przedstawia zarówno regulacje wynikające z Ustawy o Radiofonii i Telewizji, ale także poprzez prezentacje dokumentów koncesyjnych mocuje wszelkie zmiany w działalności stacji. Zmiana uwarunkowań prawnych pozwala na rzeczowe określenie sposobu i kierunku rozwoju stacji radiowej, pozostawiając jednak obok wątki ludzkie.

Czwarty i ostatni rozdział dotyczy tego, co autor określił jako uwarunkowania wewnętrzne. W głównej mierze są to takie aspekty działalności, na które wpływ mają ludzie z wewnątrz, a także takie, wpychające ich w pewne ramy. Dokładnie opisane zostały kulisy powstania rozgłośni, a także swego rodzaju kalendarium. Nie obejmuje ono każdego możliwego elementu radiowej rzeczywistości i historii RMF Classic, jednak wskazuje na najważniejsze wydarzenia w historii stacji, wraz ze zmianami kadrowymi, rozwojem sieci, powstawaniem nowych programów czy też inicjatyw takich, jak Festiwal Muzyki Filmowej czy plebiscyt

²⁶ Sun Tzu, *Sztuka wojenna*, 2017, s. 43.

²⁷ Sun Tzu, *Sztuka wojenna*, 2017, passim.

MocArty. Kolejne podrozdziały stanowią przegląd zasad rządzących anteną RMF Classic, sylwetki pracowników radia oraz opis wybranych programów.

Praca zawiera również aneks, obejmujący informacje uzupełniające dotyczące zarysów historii muzyki poważnej, muzyki filmowej, a także szczegółowe zestawienie otoczenia medialnego RMF Classic w miejscowościach nadawania oraz zestawienie przedstawiające pozycję RMF Classic oraz Programu II Polskiego Radia w jesieni 2020 roku. Informacje te są dopełnieniem dla zestawień znajdujących się w rozdziale drugim, odnoszących się do cezury czasowej zawartej w temacie, zaś te w aneksie stanowią element aktualizacyjny, dzięki któremu zainteresowani mają szansę na określenie zmian pozycji stacji *classical music* w obrębie ostatnich dwóch lat.

Rozdział 1

Klasyka mediów tradycyjnych – geneza zjawiska formatowania mediów i obecność formatu *classical music* w Polsce i na świecie

Radio sformatowane to zjawisko dość młode na polskim rynku medialnym, lecz samo zjawisko formatowania stacji radiowych rozpoczęło się w końcu lat 50. w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej. Tam w warunkach stosunkowo już rozwiniętego rynku komercyjnej radiofonii masowe radio skierowane do każdego odbiorcy powoli przestawało być ekonomicznie opłacalne. Wielość nowo powstających stacji radiowych powodowała duże rozproszenie odbiorców, którzy mając do wyboru wielu prawie identycznych nadawców nie przywiązywała się ostatecznie do żadnego z nich. W kontekście tego, że jak już wspomniano radio w Stanach Zjednoczonych było (i nadal jest) w głównej mierze komercyjne, brak wiernego odbiorcy oznaczał także brak głównego finansowania, czyli reklam. Jak określił to Bud Stiker z Radio Advertising Bureau w wywiadzie dla „Gazety Wyborczej”, „formatowanie uratowało amerykańską radiofonię od śmierci”²⁸.

Historia pierwszego sformatowanego nadawcy ma charakter nieco anegdotyczny, lecz wyjaśnia genezę tego, czym jest w mniemaniu nadawców formatowanie, a praktycznie mówiąc także targetowanie audycji oraz muzyki na antenie. Za ojców radia sformatowanego uznaje się powszechnie radiowców ze stacji KOWH AM z Omaha w Nebrasce, Todda Storza, Billa Stewarda oraz Gordona McLendona²⁹. Według wspomnianej już anegdoty, pomysł na transformację swojej stacji nadawczej w kierunku nadawcy sformatowanego pojawił się u nich dzięki obserwacji poczynionej podczas pobytu w barze. Powtarzalność pewnych piosenek odgrywanych przez postawione w barze, popularne wówczas, szafy grające skłoniła ich do refleksji na temat nadawanych przez nich audycji oraz muzyki. Jako pierwsi wyszli naprzeciw oczekiwaniom odbiorców, co dodatkowo zharmonizowało się z oczekiwaniami reklamodawców. Ponownie przywołać należy opinię wspomnianego Stikera, który powiedział, że amerykańskie „[...]” radio zawsze było komercyjne. Musiało umieć dobrze sprzedawać się słuchaczom, bo jeśli im się to nie udawało – to nie było reklamy. A gdy nie było reklamy – stacja nie miała pieniędzy. Jeśli zaś nie było pieniędzy – to nie było i radia”³⁰. Pierwsze wyodrębniające się formaty spowodowały także ściślejszą współpracę stacji radiowych z wytwórniami fonograficznymi, które to

²⁸ V. Makarenko, *Radio kwitnie dzięki desperatom*, „Gazeta Wyborcza”, 12.11.2001.

²⁹ G. Stachyra, *Gatunki audycji w radiu sformatowanym*, Lublin 2008, s. 27-31.

³⁰ V. Makarenko, *Radio kwitnie dzięki desperatom*, dz.cyt.

odkryły, że sformatowane stacje mogą się stać dobrym kanałem promowania określonego typu artystów³¹.

Niniejszy rozdział stanowi swoiste wprowadzenie do problematyki mediów sformatowanych ze szczególnym odniesieniem tego zjawiska do medium audialnego, jakim jest radio. Na podstawie literatury z zakresu mediów oraz materiałów dostępnych w dokumentach wydawanych przez odpowiednie instytucje regulujące, zarówno na poziomie prawodawstwa krajowego, jak również na poziomie samoregulacji branży, zsyntetyzowano zakres pojęcia formatu radiowego, a także wskazano na umocowanie go w prawodawstwie polskim. Warto zauważyć, że pojęcie to nie istnieje w polskim prawie medialnym, a Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji posługuje się konstruktem pokrewnym, lecz nie tożsamym z formatem.

Z uwagi na to, że przedmiotem dysertacji jest jedyna polska komercyjna stacja radiowa formatu *classical music*, w dalszej części rozdziału zdecydowano się na zarys aktualnej sytuacji na rynku medialnym tego formatu³². Wskazano na skomplikowaną sytuację prawną nowych mediów, a także różnice typologiczne mediów w kontekście struktury własnościowej oraz technologii. Przy głębszej analizie struktury formatowej rynków medialnych Polski, Europy, a także innych krajów będących pod wpływem zachodniego kręgu kulturowego, pochylono się nad bogactwem oferty stacji radiowych operujących w przedmiotowym formacie, *classical music*. Ostatnim elementem rozdziału jest zestawienie publicznych oraz komercyjnych stacji radiowych prezentujących muzykę i treści z zakresu tzw. kultury wysokiej.

1.1. Definicja formatu

Abstrahując na moment od kwestii czysto ekonomicznych, należy zastanowić się, czym jest format radiowy oraz samo zjawisko formatowania. W pierwszych latach występowania zjawiska, z co za tym idzie w rozumieniu wspomnianych Storza, Stewarda oraz McLendona, format był sposobem na wyselekcjonowanie oraz promowanie określonych, najpopularniejszych utworów.

Stanisław Jędrzejewski definiował format, zwracając uwagę na dwa elementy. Z jednej strony formatowanie stacji radiowej postrzegane jest przez niego jako sposób ustandaryzowania struktur programowych i nadaniu im większej przewidywalności, schematyzmu. Z drugiej jednak dostrzega, że jednym z ważniejszych celów formatowania jest dotarcie do określonej

³¹ K. Zdrojewska, *Format stacji radiowej jako element kultury popularnej*, [w:] *Media - Kultura popularna - Polityka. Wzajemne oddziaływania i nowe zjawiska*, red. J. Bierówka i K. Pokorna-Ignatowicz, Kraków 2014, s. 106–123.

³² Zarys dotyczy stanu na koniec czerwca roku 2018.

grupy odbiorców, a co za tym idzie dopasowanie się do oczekiwań i potrzeb specyficznej grupy słuchaczy. Przedstawia definicję formatu jako „stylu stacji radiowej, ustalonego jednoznacznego wzoru nadawanych audycji odzwierciedlający jej intencje działania, ukierunkowany na oczekiwania określonego rynku, dopasowany do potrzeb określonej grupy lub grup słuchaczy, jako wybór struktury, treści i sposobu prezentacji programu radiowego”³³.

Z punktu widzenia ekonomii oraz marketingu marki radiowej konieczne dla radia sformatowanego jest określenie profilu demograficzno-socjologicznego odbiorcy, ponieważ profil działalności radia funkcjonującego w obrębie danego formatu zależy przede wszystkim od lojalności słuchaczy oraz ich powracalności do danej stacji. Natomiast jednym z podstawowych wyznaczników medium, które cechuje się lojalnym audytorium jest jego indywidualny charakter³⁴. W związku z tym wielu badaczy określa formatowanie w dzisiejszym kształcie jako ogół zadań, funkcji danego nadawcy koncentrujący się na określonym segmencie odbiorców. Ponownie można powołać się na Stikera, który zaznacza, że spośród wielu czynników decydującymi są geograficzne, demograficzne oraz psychograficzne³⁵, co w swojej pracy potwierdza także Tadeusz Kowalski, który za stację sformatowaną uważa taką, której „wszystkie funkcje ideowe, programowe, marketingowe i organizacyjne przyporządkowane są obsłudze specyficznego segmentu rynkowego, który jest dobrze zdefiniowany w kategoriach socjodemograficznych”³⁶.

Grupa docelowa, zwana też targetem, nie jest nigdy konstruktem stałym, lecz ewoluuje, a więc także stacja nie może po raz zaprojektowanym sformatowaniu stać w miejscu. Słuchacze zmieniają się, choć nadal pasują do określonej grupy parametrów demograficzno-behawioralnych. Format musi wyznaczyć pewne ramy, a jednocześnie być na tyle elastyczny, aby zmiany w audytorium docelowym mogły być wprowadzane, jeśli tylko pozostaną w granicach formatu.

Syntetyczna definicja formatu pojawia się także w *Słowniku terminologii medialnej* pod redakcją Walerego Pisarka, według której jest to: „formuła, model stacji radiowej, ustalony jednoznaczny wzór audycji odzwierciedlający jej filozofię działania, ukierunkowany na oczekiwania określonego rynku, dostosowany do potrzeb określonej grupy lub grup słuchaczy, wybór określonej strategii nie dla pojedynczych audycji, lecz dla całego programu”³⁷.

³³ S. Jędrzejewski, *Radio w komunikacji społecznej - rola i tendencje rozwojowe*, Warszawa 2003, s. 147.

³⁴ A. Sułek, *Radio*, [w:] *Media a wyzwania XXI wieku*, red. M. Bonikowska, Warszawa 2009, s. 313.

³⁵ V. Makarenko, „Radio kwitnie dzięki desperatom”, dz. cyt.

³⁶ T. Kowalski, *Przyszłość mediów - media przyszłości*, [w:] *Media, komunikacja, biznes elektroniczny*, red. B. Jung, Warszawa 2001, s. 248.

³⁷ *Słownik terminologii medialnej*, red. W. Pisarek, Kraków 2006, s. 59-60.

1.2. Geneza zjawiska

Poza wspomnianą wcześniej historią przejścia pierwszej stacji ze stadium medium ogólnego do medium sformatowanego należy określić główne czynniki, które spowodowały ten znaczący zwrot w historii radiofonii. Kinal wymienia trzy etapy dotyczące światowych mediów, które pośrednio wpłynęły na potrzebę formatowania przekazów radiowych. Są to:

- upowszechnienie radia oraz jego zejście na poziom lokalny w większości rozwiniętych krajów świata;
- pojawienie się i upowszechnienie telewizji jako medium masowego;
- przejście z technologii AM do FM³⁸.

Wszystkie wymienione powyżej czynniki spowodowały, że radio skoncentrowało się na wąskich audytoriach, w tym także zawężonych lokalnie. Co za tym idzie spowodowały, że w przeciwieństwie do masowości telewizji, stacje radiowe skoncentrowały się na lokalności, dopasowywaniu się do swoich odbiorców pod kątem dostarczania informacji, a także reklam, o zasięgu lokalnym bądź subregionalnym. Pojawienie się telewizji spowodowało także, że radio stało się w większym stopniu medium towarzyszącym.

Jednym z istotnych elementów, które wpłynęły na potrzebę formatowania przekazu radiowego była coraz większa „wybredność” odbiorców oraz „wypalenie się” formuły programu uniwersalnego, przeznaczonego dla każdego słuchacza. Ów „każdy” słuchacz miał być bowiem odzwierciedleniem społeczeństwa jako masy, co nie do końca sprawdza się w przypadku medium, którego główną siłą jest muzyka. Różni odbiorcy mają różne gusta muzyczne, a więc radio, które kompiluje najróżniejsze gatunki muzyczne, czasem może zostać opuszczone przez, nawet najwierniejszych, słuchaczy, którzy będą mieć dość aż tak dużej różnorodności. Badająca media z punktu widzenia pedagogiki Agnieszka Iwanicka wskazuje na fakt, iż formatowanie stacji w sposób przemyślany, spójny i jednolity umożliwia uzyskanie przewagi konkurencyjnej, gdyż stacja uniwersalna, czyli *de facto* wieloformatowa, traci swoje audytorium na rzecz bardziej skonkretyzowanego przekazu skierowanego do specyficznego odbiorcy. Ponadto niesformatowane stacje stają się w końcu do siebie tak podobne, że całkowicie zanika indywidualność oraz niepowtarzalny charakter, a następnie najzwyczajniej się nudzą. Natomiast sformatowanie stacji radiowej, jeśli zostanie przeprowadzone prawidłowo, pomaga osiągać w wybranej grupie docelowej wysokie wskaźniki zasięgu i słuchalności. Na format nie składają się

³⁸ J. Kinal, *Formatowanie rozłośni radiowych. Geneza i rozwój zjawiska*, „Młoda Humanistyka”, 2013, t.I, nr I, passim, czasopismo internetowe, artykuł dostępny pod adresem: <http://www.humanistyka.com/index.php/MH/article/view/14/3>, 27.07.2018.

wyłącznie muzyka i oferta programowa, lecz także inne działalności stacji radiowej, takie jak akcje promocyjne, promocja własna czy też współpraca z innymi instytucjami lub firmami oraz wszelkiego rodzaju patronaty medialne³⁹.

1.3. Zasady formatowania

Rozpoczynając prace nad sformatowaniem stacji radiowej, należy przede wszystkim określić, jakie są podstawowe składowe formatu. Według Josepha Turowa składają się na niego cztery elementy:

- styl muzyki (*music style*);
- okres muzyczny (*music time period*);
- poziom aktywności muzyki (*music activity level*);
- wyrafinowanie muzyki (*music sophistication*)⁴⁰.

Styl muzyczny jest wśród tych czterech czynników najprostszy do określenia, a więc można uznać, że jest to także najprostszy z aspektów formatowania. Kolejnym jest okres muzyczny, który dotyczy przede wszystkim chronologicznego umiejscowienia utworów w przeszłości. Wspomniany już Turow porządkuje te okresy w następujący sposób.

- aktualne (*current*) – utwory wydane w przeciągu ostatniego roku;
- współczesne (*contemporary*) – utwory wydane w przeciągu ostatnich 10-15 lat;
- *Oldies* – utwory wydane od połowy lat 50-tych do połowy lat 70-tych;
- *Nostalgia* – utwory wydane do połowy lat 50-tych⁴¹.

Jak można zauważyć, klasyfikacja ta nie obejmuje pewnych okresów, jak chociażby z dzisiejszego punktu widzenia lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych. Na przełomie wieków jako *Oldies* zaczęto używać także w odniesieniu do okresu lat 80-tych i 90-tych, lecz z powodu zbyt dużego rozszerzenia pojęcia zmieniono nieco nomenklaturę i współcześnie *Oldies* Turowa są określane przede wszystkim jako *Golden Oldies*, w odróżnieniu od nowych *Oldies* (lata 80-90.), które przez niektórych określane są także jako *Classic Hits*.

Do okresu *Nostalgia* oprócz utworów powstałych po II wojnie światowej często klasyfikowane są także utwory zarejestrowane przed wojną lub w jej czasie. Niektóre podziały wskazują wówczas na format *Big Band*, który jednak z punktu widzenia okresu wydania utworu można zaklasyfikować do *Nostalgii*.

³⁹ A. Iwanicka, *Neoradio - koniec radia jakie znamy?*, „Studia Edukacyjne”, 2012, nr 23, s. 91–102.

⁴⁰ J. Turow, *Media today: An introduction to mass communication*, New York/London, 2011, s. 380.

⁴¹ J. Turow, dz. cyt., s. 380.

Trzecim elementem determinującym format jest poziom aktywności muzyki. Najprościej mówiąc, jest to poziom dynamiki utworów, wśród których można wyróżnić podział między innymi na gatunki z określnikami *soft*, *smooth* bądź *hard*. Dynamika utworów, a w dużym stopniu także sposób doboru utworów z wybranego zakresu dynamicznego, pozwala na bardzo precyzyjne określenie charakteru programu. Umiejętny dobór utworów pozwala na podtrzymanie zainteresowania słuchacza, a jednocześnie nie pozwala na jego znudzenie poprzez monotonię i jednakowe brzmienie całej audycji. Dobrze sformatowane radio musi zadbać o to, by nawet w obrębie swojej wybranej stylistyki umiejętnie zestawiać utwory bardziej i mniej dynamiczne.

Ostatnim wymienionym przez Turowa elementem jest wyrafinowanie muzyki, które określa on jako złożoność struktury muzycznej i zawartości lirycznej granych utworów. Zwraca on także uwagę na to, że rzeczona złożoność jest ciężko mierzalna, lecz jest jednym z determinujących czynników określających docelowe audytorium stacji radiowej⁴².

Stachyra proponuje natomiast rozszerzenie powyższych czterech parametrów przywołanych przez Turowa o dodatkowe trzy, a mianowicie:

- stopień intensywności relacji nadawca-odbiorca;
- stopień jednorodności oferty programowej;
- stopień wyrafinowania składników treściowych oraz konstrukcji słownych⁴³.

Pierwszy parametr pozwala na określenie interakcyjności stacji radiowej. To, w jaki sposób słuchacze wpływają, a często także współtworzą audycję, ma relatywnie duże znaczenie dla charakterystyki stacji.

Jednorodność oferty programowej to także czynnik wpływający na lojalizację odbiorców. Im bardziej zhomogenizowana jest oferta, tym bardziej homogeniczna będzie także grupa odbiorców, co pociąga za sobą możliwości bardziej dopasowanej i stargetowanej reklamy, a co za tym idzie oprócz kwestii wizerunkowych, także aspekt ten odnosi się do finansów stacji radiowej.

⁴² Tłumaczenie pojęcia *music sophistication* proponowane przez Grażynę Stachyrę, czyli stopień wyrafinowania konstrukcji muzycznej, jest jednym z możliwych tłumaczeń. Warto zwrócić jednak uwagę na fakt, iż w języku angielskim kolejność słów w kolokacji determinuje, które ze słów jest wyrazem określającym i określanym. W przypadku tego sformułowania określanym jest słowo *sophistication*, które samo w sobie nie jest łatwo przetłumaczalne na język polski. Jako jedno z określeń słownik języka angielskiego wydany w Cambridge wskazuje na cechę bycia skomplikowanym bądź wykonanym przy użyciu zaawansowanych umiejętności. W języku polskim definicję powyższą oddają słowa: wyrafinowanie, wyszukaność, poziom skomplikowania bądź finezyjność. W odniesieniu do powyższych możliwości, a także wzorując się poniekąd na wyborze dokonany przez Stachyrę, autor użył sformułowania wyrafinowanie muzyki jako określenia proponowanej przez Turowa cechy dystynktywnej formatu radiowego.

⁴³ G. Stachyra, dz. cyt., s. 27-31.

Ostatni zaproponowany przez Stachyrę element poniekąd wiąże się z kwestią homogeniczności lub heterogeniczności audycji. Jeśli stacja wybiera konstrukcję o jednorodnym charakterze, wiąże się z tym stopień formalizacji języka używanego na antenie. Sama formalizacja zależy oczywiście od wspomnianego wcześniej stopnia wyrafinowania muzycznego. Aspekt ten jest niejako pochodną tego wcześniejszego wyboru, ale także określa, w jakie rodzaje komunikacji są na antenie dopuszczalne, pożądane, a jakie, wręcz przeciwnie, nie powinny się w audycjach znaleźć, aby nie zaburzyć ogólnego wizerunku stacji.

Jędrzejewski zwraca jednak uwagę, że sformatowanie stacji radiowej nie jest jedynie ogólnym pomysłem na rozgłośnie, lecz determinuje w ogromnym stopniu sposób pracy redakcji, konstrukcję tak zwanego formatu zegarowego. W przeciwieństwie do formatów prasowych czy też telewizyjnych, format radia nie jest tak prosty do dostrzeżenia, gdyż z wiadomej natury medium nie można jej zidentyfikować wzrokowo, co w przypadku mediów wcześniej wspomnianych pozwala z dużym prawdopodobieństwem określić format jeszcze przed rozpoczęciem właściwej konsumpcji medium. Wśród wielu czynników, które mają wpływ na rozpoznawalność formatu wymienia Jędrzejewski:

- głos prezentera (język, tempo prezentacji, sposób sformatowania komunikacji);
- tempo i rodzaj singli;
- układ poszczególnych typów audycji według szczegółowo zaplanowanego harmonogramu⁴⁴.

Również częstotliwość oraz umiejscowienie w czasie audycji typu wiadomości czy też reklam są czynnikami, które pozwalają na duży stopień standaryzacji, dzięki której audycja oprócz tego, że jest rozpoznawalna, to daje także możliwość ustalenia swoistego reżimu pracy redakcji.

Z punktu widzenia stacji radiowej dostosowanie się do formatu, wbrew pozorom, nie jest zbyt prostą sprawą. Właściwy dobór schematu zegarowego, a także odpowiedni wybór muzyki mogą mieć ogromny wpływ na lojalizowanie audytorium. W związku z tym rzadką praktyką jest pozostawienie wyboru utworów autorom poszczególnych audycji, lecz raczej oddelegowany do tego jest konkretny człowiek lub dział⁴⁵.

Planowanie programu w kontekście formatu jest bardzo złożonym procesem, który wspomagany jest w dużym stopniu przez rozwiązania informatyczne automatyzujące działania producentów programu i prezenterów. Jednak już na etapie koncepcyjnym należy zwrócić

⁴⁴ S. Jędrzejewski, *Radio w komunikacji społecznej - rola i tendencje...*, dz. cyt, passim.

⁴⁵ Tamże, passim.

uwagę na wiele aspektów, które znów przywołane zostaną za Jędrzejewskim. Utrzymanie formatu radia wymaga:

- ustalenia i utrzymania proporcji muzyki i słowa oraz sposobu rotacji tych dwóch aspektów;
- zwrócenia uwagi na tryb życia audytorium docelowego;
- uwzględnienia zmiennych psychologicznych, takich jak ciekawość, atrakcyjność, przyzwyczajenie czy koncentracja;
- przestrzegania narzuconego reżimem pracy redakcji układu audycji, a w szczególności regularności serwisów newsowych (z uwzględnieniem stopnia ważności i bliskości informacji, a także informacji „szczególnego zainteresowania”, takich jak prognoza pogody czy też informacje dotyczące sytuacji na drogach);
- ustalenia specyficznej dla stacji i audycji struktury gatunkowej;
- ustalenia roli prezentera w audycjach oraz siły jego osobowości, które to dwie cechy są ze sobą dość silnie powiązane;
- zadbania o jakość elementów towarzyszących muzyce i słowu, wśród których należy wymienić nie tylko single, ale także reklamy. Spójność przekazu reklamowego z całkowitym wizerunkiem formatu jest istotna, gdyż źle stargetowana reklama może przynieść straty nie tylko reklamodawcy, lecz także emitującemu⁴⁶.

Do ostatniego aspektu warto również nawiązać, biorąc pod uwagę genezę samego zjawiska formatowania. Ma ono na celu skierowanie oferty stacji do określonego, z góry założonego audytorium. Wiąże się to ostatecznie także z tym, że do konkretnej grupy odbiorców skierowane będą także przekazy marketingowe i reklamowe. Stacja radiowa niejako wstępnie zawęża, wybiera target dla reklamodawców, którzy mogą chcieć skierować swoją ofertę za pomocą określonego medium do interesujących ich odbiorców. Określenie grupy docelowej, zarówno w przypadku samej stacji, jak również w przypadku reklamodawców, wiąże się z uszczegółowieniem grupy potencjalnie najbardziej zainteresowanej tematyką formatu, co często jest wypadkową cech demograficznych i behawioralnych. Innego rodzaju muzyki słuchają ludzie w wieku produkcyjnym, innego młodzież, a jeszcze innego osoby starsze. Podobnie różna jest ich siła nabywcza, segment na jakimkolwiek rynku zbytu, ale też indywidualne, lecz wspólne grupowo potrzeby. W związku z tym kwestia jakości reklam i innych treści niejako „obcych” na antenie radia, powinna być uznawana jako coś zupełnie naturalnego, lecz

⁴⁶ Tamże, *passim*.

odpowiednie, rozsądne podejście reklamodawców z pewnością w dużym stopniu wspomaga ten aspekt planowania.

1.4. Rodzaje formatów radiowych

Lista formatów radiowych jest bardzo obszerna, a ponadto prawie zawsze znajdzie się stacja, której nie da się dopasować do żadnego z opisanych do tej pory formatów. Ponieważ samo zjawisko formatowania wywodzi się z mediów anglojęzycznych, także i aparat pojęciowy z zakresu formatów opiera się także na nomenklaturze anglojęzycznej. Amerykańska agencja medialna NewsGeneration przywołuje wraz z demograficznym określeniem grup docelowych następujące formaty⁴⁷:

Tabela 1. Formaty stacji radiowych wg newsgeneration.com.

Nazwa formatu	Opis	Grupa docelowa
<i>80's hits</i>	Muzyka popularna oraz hity z lat 80. Duża różnorodność gatunkowa	Dorośli w wieku 35+
<i>Active Rock (AR)</i>	Najnowsze i aktualne utwory z gatunków hard rock, heavy metal z elementami rocka alternatywnego.	Mężczyźni w wieku 25-44 lata
<i>Adult Contemporary (AC)</i>	Zorientowana na odbiorców dorosłych stacja nadająca przede wszystkim pop i rock z wykluczeniem hard rocka, a z naciskiem na muzykę „nie-współczesną” oraz łagodne hity lat 80-tych i 90-tych.	Kobiety w wieku 25-54 lata
<i>Adult Hits</i>	Nie odnosi się do specyficznego gatunku muzycznego. Stacje tego typu grają mieszankę muzyki rock, pop, AC oraz wybrane starsze hity z zakresu 1970-2000 (zawierając w tym zakres <i>Classic Hits</i>).	Dorośli w wieku 25+
<i>Adult Standards/ Middle of the Road (MOR)</i>	Eklektyczny rock, duże zróżnicowanie stylów muzycznych.	Dorośli w wieku 25-44 lata
<i>Album Adult Alternative (AAA)</i>	Szeroka, zróżnicowana playlista. Muzyka obejmująca kilka typów formatów, unika się hard rocka oraz rapu. Obejmuje muzykę spoza <i>hits</i> . Stąd odniesienie do albumów, gdyż emitowana jest także muzyka nie będąca singlami.	Dorośli w wieku 35+
<i>Album Oriented Rock (AOR)</i>	Muzyka podobnie jak w AAA, także z zakresu albumów poza singlami. Może zawierać “zorientowany gitarowo” heavy metal oraz klasyczny rock	Mężczyźni w wieku 25-44 lata
<i>All News</i>	Stacja całkowicie informacyjna, może być zarówno lokalna, jak i krajowa. Stacje posiadające taki profil muszą nadawać programy informacyjne przez większość czasu antenowego.	Dorośli w wieku 35+
<i>All Sports</i>	Dotyczy wyłącznie stacji, w których większość czasu antenowego zajmują: transmisje wydarzeń sportowych, wiadomości sportowe, wywiady oraz rozmowy dotyczące sportu.	Mężczyźni w wieku 25+
<i>Alternative</i>	Eklektyczny rock, duże zróżnicowanie stylów muzycznych. Podobne do MOR	Dorośli w wieku 25-44 lata

⁴⁷ *Guide to Station Formats and Genres*, <https://www.newsgeneration.com/broadcast-resources/guide-to-radio-station-formats/>, 28.08.2018.

<i>Children's Radio</i>	Program skierowany do dzieci, zawierający głównie muzykę i opowiadania. Podobny do tego formatu jest format <i>Family Hits</i> , który jednak zawiera więcej muzyki skierowanej również do starszych dzieci.	W dowolnym wieku
<i>Christian Adult Contemporary</i>	Współczesna muzyka popularna skierowana do słuchaczy chrześcijańskich. Podobnym formatem jest <i>Contemporary Inspirational</i> .	Dorośli w wieku 25+
<i>Classic Country</i>	Radio skoncentrowane na utworach country z lat 60-80, często łączone z innymi typami audycji.	Dorośli w wieku 25+
<i>Classical</i>	Muzyka klasyczna, często zawierająca audycje dotyczące opery, teatru i szeroko rozumianej kultury.	Dorośli w wieku 35+
<i>Comedy</i>	Audycje humorystyczne oraz komediowe, głównie charakter mówiony.	Dorośli w wieku 25+
<i>Country</i>	Muzyka country, zarówno tradycyjna, jak i współczesna.	Dorośli w wieku 25+
<i>Easy Listening</i>	Głównie instrumentalne covery popularnych utworów. Szybsze wersje tego formatu obejmują utwory z zakresu soft rock, smooth jazz oraz adults standards.	Dorośli w wieku 35+
<i>Educational</i>	Głównie audycje mówione skoncentrowane na tematyce edukacyjnej.	Zróżnicowane wiekowo
<i>Gospel</i>	(w USA) Współczesne pieśni gospel oraz kazania skierowane do Afroamerykanów.	Dorośli w wieku 35+
<i>Hot Adult Contemporary</i>	Mieszanka klasycznej oraz współczesnej muzyki popularnej skierowana do dorosłych. Część stacji koncentruje się na mainstreamowej muzyce pop i rocku alternatywnym, a wyklucza się muzykę zorientowaną na nastolatków.	Dorośli w wieku 25+
<i>Jazz</i>	Głównie muzyka instrumentalna, a także bluesowa.	Dorośli w wieku 25+
<i>Mainstream Rock</i>	Współczesny rock, mainstreamowa "alternatywa" oraz cięższa muzyka gitarowa.	Młodzież i Dorośli w wieku 20-25 lat
<i>Modern Adult Contemporary</i>	Skierowany na dorosłych format z lżejszą muzyką gitarową oraz lekkimi gatunkami rockowymi.	Głównie kobiet w wieku 25-44 lata
<i>New Country</i>	Nowoczesna współczesna muzyka country.	Dorośli w wieku 25+
<i>News Talk Information</i>	Format skoncentrowany na informacjach i komentarzach, zarówno lokalnych, jak i ogólnonarodowych.	Dorośli w wieku 35+
<i>Nostalgia</i>	Stacje gatunkowo skoncentrowane na muzyce z lat 40-tych oraz wcześniejszych.	Dorośli w wieku 35+
<i>Oldies</i>	Muzyka popularna, głównie rockowa z ponad 80% muzyki "nie-współczesnej"	Dorośli w wieku 25-55 lat
<i>Pop Contemporary Hit Radio</i>	Stacje skupione na utworach z list przebojów muzyki pop, a także Dance.	Młodzież i Dorośli w wieku 18+
<i>Religious</i>	Lokalne lub sieciowe stacje radiowe o charakterze religijnym, głównie audycje mówione, czasem połączone z muzyką.	Dorośli w wieku 25+
<i>Rhythmic</i>	Muzyka rytmiczna. Łączy w sobie formaty grające współczesną oraz dawniejszą muzykę rytmiczną, muzykę „miejską”, głównie gatunki disco i dance.	Dorośli w wieku 25+
<i>Smooth AC</i>	Zrzesza artystów związanych ze smooth jazzem, gatunkami New AC oraz Urban AC, aby zapewnić sobie większe zróżnicowanie demograficzne audytorium.	Dorośli w wieku 25+
<i>Soft Adult Contemporary</i>	Połączenie AC oraz Easy Listening, głównie dawniejsza muzyka soft rock.	Głównie kobiet w wieku 25+
<i>Southern Gospel</i>	(w USA) Gospel w nutach country, a także country chrześcijańskie oraz tzw. country pozytywne.	Dorośli w wieku 25+
<i>Spanish</i>	(w USA) Wszelkie gatunki i formaty nadawane w języku hiszpańskim i skierowane do ludności latynoskiej.	Zróżnicowane wiekowo
<i>Talk/Personality</i>	Lokalne lub sieciowe stacje skoncentrowane na treściach mówionych (rozmowy, wywiady, komentarze i informacje)	Dorośli w wieku 25+

<i>Urban Adult Contemporary</i>	Mieszanka współczesnego oraz tradycyjnego R&B, nie uwzględnia rapu.	Dorośli w wieku 25+
<i>Urban Contemporary</i>	Głównie hip-hop, R&B, elektroniczny dance oraz muzyka karaibska.	Młodzież i Dorośli w wieku 15+
<i>Urban Oldies</i>	Muzyka z gatunków R&B z lat 50-90.	Dorośli w wieku 35+
<i>Variety</i>	Formaty łączące w sobie 4 lub więcej subformatów, zarówno nadawanych jednocześnie, jak również w blokach programowych.	Zróżnicowane wiekowo
<i>World Ethnic</i>	Programy skierowane do różnych narodowości i grup etnicznych, zwykle w językach innych niż angielski.	Zróżnicowane wiekowo

Źródło: Opracowanie i tłumaczenie własne⁴⁸.

Stachyra wspomina także o formacie *Jack*, który oznacza pełną dowolność nadawanych audycji w myśl zasady „Gramy to, co chcemy”⁴⁹. Lista formatów z powodów dynamiczności rozwoju zarówno kultury, jak również społeczeństwa, nigdy nie będzie kompletna ani ostateczna, gdyż podobnie jak wszystkie aspekty działalności człowieka, zmieniają się wraz z rozwojem jego zainteresowań, możliwości technologicznych, itp. Próba udokumentowania aktualnego wykazu formatów nie jest łatwym zadaniem, gdyż jest to konstrukt o bardzo wysokiej dynamiczności, ewolucyjności, a także o bardzo łatwo zacierających się granicach. Należy zwrócić chociażby uwagę na wszelkie formaty nazywane aktualnie *contemporary*, gdyż utwory dziś grane na antenie o takim formacie już za 2 lata nie będą mogły zostać nazwane aktualnymi, a za 15-20 wypadaloby zakwalifikować je do kategorii *Oldies*, choć dzisiejsza definicja formatu *Oldies* nie obejmuje czasów aktualnych z jak najbardziej logicznych powodów.

1.5. Umocowanie formatu w polskiej rzeczywistości medialnej

Polska nomenklatura prawna dotycząca profilowania stacji radiowych, co ciekawe, nie zawiera w ogóle terminu formatu, zarówno w odniesieniu do koncesjonowanych stacji komercyjnych, jak również publicznych⁵⁰. W dokumentach koncesyjnych, a także wszelkiego rodzaju dokumentacji Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji, zamiast określenia format używa się sformułowań „charakter programu” oraz „charakterystyka programu”. Jest to jeden z dwóch kryteriów opisujących stację radiową w kontekście koncesji. Oprócz charakteru programu KRRiT bierze pod uwagę także kwestię zasięgu nadawanych programów. Według kryterium zasięgu wyróżnia się:

- nadawców ogólnopolskich (zasięg ponad 80% populacji Polski);

⁴⁸ Tamże.

⁴⁹ G. Stachyra, *Gatunki audycji w radiu sformatowanym...*, dz. cyt., passim.

⁵⁰ W odniesieniu do formatowania stacji radiowych w dysertacji może zostać użyte przez autora sformułowanie „profilowanie”. Użycie słowa opiera się na jednym ze znaczeń słowa „profilować”, które według Słownika Języka Polskiego PWN oznacza „nadawanie czemuś określonego charakteru, zakresu kierunku”. W pewnym stopniu ogólności wypełnia więc ono definicję formatowania, które w kontekście medialnym, oznacza właśnie nadanie stacji radiowej, telewizyjnej czy też innemu medium, unikalnego charakteru wynikającego w dużej mierze z dostosowaniem się do założonej grupy odbiorczej.

- nadawców ponadregionalnych (zasięg poniżej 80% populacji, lecz występujących w kilku bądź kilkunastu miejscach w Polsce);
- nadawców lokalnych (samodzielnych lub zrzeszonych w sieciach)⁵¹.

Ciekawszy podział jest jednak dostrzegalny w kwestii kryterium charakteru programu. W tym przypadku według raportu KRRiT podział jest dwustopniowy, a mianowicie stacja radiowa może określić siebie jako nadawcę o charakterze uniwersalnym (w roku 2006 taką deklarację złożyło ok. 70% stacji) lub jako nadawcę o charakterze wyspecjalizowanym. W przypadku stacji wyspecjalizowanych określone są cechy charakterystyczne w kontekście głównych zagadnień poruszanych na antenie, a co za tym idzie można wymienić za raportem chociażby takie programy jak historyczno-kulturowe, muzyczno-literackie, ekonomiczno-finansowe czy też motoryzacyjne⁵².

Przedmiotowe opracowanie koncentruje się jednak nad stacją radiową posiadającą ściśle sformułowany format, czyli RMF Classic. Już od początku swojej działalności dostarczała ona swoim słuchaczom muzykę i treści powiązane z tak zwaną kulturą wysoką. Struktura gatunkowa aktualnej oferty muzycznej RMF Classic to przede wszystkim współczesna oraz klasyczna muzyka poważna, a także utwory muzyki filmowej. Jest to jedna z niewielu stacji w Polsce, a także jedyna stacja komercyjna, która prezentuje opisany powyżej profil muzyczno-treściowy, czyli *classical music*.

1.6. Klasyka i film w eterze – media prezentujące muzykę filmową i klasyczną

Tradycyjnie medium najmocniej związanym z muzyką jest radio, lecz należy zauważyć, iż istnieją także inne kanały dystrybucji mediów, w których istnieją programy, audycje bądź przekazy muzyczne. Można powiedzieć, że praktycznie w każdym medium występują przekazy związane z muzyką. Wiąże się to poniekąd z faktem, że media są dziś tworzone z uwzględnieniem profilu demograficznego docelowych odbiorców. Rozwój technologiczny i jej dostępność spowodowały, że zarówno prawie każdy odbiorca odnajdzie treści odpowiadające jego gustom i zainteresowaniom, jak również większość produkowanych treści odnajduje dla siebie konsumenta. Podobnie jest oczywiście z muzyką. Biorąc pod uwagę różnorodność dzisiejszego świata mediów, a jednocześnie wzajemne się ich przenikanie, trudno jest określić granice, lecz jak już wspomniano, każda odmiana hybryd medialnych lub nawet stosunkowo czystych

⁵¹ G. Stachyra, *Gatunki audycji w radiu sformatowanym...*, dz. cyt., passim.

⁵² *Radio i Telewizja w Polsce. Raport o stanie rynku*, Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji, Departament Monitoringu, Warszawa 2006, passim.

gatunkowo czy technologicznie mediów, które nazwać można by było tradycyjnymi prezentuje, a co najmniej stara się dostarczać treści pod swoich odbiorców. Wiele mediów stara się dostarczyć treści kulturalne tego czy innego rodzaju, a wiele z nich specjalnie profiluje się pod kątem specyficznych grup odbiorczych, a także specyficznej zawartości.

Niniejszy rozdział dotyczyć będzie treści związanych z muzyką poważną oraz muzyką filmową w mediach. Poprzez treści należy rozumieć zarówno różnorodne gatunki z zakresu radia, telewizji, prasy i Internetu, jak również utwory muzyczne i słowno-muzyczne emitowane w mediach.

Pierwszym aspektem, według którego należy sklasyfikować powyższe zagadnienie jest rodzaj medium, w którym dane treści są publikowane. Pierwszym oraz najbardziej oczywistym medium związanym z muzyką, a co za tym idzie także z muzyką poważną, jest radio. Treści związane z muzyką prezentuje także telewizja, ale w przypadku obu mediów należy rozróżnić dwa elementy. Muzyka może bowiem być elementem wiodącym danego medium bądź mieć charakter poboczny. W pierwszym przypadku najczęściej należy mówić o profilowaniu charakteru medium, czyli o formatowaniu, natomiast przypadek drugi ma miejsce w mediach, które mają bardzo ogólny, przez co bardzo szeroki format nadawczy⁵³.

Większość mediów ogólnych posiada lub posiadało audycje bądź programy związane z muzyką, w tym także z muzyką poważną oraz muzyką filmową. Niewiele jednak stacji radiowych i telewizyjnych decydowało się nadawanie cyklicznych programów o tej tematyce, a czasem zdarzały się jedynie okazjonalne, jednoczęściowe audycje.

Inny charakter mają media wchodzące w zakres tzw. nowych mediów. Spośród nich należy zwrócić uwagę przede wszystkim na Internet. Jest on przestrzenią bardzo różnorodną i znaleźć można w nim prawie każdy interesujący zasób treściowy, a więc także treści związane oraz prezentujące muzykę poważną i filmową. Poza treściami internetowymi o charakterze tekstowym (można je również nazwać poniekąd prasą elektroniczną), które prezentują przede wszystkim informacje, artykuły dotyczące konkretnego zagadnienia, można także wyróżnić w kontekście muzyki kilka rodzajów mediów internetowych⁵⁴.

Radio internetowe jest medium hybrydowym, które łączy w sobie gatunkowo media tradycyjne oraz nowe media. W obrębie tego medium da się dostrzec także jeszcze jeden podział, gdyż jako radio internetowe funkcjonują dwa rodzaje nadawców. Pierwsza grupa

⁵³ J. Kinal, dz. cyt., passim.

⁵⁴ R. Konik, *Najnowsze nowe media i stare nowe media. Spór o definicję nowych mediów*, „Dyskurs. Pismo Naukowo-Artystyczne ASP we Wrocławiu”, Wrocław 2016, s. 20-39.

K. Janus-Konarska, *Nowe media – nowa komunikacja medialna*, „Dziennikarstwo i Media 3. Przemiany świata mediów”, Wrocław 2012, s. 87-96.

radiostacji internetowych to redystrybuowane bądź dystrybuowane równolegle do emisji roz-
siewczej media dostępne także poza siecią Internet. W ich przypadku formuła programowa nie
ulega zmianie, a jedynie następuje dywersyfikacja technologiczna. Zdecydowana większość
współczesnych stacji radiowych umożliwia słuchaczom na odbiór ich programów właśnie po-
przez sieć Internet. Drugim rodzajem radia internetowego jest radio, którego pierwotnym i je-
dynym kanałem technologicznym do nadawania, był i jest Internet, a co za tym idzie jest
to „prawdziwe” radio internetowe. W takim medium wszelkie treści są nadawane wyłącznie
za pomocą usługi sieciowej. W przypadku polskiego prawodawstwa media takie nie mają
do końca uregulowanej sytuacji, lecz w myśl *Ustawy o radiofonii i telewizji* nie ma konieczno-
ści ubiegania się o koncesję na działalność tego typu. Zapisy *Ustawy* według nowelizacji z roku
2015, a dokładnie artykuł 33 punkt 1a zwalniają z obowiązku starań o koncesję nadawcy tele-
wizyjnego, który rozpowszechnia programy wyłącznie w systemach teleinformatycznych bez
intencji wprowadzenia ich do systemów powszechnego bądź zbiorowego odbioru. Ze względu
na tę lukę prawną wynikającą z braku uregulowania sytuacji internetowych stacji radiowych,
w praktyce stosuje się te zapisy także w kontekście nadawców radiowych, audialnych. Problem
podziału medium radiowego ze względu na technologiczny kanał dystrybucji podjął już w roku
2006 Jędrzej Skrzypczak. Wskazał również na fakt sprzeczności zapisów prawnych z rzeczy-
wistością, gdyż koncesja miała za zadanie między innymi zabezpieczenie przestrzeni do nada-
wania w warunkach ograniczonych zasobów (częstotliwości), który to problem nie istnieje w
przypadku nadawania w Internecie. Zwrócił również uwagę na powszechność zjawiska odstę-
powania od koncesjonowania takiego sposobu nadawania programów radiowych⁵⁵. Z kolei
Szymon Nożyński oprócz kontekstu koncesyjnego wskazuje jeszcze jeden aspekt działalności
radia internetowego, a mianowicie rozpowszechnianie fonogramów (utworów), które mimo
braku koncesji, wymaga wywiązywania się z przepisów odnoszących się do zarządzania pra-
wami autorskimi, a więc konieczności odprowadzania opłat organizacjom zbiorowego zarzą-
dzania prawami autorskimi⁵⁶. Dennis McQuail w kontekście Internetu jako medium oraz kanału
dystrybucji położył nacisk na to, że jego natura sama w sobie ogranicza możliwości regulacyjne
oraz możliwość umiejscowienia go w obszarze jakiegokolwiek fizycznej jurysdykcji. Z tego rów-
nież wynika zjawisko wspomniane przez Skrzypczaka i traktowanie luki prawnej dotyczącej
radia internetowego w myśl zapisów dotyczących telewizji⁵⁷.

⁵⁵ J. Skrzypczak, *Problem koncesji na nadawanie programu nadawców internetowych*, „Studia Medioznawcze”,
Warszawa 2006, nr 3 (26), s. 131.

⁵⁶ Sz. Nożyński, *Radio internetowe – umiejętność słuchania, możliwość kreowania* [w:] *Język @ multimedia:
dialog – konflikt*, red. A. Dytman-Stasieńko, J. Stasieńko, Wrocław 2012, s. 349-352.

⁵⁷ D. McQuail, *Teoria komunikowania masowego*, Warszawa 2008, s. 247.

W kontekście muzyki poważnej należy także przywołać zjawisko streamingów, które co do zasady i podstaw technologicznych są identyczne z radiem internetowym, lecz z uwagi na charakter nadawanych treści nie da się ich do końca nazwać medium. We wspomnianym rodzaju w sposób ciągły i wstępnie opracowany sposób dystrybuowane są utwory, lecz nie ma występują audycje słowne bądź słowno-muzyczne. Wśród tego typu można wyróżnić streaming *on demand*, gdzie to odbiorca wybiera z bazy dostarczonych treści te, które w danym momencie mu odpowiadają, ale także takie kanały streamingowe, gdzie ramówka jest układana spośród dostępnej bazy, lecz odbiorca nie ma wpływu na kolejność utworów, bądź ma wpływ pośredni (jak np. w przypadku polskiej platformy streamingowej Open.fm, gdzie oceny utworów dokonane przez odbiorców, są podstawą do wyższej priorytetyzacji utworu przez algorytmy programu układającego ramówkę). Z uwagi na brak audycji słownych i słownomuzycznych, a także dość automatyczny sposób układania playlisty, tego typu media internetowe nie są medium w tradycyjnym ujęciu. Zostaną wspomniane platformy streamingowe, które posiadają w swoich zasobach profile programowe pasujące do interesującego w kontekście pracy formatu, lecz nie będą one analizowane jako media⁵⁸.

Internet pozwala także na innego rodzaju aktywności, które można nazwać medialnymi bądź około medialnymi. Jedną z takich form aktywności są podcasty. Podcasting może mieć zarówno formę audio, jak i wideo. Z punktu widzenia technologicznego mogą to być pliki multimedialne w formie streamingu, w formie plików do pobrania bądź na platformach *content sharing* takich jak YouTube bądź Vimeo. W zależności od inwencji twórcy podcastu treści mogą mieć charakter publicystyczny, informacyjny lub popularyzatorski. Jak jednak można zauważyć, granice pomiędzy specyficznymi rodzajami mediów internetowych są dość często płynne i zacierające się. Niemniej jednak zjawisko migracji mediów do sieci jest nieuniknione i w dalszej perspektywie będzie miało charakter rozwojowy⁵⁹.

Nawiązując do samego pojęcia medium jako środka bądź technologii przekazywania informacji, środka komunikacyjnego, należy wspomnieć także o filmie, który będąc przekazem w myśl McLuhanowskiego „medium jest przekazem”, jest również medium, a więc nośnikiem przekazu. Muzyka staje się w tym wypadku elementem przekazu (filmu jako integralnej całości), lecz także samodzielnym przekazem wewnątrz medium.

Obecność muzyki klasycznej oraz filmowej w mediach można opisywać w wielu kontekstach. W pracy tej należałoby się skupić jednak nad specyficznymi rodzajami mediów, które taką muzykę promują bądź prezentują.

⁵⁸ Ch. Priestman, *Web Radio: Radio Production for Internet Streaming*, Houston 2002, s. 238.

⁵⁹ M. Mollgaard, *Radio and Society: New Thinking for an Old Medium*, Cambridge 2011, s. 94.

Klasyfikacja, jaka wyłania się po wnikliwej analizie rynku, wskazuje przede wszystkim na potrzebę utworzenia swego rodzaju matrycy ze względu na technologię przekazu oraz status rynkowy medium. Wśród mediów można odnaleźć zarówno media publiczne, jak i komercyjne. Podział ten ma szczególnie duże znaczenie w przypadku technologicznie tradycyjnej części mediów, a więc radia i telewizji. W przypadku Internetu można stwierdzić także obecność mediów należących do trzeciego rodzaju, a mianowicie powstałe z inicjatywy oddolnej kanały fanowskie. Mające wiele wspólnego ze streamingami tematycznymi internetowe radiostacje fanowskie charakteryzują się mniejszą automatyzacją playlist, często układanych przez założycieli lub prowadzących program. Bardzo często z racji niezależnego charakteru, nie występują w nich audycje słowne, newsowe, ale też reklamy. W innych tego typu stacjach z kolei przekazywane są treści słowne, ale związane z określoną tematyką, tożsamością bądź linią polityczną. Wspólną cechą takich przedsięwzięć medialnych jest brak ich umocowania w prawie, gdyż polskie prawo medialne nie reguluje działalności stacji radiowych poza systemem rozsiwczym⁶⁰. Formując typologię instytucji medialnych z przedmiotowego zakresu muzyki filmowej i klasycznej należy wymienić:

1. Stacje telewizyjne:
 - a. publiczne;
 - b. komercyjne.
2. Stacje radiowe:
 - a. publiczne;
 - b. komercyjne;
 - c. fanowskie.
3. Internetowe streamingi tematyczne⁶¹.
4. Tematyczne portale i strony internetowe.
5. Tematyczne czasopisma.

Część z wyżej wymienionych mediów należy jeszcze rozdzielić pod względem sposobu dystrybucji. Stacje telewizyjne oraz radiowe mogą być nadawane w różnych technologiach: nadawanie tradycyjne (rozsiewcze), transmisja satelitarna, transmisja za pośrednictwem sieci kablowych oraz transmisja internetowa.

⁶⁰ Pośród polskich stacji internetowych można wyróżnić m.in. radia polonijne („Polskie Radio Northampton”, „Polskie Radio Sydney”), stacje związane z małymi ojczyznami i grupami etnicznymi, jak np. bogata oferta radiostacji śląskich, ale także publicystyczne w określonym nurcie (jak np. Niepoprawne Radio PL). Stroną agregującą linki do kilkudziesięciu polskich stacji internetowych jest np. radiolista.info.

⁶¹ Jako Internetowe streamingi tematyczne bądź kanały serwisów streamingowych rozumieć należy moduły takich większych usług jak RMF On czy Open FM, w których oprócz redystrybucji tradycyjnych stacji radiowych, prowadzone są streamingi automatycznych playlist powiązanych tematycznie.

Z uwagi na fakt, że przedmiotem opracowania jest stacja radiowa, to właśnie do nich została przyłożona większa waga analiz. Nie oznacza to jednak, że nie istnieją stacje telewizyjne poświęcające część czasu antenowego bądź jego całość muzyce poważnej i szeroko pojętej kulturze wysokiej. W Polsce odnaleźć można w tym momencie tylko jedną stację, która formatuje się w ten sposób, a mianowicie TVP Kultura. Za granicą format *classical music*, pojawia się w przeciwieństwie do Polski zarówno wśród telewizji publicznej, jak i w stacjach komercyjnych. Przykładami są między innymi stacje 3SAT i ARTE (w kontekście mediów publicznych), a także komercyjne Mezzo.tv, Stingray Brava, Classica, Mondo Classica czy też C Music TV⁶².

1.6.1. Format classical music - Publiczne stacje radiowe

W porównaniu do telewizji, radio o wiele głębiej formatuje nadawane treści, także już w przypadku mediów publicznych. W kontekście mediów publicznych media formatu *classical music* są również dużo bardziej rozpowszechnione. O ile telewizje o tym profilu zdarzają się jedynie w kilku krajach - będąc co prawda, dostępne za pośrednictwem między innymi telewizji satelitarnej poza granicami kraju macierzystego, to w przypadku nadawców radiowych okazuje się, że przynajmniej w przypadku krajów europejskich można liczyć na obecność kilku anten o przedmiotowym formacie.

Na niemieckim rynku medialnym przedstawicielem publicznego radia sformatowanego w kierunku *classical music* jest *Deutschlandfunk Kultur*, które do kwietnia 2017 roku istniało pod nazwą *Deutschlandradio Kultur*. Nazwa została zmieniona w wyniku całościowej zmiany struktury marek w obrębie niemieckiego radia publicznego. Stacja rozpoczęła nadawanie

⁶² O TVP Kultura, <http://tvpkultura.tvp.pl/170678/o-tvp-kultura>, 24.02.2018.

M. Schüller, *Die 3sat-Chronik*, 2017, <https://www.3sat.de/page/?source=/specials/unternehmen/138545/index.html>, 24.02.2018.

C. Dziadul, *ARTE cuts ties with TVP*, 2009, <https://www.broadbandtvnews.com/2009/03/06/arte-cuts-ties-with-tvp/>, 24.02.2018;

Arte suspend ses relations avec la télévision publique polonaise TVP, 2016, <http://www.bfmtv.com/societe/arte-suspend-ses-relations-avec-la-television-publique-polonaise-tvp-947423.html>, 24.02.2016;

France Supervision change de programmation, 1997, http://www.liberation.fr/medias/1997/05/10/france-supervision-change-de-programmation_206061, 24.02.2018; *Lancement de la chaîne Mezzo*, 1998, http://www.liberation.fr/medias/1998/03/21/lancement-de-la-chaine-mezzo_230919, 24.02.2018; *La chaîne Mezzo se lance en Mongolie*, 2014, <https://www.francemusique.fr/musique-classique/la-chaine-mezzo-se-lance-en-mongolie-2132>, 24.02.2018;

Commission approves merger of French music channels Muzzik and Mezzo, 2001, http://europa.eu/rapid/press-release_IP-01-1766_en.htm, 24.02.2018;

Stingray Announces Closing of Transaction with Brava TV Group, 2015, <http://www.stingray.com/about-us/press-room/news-and-press-releases/stingray-announces-closing-transaction-brava-tv-group>, 24.02.2018;

C. Dziadul, *Stingray's Brava buys Cultuur 7*, 2015, <https://www.broadbandtvnews.com/2015/10/06/stingrays-brava-buys-cultuur-7/>, 24.02.2018; *Stingray Closes Acquisition of C Music Entertainment Ltd.*, 2017, <http://www.stingray.com/about-us/press-room/news-and-press-releases/stingray-closes-acquisition-c-music-entertainment-ltd>, 24.02.2018.

z początkiem roku 1994, lecz wówczas była to antena *Deutschlandradio Berlin* i pod takim mianem funkcjonowała do marca 2005 roku. Warto jednak zwrócić uwagę, że podobnie jak w przypadku polskiej „Dwójki”, nie jest to program czysto muzyczny, lecz w bardzo dużym stopniu podejmujące wszelkiego rodzaju tematy kulturalne. Zgodnie z wypowiedzią dyrektora programowego Andreasa-Petera Webera dla „Der Tagesspiegel”, zadaniem stacji jest ukulturalnienie polityki i upolitycznienie kultury. Co oznacza, że wydarzenia powinny być traktowane jako zjawiska kulturowe i komentowane w odpowiedni sposób. Polityka powinna być postrzegana w kontekście kulturowym, a kultura również w kontekście politycznym⁶³.

Jednakże w przypadku niemieckiego systemu medialnego istnieje jeszcze niższy stopień strukturalny charakterystyczny ze względu na federacyjny charakter państwa. funkcjonują bowiem stacje regionalne, w wielu przypadkach o zasięgu zgodnym z powierzchniami landów, ale często nadających na terytorium kilku landów. Podobnie jak w przypadku radia *Deutschlandfunk* struktura poszczególnych regionalnych rozgłośni publicznych składa się z kilku anten, spośród których przeważnie jedna jest poświęcona kulturze i/lub muzyce klasycznej. Zdarza się bowiem, że istnieją oddzielne anteny dla kultury oraz muzyki klasycznej.

W Hesji istnieje nadająca od roku 1950 stacja *hr2-kultur*, która należy do nadawcy Hessischer Rundfunk. Przydomek *kultur* stacja otrzymała w wyniku zmian polityki nadawcy we wrześniu 2007. Wcześniej był to jedynie program drugi Heskiego Radia (*Hessischer Rundfunk Zweites Programm*). Profilem nadawcy jest szeroko pojmowana kultura oraz muzyka poważna, lecz w latach 1998-2005 istniała również w obrębie heskiego nadawcy stacja *hr-klassik*, która jednak decyzją ARD jako związku nadawców publicznych została włączona do *hr2-kultur*. Stacja *hr-klassik* była stacją nastawioną wyłącznie na nadawanie muzyki klasycznej⁶⁴.

Drugim z dziewięciu regionalnych nadawców niemieckiego radia, o którym należałoby wspomnieć jest *Bayerischer Rundfunk*, w obrębie którego emitowane są dwie stacje kulturalno-muzyczne: *Bayern 2* oraz *Bayern 4 Klassik*. Bawarska „Dwójka”, założona w 1950 roku, jest radiem słowa mówionego w dużym stopniu skupionym na tematach kulturalnych. Z kolei *Klassik* istnieje od października 1980 roku i zorientowany jest przede wszystkim na muzykę klasyczną, włącznie z emisją transmisji z wydarzeń kulturalnych, takich jak koncerty symfoniczne.

⁶³ K. Sagatz, *Radio-Flotte auf Kurssuche*, 2014, <https://www.tagesspiegel.de/medien/deutschlandradio-radio-flotte-auf-kurssuche/10052352.html>, 25.02.2018.

⁶⁴ *hr-klassik in die Kulturwelle hr2 integriert*, 2005, <http://web.ard.de/ard-chronik/index/3848?year=2005&month=10>, 25.02.2018.

W Saksonii, Saksonii-Anhalcie oraz Turynii rolę regionalnego nadawcy publicznego pełni *MDR*, czyli *Mitteldeutscher Rundfunk*, a w jego obrębie, podobnie jak w przypadku radia bawarskiego, istnieją dwie stacje oddzielnie poświęcone dwóm kategoriom przedmiotowym, a więc kulturze i muzyce klasycznej. Starszą z nich jest *MDR Kultur*, która nadaje od roku 1992 do dziś z dość istotną przerwą w latach 2004-2016, kiedy to stacja nadawała pod nazwą *MDR Figaro*. Jednakże w roku 2016 powrócono do poprzedniej nazwy⁶⁵. Drugą anteną, skierowaną przede wszystkim do miłośników muzyki klasycznej, ale także filmowej i alternatywnej, jest *MDR Klassik*, która na antenie *MDR* gości od roku 2002.

Landy Dolnej Saksonii, Meklemburgii-Pomorza Przedniego, Szlezewiku-Holsztyna oraz Hamburga są obsługiwane przez *Norddeutscher Rundfunk (NDR)*. Trzecia antena nadawcy północnoniemieckiego powstała w roku 1956, lecz do roku 1994 nie miała charakteru radia profilowanego, formatowanego. W tym właśnie roku zarządzono restrukturyzację stacji w obrębie *NDR* i sprofilowano treści na dotyczące przede wszystkim kultury⁶⁶. Jednak dopiero od roku 2003 stacja nabrała pełni dzisiejszego kształtu i zamiast *NDR 3*, rozpoczęła nadawanie jako stacja kulturalno-muzyczna *NDR Kultur*.

Podobny zakres geograficzny obejmuje też antena *Radio Brema Zwei*, będąca kulturalno-społeczną anteną *Radio Brema*. Kultura zajmuje wiele czasu antenowego tej rozgłośni, jednakże w porównaniu z innymi niemieckimi stacjami regionalnymi, stosunkowo mało czasu antenowego poświęcane jest tam dla muzyki klasycznej, która wraz z między innymi jazzem i soulem, prezentowana jest jedynie w audycjach wieczornych. Jest to stosunkowo młoda stacja, gdyż powstała dopiero w roku 2017, lecz jej tradycje sięgają odrobinę wcześniej, gdyż program drugi *Radio Brema* powstał już w roku 1952 i działał do roku 2001, kiedy to poprzez współpracę *Radio Bremen* oraz *NDR* utworzono stację *Nordwestradio*, która to na potrzeby obu stacji macierzystych, wypełniała zapotrzebowanie na kulturę wyższą. Warto o tym wspomnieć także w kontekście *NDR*, gdyż po zawieszeniu funkcjonowania *Nordwestradio* w *NDR* pozostała jedynie rozgłośnia *NDR Kultur*, natomiast *Radio Brema* przywracając poniekąd dawną nazwę pozyskało unikalną dla swojego portfolio stację muzyczno-kulturalną, *Bremen Zwei*⁶⁷.

W Berlinie oraz Brandenburgii nadaje jako nadawca publiczny *RBB*, czyli *Rundfunk Berlin-Brandenburg*. W obrębie *RBB* funkcję stacji muzyczno-kulturalnej pełni *Kulturradio*,

⁶⁵ R. Bearenz, *MDR FIGARO heißt jetzt MDR KULTUR - Das Radio*, 2016, <https://web.archive.org/web/20160504105015/http://www.mdr.de/kultur/umbenennung-figaro-kultur-100.html>, 25.02.2018.

⁶⁶ *NDR3 und NDR4 reformiert*, 1994, <http://web.ard.de/ard-chronik/index/1411>, 25.02.2018.

⁶⁷ *Nordwestradio heißt ab 12. August "Bremen Zwei,"* 2017, <http://www.radioszene.de/102612/bremen-zwei-2-nordwestradio.html>, 25.02.2018.

które to powstało w roku 2003 na bazie dwóch istniejących wcześniej stacji radiowych: *Radio Kultur* (należącego do *SFB* oraz *ORB*), a także *Radio 3* (również należącego do *ORB*). Obie rozgłośnie podlegające wspomnianej fuzji z roku 2003 działały w Brandenburgii od roku 1997⁶⁸.

W landzie Saara działa *SR 2 Kulturradio* będące stacją muzyczno-kulturalną *SR*, czyli *Saarlaendischer Rundfunk*. Antena działa od roku 1967 jako *Studiowelle Saar*. W latach 1972-1991 było współtworzone wraz z rozgłościami *SDR* (*Sueddeutscher Rundfunk*) oraz *SWF* (*Suedwestfunk*), natomiast od 1991 do 1994 roku na antenie pojawiały się audycje wspólne ze wspomnianym wcześniej *hr2*. Jako samodzielny nadawca o sprofilowanej ofercie muzycznej *SR 2 Kulturradio* funkcjonuje od roku 1995⁶⁹.

Radio *Suedwestrundfunk* operuje w landach Nadrenia-Palatynat oraz Badenia-Wirtembergia. Podobnie jak w przypadku pozostałych publicznych stacji niemieckich, również w tym przypadku istnieje podział anten względem formatu i założonego targetu odbiorców. W *SWR* za propagowanie treści związanych z kulturą, a także ambitniejszych gatunków muzycznych, takich jak jazz czy muzyka klasyczna, odpowiada stacja *SWR 2*. Stacja powstała w roku 1998 jako następcą stacji *S2 Kultur*, która to z kolei była owocem współpracy w latach 1991-1998 stacji *SWF* oraz *SRD*.

Ostatnią stacją publiczną na niemieckim rynku medialnym na poziomie landów jest *WDR*, czyli *Westdeutscher Rundfunk* nadająca z Kolonii na terytorium landu Nadrenia Północna-Westfalia. W obrębie *WDR* istniały dwa kanały muzyczno-kulturalne związane z kulturą wysoką i muzyką klasyczną, lecz do dziś przetrwała istniejąca od 1964 roku *WDR 3*. Oprócz niej istniała jeszcze w latach 1997-2009 stacja *WDR 2 Klassik*, która była pewnego rodzaju mutacją podstawowej anteny *WDR 2*, która ma charakter informacyjny, lecz w przypadku *WDR 2 Klassik* przestrzeń muzyczna stacji była wypełniana właśnie muzyką klasyczną.

Jak można zauważyć, stacje zajmujące się kulturą wysoką w Niemczech nie są wcale rzadkością. Niemiecki rynek medialny nie jest jednak przedmiotem opracowania, a stacje *classical music* są obecne na rynkach medialnych także w innych państwach. Wśród ewentualnych

⁶⁸ *Kulturradio (RBB)*, 2012, https://web.archive.org/web/20131014191902/http://www.ard.de/intern/abc/-/id=1643802/nid=1643802/did=1662754/17qsxz5/index.html#abcListItem_1662754, 25.02.2018.

⁶⁹ *SR 2 KulturRadio*, n.d., http://www.ard.de/home/die-ard/fakten/abc-der-ard/SR_2_KulturRadio/474340/index.html, 25.02.2018; *SR 2 KulturRadio schärft Programmprofil*, 2014, https://archive.is/20150105200340/http://www.sronline.de/sronline/sr2/service/sendeschema/programm_profil_neu_2014_sr2_artikel100.html, 25.02.2018.

godnych polecenia zestawień rozgłośni z zakresu *classical music* w Niemczech można wspomnieć chociażby dysertację doktorską Martiny Bergler⁷⁰.

Kolejnym krajem europejskim, w którym występują publiczne media związane z profilem kultury wysokiej, a co za tym idzie interesujące w kontekście muzyki poważnej, filmowej oraz szeroko pojętej kultury, jest Szwajcaria. Z uwagi na specyfikę państwa szwajcarskiego, gdzie obowiązuje rekordowa, jak na europejskie warunki liczba języków urzędowych, nadawca publiczny *SRG SSR* nadaje swoje programy w aż 4 językach (niemieckim, francuskim, włoskim oraz retoromańskim, czyli romansz). W Szwajcarii kanały radiowe oferujące format *classical music* to: *SRF 2 Kultur*, *Espace 2*, *RSI Rete Due* oraz *Radio Swiss Classic* (wł. *Radio Svizzera Classica*, fr. *Radio Suisse Classique*). Można powiedzieć, że nastąpiła pewnego rodzaju duplikacja, lecz wynika ona z faktu, że *Swiss Satellite Radio*, którego częścią jest *Radio Swiss Classic*, miało być pierwotnie nadawane jedynie drogą satelitarną, lecz w wyniku zmian decyzji oprócz transmisji satelitarnej, jest dostępne także w wersji kablowej oraz na nadajniku naziemnym. Tradycyjnymi odpowiednikami *RSC* są wymienione wcześniej *SRF 2 Kultur* nadawane w języku niemieckim, *Espace 2* w języku francuskim oraz *RSI Rete Due* w języku włoskim. Najstarszymi z anten są powstałe w 1956 roku rozgłównia francuskojęzyczna z siedzibą w Lozannie oraz niemieckojęzyczna z siedzibą w Zurychu. Włoski odpowiednik powstał w roku 1985, natomiast radio satelitarne dopiero w roku 1998.

W sąsiedniej Austrii występuje pewna różnica względem jak się okazuje większości krajów europejskich, gdyż publiczna stacja radiowa poświęcona muzyce klasycznej i kulturze wysokiej, zajmuje nie drugą bądź trzecią antenę, lecz pierwszą, główną antenę – *Oesterreich 1*. Stacja ta należąca do publicznego nadawcy *ORF* powstała w roku 1967 i jest spadkobiercą *ORF Erstes Programm*. Wówczas *Ö1* zostało sformatowane, przede wszystkim w kierunku muzyki klasycznej oraz szeroko rozumianej kulturze, natomiast druga oraz trzecia antena odpowiednio sprawom regionów oraz muzyce popularnej⁷¹.

Publicznym nadawcą radiowo-telewizyjnym Wielkiej Brytanii jest *British Broadcasting Company (BBC)*. W obrębie *BBC* wydzielona została w 1963 roku stacja *BBC Radio 3*. Wcześniej istniejące programy zostały zreformowane i przebrandowane. Brytyjska Trójka jest skoncentrowana głównie na muzyce klasycznej oraz tzw. muzyce świata. Na jej antenie

⁷⁰ M. Bergler, *Untersuchung zu Radioprogrammen mit klassischer Musik: Darstellung, Nutzung, Vergleich und Akzeptanz*, Universität Paderborn 2001. Dysertacja dostępna w repozytorium Biblioteki Uniwersyteckiej Uniwersytetu w Paderborn pod adresem: <http://digital.ub.uni-paderborn.de/urn:urn:nbn:de:hbz:466-2002010118>.

⁷¹ Aktualnie radio *Ö2* podzieliło się na 9 stacji regionalnych, które występują pod nazwami własnymi, lecz oficjalnie są częścią *Oesterreich 2*. Na podstawie strony internetowej nadawcy.

transmitowane są 3 duże wydarzenia muzyczne w Wielkiej Brytanii: *BBC Proms*, *London Jazz Festival* oraz *WOMAD* (będący festiwalem muzyki z gatunku world music)⁷².

Radio francuskie posiada również tematyczny podział, a więc poniekąd formatowanie swoich stacji radiowych, a w odniesieniu do podejmowanego w pracy zakresu zainteresowań, należy wspomnieć o dwóch stacjach w *Radio France*, a mianowicie o *France Musique* oraz *France Culture*. Jako pierwsza powstała *France Culture*, która w latach 1945-58 nosiła nazwę *Programme National*, następnie do 1963 roku *France III*, aby w końcu zmienić nazwę na istniejącą do dziś. Pierwotnie była to jedyna stacja skoncentrowana na kulturze wysokiej oraz muzyce klasycznej. Jednakże specyficznie muzyką klasyczną, a także jazzem zajęła się stacja *France Musique*. Powstała 1954 jako *Chaine Haute-Fidelite*. W roku 1958 zmieniła nazwę na *France IV Haute Fidelite*, a w 1963 zmieniła nazwę na aktualną, która jednak przez pewien czas nie była używana, gdyż za czasów dyrektora Pierre'a Bouteiller'a⁷³, stacja nazywała się nie *France Musique*, lecz *France Musiques*. Zmiana została cofnięta w roku 2005.

W Hiszpanii w roku 1965 powstała stacja *Segundo Programa*. Do roku 1999 istniała odpowiednio pod nazwami: *Segundo Programa* (1965-1988), *RNE 2* (1988-1994), *RNE C* (1994-1999). Od 1999 drugi program hiszpańskiego nadawcy publicznego nosi nazwę *Radio Clasica*. Oprócz muzyki klasycznej i jazzu, które przewijają się w stacjach podobnego formatu w całej Europie, miejsce znalazły na tej antenie także gatunki muzyczne specyficzne dla Hiszpanii, takie jak flamenco czy zarzuela. Nadawca przywołuje także w obrębie swojej działalności utwory wywodzące się z kultury południowoamerykańskiej.

Prawie każdy z europejskich nadawców publicznych w swojej strukturze wyodrębnił przynajmniej jedną antenę skierowaną przede wszystkim do ludzi szukających kultury wysokiej. Czasem są to stacje ogólnokulturalne, lecz w wielu przypadkach wyodrębnione zostają także stacje skoncentrowane specyficznie wokół muzyki klasycznej oraz gatunków muzycznych z obrębu tzw. kultury wysokiej (między innymi jazzu). Kompletną listę przedstawia poniższa tabela.

Tabela 2. Stan europejskiego rynku publicznych stacji radiowych o formatach związanych z muzyką klasyczną, jazzem oraz kulturą wysoką⁷⁴.

⁷² BBC Radio 3, http://www.bbc.co.uk/bbctrust/our_work/services/radio/service_licences/bbc_radio_3.html, 03.03.2018.

⁷³ W latach 1999-2004.

⁷⁴ Kazachstan i Turcja znalazły się w zestawieniu, gdyż część terytorium krajów (12% terytorium Kazachstanu i 3% terytorium Turcji) znajduje się w Europie.

Europejskie publiczne radia kulturalne oraz o formacie classical music			
Państwo	Nazwa radia	Rok powstania	Typ radia (format)
Albania	<i>Radio Tirana Klasik</i> ⁷⁵	1997	Muzyka klasyczna
Austria	<i>Ö1</i> ⁷⁶	1967	Muzyka klasyczna oraz kultura
Belgia	<i>Musiq'3</i> (fr.) ⁷⁷	1961	Muzyka klasyczna
	<i>Klara</i> (hol.) ⁷⁸	2000	Muzyka klasyczna
	<i>BRF1</i> (niem.) ⁷⁹	1977	Stacja ogólna z audycjami w formacie
Białoruś	<i>Kultura</i> ⁸⁰	2000	Szeroko pojmowana kultura
Bułgaria	<i>Hristo Botev Radio</i> ⁸¹	Bd.	Muzyka klasyczna oraz edukacja
Chorwacja	<i>HRT – HR3</i> ⁸²	1964	Muzyka klasyczna i kultura
Czechy	<i>Český rozhlas Vltava</i> ⁸³	1964	Kultura (wcześniej również muzyka klasyczna i jazz)
	<i>Český rozhlas D-dur</i> ⁸⁴	2005	Muzyka klasyczna
	<i>Český rozhlas Jazz</i> ⁸⁵	2011	Jazz
Dania	<i>DR P2</i> ⁸⁶	1951	Muzyka klasyczna, jazz
	<i>DR P8 Jazz</i> ⁸⁷	2011	Jazz
Estonia	<i>Klassikaraadio</i> ⁸⁸	1995	Muzyka klasyczna i kultura
Finlandia ⁸⁹	<i>Yle Radio 1</i> (fin.)	1990	Stacja ogólna z audycjami formatowanymi
	<i>Yle Radio Vega</i> (szw.)	1997	Stacja ogólna z audycjami formatowanymi
	<i>Yle Klassinen</i>	1999	Muzyka klasyczna
Francja	<i>France Culture</i> ⁹⁰	1945	Muzyka klasyczna i kultura
	<i>France Musique</i> ⁹¹	1954	Muzyka klasyczna i jazz
Grecja	<i>ERT (Trito Programma)</i> ⁹²	1954	Muzyka klasyczna i kultura
Hiszpania	<i>Radio Clasica</i> ⁹³	1965	Muzyka klasyczna i kultura
Holandia	<i>NPO Radio 4</i> ⁹⁴	1975	Muzyka klasyczna

⁷⁵ *Radio Tirana Klasik*, <https://www.rtsh.al/radio-tirana-klasik/>, 28.08.2018.

⁷⁶ *Ö1*, <https://oe1.orf.at/>, 28.08.2018.

⁷⁷ *Musiq3*, <http://www.rtf.be/radio/liveradio/musiq3>, 28.08.2018.

⁷⁸ *Klara*, <https://web.archive.org/web/20160303233258/http://www.vrt.be/en/klara>, 28.08.2018.

⁷⁹ *BRF-Geschichte*, <https://u.brf.be/profil/geschichte/>, 28.08.2018.

⁸⁰ *Channel Culture*, <https://www.tvr.by/eng/radio/kanal-kultura/>, 28.08.2018.

⁸¹ *3a nac*, <http://bnr.bg/hristobotev/post/100785637>, 28.08.2018.

⁸² *O HRT-u*, <https://www.hrt.hr/hrt/o-hrt-u/>, 28.08.2018.

⁸³ *O stanici*, <https://vltava.rozhlas.cz/o-stanici-5343195>, 28.08.2018.

⁸⁴ *O stanici*, <https://d-dur.rozhlas.cz/o-stanici-5675000>, 28.08.2018.

⁸⁵ *O stanici*, <https://jazz.rozhlas.cz/o-stanici-5674994>, 28.08.2018.

⁸⁶ *DR P2*, <https://www.dr.dk/radio/p2>, 28.08.2018.

⁸⁷ *DR P8 Jazz*, <https://www.dr.dk/radio/p8jazz>, 28.08.2018.

⁸⁸ *Klassikaraadio*, <https://klassikaraadio.err.ee/>, 28.08.2018.

⁸⁹ *YLE Areena*, <https://areena.yle.fi/radio>, 28.08.2018.

⁹⁰ *France Culture*, <https://www.franceculture.fr/>, 28.08.2018.

⁹¹ *France Musique*, <https://www.francemusique.fr/>, 28.08.2018.

⁹² *EPT3*, <http://www.ert.gr/ert3/>, 28.08.2018.

⁹³ *Radio Clasica*, <http://www.rtve.es/radio/radioclasica/>, 28.08.2018.

⁹⁴ *Over NPO Radio 4*, <https://www.nporadio4.nl/over-npo-radio-4>, 28.08.2018.

Irlandia	<i>RTÉ lyric fm</i> ⁹⁵	1999	Muzyka klasyczna i sztuka
Islandia	<i>RUV Rondo</i> ⁹⁶	Bd.	Muzyka klasyczna i jazz
Kazachstan	<i>Classic</i> ⁹⁷	2011	Muzyka klasyczna
Litwa	<i>LRT Klasika</i> ⁹⁸	1956	Muzyka klasyczna
Łotwa	<i>LR3 Klasika</i> ⁹⁹	2002	Muzyka klasyczna
Niemcy	<i>Deutschlandfunk Kultur</i> (stacja federalna) ¹⁰⁰	1994	Muzyka klasyczna i kultura
	<i>hr2-kultur</i> (land Hesja) ¹⁰¹	1950	Muzyka klasyczna i kultura
	<i>Bayern 2</i> (land Bawaria) ¹⁰²	1950	Kultura
	<i>Bayern 4 Klassik</i> (land Bawaria) ¹⁰³	1980	Muzyka klasyczna
	<i>MDR Kultur</i> (landy Saksonia, Saksonia Anhalt, Turynia) ¹⁰⁴	1992	Muzyka klasyczna i kultura
	<i>MDR Klassik</i> (landy Saksonia, Saksonia Anhalt, Turynia) ¹⁰⁵	2002	Muzyka klasyczna
	<i>NDR Kultur</i> (landy Dolna Saksonia, Meklemburgia Pomorze Przednie, Szlezwik-Holsztyn oraz Hamburg) ¹⁰⁶	1956	Muzyka klasyczna i kultura
	<i>Brema Zwei</i> (landy Dolna Saksonia, Meklemburgia Pomorze Przednie, Szlezwik-Holsztyn oraz Brema) ¹⁰⁷	2017	Muzyka klasyczna i kultura
	<i>Kulturradio</i> (landy Branderburgia oraz Berlin) ¹⁰⁸	2003	Muzyka klasyczna i kultura
	<i>SR2 Kulturradio</i> (land Kraj Saary) ¹⁰⁹	1995	Muzyka klasyczna i kultura
	<i>SWR 2</i> (landy Nadrenia Palatynat oraz Badenia-Wirtembergia) ¹¹⁰	1998	Muzyka klasyczna i kultura
<i>WDR 3</i> (land Nadrenia Północna –Westfalia) ¹¹¹	1964	Muzyka klasyczna i kultura	

⁹⁵ *RTE lyric fm*, <https://www.rte.ie/lyricfm/>, 28.08.2018.

⁹⁶ *Rondo*, <http://www.ruv.is/rondo>, 28.08.2018.

⁹⁷ *Classic radio*сы, <http://classicfm.kz/kz>, 28.08.2018.

⁹⁸ *LRT Klasika*, <https://www.lrt.lt/mediateka/tiesiogiai/lrt-klasika>, 28.08.2018.

⁹⁹ *LR3 – Latvijas Radio*, <https://klasika.lsm.lv/lv/lr3/>, 28.08.2018.

¹⁰⁰ *Deutschlandfunk Kultur*, <https://www.deutschlandfunkkultur.de/>, 28.08.2018.

¹⁰¹ *hr2.de*, <https://www.hr2.de/index.html>, 28.08.2018.

¹⁰² *Grenzenlos hoeren: Bayern 2*, <https://www.br.de/radio/bayern2/index.html>, 28.08.2018.

¹⁰³ *BR-KLASSIK: Die ganze Welt der Klassischen Musik*, <https://www.br-klassik.de/index.html>, 28.08.2018.

¹⁰⁴ *MDR Kultur*, <https://www.mdr.de/kultur/index.html>, 28.08.2018.

¹⁰⁵ *MDR Klassik*, <https://www.mdr.de/mdr-klassik/index.html>, 28.08.2018.

¹⁰⁶ *NDR Kultur*, <https://www.ndr.de/ndrkultur/index.html>, 28.08.2018.

¹⁰⁷ *Startseite Bremen Zwei*, <https://www.radiobremen.de/bremenzwei/index320.html>, 28.08.2018.

¹⁰⁸ *Die Kunst zu hoeren | Kulturradio*, <https://www.kulturradio.de/>, 28.08.2018.

¹⁰⁹ *SR.de: SR 2 KulturRadio*, https://www.sr.de/sr/sr2/sr2_teaserseite100.html, 28.08.2018.

¹¹⁰ *SWR2*, https://www.sr.de/sr/sr2/sr2_teaserseite100.html, 28.08.2018.

¹¹¹ *WDR 3 – das Kulturradio*, <https://www1.wdr.de/radio/wdr3/>, 28.08.2018.

Norwegia	<i>NRK Klassisk</i> ¹¹²	1995	Muzyka klasyczna
Polska	<i>Polskie Radio Program II</i> ¹¹³	1937 (1949 – regularna emisja)	Muzyka klasyczna i kultura
	<i>Polskie Radio Chopin</i> ¹¹⁴	2017	Muzyka klasyczna
Portugalia	<i>Antena 2</i> ¹¹⁵	1948	Muzyka klasyczna i kultura
Rosja	<i>Radio Kultura</i> ¹¹⁶	2004	Muzyka klasyczna i kultura
	<i>Radio Orfej</i> ¹¹⁷	1991	Muzyka klasyczna
Rumunia	<i>Radio România Cultural</i> ¹¹⁸	1952	Kultura
	<i>Radio România Muzical</i> ¹¹⁹	1997	Muzyka klasyczna
San Marino	<i>Radio San Marino Classic</i> ¹²⁰	2004	Muzyka klasyczna
Słowacja	<i>Radio Devín</i> ¹²¹	1993	Artystyczno-kulturalny
	<i>Radio Klasika</i> ¹²²	2009	Muzyka klasyczna
Słowenia	<i>Radio ARS</i> ¹²³	1969	Muzyka klasyczna
Szwajcaria	<i>SRF 2 Kultur</i> (niem.) ¹²⁴	1956	Muzyka klasyczna i kultura
	<i>Espace 2</i> (fr.) ¹²⁵	1956	Muzyka klasyczna i kultura
	<i>RSI Rete Due</i> (wł.) ¹²⁶	1985	Muzyka klasyczna i kultura
	<i>Radio Swiss Classic</i> (niem.) ¹²⁷	1998	Muzyka klasyczna
	<i>Radio Suisse Classique</i> (fr.) ¹²⁸	1998	Muzyka klasyczna
	<i>Radio Svizzera Classica</i> (wł.) ¹²⁹	1998	Muzyka klasyczna
Szwecja	<i>SR P2</i> ¹³⁰	1955	Muzyka klasyczna i kultura
	<i>SR Klassiskt</i> ¹³¹	Bd	Muzyka klasyczna
Turcja	<i>Radyo 3</i> ¹³²	1975	Muzyka klasyczna
	<i>Radyo 4</i> ¹³³	1987	Turecka muzyka klasyczna oraz ludowa

¹¹² *Helt Klassisk – NRK Radio*, <https://radio.nrk.no/serie/helt-klassisk>, 28.08.2018.

¹¹³ *Strona główna – Dwójka – polskieradio.pl*, <https://www.polskieradio.pl/8,Dwojka>, 28.08.2018.

¹¹⁴ *Strona główna – Radio Chopin – polskieradio.pl*, <https://www.polskieradio.pl/326>, 28.08.2018.

¹¹⁵ *Antena 2*, http://www.rtp.pt/antena2/geral/perfil-de-canal-antena-2_3142, 28.08.2018.

¹¹⁶ *Радиостанция «Радио Культура»*, <http://www.cultradio.ru/>, 28.08.2018.

¹¹⁷ *Orpheus Radio*, <http://www.muzcentrum.ru/eng/orpheusradio>, 28.08.2018.

¹¹⁸ *Radio Romania Cultural*, <https://radioromaniacultural.ro/>, 28.08.2018.

¹¹⁹ *Radio Romania Muzical*, <http://www.romania-muzical.ro/>, 28.08.2018.

¹²⁰ *Ascolta Radio Classic*, <http://www.smtvsanmarino.sm/radio/ascolta-radio-classic>, 28.08.2018.

¹²¹ *O nas – Radio Devín*, <https://devin.rtv.sk/o-nas>, 28.08.2018.

¹²² *Na vlnách hudby, ktorú preveril čas*, <https://klasika.rtv.sk/o-radiu>, 28.08.2018.

¹²³ *ARS – 3. program Radia Slovenija*, <https://ars.rtvlo.si/>, 28.08.2018.

¹²⁴ *Ueber uns – Radio SRF 2 Culture*, <https://www.srf.ch/radio-srf-2-kultur/ueber-uns>, 28.08.2018.

¹²⁵ *Programmes Espace 2*, <https://programmesradio.rts.ch/espace-2/>, 28.08.2018.

¹²⁶ *Rete Due – RSI Radiotelevisione Svizzera*, <https://www.rsi.ch/rete-due/>, 28.08.2018.

¹²⁷ *About us – Radio Swiss Classic*, <http://www.radioswissclassic.ch/en/about-us>, 28.08.2018.

¹²⁸ Tamże.

¹²⁹ Tamże.

¹³⁰ *Om P2*, <https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?formatid=108&programid=3633&artikel=3614940>, 28.08.2018.

¹³¹ *P2 Klassiskt*, <https://sverigesradio.se/p2klassiskt>, 28.08.2018.

¹³² *TNT – Radyo Tanitim*, <http://www.trt.net.tr/Kurumsal/RadyoTanitim.aspx>, 28.08.2018.

¹³³ Tamże.

Ukraina	<i>UR3 Kultura</i> ¹³⁴	2003	Muzyka klasyczna i kultura
Węgry	<i>Radio Bartok</i> ¹³⁵	1973	Muzyka klasyczna, jazz i kultura
Wielka Brytania	<i>BBC Radio 3</i> ¹³⁶	1967	Muzyka klasyczna
Włochy	<i>RAI Radio 3</i> ¹³⁷	1976	Muzyka klasyczna
	<i>RAI Radio Classica</i> ¹³⁸	1959	Muzyka klasyczna

Źródło: opracowanie własne.

Jak już zostało to wcześniej wyjaśnione pojęcie muzyki klasycznej odnosi się przede wszystkim do muzyki powstałej w kręgu zachodniej cywilizacji.

Specyfika amerykańskiego rynku mediów publicznych, ich rozdrobnienie względem stanów, hrabstw, a często także nawet pojedynczych miast, sprawia, że klasyfikacja wszystkich amerykańskich stacji radiowych o interesującym z punktu widzenia pracy formacie, staje się zadaniem dość karkołomnym.

W Australii rolę nadawcy publicznego pełni *ABC (Australian Broadcasting Company)*, które to w swoim portfolio posiada trzy stacje spójne programowo z podejmowaną w pracy tematyką i są to *ABC Classic FM*, *ABC Classic 2* oraz *ABC Jazz*¹³⁹. W sąsiedniej Nowej Zelandii w obrębie *New Zealand Radio* nadaje *RNZ Concert*.

Co ciekawe, stacje radiowe emitujące muzykę klasyczną zachodniego kręgu kulturowego można znaleźć także u trzech nadawców publicznych w krajach nienależących do tego kręgu. Chińskie *CNR (China National Radio)* nadaje *CNR 4 Golden Radio*, które dostępne jest jednak tylko na terenie Pekinu. Izraelski *IPBC Kan (Israeli Public Broadcasting Company)* posiada w swojej ofercie aż 3 stacje związane z kulturą wysoką, a co za tym idzie także z muzyką klasyczną. Są to: *Kan 88 (Jazz, blues itp.)*, *Kan Kol Ha Musica (muzyka klasyczna)* oraz *Kan Klasi (również muzyka klasyczna)*. Trzecim nietypowym z europejskiego punktu widzenia nadawcą popularyzującym muzykę klasyczną jest *KBS IFM* działający w obrębie południowokoreańskiego *Korean Broadcasting System (KBS)*.

W przypadku Polski jedynym nadawcą publicznym, który sformatował swój program w kierunku kultury wysokiej, jest Polskie Radio Program II. Stacja funkcjonuje w obrębie spółki Polskie Radio. Nadawanie rozpoczęto w marcu 1937 roku, lecz do 23 września 1939 roku nie było to nadawanie stałe, a jedynie pięć godzin na dobę. Tego dnia po raz ostatni na

¹³⁴ Про нас.: Українське радіо Культура, http://radiokultura.org/page/1.html?name=Pro_nas, 28.08.2018.

¹³⁵ Bartok, <https://www.mediaklikk.hu/bartok/>, 28.08.2018.

¹³⁶ BBC Radio 3, <https://www.bbc.co.uk/radio3>, 28.08.2018.

¹³⁷ Rai 3, <http://www.rai.it/rai3/>, 28.08.2018.

¹³⁸ Rai Radio Classica, <https://www.raisplayradio.it/radioclassica/>, 28.08.2018.

¹³⁹ About ABC Classic FM, <http://www.abc.net.au/classic/about/>, 28.08.2018.

antenie ówczesnej Warszawy II została nadana ostatnia przed dość długą przerwą audycja. Były to utwory Fryderyka Chopina w wykonaniu Władysława Szpilmana.

Od 3 października 1949 stacja wystartowała już jako Program II Polskiego Radia. Sukcesywnie prezentowano treści związane z kulturą wyższą, wprowadzając różnego rodzaju audycje dotyczące muzyki poważnej, prezentacji znaczących kompozytorów, ale także sylwetek literatów. Program II transmitował także wydarzenia kulturalne, takie jak Koncerty Chopinowskie. Wokół stacji skupione były też prekursorskie działania i usprawnienia technologiczne, gdyż to na potrzeby tego radia dokonano w roku 1970 pierwszego nagrania kwadrofonicznego, a w lipcu 1983 roku po raz pierwszy właśnie na antenie „Dwójki” nastąpiła pierwsza emisja z użyciem płyty kompaktowej.

W latach 1957-2004 funkcjonowało w Polskim Radiu studio, które z pewnością nazwać można źródłem muzyki ambitnej, a mianowicie Studio Eksperymentalne Polskiego Radia. Tworzona w nim muzyka miała charakter eksperymentalny, z ogromnym udziałem muzyki elektronicznej, ale tworzono tam również oprawę muzyczną słuchowisk radiowych, spektakli teatralnych oraz filmów. Zostało założone przez Józefa Patkowskiego z inicjatywy Włodzimierza Sokorskiego, ówczesnego prezesa Komitetu do Spraw Radia i Telewizji jako czwarta tego typu inicjatywa w Europie po Paryżu, Kolonii i Mediolanie. Podczas działalności studia tworzyło w nim wielu artystów i kompozytorów, w tym takich, którzy gatunkowo związani byli z muzyką poważną, muzyką filmową czy też jazzem. Należy wymienić wśród nich takie nazwiska jak Krzysztof Penderecki, Bogusław Schaeffer, Tomasz Stańko czy Krzesimir Dębski. Studio zakończyło swoją działalność w roku 2004, a jego zadania, które nadal są aktualne, przejął Program II Polskiego Radia.¹⁴⁰

O ile jednak, od początku swojego istnienia stacja kierowała się w kierunku formatu *classical music*, to dopiero od dnia 2 kwietnia 1991 roku ustanowiła ten rodzaj emisji za programowy w swojej stacji, a więc profil został oficjalnie zmieniony na tzw. antenę muzyczno-literacką, promującą muzykę poważną, jazz oraz muzykę ludową, a także literaturę i szeroko rozumianą tematykę kulturalną. Od roku 2013 Polskie Radio Program II jest dostępne także w formie cyfrowej¹⁴¹.

¹⁴⁰ *Studio Eksperymentalne Polskiego Radia i początki muzyki elektroakustycznej w Polsce*, 25.03.2016, <https://culture.pl/pl/artykul/studio-eksperymentalne-polskiego-radia-i-poczatki-muzyki-elektroakustycznej-w-polsce>, 25.02.2018.

J. Tuszewski, *Paradoks o słowie i dźwięku: rozważania o sztuce radiowej*, Toruń 2002, passim.

¹⁴¹ *Dwójka świętuje 80-lecie Od Warszawy II do Programu 2 Polskiego Radia*, 2017, <https://www.polskieradio.pl/294,80LatDwojki>, 25.02.2018.

W roku 2017 uruchomiono także stację tematyczną Polskie Radio Chopin. Jest to stacja dostępna w formacie DAB+ oraz w Internecie. Poświęcona jest przede wszystkim zagadnieniami związanymi z muzyką klasyczną i kulturą poważną. Współtworzą stację osoby związane z Programem II.

1.6.2. Format *classical music* - Komercyjne oraz niepubliczne stacje radiowe

Stacje publiczne w większości europejskich krajów mają w swojej działalności statutowo wpisane promowanie kultury, a muzyka klasyczna oraz szeroko rozumiana kultura wyższa promowana na głównej antenie, nie sprzyja wysokim wynikom słuchalności. Ostatecznie niezbyt wysoki procent społeczeństwa oczekuje treści z kręgów kultury wysokiej, natomiast ci, którzy takiego rodzaju przekazów oczekują nie są skłonni oczekiwać na nie w godzinach nocnych. W związku z tym, prawie każdy nadawca publiczny wygospodarował spośród udostępnionych częstotliwości zakres dla specjalnie sformatowanej oferty programowej, jaką jest format *classical music*. W każdym przypadku stacja taka jest zobligowana do prezentowania określonych gatunków muzycznych uzupełnionych treściami słownymi o odpowiednio wysokim poziomie.

Wynikiem takiego działania jest ugruntowanie sobie pozycji przez stację, taką jak np. Polskie Radio Program II. Stacja taka posiada wierne grono słuchaczy. Grono to charakteryzuje się dość specyficznymi cechami demograficznymi i ekonomicznymi, a przez to staje się pożądanym targetem dla nadawców komercyjnych. Z drugiej jednak strony nadawców niepublicznych bądź komercyjnych kierujących swoją ofertę do tego audytorium nie ma zbyt wielu. Często zdarza się nawet, że nadawcy publiczni są jedynymi, którzy dostarczającymi treści tego rodzaju¹⁴².

W krajach europejskich prawie każde państwo, które ma publiczne radio kulturalne o wysokim profilu nadawanych treści, posiada także odpowiadające im stacje komercyjne bądź stacje niepubliczne, w krąg których należy zaliczyć, zarówno media organizacji non-profit, jak również media określane jako *community*, czyli takie prowadzone przez społeczności lokalne¹⁴³.

¹⁴² Każde przedsiębiorstwo posiada bardziej lub mniej sformalizowaną grupę docelową. Stacja RMF Classic przedstawia i analizuje swoją grupę docelową w dokumentach wewnętrznych. Osoby będące targetem stacji określani są za pomocą haseł: Dojrzałi, Wykształceni, Na wysokich stanowiskach, Dobrze sytuowani, Elitarni.

¹⁴³ *Community radio*, <http://www.endvawnow.org/en/articles/1270-community-radio.html>, 28.08.2018.

Ponownie zestawienie tego typu stacji radiowych należałoby rozpocząć od największych państw europejskich. Niemieckie stacje komercyjne oraz niepubliczne również można podzielić na takie o zasięgu federalnym, jak również w obrębie określonego landu lub landów, a nawet w konkretnej społeczności. Spośród stacji zajmujących się muzyką klasyczną, kulturą, jazzem oraz innymi tematami z poziomu wysokiej kultury na terytorium Republiki Federalnej Niemiec wymienić trzeba *Klassik Radio* – nadające z Hamburga oraz *JazzRadio* – nadające na terenie Berlina i Brandenburgii. Oprócz tych dwóch stacji można oczywiście wymienić wszelkiego rodzaju stacje, dostępne wyłącznie w formatach cyfrowych podmioty, które emitują za pośrednictwem sieci Internet streamingi muzyczne, określane czasem jako tzw. webradio. Samo hamburskie *Klassik Radio* oprócz podstawowego programu produkuje ponad 20 kanałów streamingowych (w tym np. *Pure Bach*, *Pure Mozart* lub *Legenden der Klassik*)¹⁴⁴.

We Francji w interesującym z punktu widzenia zestawienia formacie odnaleźć można zaledwie 3 stacje. Jedną z najstarszych stacji komercyjnych formatu *classical music* w Europie jest właściwie francuska stacja *Radio Classique*, która powstała z inicjatywy byłego producenta publicznego *France Musique* w roku 1983¹⁴⁵. Aktualnie należąca do grupy *LES ECHOS* stacja nadaje z Paryża. Należąca do *Nova Press* stacja *TSF Jazz* powstała w Paryżu w roku 1999 i jak sama nazwa wskazuje koncentruje się na muzyce jazzowej¹⁴⁶. Podobne zainteresowania muzyczne ma lyońskie *Jazz Radio* (wcześniej znane jako *Frequence Jazz*). Powstało w roku 1996 i - podobnie jak już wspomniani wcześniej nadawcy - oferuje swoim słuchaczom także dostęp do streamingów¹⁴⁷.

Wielka Brytania jest przykładem państwa, gdzie chociaż bardzo silna jest pozycja stacji publicznych, to także w przypadku rynku komercyjnego znajdzie się miejsce dla dobrego medium sformatowanego. W 1992 roku powstała *Classic FM*, która podobnie jak publiczny odpowiednik, czyli *BBC Radio 3*, bierze czynny udział w promowaniu kultury wysokiej w Wielkiej Brytanii. Oprócz działalności na antenie radiowej instytucja wydaje także własne czasopismo „*Classic FM Magazine*”, prowadzi działalność charytatywną oraz zajmuje się produkcją i dystrybucją kolekcji płytowych. Przez około półtora roku *Classic FM* posiadało także drugą

¹⁴⁴ *Klassik Radio*, <https://www.klassikradio.de/>, 28.08.2018;

JazzRadio – That's Cool, <https://jazzradio.net/>, 28.08.2018.

¹⁴⁵ *Radio Classique - Écoutez le direct, retrouvez un morceau, suivez toute l'actualité du classique*, <https://www.radioclassique.fr>, 28.08.2018.

¹⁴⁶ *Bienvenue sur TSF JAZZ, la seule radio 100% JAZZ*, <http://www.tsfjazz.com/accueil.php>, 28.08.2018.

¹⁴⁷ *Jazz Radio, La radio de tous les Jazz*, <http://www.jazzradio.fr/>, 28.08.2018.

antenę poświęconą jazzowi o nazwie *theJazz*¹⁴⁸. Jednym z najbardziej znanych prezenterów uczestniczących w przedsięwzięciu był Stephen Fry¹⁴⁹.

Spośród mniejszych niepublicznych stacji radiowych, które w Europie powstały z myślą o fanach kultury wysokiej, warto z pewnością wspomnieć o:

- bułgarskim *Classic FM* (powstałym w 1994)¹⁵⁰;
- bułgarskim *Jazz FM* (2001)¹⁵¹;
- czeskim *Classic Praha* (1994)¹⁵²;
- czy fińskim *Radio Moreeni* (1989, nadawcą jest Uniwersytet w Tampere)¹⁵³.

Wiele podobnych stacji powstało także poza Europą. Są to między innymi:

- singapurskie *Symphony 92.4FM*¹⁵⁴;
- południowoafrykańskie *Classic FM*¹⁵⁵;
- brazylijskie *Radio Cultura*¹⁵⁶;
- oraz gruzińskie *Radio Muza*¹⁵⁷.

Ostatnia wymieniona stacja jest swego rodzaju ewenementem, gdyż nie jest stacją publiczną, lecz została założona na skutek starań ówczesnej Pierwszej Damy Gruzji, Sandry Elisabeth Roelofs, żony prezydenta Michaiła Saakaszwilego¹⁵⁸.

Na koniec pozostało przedstawienie sytuacji na polskim rynku mediów komercyjnych i niepublicznych w kontekście formatów *classical music* oraz jazz. W Polsce aktualnie nadaje jedynie jeden nadawca komercyjny nadający rozsiewczo i jest to będący przedmiotem opracowania RMF Classic, przy czym stacja nie ma charakteru ogólnopolskiego, a jedynie ponadregionalny. Nieco lepiej sytuacja ma się w przypadku nadawania sieciowego, gdzie odnaleźć można więcej inicjatyw oddolnych, a także jedną stację, która zdecydowała się migrować z eteru do Internetu, a mianowicie RadioJAZZ.FM, która w latach 1996-2008 nadawała jako jedyna stacja na częstotliwościach radiowych specjalizująca się w muzyce jazzowej.

W latach 1992-93 istniała w Warszawie jeszcze jedna stacja *classical music*, Radio Mozart. Założona przez Mariana Mischzuka stacja działała przez 16 miesięcy jako stacja piracka,

¹⁴⁸ Od grudnia 2006 do marca 2008.

¹⁴⁹ *Classic FM – The World's Greatest Music*, <https://www.classicfm.com/>, 28.08.2018.

¹⁵⁰ *Classic FM*, <http://www.classicfm.bg/>, 28.08.2018.

¹⁵¹ *Jazz FM*, <http://www.jazzfm.bg/en>, 28.08.2018.

¹⁵² *Classic Praha*, <http://www.classicpraha.cz/>, 28.08.2018.

¹⁵³ *Radio Moreeni 98,4 MHz | Tampereella vuodesta 1989*, <https://radio.uta.fi/>, 28.08.2018.

¹⁵⁴ *Symphony 92.4 FM*, <https://radio.toggle.sg/en/symphony-924-fm>, 28.08.2018.

¹⁵⁵ *Classic 1027*, <http://www.classicfm.co.za/>, 28.08.2018.

¹⁵⁶ *Cultura Brasil*, <http://culturabrasil.cmais.com.br/>, 28.08.2018.

¹⁵⁷ *Radio Muza*, <http://www.radiomuza.ge/>, 28.08.2018.

¹⁵⁸ *About Radio | Radio Muza*, http://www.radiomuza.ge/about/about_radio/, 28.08.2018.

czyli bez koncesji. Oczywiście inicjatorzy starali się uzyskać koncesję i to odmowna decyzja Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji spowodowała ostateczne zamknięcie stacji. Stacja ta była ewenementem tamtych czasów, gdyż bez koncesji w ciągu trzech miesięcy od uruchomienia wyprzedziła na terenie Warszawy słuchalnością Program II Polskiego Radia. Co ciekawe w procesie tworzenia stacji duży wkład mieli twórcy brytyjskiego *Classic FM*¹⁵⁹.

Aktualnie jedyną stacją nadającą w eterze jest istniejąca od 2003 roku, a wywodząca swoje tradycje jeszcze z założonej przez założyciela RMF FM w 1998 roku stacji Opera FM, RMF Classic. Historię stacji oraz jej aktualną sytuację przybliżą kolejne rozdziały.

Zjawisko formatowania stacji radiowych w szczególności, a także mediów w ogóle jest zjawiskiem stosunkowo nowym, lecz wywodzącym się z potrzeby odpowiedzi na potrzeby odbiorców. Rosnąca konkurencja, jakiej poniekąd ofiarami stać się mieli twórcy zjawiska, spowodowała istniejące dziś ogromne zróżnicowanie stacji radiowych. Dywersyfikacja gatunkowa pomogła poznać słuchaczy, lecz także na nowo umocować się w komercyjnej rzeczywistości medialnej. Format bowiem poza pomocą w profilowaniu odbiorców, pozwala na skierowanie swojej skonkretyzowanej oferty także reklamodawcom.

Dziś sformatowane stacje radiowe, telewizyjne, a także media nowej generacji, takie jak serwisy streamingowe, serwisy *content sharing* czy też internetowe odpowiedniki radiostacji, są powszechnie dostępne za pomocą różnorodnych technologii dystrybucji i odbioru. Ich dostępność wzrasta także wraz z rozwojem technologii mobilnych, a więc każdy może mieć dostęp do treści odpowiadających mu w dowolnym czasie i miejscu.

Współczesne media głównego nurtu, zarówno publiczne, jak i komercyjne, są często postrzegane, jako serwujące treści kulturalne w sposób uśredniający, dostosowujący ich poziom do możliwości percepcyjnych i gustów większości, a więc można powiedzieć, że spłaszcza poziom dystrybuowanych treści. Z tym większym podziwem należy postrzegać duży dostęp do mediów sformatowanych w kierunku treści ambitnych, a więc między innymi muzyki poważnej, jazzu, opery, teatru, filmu i sztuki. W dzisiejszej Europie, a także w krajach nieeuropejskich, które mają większą lub mniejszą styczność z zachodnim kręgiem kulturowym, zarówno w technologiach rozsiewczych, jak również dzięki sieci Internet, zainteresowany taką tematyką, świadomy odbiorca, ma możliwość wyboru wśród publicznych (krajowych,

¹⁵⁹ Marian Miszczuk o powstaniu Radia Mozart, <http://radiopolska.pl/90lat/radiofonia-komercyjna/marian-miszczuk-o-powstaniu-radia-mozart>, 04.03.2018;
Marian Miszczuk o sukcesie i zamknięciu Radia Mozart, <http://radiopolska.pl/90lat/radiofonia-komercyjna/marian-miszczuk-o-sukcesie-i-zamknieciu-radia-mozart>, 04.03.2018.

międzynarodowych oraz regionalnych), jak też komercyjnych stacji radiowych i telewizyjnych. Przedstawione w powyższym rozdziale zestawienie mediów, nie jest bynajmniej zamknięte, gdyż podobnie jak w przypadku wszystkich tworców ludzkiego społeczeństwa, także rynek medialny ewoluuje, nie bez wpływu czynników ekonomicznych i społecznych. Jest więc to opis stanu zastanego na koniec czerwca roku 2018.

Autor celowo skupił się na stacjach radiowych, aby mieć odniesienie do sytuacji przedmiotowej rozgłośni radiowej. Stacje telewizyjne o formacie *classical music*, są rzadkością, a treści o tej tematyce najczęściej dystrybuowane są poprzez mutacje telewizji publicznych o szerokim profilu kulturalnym. W Polsce taka sytuacja ma miejsce w kontekście stacji TVP Kultura. W historii polskich mediów i ich zainteresowania kulturą wysoką, w tym między innymi muzyką klasyczną istotną rolę, pełniły dwie postacie: Jerzy Waldorff oraz Bogusław Kaczyński. Z pewnością zasługują na pamięć w kontekście ogromnego wkładu w popularyzację muzyki klasycznej czy opery, jednakże z uwagi niewielki związek z będącą przedmiotem tej dysertacji stacji RMF Classic ich sylwetki autor pragnie jedynie zasygnalizować, a także polecić do samodzielnego zgłębienia ich roli w popularyzowaniu kultury wysokiej.

Rozdział 2

Wokół RMF Classic - otoczenie medialne – stan na rok 2018

RMF Classic nie może być rozpatrywany jako samoistny twór, gdyż jak wszystkie media jest usytuowane na rynku medialnym, który jest bardzo zróżnicowany, ale także można go analizować ze względu na różne aspekty. Stacje radiowe mają w dzisiejszych czasach możliwość nadawania za pomocą różnych technologicznie kanałów, a w szczególności wykorzystują taką możliwość media komercyjne.

Otoczenie medialne można rozpatrywać wielorako, lecz na potrzeby tej pracy skoncentrowano się nad kilkoma najistotniejszymi czynnikami, według których można opisać rynek medialny. Aby porównywać RMF Classic do innych mediów, należy najpierw określić, czym ono jest. Zgodnie z dokumentami koncesyjnymi oraz nomenklaturą medialną używaną w dokumentach KRRiT, RMF Classic można określić jako ponadregionalną, komercyjną stacją radiową nadającą programy i muzykę o charakterze wyspecjalizowanym. Warto wówczas także zadać sobie pytanie, o jaki rodzaj wyspecjalizowania chodzi. Radiostacja RMF Classic w myśl polskiego ustawodawstwa została określona jako muzyczno-literacka, lecz klasyfikując ją pod kątem formatu należy do mediów formatowanych jako *classical music*. Dodatkowymi elementami, które wpływają na pełną charakterystykę tego medium jest technologia nadawania oraz przynależność do koncernu medialnego.

Zestawiając te czynniki można stwierdzić, iż otoczenie medialne RMF Classic przeanalizować należy szczególnie w następujących kontekstach:

- RMF Classic jako część Grupy RMF oraz koncernu medialnego Bauer;
- RMF Classic jako radio formatu *classical music*;
- RMF Classic jako radio ponadregionalne i jego konkurencja w miastach, w których nadaje.

Powyższy podział prezentuje w sobie swego rodzaju metaforyczny opis adaptowalny także do jednostki ludzkiej. Otoczenie korporacyjne odzwierciedla rodzinę, na której łonie medium/człowiek się rozwija i które jest jego zapleczem kompetencyjnym czy też finansowym. Otoczenie w kontekście formatu odzwierciedla to, w jaki sposób jednostka się identyfikuje i odnajduje inne jednostki o podobnym usposobieniu, charakterze. W końcu otoczenie konkurencyjne/rynkowe, przedstawia realia, w których danej jednostce przyszło żyć, walczyć o byt i pozycję.

Podrozdział pierwszy koncentruje się na środowisku korporacyjnym RMF Classic, a więc wszystkich firmach, instytucjach oraz markach, które z Grupą RMF i koncernem Bauer

Media łączą zależności personalne, finansowe i własnościowe. Wskazanie charakteru i umiejscowienia stacji w korporacji pozwala na określenie jej potencjału na rynku medialnym.

Aspekt drugi, a więc konkurencja w zakresie formatu, definiuje poziom nasycenia rynku instytucjami medialnymi prezentującymi *classical music*, a także inne treści powiązane z kulturą wysoką. W przypadku Polski owe nasycenie nie jest wysokie, a w szczególności w przypadku mediów nadawanych rozsiewczo. Pewnego rodzaju uzupełnieniem dla stacji radiowych „w eterze” są stacje nadawane w technologii DAB+ oraz za pośrednictwem sieci Internet.

Stosunkowo najciekawszym elementem umiejscowienia RMF Classic na polskim rynku medialnym jest wskazanie jego pozycji w rzeczywistej przestrzeni. Radio to ma koncesyjnie charakter ponadregionalny, a co za tym idzie nie jest dostępne rozsiewczo na terenie całego kraju. Stacje ponadregionalne jako nadawcy o ograniczonym zasięgu, muszą z osobna starać się o częstotliwości oraz lokalizacje nadawcze w każdym wnioskowanym mieście czy też regionie. Aktualnie RMF Classic nadaje w 21 miastach w Polsce, a na mapie można nadal zauważyć białe plamy bez ich zasięgu. Większość miejscowości, w których znajdują się nadajniki stacji jest miastami wojewódzkim wraz otaczającymi aglomeracjami. Jednakże nie każde z miast wojewódzkich posiada nadajniki stacji, a według informacji pozyskanych w roku 2018, rozgłośnia nie planuje dalszej ekspansji, koncentrując się jedynie na wzmocnieniu pozycji w istniejących lokalizacji.

Z uwagi na różnorodność ośrodków miejskich, w których możliwy jest odbiór RMF Classic dystrybuowanego rozsiewczo, autor dysertacji zdecydował się na przedstawienie bieżącej sytuacji w 21 ośrodkach miejskich opisując każde z nich według schematu opisującego technologiczne uwarunkowania aglomeracji. Opisane są obiekty nadawcze, które swoim zasięgiem obejmują przedmiotowe miejscowości. W przypadku każdego z miast ostatnim wymienianym, a także szerzej opisywanym obiektem jest ten, z którego nadawany jest sygnał RMF Classic. Opis zawiera podstawowe parametry techniczne wszystkich nadajników radiowych umieszczonych w obrębie ośrodka bądź masztu nadawczego¹⁶⁰.

W przypadku każdej z aglomeracji przedstawiona jest również pozycja przedmiotowo najbardziej interesujących stacji radiowych w odniesieniu do najczęściej słuchanych, a także w odniesieniu do pozycji jedyne konkurenta formatowego, a więc Programu II Polskiego

¹⁶⁰ Szczegółowe zestawienie wszystkich nadajników radiowych operujących w opisywanych aglomeracjach znajduje się w Aneksie. Zarówno wspomniane zestawienie, jak też opisy w podrozdziałach naświetlają sytuację w czerwcu 2018 roku. W późniejszych latach część nadajników zmieniła miejsce oraz parametry techniczne.

Radia. Z racji cezury czasowej, która obejmuje piętnaście lat działalności RMF Classic wyniki dotyczą pozycji w roku 2018¹⁶¹.

Wskazane powyżej aspekty umieszczają stację radiową w wielowymiarowej przestrzeni medialnej i dają możliwość spojrzenia na nią z wielu zróżnicowanych perspektyw. Kolejne podrozdziały stanowią analizę tych aspektów działalności i środowiska medialnego, identyfikując rozgłośnie i jej miejsce na polskim rynku medialnym.

2.1. Grupa RMF oraz koncern medialny Bauer Media w Polsce

Radio zostało założone w roku 2003 bazując na założeniach oraz doświadczeniach Opery FM. Obie stacje są autorskimi pomysłami Stanisława Tyczyńskiego, a RMF Classic było sposobem na rozwinięcie formatu popularyzującego muzykę poważną w radiu komercyjnym¹⁶².

Aktualnie RMF Classic jest częścią koncernu medialnego Bauer, który działa w siedemnastu krajach na czterech kontynentach. Działania koncernu obejmują rynek wydawniczy, jak również radio, telewizję oraz Internet. Grupa Bauer została założona w roku 1875 przez Ludolpha Bauera i aktualnie zarządzana jest już przez piąte pokolenie rodziny Bauerów. Aktualnym prezesem jest Yvonne Bauer¹⁶³.

Na polskim rynku medialnym firma obecna jest od roku 1991, kiedy to rozpoczęła działalność na rynku wydawnictw prasowych. Pierwszym czasopiśmie publikowanym przez Bauera w Polsce było „Bravo”, które zaczęto wydawać już w roku 1991. Kolejne kamienie milowe w historii grupy medialnej w Polsce to odpowiednio:

- 1992 – rozpoczęto wydawanie „Tiny”;
- 1993 – rozpoczęto wydawanie „Tele Tygodnia” i „Świata Kobiety”;
- 1994 – rozpoczęto wydawanie „Życia na gorąco”;
- 1995 – rozpoczęto wydawanie „Tele Świata”;
- 1997 – otwarto drukarnię BPC (Bauer Print Ciechanów), po raz pierwszy zorganizowano plebiscyt *Telekamery „Tele Tygodnia”*;
- 2002 – Bauer kupuje Silver Shark (wydawcę „CD-Action” oraz „PC Format”) oraz magazyn „Twój Styl”;
- 2003 – Bauer kupuje tygodnik „Motor”;

¹⁶¹ Pozycje na koniec roku 2020 opisane są w Aneksie.

¹⁶² 25 lat RMF FM: RMF Classic, <http://25lat.rmfm.tiki-index.php?page=RMF%20Classic>, 15.07.2018.

¹⁶³ Historia: Wydawnictwo Bauer, <https://bauer.pl/o-nas/historia/>, 15.07.2018.

- 2004 – rozpoczęto wydawanie „Rewii”;
- 2005 – rozpoczęto wydawanie „Pani”;
- 2006 – otwarto drukarnię BPW (Bauer Print Wykroty);
- 2008 – reaktywacja „Kobiety i Życia” oraz rozpoczęcie wydawania „Show”;
- 2011 – rozpoczęto wydawanie „Świata Wiedzy”¹⁶⁴.

W kolejnych latach wydawnictwo znacznie poszerzyło swoje portfolio wydawnicze, lecz jak już wspomniano, firma ta operuje także w innych segmentach medialnych. W Polsce, co prawda, nie posiada stacji telewizyjnych, lecz od roku 2006 posiada w swoich strukturach Grupę RMF, która zarządza siecią stacji radiowych oraz podmiotów powiązanych z marką RMF¹⁶⁵. Do koncernu należy również wiele projektów internetowych, takich jak chociażby jeden z największych portali horyzontalnych w Polsce Interia.pl. Grupa Interia została założona wspólnie przez Comarch oraz RMF FM w sierpniu 1999 roku. Aktualnie oprócz głównego portalu grupa prowadzi także między innymi witryny internetowe czasopism wydawanych przez wydawnictwo Bauer¹⁶⁶. Jednym z elementów działalności Grupy Interia jest agencja SEO/SEM o nazwie Semahead, działająca od roku 2010¹⁶⁷.

Elementem struktur Bauer Media, które jest bezpośrednio związane z przedmiotem badań, jest Grupa RMF. Jest to spółka zarządzająca większością aktywności związanych ze stacjami radiowymi marki RMF. Do roku 2009 nosiła ona nazwę Broker FM i pod taką nazwą występowała w obrocie publicznym akcji. Broker FM powstał natomiast w roku 1997. Podstawową działalnością Brokera, a następnie Grupy RMF jest sprzedaż przestrzeni reklamowej w mediach marki RMF, a więc czasu antenowego RMF FM, RMF MAXXX oraz RMF Classic, powierzchni reklamowych na stronach RMF 24, RMFon.pl oraz serwisów należących do wyżej wymienionych stacji¹⁶⁸.

Spółka powstała jak już wspomniano w roku 1997, lecz dopiero w roku 2001 podjęto decyzję o przekształceniu jej w spółkę akcyjną, co wiązało się z wpisem do Krajowego Rejestru

¹⁶⁴ Tamże.

¹⁶⁵ Bauer Media posiada stacje telewizyjne w Wielkiej Brytanii, a także jest największym udziałowcem (1/3 udziałów) w RTL II.

¹⁶⁶ *Historia – Interia Firma*, <https://firma.interia.pl/o-nas/historia>, 15.07.2018.

¹⁶⁷ W lipcu roku 2020 Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów wydał zgodę na zakup spółek z grupy Interia przez koncern medialny Zygmunta Solorza za pośrednictwem Telewizji Polsat. (Decyzja DKK-126_2020 z dnia 1 lipca 2020 roku w sprawie koncentracji w sprawie koncentracji, [https://decyzje.uokik.gov.pl/bp/dec_prez.nsf/43104c28a7a1be23c1257eac006d8dd4/0b439a33cc63175dc125859e0044aac8/\\$FILE/Decyzja%20DKK-126_2020%20z%20dnia%201%20lipca%202020%20r.%20w%20spr.%20koncentracji%20Polsat%20-....pdf](https://decyzje.uokik.gov.pl/bp/dec_prez.nsf/43104c28a7a1be23c1257eac006d8dd4/0b439a33cc63175dc125859e0044aac8/$FILE/Decyzja%20DKK-126_2020%20z%20dnia%201%20lipca%202020%20r.%20w%20spr.%20koncentracji%20Polsat%20-....pdf), dostęp: 18.12.2020). Struktury redakcyjne, marketingowe i biuro reklamy zostały połączone ze strukturami Polsatu. Semahead nie był przedmiotem transakcji i pozostaje podległy własnościowo koncernowi Bauer.

¹⁶⁸ *Grupa RMF – o nas*, <https://www.gruparmf.pl/o-nas,articles,11.html>, 15.07.2018.

Sądowego. Dnia 18.10.2001 roku w Monitorze Sądowym i Gospodarczym nr 226/2001 (1306) na pozycji nr 35999 dokonano wpisu spółki Broker FM S.A. z siedzibą w Warszawie. Kapitał zakładowy wynosił 100 000 zł w akcjach o wartości 1 zł za sztukę. Prezesem zarządu spółki został Marek Dworak¹⁶⁹.

Natomiast zgodnie z wpisem z 05.11.2009 (MSiG nr 230/2009 (3333) poz. 207039) wszelkie spisy z KRS zostały usunięte¹⁷⁰. Miało to związek z przejęciem spółki Broker FM przez spółkę Grupa RMF Sp. z o.o. Zmiana taka została przedtem ogłoszona w zawiadomieniach opublikowanych w Monitorze Sądowym i Gospodarczym nr 103/2009 (3206) na pozycji 6851 oraz 113/2009 (3216) na pozycji 7798. Zgodnie z powyższymi zawiadomieniami w dniu 24 kwietnia powstał plan przekształcenia spółki w spółkę komandytową, zgodnie z którym Broker FM miał działać pod spółką Grupa RMF Sp. z o.o. Sp. K.¹⁷¹.

Do przekształcenia spółek należało sporządzić także sprawozdanie finansowe, w którego wartość udziałów spółek akcjonariuszy Brokera wynosiła odpowiednio:

- Bauer Media Invest GmbH – 100 043 665,78 zł;
- Grupa RMF Sp. z o.o. – 30,32 zł¹⁷².

Do podjęcia uchwały doszło w dniu 20 lipca na walnym zgromadzeniu akcjonariuszy spółki Broker FM. Tym samym powstała spółka przekształcona o charakterze komandytowym, której komandytariuszem stał się Bauer Media Invest GmbH wnosząc wkład wysokości 3 299 999,00 zł z ustaloną sumą komandytową na kwotę 1 000 zł. Grupa RMF Sp. z o.o. stała się komplementariuszem spółki¹⁷³. Według wpisów do Krajowego Rejestru Sądowego uprawnionymi do reprezentowania spółki są prezes zarządu Kazimierz Gródek, który pierwotnie był

¹⁶⁹ *Monitor Sądowy i Gospodarczy nr 226/2001 (1306), poz. 35999 z dnia 21 listopada 2001 roku*, s. 109. Dokument dostępny pod adresem internetowym: [https://ems.ms.gov.pl/msig/przegladaniemonitorow.monitoritem.pobierzmonitor/226/2001/1.811863899230957/\\$N](https://ems.ms.gov.pl/msig/przegladaniemonitorow.monitoritem.pobierzmonitor/226/2001/1.811863899230957/$N), 15.07.2018.

¹⁷⁰ *Monitor Sądowy i Gospodarczy nr 230/2009 (3333), poz. 207039 z dnia 25 listopada 2009 roku*, s. 132. Dokument dostępny pod adresem internetowym: [https://ems.ms.gov.pl/msig/przegladaniemonitorow.monitoritem.pobierzmonitor/230/2009/1.5818872451782227/\\$N](https://ems.ms.gov.pl/msig/przegladaniemonitorow.monitoritem.pobierzmonitor/230/2009/1.5818872451782227/$N), 15.07.2018.

¹⁷¹ *Monitor Sądowy i Gospodarczy nr 103/2009 (3206), poz. 6851 z dnia 28 maja 2009 roku*, s. 45. Dokument dostępny pod adresem internetowym: [https://ems.ms.gov.pl/msig/przegladaniemonitorow.monitoritem.pobierzmonitor/103/2009/1.6303863525390625/\\$N](https://ems.ms.gov.pl/msig/przegladaniemonitorow.monitoritem.pobierzmonitor/103/2009/1.6303863525390625/$N), 15.07.2018.

¹⁷² *Monitor Sądowy i Gospodarczy nr 113/2009 (3216), poz. 7798 z dnia 12 czerwca 2009 roku*, s. 34. Dokument dostępny pod adresem internetowym: [https://ems.ms.gov.pl/msig/przegladaniemonitorow.monitoritem.pobierzmonitor/113/2009/1.7624177932739258/\\$N](https://ems.ms.gov.pl/msig/przegladaniemonitorow.monitoritem.pobierzmonitor/113/2009/1.7624177932739258/$N), 15.07.2018.

¹⁷³ *Monitor Sądowy i Gospodarczy nr 183/2009 (3286), poz. 165307 z dnia 18 września 2009 roku*, s. 28. Dokument dostępny pod adresem internetowym: [https://ems.ms.gov.pl/msig/przegladaniemonitorow.monitoritem.pobierzmonitor/183/2009/2.485471725463867/\\$N](https://ems.ms.gov.pl/msig/przegladaniemonitorow.monitoritem.pobierzmonitor/183/2009/2.485471725463867/$N), 15.07.2018.

jedynym reprezentującym, lecz w przeciągu kolejnych lat do KRS wpisano także Tadeusza Sołtysa¹⁷⁴ oraz Ewę Miszczak-Dziurdzik, wiceprezesów zarządu¹⁷⁵.

Zgodnie z zapisami w Monitorze Sądowym i Gospodarczym nr 81/2017 (5218) poz. 108651, zmieniono także nazwę spółki z Grupa RMF Sp. z o.o. na RMF Sp. z o.o., natomiast już wcześniej w tym samym roku spółka ta stała się częścią spółki komandytowej Radio Muzyka Fakty Grupa RMF Sp. z o.o. sp.k.¹⁷⁶.

Właścicielem koncesji na nadawanie RMF Classic jest jednak będąca składową całego koncernu spółka Opera FM Sp. z o.o., która we wcześniejszych latach przejęła spółki Arcola oraz RMF Classic Sp. z o.o. (właściciela koncesji dla RMF Classic Szczecin). Podmiot powstał w roku 1997, natomiast wpis do KRS uzyskał w dniu 27 sierpnia 2002 roku, co zostało ogłoszone w Monitorze Sądowym i Gospodarczym nr 175/2002 (1507) poz. 87074¹⁷⁷. W roku 2011 dokonano wpisu określającego zmianę współnika (w tym wypadku całościowego) spółki, co miało oczywiście swoją przyczynę w zmianie nazwy i osobowości prawnej spółki Broker FM przekształconej w Grupę RMF Sp. z o.o. sp.k.¹⁷⁸.

Sytuacja z punktu widzenia prawa spółek handlowych jest dość zagmatwana. Wspomniano już także o innych firmach należących do Bauer Media, a więc należałoby się przyjrzeć bliżej samej grupie RMF.

W skład grupy mediów dzielących wspólną markę RMF można znaleźć stacje radiowe, portal internetowy oraz muzyczny serwis streamingowy. Największym i najbardziej rozpo- wszechnionym medium jest oczywiście radio RMF FM, które od kilku lat zajmuje czołowe miejsca w rankingach słuchalności plasując się na poziomie ok. 25% (w okresie marzec-maj 2018: 25,2%)¹⁷⁹. Główna antena jest także najstarszą rozgłośnią tej marki, bo istnieje już od roku 1991.

¹⁷⁴ *Monitor Sądowy i Gospodarczy nr 20/2010 (3378), poz. 13016 z dnia 29 stycznia 2010 roku*, s. 81. Dokument dostępny pod adresem internetowym: [https://ems.ms.gov.pl/msig/przegladaniemonitorow.monitoritem.pobierzmonitor/20/2010/2.645430564880371/\\$N](https://ems.ms.gov.pl/msig/przegladaniemonitorow.monitoritem.pobierzmonitor/20/2010/2.645430564880371/$N), 15.07.2018.

¹⁷⁵ *Monitor Sądowy i Gospodarczy nr 81/2017 (5218), poz. 108651 z dnia 26 kwietnia 2017 roku*, s. 126. Dokument dostępny pod adresem internetowym: [https://ems.ms.gov.pl/msig/przegladaniemonitorow.monitoritem.pobierzmonitor/81/2017/1.595010757446289/\\$N](https://ems.ms.gov.pl/msig/przegladaniemonitorow.monitoritem.pobierzmonitor/81/2017/1.595010757446289/$N), 15.07.2018.

¹⁷⁶ Tamże.

¹⁷⁷ *Monitor Sądowy i Gospodarczy nr 175/2002 (1507), poz. 87074 z dnia 10 września 2002 roku*, s. 63. Dokument dostępny pod adresem internetowym: [https://ems.ms.gov.pl/msig/przegladaniemonitorow.monitoritem.pobierzmonitor/175/2002/1.3359603881835938/\\$N](https://ems.ms.gov.pl/msig/przegladaniemonitorow.monitoritem.pobierzmonitor/175/2002/1.3359603881835938/$N), 15.07.2018.

¹⁷⁸ *Monitor Sądowy i Gospodarczy nr 102/2011 (3715), poz. 67788 z dnia 27 maja 2011 roku*, s. 215. Dokument dostępny pod adresem internetowym: [https://ems.ms.gov.pl/msig/przegladaniemonitorow.monitoritem.pobierzmonitor/102/2011/2.304323196411133/\\$N](https://ems.ms.gov.pl/msig/przegladaniemonitorow.monitoritem.pobierzmonitor/102/2011/2.304323196411133/$N), 15.07.2018.

¹⁷⁹ *Eska wyprzedziła Jedynekę i Trójkę. Duży wzrost Radia Maryja*, <https://www.wirtualnemedi.pl/arttykul/rynek-radiowy-marzec-maj-2018-rmf-liderem-eska-przed-pr1-i-pr3>, 15.07.2018.

Kolejnym nadawcą radiowym w obrębie Grupy RMF, jest powstała w 2003 roku stacja RMF Classic, która jest przedmiotem tego opracowania. Oprócz anteny głównej oraz stacji o profilu *classical music* w Polsce działa jeszcze sieć stacji radiowych skierowanych przede wszystkim do młodych słuchaczy, a mianowicie RMF MAXXX. Stacja ta istnieje od roku 2004 jako kontynuator działalności stacji Radio Region oraz Blue FM¹⁸⁰. Właścicielem koncesji dla wszystkich stacji radiowych należących do sieci RMF MAXXX z jednym tylko wyjątkiem jest spółka Multimedia Sp. z o.o. Wyjątkiem tym jest dawne Radio Aplauz, następnie RMF MAXXX Wrocław, które aktualnie występuje pod nazwą Radio Gra Wrocław¹⁸¹. Koncesjonariuszem tej stacji jest AIDA S.A., która personalnie także jest związana z RMF, natomiast nie jest powiązana z nią kapitałowo. Prezesem zarówno AIDA S.A., jak również spółki Multimedia Sp. z o.o. jest Andrzej Mielimonka¹⁸².

Spółka Multimedia w wyniku serii przejęć utworzyła sieć stacji radiowych nadających na terenie 13 województw. Jedyne województwa, w których nie nadaje RMF MAXXX to warmińsko-mazurskie, lubelskie oraz łódzkie. Multimedia przejmowała i zmieniała nazwy lokalnych stacji radiowych, ale w przypadku dwóch stacji doszło do sytuacji specyficznych względem reszty procesu budowy sieci RMF MAXXX. Po przejęciu sieci Radio Gra, które nadawało na północno-zachodnim Mazowszu oraz w województwie kujawsko-pomorskim, zdecydowano się z uwagi na bardzo silną pozycję marki na pozostawienie nazwy pierwotnej dla radiostacji w Toruniu¹⁸³. Z kolei w przypadku wspomnianego wcześniej RMF MAXXX Wrocław zdecydowano się na zmianę z RMF MAXXX na Radio Gra¹⁸⁴.

Proces powstawania sieci można zaobserwować analizując historię przejęć stacji lokalnych przez Multimedia Sp. z o.o. Informacje tego typu dostępne są w Krajowym Rejestrze Sądowym.

Tabela 3. Rozwój sieci RMF MAXXX.

Przejmowane stacje (stacja przejęta / nazwa aktualna)	Lokalizacja	Stacje nadawcze - częstotliwość
Radio Vigor FM /	Słupsk	Słupsk/Bierkowo – 91,5 MHz

¹⁸⁰ *RMF MAXXX już gra!*, <http://fanfm.strefa.pl/fakty/fakty.php?nid=1307>, 15.07.2018.

¹⁸¹ Koncesja dla spółki AIDA wraz z późniejszymi decyzjami Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji dostępne na stronie: <http://www.krrit.gov.pl/dla-nadawcow-i-operatorow/koncesje/wykaz-koncesji-i-decyzji/details,160--K--2012-R.html>, 15.07.2018.

¹⁸² Wg danych z Krajowego Rejestru Sądowego dostępnych na stronie: https://ekrs.ms.gov.pl/web/wyszukiwarka-krs/strona-glowna#_48_INSTANCE_j9bTqzHkxEEL_danepodmiotu, 15.07.2018.

¹⁸³ *Decyzja KRRiT nr DR-119/2015-1/135/K z dnia 3 czerwca 2015 roku dotycząca przejścia uprawnień koncesyjnych*. Dostępna pod adresem: <http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Decyzje/dr-1192015-1135k/DR-1192015-1135K.doc>, 15.07.2018.

¹⁸⁴ *Decyzja KRRiT nr DR-235/2015-4/160/K z dnia 20 października 2015 roku dotycząca zmiany nazwy programu*. Dostępna pod adresem: <http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Decyzje/dr-2352015-4160k/DR-2352015-4160K.doc>, 15.07.2018.

RMF MAXXX Pomorze ¹⁸⁵		Bytów (przy ul. Przemysłowej) – 101,2 MHz Lębork/Czarnówko – 102,9 MHz Darłowo (przy ul. Lotników Morskich) – 103,9 MHz Koszalin (Góra Chełmska) – 99,7 MHz Kwidzyn (wieża ciśień) – 88,6 MHz Rewal/Lędzin – 97,2 MHz ¹⁸⁶
Radio Kiss FM / RMF MAXXX Poznań ¹⁸⁷	Poznań	Poznań (komin EC Karolin) – 93,5 MHz ¹⁸⁸
Radio Pro Kolom / RMF MAXXX Opole ¹⁸⁹	Opole	Opole (Komin ECO) 102 MHz ¹⁹⁰
Radio BAB / RMF MAXXX Podlasie ¹⁹¹	Białystok	Białystok (komin Ciepłowni Zachód) - 97,5 MHz Łomża (Szosa Zambrowska) 97,5 MHz ¹⁹²
Radio FAN / RMF MAXXX Śląsk ¹⁹³	Knurów	Zabrze – 88,1 MHz ¹⁹⁴
Radio Region / RMF MAXXX Kraków ¹⁹⁵	Kraków	Kraków (maszt przy ul. Malczewskiego) – 96,7 MHz ¹⁹⁶
Radio Fon / RMF MAXXX Często- chowa ¹⁹⁷	Często- chowa	Częstochowa (komin Zakł. Elektroenerg. Elsen) – 102,6 MHz ¹⁹⁸
Radio Eska Nord / RMF MAXXX Trójmiasto ¹⁹⁹	Sopot	Gdańsk (komin EC Gdańsk II) – 96,4 MHz Gdynia (Oksywie) – 106,7 MHz ²⁰⁰

¹⁸⁵ Decyzje KRRiT o numerach DK-307/2009-2/025/K oraz DK-077/2011-6/025/K dostępne na stronie:

<http://www.krrit.gov.pl/dla-nadawcow-i-operatorow/koncesje/wykaz-koncesji-i-decyzji/details,025--K--2009-R.html>, 15.07.2018.

¹⁸⁶ Nadajniki wg mapy zasięgu stacji na stronie KRRiT: http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Mapy/025k2009-r/Mapa_025K2009R.pdf, 15.07.2018.

¹⁸⁷ Decyzje KRRiT o numerach DK-306/2009-1/022/K oraz DK-069/2011-2/022/K dostępne na stronie: <http://www.krrit.gov.pl/dla-nadawcow-i-operatorow/koncesje/wykaz-koncesji-i-decyzji/details,022--K--2008-R.html>, 15.07.2018.

¹⁸⁸ Nadajniki wg mapy zasięgu stacji na stronie KRRiT: http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Mapy/022k2008-r/Mapa_022K2008R.pdf, 15.07.2018.

¹⁸⁹ Decyzja KRRiT o numerze DK-322/2009-2/198/P dostępna na stronie: <http://www.krrit.gov.pl/dla-nadawcow-i-operatorow/koncesje/wykaz-koncesji-i-decyzji/details,198--P--2005-R.html>.

¹⁹⁰ Nadajniki wg mapy zasięgu stacji na stronie KRRiT: http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Mapy/184k2012-r/Mapa_184K2012R_18_06_15.pdf, 15.07.2018.

¹⁹¹ Decyzja KRRiT o numerze DK-321/2009-5/166/P dostępna na stronie: <http://www.krrit.gov.pl/dla-nadawcow-i-operatorow/koncesje/wykaz-koncesji-i-decyzji/details,166--P--2004-R.html>, 15.07.2018.

¹⁹² Nadajniki wg mapy zasięgu stacji na stronie KRRiT: http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Mapy/061k2010-r/Mapa_061K2010R.pdf, 15.07.2018.

¹⁹³ Decyzja KRRiT o numerze DK-099/2010-6/153/P dostępna na stronie: <http://www.krrit.gov.pl/dla-nadawcow-i-operatorow/koncesje/wykaz-koncesji-i-decyzji/details,153--P--2003-R.html>, 15.07.2018.

¹⁹⁴ Nadajniki wg mapy zasięgu stacji na stronie KRRiT: http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Mapy/052k2010-r/Mapa_052K2010R_2015-11-03.pdf, 15.07.2018.

¹⁹⁵ Decyzja KRRiT o numerze DK-067/2011-1/027/K dostępna na stronie: <http://www.krrit.gov.pl/dla-nadawcow-i-operatorow/koncesje/wykaz-koncesji-i-decyzji/details,027--K--2009-R.html>, 15.07.2018.

¹⁹⁶ Nadajniki wg mapy zasięgu stacji na stronie KRRiT: http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Mapy/027k2009-r/Mapa_027K2009R.pdf, 15.07.2018.

¹⁹⁷ Decyzje KRRiT o numerach DK-097/2010-2/033/K oraz DK-062/2011-3/033/K dostępne na stronie: <http://www.krrit.gov.pl/dla-nadawcow-i-operatorow/koncesje/wykaz-koncesji-i-decyzji/details,033--K--2009-R.html>, 15.07.2018.

¹⁹⁸ Nadajniki wg mapy zasięgu stacji na stronie KRRiT: http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Mapy/033k2009-r/Mapa_033K2009R.pdf, 15.07.2018.

¹⁹⁹ Decyzje KRRiT o numerach DK-098/2010-1/030/K oraz DK-070/2011-2/030/K dostępne na stronie: <http://www.krrit.gov.pl/dla-nadawcow-i-operatorow/koncesje/wykaz-koncesji-i-decyzji/details,030--K--2009-R.html>, 15.07.2018.

²⁰⁰ Nadajniki wg mapy zasięgu stacji na stronie KRRiT: http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Mapy/030k2009-r/Mapa_030K2009R.pdf, 15.07.2018.

Rock Radio Mazowsze / RMF MAXXX Warszawa ²⁰¹	Warszawa	Warszawa (PKiN) – 95,8 MHz ²⁰²
Radio Blue FM / RMF MAXXX Lubuskie ²⁰³	Zielona Góra	Zielona Góra (stary browar przy ul. Kozuchowskiej) – 101,7 MHz Gorzów Wielkopolski (Komin b. C Niemcewicza) – 94,9 MHz ²⁰⁴
Radio 100 / RMF MAXXX Piła ²⁰⁵	Piła	Piła (Staszyce) – 104,1 MHz ²⁰⁶
Radio Galicja / RMF MAXXX Nowy Sącz ²⁰⁷	Nowy Sącz	Krynica-Zdrój (Góra Parkowa) – 104,6 MHz Nowy Sącz (Męcina/Góra Wysokie) – 104,6 MHz ²⁰⁸
Radio ABC / RMF MAXXX Szczecin ²⁰⁹	Szczecin	Szczecin (budynek Pazim Center) – 98,4 MHz ²¹⁰
Radio BRW / RMF MAXXX Dolny Śląsk ²¹¹	Wałbrzych	Kłodzko (komin Fortum DZT) – 99,5 MHz Wałbrzych/Góra Chełmiec – 101,1 MHz ²¹²
Radio TAK FM / RMF MAXXX Kielce/Ra- dom ²¹³	Kielce	Kielce (komin EC Kielce) – 98 MHz Kielce/Święty Krzyż (Łysa Góra) – 106,5 MHz Końskie (wieża ciśnień) – 89,7 MHz ²¹⁴
Radio GRA / Radio GRA Toruń ²¹⁵	Toruń	Toruń (Komin PGE) – 88,8 MHz ²¹⁶
Radio GRA Włocławek / RMF MAXXX Włocławek ²¹⁷	Włocławek	Włocławek (Zawiśle) – 89,2 MHz ²¹⁸

²⁰¹ Decyzja KRRiT o numerze DR-319/2013 dostępna na stronie: <http://www.krrit.gov.pl/dla-nadawcow-i-operatorow/koncesje/wykaz-koncesji-i-decyzji/details,026--K--2009-R.html>, 15.07.2018.

²⁰² Nadajniki wg mapy zasięgu stacji na stronie KRRiT: http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Mapy/026k2009-r/Mapa_026K2009R.pdf, 15.07.2018.

²⁰³ Decyzja KRRiT o numerze DR-318/2013 dostępna na stronie: <http://www.krrit.gov.pl/dla-nadawcow-i-operatorow/koncesje/wykaz-koncesji-i-decyzji/details,018--K--2008-R.html>, 15.07.2018.

²⁰⁴ Nadajniki wg mapy zasięgu stacji na stronie KRRiT: http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Mapy/018k2008-r/Mapa_018K2008R_2016-02-29.pdf, 15.07.2018.

²⁰⁵ Decyzja KRRiT o numerze DR-394/2013-2/186/K dostępna na stronie: <http://www.krrit.gov.pl/dla-nadawcow-i-operatorow/koncesje/wykaz-koncesji-i-decyzji/details,186--K--2012-R.html>, 15.07.2018.

²⁰⁶ Nadajniki wg mapy zasięgu stacji na stronie KRRiT: http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Mapy/186k2012-r/Mapa_186K2012R.pdf, 15.07.2018.

²⁰⁷ Decyzja KRRiT o numerze DR-361/2013 dostępna na stronie: <http://www.krrit.gov.pl/dla-nadawcow-i-operatorow/koncesje/wykaz-koncesji-i-decyzji/details,337--2006-R.html>, 15.07.2018.

²⁰⁸ Nadajniki wg mapy zasięgu stacji na stronie KRRiT: http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Mapy/280k2016-r/Mapa_280K2016R_18_06_18.pdf, 15.07.2018.

²⁰⁹ Decyzja KRRiT o numerze DR-360/2013 dostępna na stronie: <http://www.krrit.gov.pl/dla-nadawcow-i-operatorow/koncesje/wykaz-koncesji-i-decyzji/details,035--K--2009-R.html>, 15.07.2018.

²¹⁰ Nadajniki wg mapy zasięgu stacji na stronie KRRiT: http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Mapy/280k2016-r/Mapa_280K2016R_18_06_18.pdf, 15.07.2018.

²¹¹ Decyzja KRRiT o numerze DR-108/2015-2/045/K dostępna na stronie: <http://www.krrit.gov.pl/dla-nadawcow-i-operatorow/koncesje/wykaz-koncesji-i-decyzji/details,045--K--2009-R.html>, 15.07.2018.

²¹² Nadajniki wg mapy zasięgu stacji na stronie KRRiT: http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Mapy/045k2009-r/Mapa_045K2009R_2015-12-02.pdf, 15.07.2018.

²¹³ Decyzja KRRiT o numerze DR-120/2015-2/189/K dostępna na stronie: <http://www.krrit.gov.pl/dla-nadawcow-i-operatorow/koncesje/wykaz-koncesji-i-decyzji/details,16031149.html>, 15.07.2018.

²¹⁴ Nadajniki wg mapy zasięgu stacji na stronie KRRiT: http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Mapy/189k2012-r/Mapa_189K2012R_18_06_18.pdf, 15.07.2018.

²¹⁵ Decyzja KRRiT o numerze DR-119/2015-1/135/K dostępna na stronie: <http://www.krrit.gov.pl/dla-nadawcow-i-operatorow/koncesje/wykaz-koncesji-i-decyzji/details,135--K--2011-R.html>, 15.07.2018.

²¹⁶ Nadajniki wg mapy zasięgu stacji na stronie KRRiT: http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Mapy/135k2011-r/Mapa_135K2011R_18_07_17.pdf, 15.07.2018.

²¹⁷ Decyzja KRRiT o numerze DR-118/2015-3/110/K dostępna na stronie: <http://www.krrit.gov.pl/dla-nadawcow-i-operatorow/koncesje/wykaz-koncesji-i-decyzji/details,110--K--2011-R.html>, 15.07.2018.

²¹⁸ Nadajniki wg mapy zasięgu stacji na stronie KRRiT: http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Mapy/110k2011-r/Mapa_110K2011R_18_07_17.pdf, 15.07.2018.

Radio Konin / RMF MAXXX Konin ²¹⁹	Konin	Konin (wieżowiec dawnego Hotelu Sonata) – 95,8 MHz ²²⁰
Radio GRA Inowrocław / RMF MAXXX Inowrocław ²²¹	Inowrocław	Inowrocław (ul. Nowa) wieża telefonii komórkowej – 90,8 MHz ²²²
Radio GRA Bydgoszcz / RMF MAXXX Bydgoszcz ²²³	Bydgoszcz	Bydgoszcz/Osielsko – 106,1 MHz ²²⁴

Źródło: Opracowanie własne na podstawie informacji dostępnych w KRS.

Uruchomiono także trzy anteny RMF MAXXX niebazujące na doświadczeniach uprzednio istniejących stacji:

- RMF MAXXX Krosno – nadający na częstotliwości 97,6 MHz z nadajnika Sucha Góra/Czarnorzeki²²⁵;
- RMF MAXXX Mazowsze (Ciechanów) – nadający na częstotliwościach:
 - 89,6 MHz z nadajnika przy ulicy Monte Cassino w Ciechanowie;
 - 88,4 MHz z nadajnika Mława/Szydłówek;
 - 90,2 MHz z nadajnika przy ul. Grunwaldzkiej w Płońsku²²⁶;
- RMF MAXXX Oleśnica – nadający na częstotliwości 96 MHz z nadajnika na kominie ZNTK Oleśnica²²⁷.

Cechą charakterystyczną RMF MAXXX jest wykorzystanie mechanizmu prawnego, który może być mylony z mechanizmem rozszczepienia antenowego. Warto jednak wskazać na różnice między tymi dwoma rozwiązaniami, gdyż rozszczepienie umożliwia w obrębie jednej koncesji nadawanie lokalnych programów i bloków reklamowych, zaś rozwiązanie stosowane przez RMF MAXXX, a także przez Radio Złote Przeboje, polega na utworzeniu sieci stacji radiowych posiadających własne koncesje, lecz emitujących wspólne bloki programowe.

²¹⁹ Decyzja KRRiT o numerze DR-226/2016-5/436 dostępna na stronie: <http://www.krrit.gov.pl/dla-nadawcow-i-operatorow/koncesje/wykaz-koncesji-i-decyzji/details,436--2010-R.html>, 15.07.2018.

²²⁰ Nadajniki wg mapy zasięgu stacji na stronie KRRiT: http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Mapy/4362010-r/Mapa_4362010R_2016-03-07.pdf, 15.07.2018.

²²¹ Decyzja KRRiT o numerze DR-227/2016-2/108/K dostępna na stronie: <http://www.krrit.gov.pl/dla-nadawcow-i-operatorow/koncesje/wykaz-koncesji-i-decyzji/details,108--K--2011-R.html>, 15.07.2018.

²²² Nadajniki wg mapy zasięgu stacji na stronie KRRiT: http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Mapy/108k2011-r/Mapa_108K2011R_18_07_17.pdf, 15.07.2018.

²²³ Decyzja KRRiT o numerze DR-245/2016-2/115/K dostępna na stronie: <http://www.krrit.gov.pl/dla-nadawcow-i-operatorow/koncesje/wykaz-koncesji-i-decyzji/details,115--K--2011-R.html>, 15.07.2018.

²²⁴ Nadajniki wg mapy zasięgu stacji na stronie KRRiT: http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Mapy/115k2011-r/Mapa_115K2011R_18_07_17.pdf, 15.07.2018.

²²⁵ Nadajniki wg mapy zasięgu stacji na stronie KRRiT: http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Mapy/4622011-r/Mapa_4622011R.pdf, 15.07.2018.

²²⁶ Nadajniki wg mapy zasięgu stacji na stronie KRRiT: http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Mapy/4292010-r/Mapa_4292010R.pdf, 15.07.2018.

²²⁷ Nadajniki wg mapy zasięgu stacji na stronie KRRiT: http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Mapy/4372010-r/Mapa_4372010R.pdf, 15.07.2018.

Faktyczny efekt zastosowania obu mechanizmów może być identyczny, lecz zupełnie inny jest status prawny opisanych rozwiązań.

Wśród stacji radiowych wchodzących w skład grupy RMF należy wspomnieć także o nieistniejącym już ukraińskim Radiu 4U. Stacja ta miała być ukraińskim odpowiednikiem polskiego RMF FM, a co za tym idzie miała być nadawcą o charakterze ogólnym. Radio to istniejące pod nazwą Radio Man zostało zakupione przez koncern w roku 2004, zaś od roku 2009 funkcjonowało pod nową nazwą. Z uwagi na sytuację geopolityczną na Ukrainie, Grupa RMF zdecydowała się odsprzedać stację prywatnemu ukraińskiemu inwestorowi, który jednak już miesiąc później zdecydował o zakończeniu działalności radia. Stacja ta nadawała w czterech miastach zachodniej Ukrainy: Lwowie, Tarnopolu, Iwano-Frankowsku i Nowowołyńsku²²⁸.

Kolejnym ważnym elementem środowiska związanego z RMF są serwisy internetowe. Każda z marek posiada własne witryny internetowe, lecz do wspomnianych serwisów zaliczyć trzeba także portal informacyjny RMF24 (www.rmfm24.pl), który powstał w roku 2010. Kolejnym serwisem internetowym należy do grupy medialnej RMF jest RMFon.pl. Jest to serwis streamingowy prezentujący głęboko sformatowane kanały muzyczne. Na dzień 20 lipca 2018 roku istniało 97 stacji. Ich liczba podczas istnienia serwisu zmieniała się kilkakrotnie. Można było zauważyć pewnego rodzaju rotację, szczególnie jeśli chodzi o kanały, które tworzone były z okazji specyficznego wydarzenia.

Serwis ma swoje początki w roku 2007, kiedy to utworzono wortal muzyczny Miasto Muzyki.pl. Pomysłodawcą wortalu był Krzysztof Nepelski, wieloletni dyrektor marketingu i badań RMF FM. Start Miasta Muzyki miał na celu pierwszy w Polsce streaming stacji radiowych w Internecie. Oprócz trzech stacji radiowych, które miały być równolegle transmitowane za pomocą nowego kanału dystrybucji, uruchomiono także kanały tematyczne takie, jak RMF Rock Classic czy RMF R&B. W kolejnym roku serwis przeszedł drobną metamorfozę swojej witryny, a także na osiemnaste urodziny stacji RMF FM dodano kolejne kanały zwiększając je do odpowiadającej jubileuszowi ilości 18 kanałów²²⁹.

Jednak twórcy serwisu nie zwalniali z rozwojem projektu, i już w czerwcu 2008, niespełna sześć miesięcy po jubileuszu, słuchacze mogli wybrać spośród 40 różnych streamingów tematycznych²³⁰.

²²⁸ *O nas – Radio 4u*, <https://web.archive.org/web/20090209080140/http://www.radio4u.com.ua:80/content.html?a=about>, 20.07.2018.

Grupa RMF sprzedała sieć radiową na Ukrainie, <https://www.wirtualnemedial.pl/artykul/grupa-rmf-sprzedala-siec-radiowa-na-ukrainie>, 20.07.2018.

²²⁹ *25 lat RMF FM: Miasto Muzyki*, <http://25lat.rmfm/tiki-index.php?page=Miasto+Muzyki>, 20.07.2018.

²³⁰ Tamże.

W roku 2011 zdecydowano się na rebranding i od 12 września tego roku zmieniono zarówno identyfikację wizualną, jak również nazwę i adres witryny. W kolejnych latach istnienia do portfolio stacji tematycznych dołączano kolejne kanały, takie jak chociażby wspomniane wcześniej kanały związane z konkretnymi wydarzeniami (sportowymi lub kulturalnymi), takimi jak np. Off Festival, Coke Live Music Festival czy Festiwal Muzyki Filmowej. Innym specyficznym rodzajem stacji w obrębie RMFon.pl są kanały poświęcone twórczości jednego wykonawcy lub kompozytora. Spośród nich można wspomnieć chociażby RMF Chopin, RMF Lady Pank, RMF Queen czy RMF Depeche Mode²³¹.

W czerwcu 2018 roku można było wysłuchać na RMFon.pl 97 kanałów. Wśród nich warto wspomnieć chociażby o osadzeniu w Internecie dwóch stacji, które należąc do sieci RMF MAXXX zachowały swoją tożsamość. Tym samym oprócz anteny głównej, RMF MAXXX i RMF Classic w serwisie można posłuchać także Radio Gra Toruń oraz Radio Gra Wrocław. Oprócz tych pięciu stacji warto zwrócić także uwagę na inny specyficzny zabieg przeprowadzony w obrębie RMFon.pl. W dwóch istniejących już wcześniej kanałach tematycznych RMF Classic Rock oraz RMF Disco Polo zdecydowano się na utworzenie z klasycznego streamingu stacji radiowej. Oprócz muzyki emitowanej według playlisty w emisji pojawiają się także Fakty RMF FM oraz animacja anteny przez prowadzącego²³².

W obrębie RMFon.pl można znaleźć także kanały powiązane tematycznie oraz formatowo z RMF Classic. Zaliczyć do nich można poza emisją stacji właściwej także streamingi o nazwach:

- RMF Chopin;
- RMF Muzyka Klasyczna;
- RMF Muzyka Filmowa;
- RMF Piosenka Filmowa;
- RMF Piosenka Literacka;
- RMF Smooth Jazz²³³.

Ostatnim medium związanym z RMF FM jest Radiofonia 100.5 FM. Jest to stacja akademicka o zasięgu lokalnym nadawana za pomocą dystrybucji rozsiewczej oraz platformy RMFon.pl. Zgodnie z aktualną koncesją koncesjonariuszem stacji jest Fundacja Krakowskiego Radia Akademickiego ŻAK. Fundacja w latach 2013-2014 prowadziła współpracę

²³¹ Tamże.

²³² Tamże.

²³³ Lista wg aktualnego zasobu streamingów dostępnych na stronie RMFon.pl na dzień 20.07.2018.

z Multimedia Sp. z o.o., a więc jedną ze spółek koncernu medialnego skupionego wokół RMF FM. Jednakże zawiązana współpraca okazała się powodem do rozpoczęcia procesu mającego na celu cofnięcie koncesji. Poprzez formalne rozwiązanie współpracy doprowadzono do umorzenia procedury, lecz zgodnie ze stopką strony internetowej Radiofonii stacja współpracuje z Grupą RMF²³⁴.

W dniu osiemnastych urodzin RMF FM na platformie Miasto Muzyki pojawiła się stacja eLO RMF. Koordynatorem projektu z ramienia RMF został Michał Zazula²³⁵. Projekt miał na celu dostarczenie treści i muzyki dla młodzieży z liceów i szkół ponadgimnazjalnych, ale także zaangażowanie tej grupy wiekowej w tworzenie treści. Podczas dnia można było usłyszeć przygotowaną przez młodzieżową redakcję playlistę, natomiast w godzinach od 17 do 21 nadawane były audycje na żywo. W projekt zaangażowali się uczniowie siedemnastu krakowskich liceów, dwóch szkół spoza Krakowa (Skawina i Jarosław), a także młodzież zaangażowana w Centrum Młodzieży Jordana. eLO RMF zakończyło swoją działalność 1 października 2014²³⁶.

2.2. Format *classical music*

Zjawisko formatowania oraz pojęcie formatu *classical music* zostały opisane w jednym z wcześniejszych rozdziałów. Przedstawiono tam również sytuację na rynku stacji radiowych *classical music* w Europie i na świecie. W Polsce segment stacji nadających w tym formacie zawiera tylko trzy stacje. Wśród nich są będący przedmiotem opracowania RMF Classic i dwóch nadawców publicznych: Polskie Radio Program II (zwany zwyczajowo Dwójką) oraz Radio Chopin dostępne w standardzie cyfrowym DAB+.

Każda z wyżej wymienionych stacji radiowych posiada swój odpowiednik w Internecie. RMF Classic posiada swój kanał na platformie RMFon.pl, zaś zarówno Dwójką, jak i Chopin dystrybuowane są za pomocą platformy streamingowej Polskiego Radia – Moje Polskie Radio²³⁷.

Jednakże istnieje jeszcze kategoria mediów, które występują wyłącznie w Internecie. Zgodnie z polskim prawodawstwem²³⁸ dystrybucja utworów muzycznych za pomocą sieci

²³⁴ Decyzja KRRiT nr DR-285/2016 z dnia 21 grudnia 2016 roku. Dostępny pod adresem:

<http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Decyzje/dr-2852016/DR-2852016.doc>, 20.07.2018.

²³⁵ Michał Zazula, <http://25lat.rmfmf.tiki-index.php?page=Micha%C5%82+Zazula>, 20.07.2018.

²³⁶ Akcja eLO RMF w krakowskich szkołach, <http://krakow.naszemiasto.pl/arttykul/akcja-elo-rmf-w-krakowskich-szkolach,2869892,art,t,id,tm.html>, 20.07.2018.

²³⁷ Serwis streamingowy Polskiego Radia dostępny jest na stronie: <http://moje.polskieradio.pl>.

²³⁸ W szczególności biorąc pod uwagę Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych oraz Ustawa z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji z późniejszymi zmianami.

Internet nie wyczerpuje definicji nadawania (broadcastingu), w związku z czym „nadawcy” internetowi nie są związani obowiązkiem uzyskania koncesji Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji.

Pomimo tego, że w systemie rozsiewczym tylko Grupa RMF i Polskie Radio prowadzą stacje *classical music*, w sieci można odnaleźć serwisy, należące do innych koncernów medialnych, które oferują kanały muzyczne zdywersyfikowane muzycznie. Grupa Eurozet uruchomiła kilka lat temu swój serwis internetowy, w którym oferuje kanały tematyczne. Radiostacja.pl, która emituje kanały związane ze stacjami sieci Eurozet, posiada w swoim portfolio stację o nazwie „Muzyka klasyczna” oraz „Muzyka filmowa”²³⁹.

Innym serwisem, który działa na podobnych zasadach jest należący do Grupy Wirtualna Polska, Open FM. Wśród kanałów tematycznych dostępnych na platformie do profilu, który można nazwać potencjalną konkurencją RMF Classic wyróżnić można „Muzykę Klasyczną”, „Muzykę Filmową”, „Jazz” oraz „Smooth Jazz”²⁴⁰.

Co ciekawe, istnieje jeszcze jeden internetowy kanał prezentujący muzykę klasyczną. Występuje pod nazwą Merkury Klasyka i należy do Radia Poznań, które do niedawna nosiło nazwę Radio Merkury Poznań. Stacja ta należy do Audytorium 17, czyli porozumienia koordynującego działalność siedemnastu rozgłośni lokalnych Polskiego Radia, które stanowią obecnie oddzielne spółki. Merkury Klasyka prezentuje muzykę klasyczną oraz związane z nią tematycznie programy realizowane dla tej rozgłośni, ale również dla anteny głównej Radia Poznań. Audycji tej rozgłośni można posłuchać na stronie głównej, ale wybrane programy są także dostępne w umieszczonym w witrynie archiwum²⁴¹.

2.3. RMF Classic jako radio ponadregionalne

Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji stosuje klasyfikację terytorialną nadawców, rozgraniczając ich na poziom lokalny, regionalny, ponadregionalny oraz ogólnopolski. Działalność KRRiT oparta jest na przepisach wynikających z *Ustawy z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji wraz z późniejszymi zmianami*, lecz sformułowania dotyczące zakresu terytorialnego nie są wymienione w tej ustawie. Jednakże analiza dokumentów koncesyjnych RMF Classic, a także innych nadawców emitujących programy w systemie rozsiewczym, doprowadziła do konkluzji, iż mimo braku ścisłej definicji tych kategorii, podział ten opiera się nie do końca na zasięgu terytorialnym, a na zakresie potencjalnego audytorium w zasięgu nadań. Interesujący

²³⁹ Radiostacja, <http://www.radiostacja.pl/>, 20.07.2018.

²⁴⁰ OPEN.FM, <https://open.fm/>, 20.07.2018.

²⁴¹ Merkury Klasyka – O nas, <http://merkuryklasyka.pl/onas>, 20.07.2018.

wyduje się fakt, iż także między innymi Związek Producentów Audio-Video ZPAV powołując się na decyzje KRRiT w sprawie nadawców ustaliło tożsamą klasyfikację, której używa w odniesieniu do ustalania cennika nadawania wideo- i fonogramów. Zgodnie z wynikami analizy popartej ustaleniami ZPAV, kategoryzacja nadawców w kontekście zasięgu wygląda następująco:

- nadawca ogólnopolski – ponad 30 mln mieszkańców w obszarze nadań;
- nadawca ponadregionalny – między 15 a 30 mln mieszkańców w obszarze nadań;
- nadawca regionalny – między 5 a 15 mln mieszkańców w obszarze nadań;
- nadawca lokalny – do 5 mln mieszkańców w obszarze nadań²⁴².

Istnieje jednak możliwość odbioru stacji w całej Polsce za pomocą urządzeń końcowych innych niż odbiorniki radiowe, lecz zgodnie z prawodawstwem z punktu widzenia zasięgu w nadawaniu rozsiewczym, nie jest możliwy odbiór stacji w każdym miejscu w Polsce²⁴³. W związku z tym należy do kategorii stacji ponadregionalnych, wśród których oprócz RMF Classic można wg aktualnie obowiązujących koncesji wymienić Antyradio (koncesjonariusz Eurozet Radio Sp. z o.o.), VOX FM (Eska Rock S.A.), Muzo.fm (Muzo.fm Sp. z o.o.) oraz TOK FM (Inforadio Sp. z o.o.)²⁴⁴.

Aktualnie stacja nadaje za pomocą 21 nadajników w 21 miastach w Polsce, którymi są:

- Białystok;
- Bydgoszcz;
- Częstochowa;
- Elbląg;
- Gdańsk;
- Gdynia;
- Katowice;

²⁴² 2 stawek wynagrodzeń z tytułu odtwarzania fonogramów i wideogramów muzycznych, <http://ozz.zpav.pl/podpiszumowe/wysokoscoplat/nadawanie.php>, 20.07.2018.

²⁴³ Do odbioru RMF Classic można użyć natywnych aplikacji mobilnych dla Androida, iOS oraz Windows Mobile. Dostępne są również aplikacje na komputery stacjonarne oraz rozszerzenia do popularnych przeglądarek internetowych. Oprócz tego stacja jest możliwa do odbioru za pomocą platform cyfrowych i kablowych takich, jak Cyfrowy Polsat czy UPC, a także za pomocą odbiorników satelitarnych, gdyż jest ona dostępna za pomocą satelity Hotbird.

²⁴⁴ WYKAZ KONCESJI - Radiofonia naziemna (obowiązujące), <http://www.krrit.gov.pl/dla-nadawcow-i-operatorow/koncesje/wykaz-koncesji-i-decyzji/results,1,1,0,0,1,1,0,0.html>, 20.07.2018.

- Kielce;
- Kraków;
- Lublin;
- Łódź;
- Olsztyn;
- Opole;
- Poznań;
- Płock;
- Szczecin;
- Toruń;
- Warszawa;
- Włocławek;
- Wrocław;
- Zielona Góra²⁴⁵.

2.3.1. Białystok – sytuacja na rynku stacji radiowych – stan na czerwiec 2018

W Białymstoku można odbierać aktualnie 19 stacji radiowych o różnym zasięgu. Są to zarówno stacje ogólnopolskie, jak również lokalne i ponadregionalne. W związku z bliskością białoruskiej granicy miasto Białystok znajduje się także w zasięgu białoruskich stacji radiowych, lecz nadają one na niskich częstotliwościach (poniżej 90 MHz), a także nie są brane pod uwagę we wszelkich rankingach słuchalności.

Infrastruktura nadawcza dla stacji FM na terenie Białegostoku składa się z 7 obiektów:

- Nadajnik na budynku Uniwersytetu Białostockiego przy ulicy Skłodowskiej 14;
- Nadajnik na dzwonnicy Cerkwi Św. Ducha w dzielnicy Antoniuk;
- Nadajnik na budynku Hotelu Asystenta przy ulicy Zwierzynieckiej 4;
- Nadajnik na budynku Hotelu Turkus przy alei Jana Pawła II 54;
- Nadajnik na kominie Ciepłowni Zachód;
- Nadajnik na budynku Kościoła Św. Rocha przy ulicy ks. Abramowicza 1;
- Radiowo-Telewizyjne Centrum Nadawcze w podbiałostockich Krynicach.

Oprócz wyżej wymienionych w okolicy Białegostoku znajduje się także Telewizyjny Ośrodek Nadawczy w Wasilkowie, a także w obrębie miasta nadajnik na ul. Gen. Andersa.

²⁴⁵ *RMF Classic – Odbiór*, <http://www.rmflclassic.pl/radio/odbior>, 20.07.2018.

Jednak z uwagi na fakt, że nie służą one do nadawania stacji na częstotliwościach FM nie są one brane pod uwagę. Wasilków nadaje jedynie sygnał telewizyjny (MUX -4), zaś nadajnik na Andersa służy jedynie nadawanemu na częstotliwości 1584 kHz radiu Radio AM Białystok.

Z uwagi na mnogość nadajników i stacji radiowych nadawanych w każdej z analizowanych miejscowości, poniższe opisy skoncentrują się jedynie na obiektach, z których nadawany jest sygnał RMF Classic. Pozostałe nadajniki wymienione zostały w załączonym aneksie.

Z nadajników umieszczonych na kominie Ciepłowni Zachód nadaje 6 stacji radiowych. Dodatkowo znajduje się tam także nadajnik telewizyjny czwartego multipleksu. Spośród stacji radiowych na obiekcie należącym do Ciepłowni Zachód nadają na częstotliwościach:

- 90,0 MHz – RMF Classic (moc nadajnika 0,1 kW);
- 91,1 MHz – Polskie Radio 24 (0,08 kW);
- 93,9 MHz – TOK FM (0,5 kW);
- 97,5 MHz – Radio RMF MAXXX Podlasie (0,5 kW);
- 101,0 MHz – Radio Złote Przeboje 101 FM (0,5 kW);
- 106,4 MHz – Polskie Radio Program II (0,65 kW)²⁴⁶.

W Białymstoku na częstotliwościach FM nadaje 18 stacji radiowych, których nadajniki umieszczone są na 7 obiektach nadawczych. Zadając sobie pytanie o wyniki RMF Classic na białostockim rynku radiowym, należy sięgnąć do badań Radio Track. Z pomocą przychodzi w tym wypadku portal WirtualneMedia.pl, które po każdym badanym okresie, publikuje zestawienie najbardziej popularnych stacji radiowych w dużych polskich miastach. W lipcu 2018 roku ukazał się najświeższy ranking, wg którego RMF Classic zajmuje czternaste miejsce z udziałem na poziomie 3% audytorium w okresie grudzień 2017 – maj 2018. Stacja odnotowała spadek w porównaniu do poprzedniego okresu, kiedy to słuchanie RMF Classic deklaro- wało 3,2%²⁴⁷.

Pierwsze trzy miejsca w przypadku Białegostoku należą do RMF FM (22,4% audyto- rium), Radia ZET (11,2%) oraz RMF MAXXX Podlasie i Radio Maryja (6,6%)²⁴⁸.

²⁴⁶ *RadioPolska – Obiekt nadawczy Białystok * Komin Ciepłowni Zachód**, <http://www.radiopolska.pl/wy- kaz/obiekt/726>, 20.07.2018.

²⁴⁷ *RMF FM na czele w Białymstoku. Radio Maryja awansowało na podium*, <https://www.wirtualnemedial.pl/ar- tykul/sluchalnosc-radia-w-bialymstoku-rmf-fm-radio-zet-radio-maryja>, 20.08.2018.

²⁴⁸ Tamże.

2.3.2. Bydgoszcz – sytuacja na rynku stacji radiowych – stan na czerwiec 2018

Infrastruktura nadawcza obsługująca w Bydgoszczy częstotliwości FM składa się z 6 obiektów i są to:

- Nadajnik na budynku byłych Bydgoskich Zakładów Fotochemicznych;
- Nadajnik przy ulicy Chodkiewicza 61;
- Nadajnik na budynku Kościoła Św. Jadwigi Królowej przy Alei Wojska Polskiego 7;
- Telewizyjny Ośrodek Nadawczy w Osiełsku;
- Radiowo-Telewizyjne Centrum Nadawcze w Trzeciewcu;
- Wieża GSM przy ul. Roztoczańskiej.

Z nadajników na byłym BZF nadają dwie stacje radiowe, a mianowicie RMF Classic oraz Polskie Radio 24. RMF Classic zgodnie z zapisami koncesyjnymi nadaje w Bydgoszczy na częstotliwości 95,1 MHz przy pomocy nadajnika o mocy 0,1 kW, natomiast stacja publiczna jednokilowatowym nadajnikiem na częstotliwości 96,2 MHz²⁴⁹.

Z wyżej wymienionych obiektów na terenie Bydgoszczy dostępne jest 17 rozgłośni radiowych, wśród których w okresie od grudnia 2017 roku do maja 2018 roku największą popularnością chwalić się mogły: RMF FM (20,8% audytorium), Radio Eska Bydgoszcz (13,2%) oraz Radio Zet (9,2%). RMF Classic w klasyfikacji tej zajmuje 11 miejsce ze słuchalnością na poziomie 2% audytorium²⁵⁰.

2.3.3. Częstochowa – sytuacja na rynku stacji radiowych – stan na czerwiec 2018

Nadajniki nadające na terenie Częstochowy i okolic, to cztery obiekty w obrębie miasta Częstochowa oraz dwa maszty w bezpośredniej bliskości miasta. Na terenie miasta znajduje się maszt na biurowcu Centrum, Telewizyjny Ośrodek Nadawczy „Częstochowa Błeszno”, nadajniki na kominach ciepłowni Fortum oraz Zakładu Elektroenergetycznego Elsen.

Dodatkowo zasięgiem swojego nadawania teren Częstochowy obejmują także Radiowe Centrum Nadawcze „Koszęcin” oraz Radiowo-Telewizyjne Centrum Nadawcze „Wręczyca”. Oba te maszty tytularnie określane są jako maszty częstochowskie, lecz znajdują się w około kilkunastokilometrowej odległości od miasta.

²⁴⁹ *RadioPolska – Obiekt nadawczy Bydgoszcz * Budynek b. BZF Foton**, <http://www.radiopolska.pl/wykaz/obiekt/268>, 20.07.2018.

²⁵⁰ *RMF FM zdecydowanym liderem słuchalności w Bydgoszczy*, <https://www.wirtualnemedial.pl/artykul/sluchalnosc-radia-w-bydgoszczy-podium-rmf-fm-eska-radio-zet>, 20.07.2018.

Na terenie miasta Częstochowy położony jest komin Zakładu Elektroenergetycznego Elsen przy ulicy Koksowej 11. Od roku 2011 używany jest jako obiekt nadawczy i nadawane są z niego aktualnie cztery kanały radiowe oraz jeden multipleks DVB-T. Na częstotliwości 89,8 MHz nadawane jest radio RMF Classic używające nadajnika o mocy 0,65 kW. Częstotliwość 93,8 MHz zajmuje należące do związanej z RMF spółki Multimedia, Radio Jura. Używa ono nadajnika o mocy 1 kW. Oprócz nich na kominie Elsensu znajduje się jeszcze nadajnik Polskiego Radia 24 (98,9 MHz na nadajniku 2 kW) oraz Radia RMF MAXXX Częstochowa (102,6 MHz na nadajniku 2 kW). Z kolei w zakresie cyfrowej telewizji naziemnej nadawane są z niego stacje dostępne z MUX-4²⁵¹.

Spśród czternastu stacji możliwych do odbioru w Częstochowie największym wskaźnikiem słuchalności w okresie grudzień 2017 – maj 2018 pochwalić mogło się radio RMF FM z udziałem na poziomie 17,2%. Co ciekawe w tym mieście pierwsze cztery stacje mają bardzo zbliżony udział w rynku. Na drugim miejscu znajdowało się jeszcze Radio ZET (15,4%) oraz Radio Jura (15,4%). Radio RMF Classic z udziałem w audytorium na poziomie 3,8% zajęło ósmą pozycję²⁵².

2.3.4. Elbląg – sytuacja na rynku stacji radiowych – stan na czerwiec 2018

W przypadku Elbląga istnieją trzy obiekty, które odpowiedzialne są za nadawanie sygnału radiowo-telewizyjnego. Są to maszt nadawczy na budynku III L.O., wieża telefonii komórkowej przy ulicy Królewieckiej oraz maszt Radiowo-Telewizyjnego Ośrodka Nadawczego w Jagodniku.

Z wieży GSM przy Królewieckiej 217 od maja 2016 roku nadaje Radio ESKA Elbląg używając anteny o mocy 1 kW emitującej sygnał na częstotliwości 94,1 MHz. Rok później na wieżę przeniesiono nadajniki stacji należących do Grupy RMF – RMF FM oraz RMF Classic. RMF Classic używa częstotliwości 91,2 MHz, zaś technicznie używa nadajnika o mocy 0,21 kW. Antena główna RMF emitowana jest na częstotliwości 92,6 MHz za pomocą nadajnika o mocy 0,151 kW²⁵³.

Z uwagi na fakt, iż Elbląg nie jest klasyfikowany jako duże miasto, nie ma prowadzonego indywidualnego badania Radio Track dla terenu miasta Elbląga.

²⁵¹ *RadioPolska – Obiekt nadawczy Częstochowa *Komin ZE Elsen**, <http://www.radiopolska.pl/wykaz/obiekt/699>, 20.07.2018.

²⁵² *Radio Jura wyprzedziło Trójkę w Częstochowie, RMF FM liderem*, https://www.wirtualnemedial.pl/artykul/sluchalnosc-radia-w-czestochowie-rmf-fm-radio-zet-radio-jura_1, 20.07.2018.

²⁵³ *RadioPolska – Obiekt nadawczy Elbląg *ul. Królewiecka**, <http://www.radiopolska.pl/wykaz/obiekt/554>, 20.07.2018.

2.3.5. Gdańsk i Gdynia – sytuacja na rynku stacji radiowych – stan na czerwiec 2018

Gdańsk i Gdynię należy rozpatrywać w kontekście rynku medialnego jako Trójmiasto. Wynika to między innymi z bardzo dużej bliskości stacji nadawczych, ale także ze względu na połączenie tych miast wraz z Sopotem i kilkoma innymi miastami w aglomerację trójmiejską. Podobnie łącznie traktowane są te miasta także w badaniach słuchalności prowadzonych przez Millward Brown.

Infrastruktura nadawcza w Trójmieście ma bardzo długą tradycję, gdyż już przed wojną uruchomiono nadajniki w Gdyni Oksywiu. Nie stanowiły jednak one systemu nadawczego dla radia i telewizji, lecz były systemem komunikacji radiowej ze statkami. Pierwszym trójmiejskim nadajnikiem, który powstał z myślą o nadawaniu radiowo-telewizyjnym był dzisiejszy Radiowo-Telewizyjny Ośrodek Nadawczy „Gdańsk Jaśkowa Kopa” w dzielnicy Wrzeszcz. Aktualnie z Jaśkowej Kopy nadaje na częstotliwości 93,9 MHz Radio MUZO.FM, które używa do tego nadajnika kierunkowego o mocy 0,5 kW, a także dwa multipleksy DVB-T: MUX-3 Gdańsk oraz MUX-4²⁵⁴.

Kolejnym obiektem znajdującym się na terenie miasta Gdańska jest komin Elektrociepłowni Gdańsk II, który funkcje nadawcze pełni od roku 1994. Jest to aktualnie także nadajnik o największym obciążeniu antenowym. Nadaje z niego bowiem aż 12 stacji radiowych:

- Radio Pogoda 87,8 FM – częstotliwość 87,8 MHz na nadajniku o mocy 0,071 kW;
- RMF Classic – 88,4 MHz na nadajniku o mocy 0,4 kW;
- Radio Maryja – 88,9 MHz na nadajniku o mocy 2 kW;
- Polskie Radio Program II – 89,5 MHz na nadajniku o mocy 0,72 kW;
- Radio WAWA Gdańsk – 90,0 MHz na nadajniku o mocy 0,5 kW;
- Antyradio – 92,0 MHz na nadajniku o mocy 1 kW;
- Polskie Radio 24 – 93,4 MHz na nadajniku o mocy 0,1 kW;
- Radio Eska Trójmiasto – 94,6 MHz na nadajniku o mocy 1 kW;
- Radio RMF MAXXX Trójmiasto – 96,4 MHz na nadajniku o mocy 1 kW;
- Radio TOK FM – 97,8 MHz na nadajniku o mocy 0,5 kW;
- Radio Złote Przeboje 103 i 99,2 – 103,0 MHz na nadajniku o mocy 2 kW;
- Radio VOX FM – 104,4 MHz na nadajniku o mocy 1 kW²⁵⁵.

²⁵⁴ *RadioPolska – Obiekt nadawczy Gdańsk *Jaśkowa Kopa**, <http://www.radiopolska.pl/wykaz/obiekt/76>, 20.07.2018.

²⁵⁵ *RadioPolska – Obiekt nadawczy Gdańsk *Komin EC Gdańsk II**, <http://www.radiopolska.pl/wykaz/obiekt/293>, 20.07.2018.

Na Oksywiu znajdują się dwa nadajniki oznaczone odpowiednio do wysokości masztów nadawczych Oksywie h70 oraz Oksywie h60. Z „h70” emitowany jest sygnał RMF MAXXX Trójmiasto (106,7 MHz, ERP 3kW) oraz sygnał telewizyjny MUX-3 Gdańsk.²⁵⁶ Natomiast z anten usytuowanych na „h60” nadawany jest sygnał Antyradia i RMF Classic. Odpowiednio używają one częstotliwości 101,1 MHz oraz 107,1 MHz²⁵⁷.

Pozostałymi obiektami nadawczymi w Trójmieście są maszt na budynku Morskiego Instytutu Rybackiego, antena na budynku „Za Falochronem” oraz RTON Chwaszczyno.

Spśród istniejących w Gdańsku aktualnie 19 stacji koncesjonowanych największą popularność w okresie listopad 2017 – kwiecień 2018 miały RMF FM (14,7% audytorium), Radio ZET (10,7%) oraz PR Trójka (10,3%). RMF Classic z udziałem na poziomie 4,8% zajął w tym zestawieniu dziewiąte miejsce²⁵⁸.

2.3.6. Katowice – sytuacja na rynku stacji radiowych – stan na czerwiec 2018

Podobnie jak w przypadku Gdańska i Gdyni mowa była o aglomeracji trójmiejskiej, tak również w przypadku Katowic i miast graniczących zasadne jest, aby traktować je jako aglomerację śląską.

Nadajniki, które w swoich nazwach odnoszą się do Katowic występują w trzech miejscowościach: w samych Katowicach, w Siemianowicach Śląskich oraz w Mysłowicach. Od roku 2009 funkcjonuje jako obiekt nadawczy budynek Altus przy ulicy Uniwersyteckiej. Aktualnie nadaje z niego RMF Classic, który przy pomocy nadajnika kierunkowego o ERP 0,6 kW emituje sygnał na częstotliwości 94,1 MHz²⁵⁹.

Pozostałymi obiektami nadawczymi w aglomeracji śląskiej są wieża w Bytkowie (dzielnica Siemianowic Śląskich), kominy elektrociepłowni w Katowicach, Zabrze oraz Radzionkowie, a także RTCN Kosztowy w myśłowickiej dzielnicy Krasowy.

Wg zestawienia wyników słuchalności dla aglomeracji śląskiej w okresie od listopada 2017 do kwietnia 2018 pierwsze miejsce z miażdżącą przewagą zajął RMF FM (33,2%

²⁵⁶ *RadioPolska – Obiekt nadawczy Gdynia *Oksywie (h70)**, <http://www.radiopolska.pl/wykaz/obiekt/2>, 20.07.2018.

²⁵⁷ *RadioPolska – Obiekt nadawczy Gdynia *Oksywie (h60)**, <http://www.radiopolska.pl/wykaz/obiekt/79>, 20.07.2018.

²⁵⁸ *RMF FM liderem w Trójmieście. Antyradio tuż za podium*, <https://www.wirtualnemedi.pl/artykul/sluchalnosc-radia-w-trojmiescie-rmf-fm-antyradio>, 20.07.2018.

²⁵⁹ *RadioPolska – Obiekt nadawczy Katowice *Budynek Altus**, <http://www.radiopolska.pl/wykaz/obiekt/665>, 20.07.2018.

audytorium), a za nim uplasowały się RMF MAXXX (7,6%) oraz Radio Piekary (6,6%). RMF Classic zajął dopiero 16 miejsce z dokładnie dwoma procentami badanego audytorium²⁶⁰.

2.3.7. Kielce – sytuacja na rynku stacji radiowych – stan na czerwiec 2018

Kielce mimo stosunkowo małej liczby ludności w porównaniu do innych miast wojewódzkich mają podobne portfolio stacji radiowych jak w większych miastach. W Kielcach i bezpośredniej bliskości znajduje się 4 obiekty nadające sygnał radiowy.

Jednym z obiektów nadawczych jest komin elektrociepłowni. Ma on status Telewizyjnego Ośrodka Nadawczego i nadawane z niego są rzeczywiście multipleksy DVB-T (MUX-3 Kielce i MUX-4). Oprócz nich znajdują się na kominie nadajniki radiowe: 1 AM oraz 8 FM. Stacje w częstotliwości FM, które nadają z TON Kielce Komin EC to:

- MUZO.FM – 92,9 MHz, ERP 0,2 kW;
- TOK FM – 94,9 MHz, ERP 1kW;
- RMF MAXXX Kielce/Radom – 98,0 MHz, ERP 0,1 kW;
- RMF Classic – 99,9 MHz, ERP 1 kW;
- Radio FAMA Kielce – 100,8 MHz, ERP 5 kW;
- Radio Eska Kielce – 103,3 MHz, ERP 1 kW;
- Radio WAWA Kielce – 104,6 MHz, ERP 0,1 kW;
- Radio eM Kielce – 107,9 MHz, ERP 1 kW²⁶¹.

Oprócz powyższego w obrębie Kielc i okolic należy wymienić nadajniki na dachu wieżowca przy ul. Targowej, na Wzgórzu Telegraf oraz na drugim pod względem wysokości szczycie Gór Świętokrzyskich, Świętym Krzyżu, gdzie znajduje się RTON Kielce Św. Krzyż.

W ostatnim badanym okresie słuchalności (grudzień 2017-maj 2018) pierwsze miejsce zajęło RMF FM z udziałem na poziomie 20% audytorium. Kolejne miejsca osiągnęły Polskie Radio Kielce (11,4%) i RMF MAXXX Kielce (8,2%). RMF Classic ze słuchalnością na poziomie 3,2% zajęło 11 miejsce na terenie Kielc i aglomeracji kieleckiej²⁶².

²⁶⁰ 33 proc. udziału RMF FM w Aglomeracji Śląskiej. Radio Piekary awansowało na podium, https://www.wirtualnemedi.pl/artykul/sluchalnosc-radia-w-aglomeracji-slaskiej-radio-piekary-awans_1, 20.07.2018.

²⁶¹ RadioPolska – Obiekt nadawczy Kielce *Komin EC*, <http://www.radiopolska.pl/wykaz/obiekt/238>, 20.07.2018.

²⁶² RMF FM liderem w Kielcach. Radio Kielce na drugim miejscu, <https://www.wirtualnemedi.pl/artykul/sluchalnosc-radia-w-kielcach-rmf-fm-liderem-radio-kielce-drugie>, 20.07.2018.

2.3.8. Kraków – sytuacja na rynku stacji radiowych – stan na czerwiec 2018

Nadszedł moment, w którym należy opisać miasto, w którym rozpoczęła swoją działalność stacja RMF FM oraz RMF Classic. Kraków ma dość interesujące otoczenie geograficzne, gdyż z kilku stron otoczony jest wzgórzami, które nadają się także na stanowiska dla stacji nadawczych.

Na Wzgórzu św. Bronisławy w pierwszej połowie XIX wieku został usypany Kopiec Kościuszki, wokół którego następnie zbudowano fort. W budynkach odrestaurowanego fortu ma swoją siedzibę sieć radiowa RMF, w tym także RMF Classic. Dodatkowo RMF Classic na Kopcu posiada także swoją antenę nadawczą. Jest to urządzenie o mocy 1 kW. Radio nadaje w Krakowie na częstotliwości 87,8 MHz. Na maszcie umieszczony jest też nadajnik telewizyjny emitujący sygnał MUX-4²⁶³.

Poza nadajnikami na Wzgórzu św. Bronisławy w Krakowie programy radiowe nadawane są także z RTON Chorągiewka, komina Huty ArcelorMittal, masztu „Rajsko” w Swoszowicach, RON przy ulicy Malczewskiego oraz na Krzemionkach.

Wśród 23 stacji FM nadających na terenie Krakowa pierwsze miejsce zajmuje rodzime RMF FM (23,7 % audytorium) przed Trójką oraz Radiem ZET (odpowiednio 7,9% i 7,7% w okresie styczeń 2017- czerwiec 2018). Bardzo wysoką pozycję w słuchalności zajmuje będący przedmiotem rozważań RMF Classic, który w aglomeracji krakowskiej angażuje 6,7% odbiorców stacji radiowych²⁶⁴.

2.3.9. Lublin – sytuacja na rynku stacji radiowych – stan na czerwiec 2018

Kolejnym miastem, w którym nadawany jest sygnał Radia RMF Classic jest Lublin. Jest on w tym mieście nadawany z wieży przy ulicy Raabego. Poza RMF Classic z obiektu nadawczego emitowane są także sygnały innych stacji FM, a także sygnał cyfrowy DVB-T oraz DAB+. Nadajniki cyfrowe służą do emisji MUX PR Lublin, MUX-3 Lublin oraz MUX-4. Wśród stacji radiowych nadawanych w FM na wieży znajdują się anteny:

- Radia Freee – 89,9 MHz, ERP 1 kW;
- Radia Maryja – 97,0 MHz, ERP 1 kW;
- Radio Eska Lublin – 103,6 MHz, ERP 0,98 kW;

²⁶³ *RadioPolska – Obiekt nadawczy Kraków *Kopiec Kościuszki**, <http://www.radiopolska.pl/wykaz/obiekt/648>, 20.07.2018.

²⁶⁴ *RMF FM liderem słuchalności w Krakowie w I półroczu. Radio ZET awansowało z 6 na 2 miejsce*, <https://www.wirtualnemedial.pl/artykul/sluchalnosc-radia-w-krakowie-podium-rmf-fm-radio-zet-trojka>, 20.07.2018.

- Radio VOX FM – 106,1 MHz, ERP 0,98 kW;
- zaś RMF Classic – 107,6 MHz, ERP 0,1 kW²⁶⁵.

Środowisko nadawcze Lublina to także nadajnik na budynku rektoratu UMCS, kominy elektrociepłowni Wrotków oraz Megatem Lublin, nadajnik Lublin Piotrków oraz RTCN Piaski w miejscowości Giełczew.

W okresie grudzień 2017-maj 2018 na 16 stacji dostępnych do odbioru w Lublinie RMF Classic zajął 9 miejsce z wynikiem 4,7% audytorium, zaś pierwsze trzy miejsca zajmują odpowiednio RMF FM (13,9%), Trójka (11,3%) oraz VOX FM (10,7%)²⁶⁶.

2.3.10. Łódź – sytuacja na rynku stacji radiowych – stan na czerwiec 2018

W Łodzi znajduje się 7 obiektów nadawczych, na których umieszczono nadajniki radiowe. Znajdują się one odpowiednio: na wieżowcu przy alei Piłsudskiego, na budynku Textilimpexu, na kominie Chemitex-Anilana, przy ulicy Sienkiewicza, Piotrkowskiej, na dachu VII DS Politechniki Łódzkiej oraz na kominie Elektrociepłowni EC-4.

Przy Piotrkowskiej zadomowiło się radio RMF Classic, które nadaje na częstotliwości 105,0 MHz przy pomocy anteny dookólnej o mocy 0,2 kW²⁶⁷.

W okresie od stycznia do czerwca 2018 w Łodzi największą popularnością cieszyły się RMF FM (12,6% audytorium), Radio Eska Łódź (12%) oraz Radio ZET (10,1%). Radio RMF Classic zajęło 11 miejsce wśród wszystkich 21 dostępnych w Łodzi ze słuchalnością na poziomie 4,1%²⁶⁸.

2.3.11. Olsztyn – sytuacja na rynku stacji radiowych – stan na czerwiec 2018

Olsztyn jest jednym z najmniejszych polskich miast wojewódzkich, lecz w kontekście emisji radiowo-telewizyjnej może się czymś pochwalić. Właśnie na olsztyńskim Pieczewie znajduje się drugi co do wielkości obiekt budowlany w Polsce. Radiowo-Telewizyjne Centrum Nadawcze Olsztyn Pieczewo jest drugim największym obiektem, zarówno w klasyfikacji ogólnej, jak również wśród największych masztów nadawczych w Polsce. Maszt ma wysokość 356 metrów i w Polsce ustępuje jedynie wspomnianemu wcześniej masztowi Katowice-Kosztowy.

²⁶⁵ *RadioPolska – Obiekt nadawczy Lublin *Raabego**, <http://www.radiopolska.pl/wykaz/obiekt/112>, 20.07.2018.

²⁶⁶ *RMF FM wyprzedziło Trójkę w Lublinie. VOX FM awansowało na podium*, <https://www.wirtualnemedia.pl/artykul/sluchalnosc-radia-w-lublinie-rmf-fm-nowym-liderem>, 20.07.2018.

²⁶⁷ *RadioPolska – Obiekt nadawczy Łódź *Piotrkowska**, <http://www.radiopolska.pl/wykaz/obiekt/715>, 20.07.2018.

²⁶⁸ *RMF FM na czele słuchalności w Łodzi w I półroczu*, https://www.wirtualnemedia.pl/artykul/sluchalnosc-radia-w-lodzi-rmf-fm-liderem-eska-i-radio-zet-podium_1, 20.07.2018.

Logicznym wydaje się, że maszt ten będzie koncentrował większość nadajników umieszczonych w mieście i okolicy, co rzeczywiście ma miejsce. Poza pieczewskim masztem nadają tylko dwie stacje radiowe. Z biurowca przy ulicy Erwina Kruka znajduje się nadajnik o mocy 0,5 kW emitujący na częstotliwości 92,4 MHz program stacji MUZO.FM.²⁶⁹ Natomiast z najwyższego olsztyńskiego akademika przy ulicy Żołnierskiej tzw. Bratniaka emitowany jest program akademickiego radia UWM FM, którego koncesjonariuszem jest Uniwersytet Warmińsko-Mazurski. Stacja nadaje jednokilowatowym nadajnikiem na częstotliwości 95,9 MHz²⁷⁰.

Wracając jednak do pieczewskich nadajników, to z masztu emitowane są zarówno programy radiowe, jak i telewizyjne. W zakresie nadawania w systemie DAB+ nadawane są stacje umieszczone na MUX PR Olsztyn, zaś wśród multipleksów DVB-T z Pieczewa nadawane są MUX-1, MUX-2, MUX-3 Olsztyn oraz MUX-8.

Natomiast w technologii FM nadają tam:

- Radio Plus Olsztyn – 88,1 MHz, ERP 0,5 kW;
- Radio Eska Olsztyn – 89,9 MHz, ERP 0,5 kW;
- Meloradio 90,5 – 90,5 MHz, ERP 0,4 kW;
- Antyradio – 91,9 MHz, ERP 0,5 kW;
- Polskie Radio Program I – 93,0 MHz, ERP 30 kW;
- Polskie Radio Program II – 93,7 MHz, ERP 2,5 kW;
- Radio VOX FM – 94,7 MHz, ERP 0,5 kW;
- RMF FM – 95,3 MHz, ERP 60 kW;
- Polskie Radio 24 – 97,9 MHz, ERP 0,1 kW;
- Polskie Radio Trójka – 99,1 MHz, ERP 120 kW;
- RMF Classic – 100,9 MHz, ERP 0,1 kW;
- Polskie Radio Olsztyn – 103,2 MHz, ERP 120 kW;
- Radio ZET – 105,7 MHz, ERP 20 kW;
- Radio Maryja – 107,7 MHz, ERP 20 kW²⁷¹.

²⁶⁹ *RadioPolska – Obiekt nadawczy Olsztyn *ul. Kruka**, <http://www.radiopolska.pl/wykaz/obiekt/437>, 20.07.2018.

²⁷⁰ *RadioPolska – Obiekt nadawczy Olsztyn *Dom Studenta nr 11 Bratniak**, <http://www.radiopolska.pl/wykaz/obiekt/277>, 20.07.2018.

²⁷¹ *RadioPolska – Obiekt nadawczy Olsztyn *Pieczewo**, <http://www.radiopolska.pl/wykaz/obiekt/85>, 20.07.2018.

Wśród 16 stacji możliwych do odbioru na terenie Olsztyna RMF Classic w okresie grudzień 2017 – maj 2018 zajął miejsce 13 ze słuchalnością na poziomie 1,5%, zaś na podium stanęły RMF FM (15,5%). Trójka (14,1%) oraz Radio ZET (13%)²⁷².

2.3.12. Opole – sytuacja na rynku stacji radiowych – stan na czerwiec 2018

Z kolei w Opolu i najbliższej okolicy miasta znajduje się aż obiektów z nadajnikami radiowymi. Interesujący z punktu widzenia dysertacji jest Komin Elektrociepłowni Opole, z którego poza przedmiotowym RMF Classic nadaje też 7 innych nadawców. Pełna lista stacji nadawanych z tego komina to:

- Radio Eska Opole (90,8 MHz, ERP 0,1 kW);
- Radio ZET (92,2 MHz, ERP 10 kW);
- RMF Classic (97,5 MHz, ERP 0,2 kW);
- Polskie Radio 24 (100,8 MHz, ERP 0,1 kW);
- Radio RMF MAXXX Opole (102,0 MHz, ERP 0,2 kW);
- Radio WAWA Opole (105,7 MHz, ERP 1 kW);
- Meloradio 106,2 (106,2 MHz, ERP 1 kW);
- MUX PR (Opole)²⁷³.

W Opolu i okolicy znajdują się także maszt Opole Chrzelice, maszt Góra św. Anny (h38), kominy b. ZM PETERS oraz Elektrowni Opole, a także wieża przy ulicy Piastowskiej oraz antena na dachu kościoła MB Nieustającej Pomocy.

2.3.13. Poznań – sytuacja na rynku stacji radiowych – stan na czerwiec 2018

Poznańskie nadajniki radiowe umieszczone są w czterech miejscach w obrębie miasta oraz jeden w bezpośredniej bliskości. Są to:

- RTON Poznań Mosina;
- RCTN Poznań Śrem;
- TON Poznań Komin EC Karolin;
- SLR Poznań Piątkowo;

²⁷² *RMF FM nadal liderem słuchalności. Radio Olsztyn tuż za podium*, https://www.wirtualnemedial.pl/artykul/sluchalnosc-radia-w-olsztynie-rmf-fm-trojka-radio-zet-podium_1, 20.07.2018.

²⁷³ *RadioPolska – Obiekt nadawczy Opole * Komin ECO**, <http://www.radiopolska.pl/wykaz/obiekt/278>, 20.07.2018.

- Dom Studencki nr 5 przy ulicy św. Rocha.

W dzielnicy Karolin na terenie elektrociepłowni znajduje się Telewizyjny Ośrodek Nadawczy. Na kominie elektrociepłowni zamontowane zostały anteny nadawcze telewizyjnego czwartego multipleksu oraz 9 anten FM:

- Radio Złote Przeboje 88,4 FM (88,4 MHz, ERP 5 kW);
- Radio Eska Poznań (93,0 MHz, ERP 10 kW);
- RMF MAXXX Poznań (93,5 MHz, ERP 0,4 kW);
- Radio MUZO.FM (93,9 MHz, ERP 0,5 kW);
- Radio TOK FM (97,7 MHz, ERP 0,1 kW);
- Radio Pogoda 103,4 FM (103,4 MHz, ERP 0,2 kW);
- RMF Classic (103,9 MHz, ERP 0,5 kW);
- Rock Radio 105,4 FM (105,4 MHz, ERP 1 kW);
- Radio VOX FM Poznań (107,4 MHz, ERP 1 kW)²⁷⁴.

W okresie od grudnia roku 2017 do maja 2018 RMF Classic zajęło w Poznaniu ósme miejsce ze słuchalnością na poziomie 6% audytorium, zaś pierwsze trzy pozycje należały do RMF FM (12,2%), Radia Eska Poznań (11,6%) oraz Radia Złote Przeboje 88,4 FM (9,7%)²⁷⁵.

2.3.14. Płock – sytuacja na rynku stacji radiowych – stan na czerwiec 2018

Na terenie Płocka i okolic znajdują się cztery obiekty, z których nadawane są sygnały stacji radiowych. Są to komin byłej mleczarni Mitex, komin rafinerii Orlen, Radiowo-Telewizyjne Centrum Nadawcze Rachocin oraz maszt na budynku przy ulicy Kochanowskiego 1.

Drugi z kominów ma status Telewizyjnego Ośrodka Nadawczego, ze względu na umieszczone na nim anteny trzech multipleksów DVB-T (MUX-3 Warszawa, MUX-4 oraz MUX-8). Dodatkowo na kominie umieszczono anteny:

- Radia RPL FM (88,1 MHz, ERP 0,25 kW);
- RMF Classic (93,1 MHz, ERP 0,25 kW);
- TOK FM (101,2 MHz, ERP 1 kW);

²⁷⁴ *RadioPolska – Obiekt nadawczy Poznań *Komin EC Karolin**, <http://www.radiopolska.pl/wykaz/obiekt/464>, 20.07.2018.

²⁷⁵ *RMF FM liderem słuchalności w Poznaniu. Złote Przeboje na podium*, <https://www.wirtualnemedial.pl/artykul/sluchalnosc-radia-w-poznaniu-rmf-fm-liderem-zlote-przeboje-podium>, 20.07.2018.

- Polskiego Radia RDC – Radia Dla Ciebie (97,8 MHz, ERP 0,1 kW);
- Polskiego Radia 24 (99,7 MHz, ERP 0,2 kW)²⁷⁶.

2.3.15. Szczecin – sytuacja na rynku stacji radiowych – stan na czerwiec 2018

W Szczecinie istnieje możliwość odbioru siedemnastu stacji radiowych, które nadawane są z czterech lokalizacji. Jednym z nich jest RTCN Kołowo położony niedaleko Szczecina. Maszt o wysokości 267 metrów służy do emisji programów radiowych i telewizyjnych nadawanych w trzech systemach.

W centrum Szczecina znajduje się budynek zwany Pazim Center, na którego dachu znajduje się maszt, na którym umieszczone są anteny dwóch stacji z portfolio Grupy RMF – RMF Classic (98,0 MHz, ERP 0,1 kW) oraz RMF MAXXX Szczecin (98,4 MHz, ERP 0,3 kW)²⁷⁷.

W okresie od grudnia 2017 do maja 2018 pierwsze miejsce w badaniach słuchalności zajęło Radio Szczecin (18,1% audytorium), zaś kolejne miejsca zajęły Radio ZET (14,8%) oraz RMF FM (12,6%). RMF Classic zajął siódme miejsce z wynikiem 4,7%²⁷⁸.

2.3.16. Toruń – sytuacja na rynku stacji radiowych – stan na czerwiec 2018

W Toruniu sygnał radiowy jest nadawany tylko z jednego obiektu i jest to komin Elektrociepłowni PGE Toruń. Służy on do emisji stacji radiowych w systemie FM, AM, a także obsługuje trzy multipleksy DVB-T.

Telewizja nadawana z nadajników na kominie to kanały umieszczone w MUX-3 Bydgoszcz, MUX-4 oraz MUX-8. W zakresie radia AM nadawane jest stamtąd Radio AM Toruń.

Wśród stacji nadających w FM z toruńskich nadajników można odbierać:

- Radio TOK FM (88,2 MHz, ERP 1 kW);
- Radio GRA Toruń (88,8 MHz, ERP 0,5 kW);
- Polskie Radio 24 (89,7 MHz, ERP 1 kW);
- Meloradio 92,8 (92,8 MHz, ERP 2 kW);
- Radio WAWA Toruń (96,7 MHz, ERP 3 kW)
- Radio Maryja (100,6 MHz, ERP 10 kW);

²⁷⁶ *RadioPolska – Obiekt nadawczy Płock *Komin b. mleczarni Mitex**, <http://www.radiopolska.pl/wykaz/obiekt/718>, 20.07.2018.

²⁷⁷ *RadioPolska – Obiekt nadawczy Szczecin *Budynek Pazim Center**, <http://www.radiopolska.pl/wykaz/obiekt/235>, 20.07.2018.

²⁷⁸ *Radio Szczecin liderem słuchalności, duży spadek Trójki*, <https://www.wirtualnemedial.pl/artykul/sluchalnosc-radia-w-szczecinie-w-2018-roku>, 20.07.2018.

- Radio Eska Toruń (104,6 MHz, ERP 1 kW);
- Radio RMF Classic (105,5 MHz, ERP 0,5 kW)²⁷⁹.

Odbiór pozostałych stacji ogólnopolskich na terenie Torunia i okolic możliwa jest dzięki antenom na bydgoskim nadajniku w Trzeciewcu. Wśród 14 stacji dostępnych do słuchania w Toruniu najwięcej słuchaczy ma należące do Grupy RMF Radio GRA Toruń, które przyciągnął w okresie grudzień 2017 – maj 2018 - 15,9% audytorium. Kolejne miejsce zajął RMF FM (12,6%) oraz Radio ZET (12,2%). RMF Classic zajął dziesiąte miejsce ze słuchalnością na poziomie 4,3%²⁸⁰.

2.3.17. Warszawa – sytuacja na rynku stacji radiowych – stan na czerwiec 2018

Warszawski rynek medialny ma bardzo szeroką ofertę, lecz także z uwagi na dużą powierzchnię miasta, obsługiwany jest przez wiele nadajników radiowych. Zdarzają się także sytuacje, że na dwóch warszawskich nadajnikach nadawana jest ta sama stacja na nieco innych częstotliwościach.

Najlepiej rozpoznawalnym budynkiem, z którego dachu emitowany jest sygnał radiowy jest Pałac Kultury i Nauki. RMF Classic nadaje z wieżowca przy Rondzie ONZ, gdzie umieszczone zostało 8 anten nadawczych:

- Radio WAWA (89,8 MHz, ERP 0,54 kW);
- RMF FM (90,6 MHz, ERP 0,05 kW);
- Radio Eska Rock (93,3 MHz, ERP 2 kW);
- Akademickie Radio Kampus (97,1 MHz, ERP 0,25 kW);
- RMF Classic Warszawa (98,3 MHz, ERP 0,5 kW);
- Radio Pogoda (99,5 MHz, ERP 0,1 kW);
- Radio VOX FM (104,4 MHz, ERP 0,89 kW);
- Radio Eska Warszawa (105,6 MHz, ERP 5 kW)²⁸¹.

Pierwsze miejsca w rankingu słuchalności w okresie od stycznia do czerwca 2018 zajęły Radio ZET (12,5%), TOK FM (10,5%) oraz RMF FM (9,0%). Stacja *classical music* RMF

²⁷⁹ *RadioPolska – Obiekt nadawczy Toruń *Komin PGE Toruń**, <http://www.radiopolska.pl/wykaz/obiekt/500>, 20.07.2018.

²⁸⁰ *Radio Gra liderem w Toruniu. Duży wzrost TOK FM*, <https://www.wirtualnemedial.pl/arttykul/sluchalnosc-radioa-w-toruniu-radio-gra-rmf-fm-radio-zet-podium>, 20.07.2018.

²⁸¹ *RadioPolska – Obiekt nadawczy Warszawa *Budynek Rondo 1**, <http://www.radiopolska.pl/wykaz/obiekt/506>, 20.07.2018.

Classic zajmuje w Warszawie dość wysokie ósme miejsce ze słuchalnością na poziomie 4,7%²⁸².

2.3.18. Włocławek – sytuacja na rynku stacji radiowych – stan na czerwiec 2018

We Włocławku za pomocą anten w czterech lokacjach nadaje siedem stacji radiowych. Obiekty nadawcze, o których mowa to:

- Nadajnik na dachu Domu Studenta PWSZ;
- Wieża Włocławek Zawisłe;
- Wieża Włocławek Szpetal Górny;
- Wieża Włocławek Szpetal Górny – Parafia.

Z nadajników na włocławskim Zawislu nadają dwie stacje należące do grupy RMF: RMF MAXXX Włocławek (89,2 MHz, ERP 0,5 kW) oraz RMF Classic (91,2 MHz, ERP 0,4 kW)²⁸³.

2.3.19. Wrocław – sytuacja na rynku stacji radiowych – stan na czerwiec 2018

Wrocław jest jednym z większych polskich miast. W związku z tym logicznym wydaje się, że takie miasto ma szeroki wachlarz dostępnych kanałów radiowych. Na terenie Wrocławia i okolic operuje 6 obiektów nadawczych:

- RCTN Wrocław Góra Ślęza;
- RTON Wrocław Żórawina;
- TON Wrocław Dom Studencki Kredka;
- Bazylika św. Elżbiety;
- Budynek Politechniki Wrocławskiej C-5;
- Wieża GSM przy ulicy Fabrycznej.

Z akademika „Kredka” przy ul. Grunwaldzkiej emitowany jest MUX-4 oraz cztery stacje FM: Radio GRA Wrocław, RMF Classic, MUZO.FM oraz Antyradio. Nadają one odpowiednio na częstotliwościach 95,1MHz, 99,2 MHz, 103,7 MHz oraz 106,9 MHz²⁸⁴.

²⁸² Radio ZET liderem słuchalności w Warszawie w I półroczu. TOK FM awansowało na drugie miejsce, <https://www.wirtualnemedial.pl/artykul/sluchalnosc-radia-warszawa-i-polrocze-2018-radio-zet-tok-fm>, 20.07.2018.

²⁸³ RadioPolska – Obiekt nadawczy Włocławek *Zawisłe*, <http://www.radiopolska.pl/wykaz/obiekt/519>, 20.07.2018.

²⁸⁴ RadioPolska – Obiekt nadawczy Wrocław *Dom Studencki Kredka*, <http://www.radiopolska.pl/wykaz/obiekt/524>, 20.07.2018.

W zestawieniu słuchalności stacji radiowych w okresie od grudnia 2017 do maja 2018 roku pierwsze miejsce zajęło RMF FM (12,7% audytorium), zaś kolejne miejsca zajęły PR Trójka (11%) oraz Radio ESKA Wrocław (9,1%). Radio RMF Classic zajęło w odnośnym okresie miejsce 10 spośród 22 stacji dostępnych we Wrocławiu²⁸⁵.

2.3.20. Zielona Góra – sytuacja na rynku stacji radiowych – stan na czerwiec 2018

Ostatnim z miast, które posiada w swojej ofercie radiowej RMF Classic jest Zielona Góra. Na sześciu masztach lub wieżach nadawczych umieszczono szereg nadajników radiowych i telewizyjnych. Są to: RTCN Jemiołów, wieże na Górze Wilkanowskiej, przy ul. Kukułczej, a także wieża ciśnień przy ul. Kordiana oraz antena na DS „U Lecha” i przy ul. Ptasiej.

Na budynku przy ulicy Ptasiej na Osiedlu Piastowskim zamontowano maszt, który ma status Radiowo-Telewizyjnego Ośrodka Nadawczego. Umieszczono tam 4 anteny: DVB-T nadający MUX-3 Gorzów Wielkopolski, DAB+ nadający MUX PR Gorzów Wielkopolski oraz dwa nadajniki radia FM (oba należące do RMF): RMF Classic (89,0 MHz, ERP 0,25 kW) oraz RMF MAXXX Lubuskie (101,7 MHz, ERP 0,79 kW)²⁸⁶.

2.3.21. Konkurencyjność RMF Classic względem Polskiego Radia Programu 2

W kontekście rywalizacji stacji radiowych, a szczególnie stacji komercyjnych w zakresie dostępnych materiałów porównano pozycję RMF Classic w poszczególnych miastach, ale z pewnością do ciekawych wniosków można dojść porównując pozycję RMF Classic i Polskiego Radia Programu II w miastach, gdzie można odbierać RMF Classic.

Tabela 4. Porównanie słuchalności PR Programu 2 i RMF Classic.

Miasto	Pozycja PR Programu 2 (procent audytorium)		Pozycja RMF Classic (procent audytorium)	
	Czerwiec 2018	Czerwiec 2020	Czerwiec 2018	Czerwiec 2020 ²⁸⁷
Białystok	17. (1,1%)	18. (0,2%)	14. (3%)	10. (4,6%)
Olsztyn	15. (0,8%)	16. (0,0%)	13. (1,5%)	10. (2,6%)
Toruń	14. (0,9%)	12. (2,1%)	10. (4,3%)	10. (3,5%)
Szczecin	17. (0,5%)	17. (0,2%)	7. (4,7%)	9. (4,1%)
Częstochowa	14. (0,7%)	15. (0,4%)	8. (3,8%)	10. (4,1%)
Kielce	15. (1,5%)	17. (0,7%)	11. (3,2%)	9. (4,7%)
Lublin	15. (0,5%)	16. (0,3%)	9. (4,7%)	10. (4,3%)
Bydgoszcz	16. (0,6%)	14. (1,4%)	11. (2%)	9. (4,5%)

²⁸⁵ RMF FM liderem we Wrocławiu. Awans Eski na podium, <https://www.wirtualnemedi.pl/arttykul/sluchalnosc-radia-we-wroclawiu-rmf-fm-liderem-trojka-eska-podium>, 20.07.2018.

²⁸⁶ RadioPolska – Obiekt nadawczy Zielona Góra *Ptasia*, <http://www.radiopolska.pl/wykaz/obiekt/128>, 20.07.2018.

²⁸⁷ Zestawienie za rok 2020 wraz ze źródłem pochodzenia wyników do wglądu w części czwartej aneksu.

Poznań	19. (0,7%)	22. (0,6%)	8. (6%)	8. (4,5%)
Wrocław	17. (1,3%)	20. (1,0%)	10. (4,8%)	10. (4,4%)
Łódź	19. (0,7%)	17. (1,3%)	11. (4,1%)	12. (2,6%)
Kraków	20. (1,1%)	23. (0,7%)	5. (6,4%)	4. (5,6%)
Aglomeracja Śląska	22. (0,5%)	23. (0,3%)	16. (2%)	19. (1,3%)
Warszawa	22. (1%)	24. (1,1%)	9. (4,6%)	6. (5,3%)
Trójmiasto	18. (1,1%)	18. (0,9%)	9. (4,8%)	11. (4,5%)

Źródło: Opracowanie własne.

Z zestawienia wynika, że we wszystkich miastach, w których nadaje RMF Classic, dostępne jest też publiczne radio Dwójka. W żadnym z miast PR Program II nie jest na wyższej pozycji, a na dodatek słuchalność jest od dwóch (w Olsztynie) do dziewięciu razy wyższa (w Szczecinie). Zestawiając wyniki z roku 2018 i 2020 można zaobserwować, że porównywane stacje w większości audytoriów zajmują stabilną jego część. Na przestrzeni dwóch lat Polskie Radio Program II zyskał audytorium w 4 miastach, zaś stracił w 9, jednakże wahania zamykały się w przedziale 1 punktu procentowego. Wyjątkiem był Toruń, gdzie udział wzrósł o 1,2 punktu procentowego do najwyższych w kontekście tej stacji słuchalności rzędu 2,1%. W odniesieniu do RMF Classic, wahania wykazywały większą amplitudę. Największą stratę rzędu 1,5 punktu procentowego odnotowały Poznań i Łódź, lecz aż 6 miast osiągnęło awans w rankingu. Maksymalny wzrost uzyskała Bydgoszcz (2,5 punktu procentowego), która dołączyła do grona 11 miast, gdzie udział RMF Classic w audytorium osiąga wynik powyżej 4%.

Po wnikliwej analizie wszystkich aspektów otoczenia medialnego RMF Classic, obejmującej zarówno otoczenie korporacyjne, formatowe, a także czysto geograficzne, autor stwierdza, iż każdy z tych elementów jest w równym stopniu istotny.

Środowisko korporacyjne, a więc osadzenie w strukturze zależności biznesowych i własnościowych, determinuje szanse inicjatywy medialnej, na sprawny rozwój i ugruntowanie pozycji na zastanym rynku medialnym. W przypadku RMF Classic nie jest to bynajmniej truizm, gdyż podwaliny pod budowę nowej stacji radiowej ułożyły instytucje i osoby, które miały już ukształtowaną pozycję. Rozgłośnia powstała jako inicjatywa Stanisława Tyczyńskiego, którego wcześniejszy projekt radiowy (RMF FM) od 30 lat dominuje polski rynek medialny. Istotnym elementem dotyczącym założenia stacji i pierwszych starań koncesyjnych było ogromne wsparcie osób ze świata kultury, którzy podkreślili konieczność istnienia medium tego typu. W kontekście korporacyjnym wartym zwrócenia uwagi jest także fakt, iż w pierwszych latach istnienia, to właśnie „siostrzana” stacja RMF FM wspierała RMF Classic kadrowo. W początkach istnienia rozgłośnia, mimo iż z założenia komercyjna, nie była inwestycją rentowną, co również zostało zniwelowane poprzez otoczenie biznesowe, gdyż to właśnie inne instytucje należące do niego, wzięły na siebie koszt utrzymania startującego nadawcy. Nie każda inicjatywa ma równe szanse na odniesienie sukcesu, lecz w przypadku RMF Classic to właśnie osoby i firmy z tego

ściśłego ekosystemu medialnego skupionego w dużej mierze wokół Kopca Kościuszki stały się wyznacznikiem poziomu, z jakiego walkę o słuchaczy rozpoczynała „klasyczna” antena RMF.

Ciekawie kształtuje się także otoczenie formatowe stacji. Głównym jej konkurentem jest Program II Polskiego Radia, który jest także najbardziej formalnie zbliżony do RMF Classic. Obie rozgłośnie są koncesjonowanymi nadawcami działającymi w systemie nadawania rozsiwczego i z uwagi na ten aspekt są także jedynymi w Polsce stacjami tego formatu. Różnicą pomiędzy nimi jest w tym wypadku struktura własnościowa, gdyż jedna z nich należy do prywatnego przedsiębiorstwa, a więc ma charakter czysto komercyjny, zaś druga jest częścią mediów publicznych, które zobowiązane są do pełnienia funkcji statutowych przez prawodawstwo krajowe. Jednakże poszerzając obraz formatu *classical music* o innych nadawców, zarówno pod kątem technologii nadawczej, jak i prawnego umocowania mediów, dostrzec można wiele innych ciekawych inicjatyw, które jednak nie są w stanie osiągnąć skali dwóch wspomnianych powyżej „formatowych potentatów radiowych”.

Ostatnim elementem służącym do określenia miejsca RMF Classic na współczesnym rynku medialnym jest analiza geograficzna. Choć wydawać się może, iż opis technikaliów oraz wskazywanie, że wraz z przedmiotowo interesującą stacją nadaje z obiektu pewna ilość innych nadajników, jest zbędna, to warto spojrzeć na to z nieco innej perspektywy. Wspomniany powyżej Program II jest stacją o zasięgu ogólnopolskim, a więc jego nadajniki znajdują się również w takich miejscach i potencjalnie może mieć dużo wyższe audytorium niż RMF Classic, który ma status nadawcy ponadregionalnego. Analiza infrastruktury nadawczej oraz badań Radio Track wskazały jednak, że mimo potencjalnie wyższej docieralności stacji publicznej w każdym z 21 miast, gdzie możliwy jest odbiór RMF Classic, nadawca publiczny jest na dużo niższej pozycji, która oscyluje na poziomie ok 0,5% audytorium, podczas gdy „klasyczny” RMF sięga poziomu ok. 3,5 % w każdym badaniu na przestrzeni ostatnich kilku lat.

Podsumowując trzy powyżej opisane aspekty można skonstatować, iż RMF Classic znalazł się ma polskim rynku radiowym w odpowiednim miejscu i czasie, posiadając wsparcie korporacyjne oraz istniejące już know-how dotyczące działalności medialnej. Rozwój mediów elektronicznych spowodował, iż ludzie zamiast konsumować ogólnodostępne materiały i kulturę, szukają swoich gustów i zainteresowań muzycznych, a także często wracają do takich, do których media mainstreamowe nie dają dostępu. Właśnie tego typu poszukiwania oraz interes nadawców spowodowały, że w wielu koncernach medialnych doszło do decyzji o dywersyfikacji gatunkowej. Wysokiej jakości materiały dotyczące muzyki klasycznej i kultury wysokiej wyniosły RMF Classic na pozycję lidera w obrębie mediów koncesjonowanych, który nawet w skali całej Polski ma ok. 7% większą słuchalność niż główny konkurent.

Rozdział 3

Możemy grać. RMF Classic w świetle polskiego prawa medialnego – analiza dokumentów koncesyjnych

RMF Classic jako nadawca komercyjny nadający swój program w systemie rozszereżonym podlega określonym regulacjom prawnym. Najistotniejszym dokumentem, który reguluje działanie stacji radiowej jest *Ustawa o radiofonii i telewizji z dnia 29 grudnia 1992 z późniejszymi zmianami*, ale istnieją także dokumenty wydane przez organ właściwy dotyczące działalności przedmiotowej stacji radiowej, a więc przede wszystkim koncesje oraz decyzje odnośnie do koncesji wydane przez Krajową Radę Radiofonii i Telewizji.

Główne regulacje wpływające na działalność stacji radiowej w kontekście zobowiązań prawnych wynikają z *Ustawy o radiofonii i telewizji*. Sankcjonuje ona wiele zagadnień związanych między innymi ze wzajemnym stosunkiem poszczególnych elementów programu radiowego.

W rozdziale trzecim *Ustawy* dotyczącym programów radiowych i telewizyjnych należy odnotować kilka istotnych zapisów, które determinują sposób konstrukcji programu radiowego. Spośród nich należy zwrócić uwagę na artykuł 14. pkt 2., według którego programy i przekazy, które nie są wytworzone przez koncesjodawcę winny być wyodrębnione oraz oznaczone. Musi to mieć miejsce w taki sposób, aby nie można było pomylić ze sobą bądź uznać za jeden przekaz treści dostarczonych przez nadawcę oraz dostarczonych przez podmioty zewnętrzne²⁸⁸.

Zapis ten odnosi się przede wszystkim do oznaczania bloków reklamowych, a także materiałów sponsorowanych. W przypadku radia wynikiem takiego stanu prawnego jest ustawowo narzucone stosowanie jingli reklamowych, a w przypadku audycji współtworzonych przez radio z podmiotem zewnętrznym, informacja na temat takiej współpracy, która winna być wyemitowana zarówno przed, jak i zaraz po emisji materiału.

Kolejne regulacje niejako usztywniające relację wzajemną różnych audycji w obrębie programu przynosi artykuł 15. Punkt drugi determinuje minimalny udział utworów słowno-muzycznych w języku polskim na minimum 33% rozliczanego w okresie miesięcznym czasie nadawania. Dodatkowym zastrzeżeniem jest informacja, że w godzinach od 5 do 24 taka proporcja powinna być na poziomie minimum 60%²⁸⁹.

W kontekście tego zapisu warto zwrócić uwagę na powyższe zagadnienia w odniesieniu do RMF Classic. Z uwagi na duży udział muzyki klasycznej w zasobie utworów

²⁸⁸ *Ustawa o radiofonii i telewizji z dnia 29 grudnia 1992 roku – tekst jednolity*, <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19930070034/U/D19930034Lj.pdf>, 27.07.2018.

²⁸⁹ Tamże.

dystrybuowanych przez medium zachowanie takiej proporcji staje się czasem dość kłopotliwe. W szczególności należy zwrócić uwagę na to, iż mowa jest o utworach słowno-muzycznych, co z kolei determinuje konieczność istnienia w utworze warstwy tekstowej. Z samej natury zjawiska muzyki poważnej nie występują w niej wyłącznie utwory słowno-muzyczne, a wiele utworów jest jedynie muzycznymi²⁹⁰.

W przypadku RMF Classic wiąże się to z koniecznością prezentacji utworów, które z zadeklarowanym formatem są związane w sposób nieco luźniejszy, gdyż oprócz utworów o charakterze muzycznym prezentowane są także piosenki filmowe z polskich filmów. Stanowi to oczywiście wywiązanie się zarówno ze zobowiązań koncesyjnych, jak również wynikających z *Ustawy o radiofonii i telewizji*.

Wśród słuchaczy zdarzały się głosy, że stanowi to odejście od idei stacji. W celu wywiązania się z regulacji prawnych, pewne zabiegi muszą zostać jednak podjęte, co nie wyklucza utrzymania wysokiego poziomu, a dobór prezentowanej muzyki musi zostać pozostawiony kompetentnym członkom redakcji.

Drugim rodzajem dokumentów, które regulują działalność radia są koncesje udzielane zgodnie z przepisami *Ustawy o radiofonii i telewizji*. W myśl artykułu 37. *Ustawy* w koncesji określone są w szczególności:

- nadawca wraz z jego siedzibą bądź miejscem zamieszkania, jeśli koncesja przyznana jest nadawcy będącemu osobą fizyczną;
- przedmiot koncesjonowanej działalności;
- sposób rozpowszechniania programu oraz dodatkowe informacje techniczne zależne od systemu nadawania. W przypadku stacji radiowych emitowanych analogowo:
 - lokalizację stacji nadawczej;
 - wysokość zawieszenia anteny;
 - maksymalną moc promieniowaną;
 - charakterystykę promieniowania anteny;
 - częstotliwość;
 - polaryzację.
- rodzaj programu i czas jego rozpowszechniania;

²⁹⁰ W Ustawie o prawie autorskim i prawach pokrewnych nie ma co prawda definicji utworu słowno-muzycznego, lecz istnieje rozgraniczenie pomiędzy utworami słowno-muzycznymi oraz muzycznymi, a także w myśl ostatniej aktualizacji określany jest sposób udziału w prawach majątkowych jako udziału autora utworu słownego oraz kompozytora utworu muzycznego, podczas gdy utwór jest traktowany jako łączny utwór słowno-muzyczny.

- datę rozpoczęcia rozpowszechniania programu;
- termin wygaśnięcia koncesji²⁹¹.

W ciągu pierwszego piętnastolecia istnienia radio RMF Classic otrzymało pięć koncesji oraz wiele decyzji ich dotyczących. Jedną spośród nich jest nadal aktualna, a pozostałe cztery już wygasły. Pierwszą koncesją udzieloną jeszcze radiu Opera FM była ta o numerze 234/98-R z 26 sierpnia 1998 roku. Niestety nie jest w przeciwieństwie do kolejnych dostępna w zasobach internetowych Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji.

Z uwagi na dość skomplikowane początki RMF Classic, kiedy program był nadawany jednocześnie przez trzech nadawców, zarówno aktualnie, jak też w poprzednim cyklu koncesyjnym funkcjonowały dwie koncesje. Koncesja nr 267/2001-R została pierwotnie udzielona Radiu Zdrowie z siedzibą w Warszawie, które następnie zostało podmiotem współtworzącym RMF Classic, a ostatecznie została przez Operę FM przejęta, zaś koncesja nr 122/P/2002-R należała do drugiej stacji, która na początku istnienia RMF Classic wniosła wkład w jej powstanie, czyli Radio PSR ze Szczecina.

PSR został przejęty przez Operę FM, zaś koncesja udzielona stacji służyła w następnych latach jako koncesja główna używana do starań związanych z rozwojem sieci RMF Classic. Warszawska koncesja zarówno wygasła, jak i aktualna dotyczy tylko nadajnika i programu warszawskiego. Aktualnie obowiązujące koncesje mają odpowiednio numery 070/K/2011-R dla Warszawy oraz 354/K/2018-R dla reszty sieci²⁹².

Przed przystąpieniem do analizy dokumentów należy określić, z czego dokładnie składa się koncesja oraz jakie istotne elementy są w niej zawarte. Jak już wspomniano powyżej w dokumencie koncesyjnym określone są szczegóły dotyczące nazwy, sposobu oraz charakteru nadawanej stacji radiowej. Znajdują się w nim także wynikające z zadeklarowanego formatu radiowego ustalone proporcje różnego rodzaju audycji, których nadawca zobowiązuje się przestrzegać w celu utrzymania koncesji.

Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji rezerwuje również częstotliwość dla koncesjonariusza oraz wyszczególnia specyfikację techniczną nadajnika, na który zostało udzielone uprawnienie. W dalszej części dokumentu określone są daty obowiązywania koncesji, a także opłaty za jej udzielenie.

Choć sama koncesja jest dokumentem dość krótkim, to towarzyszy mu uzasadnienie decyzji o jej udzieleniu. W aneksie tym opisany jest dokładnie koncesjonariusz, a także historia

²⁹¹ Ustawa o radiofonii i telewizji. Artykuł 37, <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19930070034/U/D19930034Lj.pdf>, 27.07.2018.

²⁹² Stan na rok 2018.

poprzednio udzielonych koncesji przypisanych do koncesjonariusza. W jednym z kolejnych punktów następuje stwierdzenie braku przeciwwskazań dla jej udzielenia oraz ustosunkowanie do ewentualnych skarg kasacyjnych. Jednym z ostatnich istotnych elementów uzasadnienia do koncesji jest wyliczenie należności z tytułu opłaty za udzielenie koncesji. Wyliczenie to bazuje na formułach opublikowanych w *Rozporządzeniu Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji z dnia 4 grudnia 2012 roku w sprawie wysokości opłat za udzielenie koncesji na rozpowszechnianie programów radiowych i telewizyjnych oraz sposobu ich wyliczania*²⁹³.

Formuła wyliczenia bazuje przede wszystkim na potencjalnym zasięgu wynikającym z terytorialnego pokrycia sygnałem z koncesjonowanych anten. Ustalona jest opłata stała, do której dolicza się opłatę za każdy tysiąc potencjalnych słuchaczy, a także przemnożone to zostaje przez czas w latach, na które udzielana jest koncesja²⁹⁴.

3.1. Koncesja nr 234/98 R oraz decyzje odnośne

Pierwszym dokumentem, który obejmował zezwolenie na nadawanie przedmiotowego nadawcy, była koncesja udzielona stacji Opera FM w roku 1998, którą następnie zmodyfikowano zmieniając nazwę medium na RMF Classic w roku 2003, czyli w roku powstania stacji.

Decyzja została udzielona 26 sierpnia 1998 roku. Koncesjonariuszem została spółka Opera FM na mocy uchwały Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji nr 253/98. W kolejnych latach rozpoczęto starania o rozszerzenie koncesji o kolejne nadajniki. W dniu 13 marca 2000 roku KRRiT wydało decyzję odmowną w kontekście starań o częstotliwości w Warszawie²⁹⁵.

W kolejnym roku spółka Opera FM złożyła wniosek o rozszerzenie dozwolonego czasu nadawania reklam. Z zapisów koncesji wynikało, iż RMF Classic może na emisję reklam poświęcić jedynie 2% dziennego czasu nadawania, zaś wnioskowane było zezwolenie na wydłużenie go do 15%, co też zostało zatwierdzone decyzją DK-173/2001-1/234 z 13 września 2001 roku. Co ciekawe w lipcu roku 2002 mocą decyzji Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji zmiana ta została wycofana.

Powyższe decyzje należały jednak do procedur odnoszących się do Radia Opera FM. Radio to nadawało muzykę operową, lecz już wówczas powstały plany zmiany stacji radiowej

²⁹³ Rozporządzenie Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji z dnia 4 grudnia 2012 roku w sprawie wysokości opłat za udzielenie koncesji na rozpowszechnianie programów radiowych i telewizyjnych oraz sposobu ich wyliczania, Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej, 07.12. 2012. Dostępne pod adresem http://www.krrit.gov.pl/Data/Files/_public/Portals/0/regulacje-prawne/polska/radiofonia-i-telewizja-publiczna/rozporzadzenie_2012_12_04.pdf, 27.07.2018.

²⁹⁴ Tamże.

²⁹⁵ Decyzja KRRiT nr DK-069d/2000 z dnia 13.03.2000 (dokument niepublikowany). Odmowa rozszerzenia koncesji na rozpowszechnianie programu radiofonicznego za pomocą częstotliwości w paśmie 87,5-108 MHz w Warszawie.

na RMF Classic. Pierwszy wniosek, który był rozpoznawany przez Krajową Radę Radiofonii i Telewizji w kontekście tej transformacji, dotyczył zmiany struktury gatunkowej radia na muzykę klasyczną oraz filmową. Wniosek rozpatrzono ze skutkiem pozytywnym jeszcze na rok przed zmianą koncesji oraz nazwy radia. Dotyczyła tego wydana 12 sierpnia 2002 roku decyzja DK-217/2002-4/234.

15 września 2003 roku udzielono zgody na zmianę nazwy programu z Radio Opera FM na RMF Classic Kraków, co rozpoczęło prawnie istnienie radia, na którego uruchomienie trzeba było jeszcze trochę poczekać²⁹⁶. Już po uruchomieniu stacji, zapadła jeszcze jedna decyzja dotycząca sytuacji prawno-finansowej firmy, gdyż zgodnie z decyzją DK-079/2004-6/234 zmieniono w zapisie koncesyjnym strukturę własnościową spółki. Zmiana odnosiła się także do wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego z 24 października 2002 roku dotyczącego spółki „Radio Muzyka Fakty” Sp. z o.o.²⁹⁷

Kolejne decyzje KRRiT w obrębie ważności tej koncesji miały związek z rozwojem sieci nadawczej radia poprzez zwiększenie mocy nadajników oraz zdobywanie koncesji na nadawanie w kolejnych miastach. Były to odpowiednio:

- DK-098/2004-7/234 z 27 kwietnia 2004 roku – dotycząca zgody na podniesienie mocy nadawania oraz zmiany polaryzacji sygnału anteny w Krakowie²⁹⁸;
- DK-027/2005-8/234 z 24 stycznia 2005 roku – rozszerzająca koncesję o nadajnik w Gdańsku²⁹⁹;
- DK-028/2005-9/234 z 24 stycznia 2005 roku – rozszerzająca koncesję o nadajnik we Wrocławiu³⁰⁰.

W roku 2005 podjęte zostały jeszcze dwie decyzje Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji odnoszące się do radia RMF Classic. Pierwsza z nich dotyczyła umorzenia postępowania wobec wniosku o rozszerzenie koncesji na rozpowszechnianie programu z nadajnika w Krakowie, zaś druga zmieniała parametry nadajników w Gdańsku oraz Wrocławiu. Szczegóły opisane są w rozdziale dotyczącym historii początków RMF Classic, lecz dokładne zmiany dotyczyły

²⁹⁶ Decyzja KRRiT nr DK-225/2003-5/234 z dnia 15.09.2003. (dokument niepublikowany).

²⁹⁷ Orzeczenie II SA 3200/01 Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 24.10.2004, Dostępne pod adresem: <http://orzeczenia.nsa.gov.pl/doc/87DC837A48>, 27.07.2018.

²⁹⁸ Decyzja KRRiT nr DK-098/2004-7/234 z dnia 27.04.2004. (dokument niepublikowany).

²⁹⁹ Decyzja KRRiT nr DK-027/2005-8/234 z dnia 24.01.2005. (dokument niepublikowany).

³⁰⁰ Decyzja KRRiT nr DK-028/2005-9/234 z dnia 24.01.2005. (dokument niepublikowany).

w przypadku Gdańska – częstotliwości, mocy oraz charakterystyki promieniowania, zaś w przypadku Wrocławia – częstotliwości, mocy, ale także lokalizacji nadajnika³⁰¹.

3.2. Koncesja nr 267/2001-R oraz decyzje odnośne

Została ona udzielona pierwotnie Radiu Zdrowie z siedzibą w Warszawie, które następnie weszło w skład sieci RMF Classic, a także pozostało jedyną anteną RMF Classic, która miała indywidualną koncesję i w takim kształcie była później przedłużana jako program RMF Classic – Warszawa.

W pierwotnym zapisie koncesyjnym określona jest antena nadawcza, która umieszczona była na kominie elektrociepłowni przy ulicy Żegańskiej. Potencjalny zasięg przy ówczesnej konfiguracji nadajnika określony został na 1 699 309 osób z Warszawy i okolicznych miejscowości. Naliczona wówczas opłata koncesyjna wynosiła 215 900 zł³⁰².

Kolejne dwie decyzje dotyczyły jeszcze Radia Zdrowie, które nie jest przedmiotem niniejszego opracowania, z tego również powodu należy przejść do pierwszych istotnych z tego punktu widzenia dokumentów.

Decyzja nr DK-235/2003-3/267 z 23 września 2003 roku była pierwszą dotyczącą RMF Classic, gdyż w jej myśl spółka Arcola będąca koncesjonariuszem Radia Zdrowie uzyskała zgodę na zmianę nazwy programu i jego charakterystyki. Na mocy decyzji wskazano na zmiany w strukturze własnościowej Arcoli, której udziałowcem stała się spółka Multimedia. W uzasadnieniu decyzji zwrócono uwagę, że wniosek o zmianę nazwy i charakterystyki programu złożono wspólnie ze spółkami „Pomorska Stacja Radiowa” Sp. z o.o. oraz „OPERA FM” Sp. z o.o. jako jeden projekt programowy³⁰³.

W grudniu 2003 roku Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji wydała zgodę wraz ze stosownymi zapisami w koncesji na zmianę lokalizacji i charakterystyki nadawania stacji na terenie Warszawy. Z dotychczasowego nadajnika na kominie elektrociepłowni nadawanie przeniesiono na budynek Pałacu Kultury i Nauki, skąd od tamtej pory nadawał RMF Classic. W związku z faktem powiększenia się zasięgu stacji potrzebne było przeliczenie opłat koncesyjnych. Liczba potencjalnych słuchaczy zwiększyła się z ok. 1,7 mln osób do 1,94 mln osób. Poskutkowało to naliczeniem należności w wysokości 15 174 zł³⁰⁴.

³⁰¹ Decyzja KRRiT nr DK-251/2005-10/234 z dnia 24.08.2005. (dokument niepublikowany).

³⁰² Decyzja KRRiT nr 267/2001-R z dnia 29.05.2001, dostępna pod adresem: http://www.krrit.gov.pl/Koncesje-Sync/Decyzje/2672001-r/k267_1.doc, 27.07.2018.

³⁰³ Decyzja KRRiT nr DK-235/2003-3/267 z dnia 23.09.2003, dostępna pod adresem: http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Decyzje/dk-2352003-3267/k267_4.doc, 27.07.2018.

³⁰⁴ Decyzja KRRiT nr DK-302/2003-4/267 z dnia 16.12.2003, dostępna pod adresem: http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Decyzje/dk-3022003-4267/k267_5.doc, 27.07.2018.

Kolejne decyzje związane były ze zmianami własnościowymi oraz przeniesieniem uprawnień koncesyjnych z przejmowanej spółki Arcola na spółkę Opera. Decyzja DK-074/2005-5/267 dotyczyła zmiany adresu spółki z warszawskiego na krakowski³⁰⁵. Następne prezentują ścieżkę Opery do przejścia Arcoli oraz uprawnień wynikających z koncesji. Są to odpowiednio:

- DK-385/2005-6/267 z 21 grudnia 2005 roku dotycząca zmiany struktury udziałowców³⁰⁶;
- DK-293/2006-7/267 z 14 listopada 2005 roku dotycząca przejścia uprawnień z Arcoli na Operę FM³⁰⁷;
- DK-292/2006 z 14 listopada 2006 roku dotycząca zgody na przejście uprawnień³⁰⁸;
- DK-362/2007 z 25 września 2007 roku w sprawie umorzenia postępowania wobec wniosku dotyczącego DK-292/2006. Postępowanie dotyczyło upłynięcia okresu ważności decyzji z 14 listopada. W związku z tym procedury wymagały złożenia dodatkowych wniosków, które zaowocowały ponownymi decyzjami o zgodzie na przejście uprawnień oraz zmianie stanu prawnego polegającego na przejściu uprawnień³⁰⁹;
- DK-390/2007 z 26 września 2007 roku dotycząca ponownej zgody na przejście uprawnień³¹⁰;
- DK-446/2007 z 17 grudnia 2007 roku w sprawie uchylecia decyzji nr DK-293/2006-7/267 z 14 listopada 2006 roku³¹¹;
- DK-074/2008-9/267 z 13 marca 2008 roku przedłużająca termin ważności koncesji do 28 maja 2011 roku³¹²;

³⁰⁵ Decyzja KRRiT nr DK-074/2005-5/267 z dnia 09.03.2005, dostępna pod adresem: http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Decyzje/dk-0742005-5267/k267_6.doc, 27.07.2018.

³⁰⁶ Decyzja KRRiT nr DK-385/2005-6/267 z dnia 21.12.2005, dostępna pod adresem: http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Decyzje/dk-3852005-6267/k267_7.doc, 27.07.2018.

³⁰⁷ Decyzja KRRiT nr DK-293/2006-7/267 z dnia 14.11.2006, dostępna pod adresem: http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Decyzje/dk-2932006-7267/k267_9.doc, 27.07.2018.

³⁰⁸ Decyzja KRRiT nr DK-292/2006 z dnia 14.11.2006, dostępna pod adresem: http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Decyzje/dk-2922006/k267_8.doc, 27.07.2018.

³⁰⁹ Decyzja KRRiT nr DK-362/2007 z dnia 25.09.2007, dostępna pod adresem: http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Decyzje/dk-3622007/k267_10.doc, 27.07.2018.

³¹⁰ Decyzja KRRiT nr DK-390/2007 z dnia 26.09.2007, dostępna pod adresem: http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Decyzje/dk-3902007/k267_11.doc, 27.07.2018.

³¹¹ Decyzja KRRiT nr DK-446/2007 z dnia 26.09.2007, dostępna pod adresem: http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Decyzje/dk-4462007/k267_12.doc, 27.07.2018.

³¹² Decyzja KRRiT nr DK-074/2008-9/267 z dnia 13.03.2008, dostępna pod adresem: http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Decyzje/dk-0742008-9267/k267_14.doc, 27.07.2018.

- DK-073/2008-8/267 z 13 marca 2008 roku przenosząca uprawnienia koncesyjne ze spółki Arcola na Opera³¹³;
- DK-176/2009-10/267 z 3 sierpnia 2009 roku zwiększająca limit emisji reklam z 2 do 15% dziennego czasu nadawania³¹⁴.

W powyższym zestawieniu decyzji odnośnych uwagę przykuwa fakt, że kilka decyzji musiało być przedłużanych lub wydawanych na nowo ze względu na opóźnienia związane z formalnościami dotyczącymi przejęcia spółki Arcola Sp. z o.o. Koncesja zakończyła swoją ważność z dniem 28 maja 2011 roku, zaś kolejnego dnia RMF Classic nadawał już na mocy kolejnej koncesji udzielanej już dla spółki Opera FM Sp. z o.o.

3.3. Koncesja nr 070/K/2011-R oraz decyzje odnośne

Dokument ten został zatwierdzony jako przedłużenie koncesji obowiązującej w latach 2001-2011. Zapisy nie uległy zmianie względem ostatniego stanu koncesji nr 267/2001-R. Na nowo wyliczono opłatę za udzielenie, która wynikała także ze zwiększenia się liczby potencjalnych odbiorców radio do 2 088 000. Opłata wynosiła 738 830 zł³¹⁵.

RMF Classic zaczął się także starać o zmianę parametrów technicznych nadajnika z Pałacu Kultury i Nauki. Wnioskowano o zmianę mocy nadawania z 0,1 kW do 0,3 kW, lecz wniosek został przez Krajową Radę Radiofonii i Telewizji odrzucony ze względu na potencjalne utrudnianie nadawania innym nadawcom. Odmowa została wyrażona w decyzji DR-131/2015, która została zaskarżona przez koncesjonariusza, lecz w myśl decyzji DR-102/2016 decyzja została podtrzymana³¹⁶.

Kolejny wniosek koncesjonariusza przedstawiał zmianę strategii Opery FM. Oprócz zmiany mocy nadajnika, zaproponowano także zmianę lokalizacji nadajnika z Pałacu Kultury i Nauki na obiekt przy Rondzie ONZ. Dnia 20 września 2016 roku KRRiT zdecydowała o wyznaczeniu nowego terminu do zakończenia postępowania w tej sprawie. Wynikało to z konieczności uzyskania opinii Urzędu Komunikacji Elektronicznej³¹⁷.

³¹³ Decyzja KRRiT nr DK-073/2008-8/267 z dnia 13.03.2008, dostępna pod adresem: http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Decyzje/dk-0732008-8267/k267_13.doc, 27.07.2018.

³¹⁴ Decyzja KRRiT nr DK-176/2009-10/267 z dnia 03.08.2009, dostępna pod adresem: http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Decyzje/dk-1762009-10267/k267_15.doc, 27.07.2018.

³¹⁵ Decyzja KRRiT nr 070/K/2011-R z dnia 29.03.2011, dostępna pod adresem: http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Decyzje/070k2011-r/k070K_1.doc, 27.07.2018.

³¹⁶ Decyzja KRRiT nr DR-131/2015 z dnia 16.06.2015, dostępna pod adresem: <http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Decyzje/dr-1312015/DR-1312015.doc>, 27.07.2018.

³¹⁷ Postanowienie KRRiT nr DR-218/2016 z dnia 20.09.2016, dostępne pod adresem: <http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Decyzje/postanowienie-nr-dr-2182016/DR-2182016.doc>, 27.07.2018.

Ostatnia najbardziej aktualna decyzja stanowiła zwińczenie starań RMF Classic o zmianę mocy i lokalizacji nadajnika. Od 1 marca 2017 stacja uzyskała prawo do nadawania z anteny umieszczonej na dachu wieżowca przy Rondzie ONZ w Warszawie. Potencjalny zasięg zmienił się o 375 tysięcy odbiorców. Zwiększono także moc nadajnika z 0,1 kW do 0,5 kW, a więc na mocniejszy niż wnioskowano w przypadku pozostania na Pałacu Kultury w jednej z wcześniejszych procedur³¹⁸. Koncesja wygasa z dniem 28 maja 2021 roku³¹⁹.

3.4. Koncesja nr 122/P/2002-R oraz decyzje odnośne

W roku 2002 Radio PSR, którego koncesjonariuszem była spółka „Pomorska Stacja Radiowa”, uzyskało koncesję na nadawanie programu uniwersalnego. Już rok później dołączyła do inicjatywy utworzenia RMF Classic, albowiem na mocy decyzji DK-234/2003-1/122/P z 23 września 2003 roku zapisy programowe oraz nazwa stacji, a także struktura własnościowa koncesjonariusza została zmieniona. Stacja Radio PSR przestała istnieć, a w jej miejsce rozpoczęło nadawanie RMF Classic – Szczecin³²⁰.

Dalsze zmiany własnościowe doprowadziły do przejęcia PSR przez RMF Classic Sp. z o.o. oraz zmiany adresu spółki koncesjonariusza. Zostało to ustalone na mocy decyzji nr DK-127/2005-2/122/P³²¹.

W październiku oraz grudniu 2005 roku RMF Classic uzyskał zgody na rozszerzenie koncesji o nadajniki w Krakowie, Gdańsku i Wrocławiu. Wiązało się to z zakończeniem okresu koncesyjnego Opery FM na nadawanie w tych miastach. Decyzja o takim rozwiązaniu sprawy była zabiegiem strategicznym w odniesieniu do ówczesnego kształtu prawodawstwa względem przedłużania koncesji. Sytuacja została zarysowana w rozdziale dotyczącym historii RMF Classic³²².

Dnia 28 marca 2006 roku zmieniono nazwę programu z RMF Classic – Szczecin na RMF Classic, zaś 14 listopada wydano dwie decyzje dotyczące przejścia uprawnień koncesyjnych ze spółki RMF Classic Sp. z o.o. na Opera FM Sp. z o.o., co spowodowało, że od tego

³¹⁸ Decyzja KRRiT nr DR-24/2017-1/070/K z dnia 01.03.2017, dostępna pod adresem: <http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Decyzje/dr-242017-1070k/DR-242017-1070K.doc>, 27.07.2018.

³¹⁹ Decyzja KRRiT nr 070/K/2011-R z dnia 29.03.2011, dz. cyt.

³²⁰ Decyzja KRRiT nr DK-234/2003-1/122/P z dnia 23.09.2003, dostępna pod adresem: http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Decyzje/dk-2342003-1122p/k122P_2.doc, 27.07.2018.

³²¹ Decyzja KRRiT nr DK-127/2005-2/122/P z dnia 27.04.2005, dostępna pod adresem: http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Decyzje/dk-1272005-2122p/k122P_3.doc, 27.07.2018.

³²² Decyzja KRRiT nr DK-319/2005-3/122/P z dnia 24.10.2005, dostępna pod adresem: http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Decyzje/dk-3192005-3122p/k122P_5.doc, 27.07.2018.

Decyzja KRRiT nr DK-362/2005-4/122/P z dnia 14.12.2005, dostępna pod adresem: http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Decyzje/dk-3622005-4122p/k122P_6.doc, 27.07.2018.

momentu cała sieć RMF Classic, a więc zarówno koncesja wywodząca się z PSR, jak i Radia Zdrowie znalazły się w portfelu spółki Opera FM³²³.

Większość pozostałych decyzji koncesyjnych dotyczyła rozwoju sieci, a więc rozszerzaniu koncesji o kolejne nadajniki w kolejnych miastach. Koncesje rozszerzano odpowiednio o:

- Łódź (DK-040/2007-7/122/P z 13 lutego 2007)³²⁴;
- Białystok (DK-060/2008-8/122/P z 28 lutego 2008)³²⁵;
- Bydgoszcz (DK-107/2008-9/122/P z 29 kwietnia 2008)³²⁶;
- Toruń (DK-295/2008-11/122/P z 9 października 2008)³²⁷;
- Katowice (DK-340/2008-12/122/P z 27 listopada 2008)³²⁸;
- Elbląg (DK-091/2009-14/122/P z 3 kwietnia 2009)³²⁹;
- Częstochowa (DK-106/2009-16/122/P z 7 maja 2009)³³⁰.

We wrześniu 2008 roku zmniejszono także czas emisji reklam z 15% do 2% dziennego czasu nadawania³³¹. W kwietniu 2009 roku zapadła decyzja o podniesieniu mocy nadajnika w Gdańsku na Jaśkowej Kopie³³².

Koncesja wygasła 14 maja 2009 roku, a następnie uzyskała przedłużenie³³³.

³²³ Decyzja KRRiT nr DK-061/2006-5/122/P z dnia 28.03.2006, dostępna pod adresem: http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Decyzje/dk-0612006-5122p/k122P_7.doc, 27.07.2018.
Decyzja KRRiT nr DK-291/2006-6/122/P z dnia 11.04.2006, dostępna pod adresem: http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Decyzje/dk-2912006-6122p/k122P_10.doc, 27.07.2018.
Decyzja KRRiT nr DK-290/2006 z dnia 11.04.2006, dostępna pod adresem: http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Decyzje/dk-2902006/k122P_9.doc, 27.07.2018.

³²⁴ Decyzja KRRiT nr DK-040/2007-7/122/P z dnia 13.02.2007, dostępna pod adresem: http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Decyzje/dk-0402007-7122p/k122P_12.doc, 27.07.2018.

³²⁵ Decyzja KRRiT nr DK-060/2008-8/122/P z dnia 28.08.2008, dostępna pod adresem: http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Decyzje/dk-0602008-8122p/k122P_14.doc, 27.07.2018.

³²⁶ Decyzja KRRiT nr DK-107/2008-9/122/P z dnia 29.04.2008, dostępna pod adresem: http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Decyzje/dk-1072008-9122p/k122P_15.doc, 27.07.2018.

³²⁷ Decyzja KRRiT nr DK-295/2008-11/122/P z dnia 09.10.2008, dostępna pod adresem: http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Decyzje/dk-2952008-11122p/k122P_19.doc, 27.07.2018.

³²⁸ Decyzja KRRiT nr DK-340/2008-12/122/P z dnia 27.11.2008, dostępna pod adresem: http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Decyzje/dk-3402008-12122p/k122P_20.doc, 27.07.2018.

³²⁹ Decyzja KRRiT nr DK-091/2009-14/122/P z dnia 03.04.2009, dostępna pod adresem: http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Decyzje/dk-0912009-14122p/k122P_24.doc, 27.07.2018.

³³⁰ Decyzja KRRiT nr DK-106/2009-16/122/P z dnia 07.05.2009, dostępna pod adresem: http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Decyzje/dk-1062009-16122p/k122P_25.doc, 27.07.2018.

³³¹ Decyzja KRRiT nr DK-285/2008-10/122/P z dnia 24.09.2008, dostępna pod adresem: http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Decyzje/dk-2852008-10122p/k122P_18.doc, 27.07.2018.

³³² Decyzja KRRiT nr DK-095/2009-15/122/P z dnia 07.04.2009, dostępna pod adresem: http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Decyzje/dk-0952009-15122p/k122P_23.doc, 27.07.2018.

³³³ Decyzja KRRiT nr DK-234/2003-1/122/P z dnia 23.09.2003, dz. cyt.

3.5. Koncesja nr 034/K/2009-R oraz decyzje odnośne

Uprawnienia koncesyjne wynikające z 122/P/2002-R zostały przedłużone w decyzji o udzieleniu uprawnień na kolejny okres w dniu 8 maja 2009 roku³³⁴.

W przeciągu roku 2009 postarano się o zwiększenie limitu reklam w rozliczeniu dziennym, co odniosło sukces dwustopniowo na mocy decyzji:

- DK-170/2009-1/034/K z 20 lipca 2009 – zwiększono limit z 2% do 7%³³⁵;
- DK-347/2009-2/034/K z 10 grudnia 2009 – zwiększono limit do 15%³³⁶.

Koniec ważności uprawnień nastąpił 14 maja 2019 roku. W dniu 5 listopada 2018 roku udzielona została kolejna koncesja na nadawanie RMF Classic, spółce Opera FM Sp. z o.o.. W czasie tym koncesjonariusz złożył także kilka wniosków o zmianę warunków technicznych, a mianowicie o zmianę stacji nadawczej, która wiąże się ze zmianą parametrów technicznych i lokalizacyjnych dotychczasowych nadajników. Do dnia 18.12.2020 r wnioski takie złożono w kontekście nadajników w Bydgoszczy, Gdańsku Jaśkowej Kopie oraz Gdyni Oksywiu. Je-dyne zakończone do tej pory postępowanie dotyczy Bydgoszczy, w której przypadku wydano zgodę na zmianę warunków technicznych rozpowszechniania, polegającą na zmianie miejsca z dotychczasowego miejsca nadawania na maszt w miejscowości Osielsko oraz mocy nadajnika do 1,0 kW. Dodatkowo zmiana ta wygenerowała różnice w potencjalnym zasięgu poprzez zmianę wysokości zawieszenia anteny oraz wysokości terenu podstawy masztu. Bezpośrednim powodem złożenia wniosku i główną przesłanką, dzięki której KRRiT wydało zgodę na powyższe zmiany, był pogarszający się stan techniczny budynku przy ul. Pięknej.

3.6. Podsumowanie

Po przedłużeniu koncesji RMF Classic nie zaprzestał starań o rozwój sieci. Próbowano rozszerzać zasięgi zarówno poprzez pozyskanie nowych nadajników, a także modyfikację istniejących. Chronologicznie rozszerzono koncesję o możliwość nadawania z urządzeń:

- w Lublinie³³⁷;

³³⁴ Decyzja KRRiT nr 034/K/2009-R z dnia 08.05.2009, dostępna pod adresem: http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Decyzje/034k2009-r/k034K_1.doc, 27.07.2018.

³³⁵ Decyzja KRRiT nr DK-170/2009-1/034/K z dnia 20.07.2018, dostępna pod adresem: http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Decyzje/dk-1702009-1034k/k034K_2.doc, 27.07.2018.

³³⁶ Decyzja KRRiT nr DK-347/2009-2/034/K z dnia 10.12.2018, dostępna pod adresem: http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Decyzje/dk-3472009-2034k/k034K_3.doc, 27.07.2018.

³³⁷ Decyzja KRRiT nr DK-125/2010-4/034/K z dnia 10.06.2010, dostępna pod adresem: http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Decyzje/dk-1252010-4034k/k034K_7.doc, 27.07.2018.

- w Poznaniu³³⁸;
- w Kielcach³³⁹;
- w Olsztynie³⁴⁰;
- w Gdyni³⁴¹;
- w Zielonej Górze³⁴²;
- w Opolu³⁴³;
- w Włocławku³⁴⁴;
- w Płocku³⁴⁵.

W przypadku wielu nadajników zmieniono także w późniejszym okresie warunki techniczne koncesji. Część z nich zmieniła lokalizację anten, a część dostawała zezwolenia na zmianę charakterystyki nadawczej. Zmiany dotyczyły nadajników w:

- Białymstoku (dwukrotnie)³⁴⁶;
- Elblągu (dwukrotnie)³⁴⁷;
- Gdańsku³⁴⁸;
- Gdyni³⁴⁹;

³³⁸ Decyzja KRRiT nr DK-133/2010-5/034/K z dnia 23.06.2010, dostępna pod adresem: http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Decyzje/dk-1332010-5034k/k034K_8.doc, 27.07.2018.

³³⁹ Decyzja KRRiT nr DR-162/2012-9/034/K z dnia 31.07.2012, dostępna pod adresem: http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Decyzje/dr-1622012-9034k/k034K_14.doc, 27.07.2018.

³⁴⁰ Tamże.

³⁴¹ Tamże.

³⁴² Tamże.

³⁴³ Decyzja KRRiT nr DR-027/2015-14/034/K z dnia 21.01.2015, dostępna pod adresem: <http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Decyzje/dr-0272015-14034k/DR-0272015-14034K.doc>, 27.07.2018.

³⁴⁴ Decyzja KRRiT nr DR-239/2016-17/034/K z dnia 10.10.2016, dostępna pod adresem: <http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Decyzje/dr-2392016-17034k/DR-2392016-17034K.doc>, 27.07.2018.

³⁴⁵ Decyzja KRRiT nr DR-26/2017-19/034/K z dnia 31.03.2017, dostępna pod adresem: <http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Decyzje/dr-262017-19034k/DR-262017-19034K.doc>, 27.07.2018.

³⁴⁶ Decyzja KRRiT nr DK-103/2010-3/034/K z dnia 14.05.2010, dostępna pod adresem: http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Decyzje/dk-1032010-3034k/k034K_6.doc, 27.07.2018.
Decyzja KRRiT nr DR-397/2013-10/034/K z dnia 04.07.2013, dostępna pod adresem: http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Decyzje/dr-3972013-10034k/k034K_19.doc, 27.07.2018.

³⁴⁷ Decyzja KRRiT nr DR-110/2012-8/034/K z dnia 30.05.2012, dostępna pod adresem: http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Decyzje/dr-1102012-8034k/k034K_13.doc, 27.07.2018.
Decyzja KRRiT nr DR-181/2017-20/034/K z dnia 27.11.2017, dostępna pod adresem: <http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Decyzje/dr-1812017-20034k/DR-1812017-20034K.doc>, 27.07.2018.

³⁴⁸ Decyzja KRRiT nr DR-110/2012-8/034/K z dnia 30.05.2012, dz. cyt.

³⁴⁹ Decyzja KRRiT nr DR-475/2013-11/034/K z dnia 04.09.2013, dostępna pod adresem: http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Decyzje/dr-4752013-11034k/k034K_20.doc, 27.07.2018.

- Katowicach³⁵⁰;
- Łodzi (dwukrotnie)³⁵¹;
- Opolu³⁵²;
- Płocku³⁵³;
- Toruniu³⁵⁴;
- Zielonej Górze (dwukrotnie)³⁵⁵.

Powyższe zestawienie dokumentów koncesyjnych stanowi dokumentację historii RMF Classic w ujęciu prawnym. Każde przedsiębiorstwo, w tym także przedsiębiorstwo medialne musi mieć swoje prawne umocowanie. Podstawą działalności nadawców medialnych oprócz szeroko rozumianych regulacji prawa handlowego i cywilnego są przede wszystkim koncesje, które nakreślają ich prawa i zobowiązania względem koncesjodawcy. W świetle polskiego prawa konieczne jest zezwolenie na nadawanie programu radiowego i telewizyjnego w systemie rozsiewczym, a więc w przypadku konieczności rezerwacji na potrzeby nadawcy określonej częstotliwości. Co za tym idzie, zgodnie z powyższymi dokumentami stacja RMF Classic nadaje w sposób, jak najbardziej legalny.³⁵⁶

³⁵⁰ *Decyzja KRRiT nr DR-324/2015-15/034/K z dnia 18.12.2015*, dostępna pod adresem: <http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Decyzje/dr-3242015-15034k/DR-3242015-15034K.doc>, 27.07.2018.

³⁵¹ *Decyzja KRRiT nr DK-168/2010-6/034/K z dnia 15.07.2010*, dostępna pod adresem: http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Decyzje/dk-1682010-6034k/k034K_9.doc, 27.07.2018.
Decyzja KRRiT nr DR-325/2014-13/034/K z dnia 06.11.2014, dostępna pod adresem: <http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Decyzje/dr-3252014-13034k/DR-3252014-13034K.doc>, 27.07.2018.

³⁵² *Decyzja KRRiT nr DR-21/2017-18/034/K z dnia 28.02.2017*, dostępna pod adresem: <http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Decyzje/dr-212017-18034k/DR-212017-18034K.doc>, 27.07.2018.

³⁵³ *Decyzja KRRiT nr DR-181/2017-20/034/K z dnia 27.11.2017*, dz. cyt.

³⁵⁴ *Decyzja KRRiT nr DR-033/2012-7/034/K z dnia 08.02.2012*, dostępna pod adresem: http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Decyzje/dr-0332012-7034k/k034K_11.doc, 27.07.2018.

³⁵⁵ *Decyzja KRRiT nr DR-242/2014-12/034/K z dnia 25.07.2014*, dostępna pod adresem: <http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Decyzje/dr-2422014-12034k/DR-2422014-12034K.doc>, 27.07.2018.
Decyzja KRRiT nr DR-008/2016-16/034/K z dnia 21.01.2016, dostępna pod adresem: <http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Decyzje/dr-0082016-16034k/DR-0082016-16034k.doc>, 27.07.2018.

³⁵⁶ *Koncesja nr 354/J/2018-R*, <http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Decyzje/354k2018-r/354K2018-R.doc>, 18.12.2020.

Decyzja KRRiT nr DR-77/2020-1/354-K z dnia 28.04.2020, dostępna pod adresem: <http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Decyzje/dr-772020-1354k/DR-772020-1354K.doc>, 18.12.2020.

Rozdział 4

Klasyka na Kopcu – historia, ludzie, audycje

Radio RMF Classic powstało z inicjatywy prezesa RMF FM, Stanisława Tyczyńskiego w roku 2003. Było ono spełnieniem jego wielkiego marzenia i odzwierciedleniem pasji, jaką była muzyka operowa i poważna. Nie była to jednak ani pierwsza, ani jedyna inicjatywa medialna Tyczyńskiego, który swoje pierwsze kroki stawiał między innymi w Radiu Solidarność Małopolska, a następnie był pomysłodawcą oraz ojcem sukcesu RMF FM. Mimo, że stacja prezentowała z racji swojego ogólnego charakteru muzykę, którą nazwać można mainstreamową, to w głowie prezesa rodziła się idea nadawcy, który zaspokoi również gusta miłośników kultury wysokiej. Na bazie tego pomysłu powstała Opera FM, której bezpośrednim spadkobiercą jest radio RMF Classic. Poniższy rozdział podzielony został strukturalnie na cztery główne części opisujące kluczowe aspekty działalności i historii stacji.

Większa część niniejszego rozdziału to historia RMF Classic z krótkim opisem dwóch stacji będących zarówno źródłem tradycji medialnych, lecz także swoistym zapleczem. RMF FM oraz Opera FM były stacjami, które wsparły nową inicjatywę zasobami muzycznymi, finansowymi i ludzkimi. W szczególności należy zwrócić uwagę na ten ostatni aspekt, gdyż zanim uformowała się redakcja RMF Classic, to większość składu redakcji była wspólna z RMF FM. W części historycznej można wyróżnić dwa zasadnicze okresy. Pierwsze podrozdziały skupiają się nad wydarzeniami i inicjatywami, które doprowadziły do powstania przedmiotowej stacji, a więc skróconą historię RMF FM, Opery FM oraz opis starań mających na celu uruchomienie RMF Classic. Kolejne rozdziały opisują w formie kalendarium lata od roku 2003 do czerwca 2018. Każdy podrozdział uwzględnia: zmiany personalne, kluczowe elementy programowe, które pojawiały się w danym roku, a także wydarzenia kulturalne i marketingowe związane ze stacją. Niektóre lata związane były również ze zmianami zapisów koncesyjnych, co również jest kontekstowo umieszczone w historii stacji. W szczególności zwrócono uwagę na rozwój sieci nadawczej RMF Classic. Wśród wydarzeń opisanych w poszczególnych latach istotne miejsce zajmują Festiwal Muzyki Filmowej oraz plebiscyt MocArty, lecz wskazano również na innego rodzaju współpracy medialne czy też akcje kulturalno-marketingowe organizowane przez twórców radia.

W dalszej części rozdziału wskazano na główne elementy animacji anteny oraz wynikające z zapisów koncesyjnych zobowiązania dotyczące struktury programu stacji. Część ta wskazuje między innymi zasady wskazane jako najistotniejsze w kontekście sposobu prowadzenia narracji na antenie.

Kolejną częścią rozdziału są opisy biograficzne członków zespołu RMF Classic według stanu na czerwiec 2018. Część informacji dotyczących dziennikarzy stacji jest uwzględniona w kontekście ich dołączenia do zespołu w części dotyczącej historii.

Ostatnim elementem charakterystyki działalności stacji jest przywołanie kluczowych w historii stacji audycji. Audycją, która została dodatkowo głębiej przeanalizowana jest *Lista Przebojów Muzyki Filmowej*, która jest autorskim projektem Magdaleny Miśki-Jackowskiej.

Informacje niezbędne do zrealizowania poniższego rozdziału zostały pozyskane z wielu źródeł, wśród których ważne miejsce zajęły niepublikowane dokumenty wewnętrzne redakcji, a także wywiady z członkami redakcji, które jednakże nie miały znamiona sformalizowanego wywiadu bezpośredniego. Oprócz istotnych informacji dotyczących działalności i historii RMF Classic pozyskano w ten sposób również wiadomości o charakterze anegdotycznym³⁵⁷. Autor kilkakrotnie odwiedził redakcję na Kopcu Kościuszki, co zaowocowało zdobyciem wielu informacji, które nie byłyby dostępne za pomocą innych źródeł. Podziękowania za dostęp do wyżej wymienionych źródeł: dokumentów oraz członków redakcji; należą się w głównej mierze dyrekcji stacji w osobach pani Magdaleny Wojewody-Mleczko oraz pana Pawła Pawlika. W siedzibie stacji udostępnione zostały także kopie prac dyplomowych, które swoim zakresem obejmowały różnorodne aspekty działalności RMF Classic.

4.1. RMF FM

Radio RMF FM powstało w roku 1990 jako Radio Małopolska Fun. Nadawanie rozpoczęło 15 stycznia, a pierwszym utworem, jaki można było usłyszeć na antenie, była piosenka pt. „Africa” zespołu Toto³⁵⁸.

Początków tej inicjatywy należy szukać jednak wcześniej, a mianowicie 9 czerwca roku 1989. Wówczas to w kręgach ludzi związanych z krakowską Solidarnością zrodziła się myśl o powołaniu Krakowskiej Fundacji Komunikacji Społecznej (dalej KFKS). W jej skład wchodziły osoby związane zarówno z podziemną Solidarnością, ale także twórcy i dziennikarze Radia Solidarność Małopolska.

Prezesem Fundacji został jeden z współautorów wspomnianej rozgłośni solidarnościowej – Stanisław Tyczyński, ogromny pasjonat radia i człowiek z wizją. Wśród osób, które były w KFKS od samej jej początków należy wymienić także:

³⁵⁷ Przykładem jest chociażby informacja o kulisach wizyty na Kopcu Pierwszej Damy Gruzji, Sandra Elisabeth Roelofs-Saakashvili.

³⁵⁸ *Radio, muzyka, fakty*, „Dziennik Polski”, 16 stycznia 2018, s.20.

- Krzysztofa Bachmińskiego – prawnika, działacza i późniejszego prezydenta miasta Krakowa³⁵⁹;
- Stanisława Handzlika – jednego z liderów związkowych w Hucie im. Lenina, późniejszego posła na Sejm oraz wieloletniego radnego krakowskiego³⁶⁰;
- Marka Jodłowskiego – wraz z Tyczyńskim współtwórcę radia Solidarność, późniejszego członka rady nadzorczej BROKER FM oraz współpracownika technicznego Radia RMF FM³⁶¹;
- Krzysztofa Kozłowskiego – wieloletniego zastępcę redaktora naczelnego „Tygodnika Powszechnego”, ministra oraz senatora³⁶²;
- Edwarda Nowaka – działacza Solidarności, późniejszego posła, wiceministra i przedsiębiorcę³⁶³;
- Marka Pacułę – dziennikarza, scenarzystę, satyryka³⁶⁴;
- Aleksandrę Zieleniewską – dziennikarkę Radia Solidarność, a następnie m.in. RMF FM oraz BBC³⁶⁵.

Do pierwszego składu redakcji RMF FM należy zaliczyć między innymi: Piotra Metza, Edwarda Miszczaka, Tadeusza Sołtysa, Marcina Wronę czy też wspomnianą powyżej Aleksandrę Zieleniewską³⁶⁶.

RMF FM stał się pierwszą komercyjną stacją radiową w Polsce, a przez ponad 30 lat istnienia zdobył uznanie zarówno słuchaczy, jak i branży. Stacja otrzymała wiele nagród branżowych³⁶⁷, a także zapoczątkowała Grupę RMF Sp. z o.o., która jest jednym z silniejszych

³⁵⁹ *Bachmiński Krzysztof Tadeusz*, <http://encyklopediakrakowa.pl/slawni-i-zapomniani/86-b/372-bachminski-krzysztof-tadeusz.html>, 28.08.2018.

³⁶⁰ *Stanisław Handzlik – Encyklopedia Solidarności*, http://www.encysol.pl/wiki/Stanis%C5%82aw_Handzlik, 28.08.2018.

³⁶¹ *25 lat RMF FM: Marek Jodłowski*, <http://25lat.rmfm.tiki-index.php?page=Marek+Jod%C5%82owski>, 28.08.2018.

³⁶² *25 lat RMF FM: Krzysztof Kozłowski*, <http://25lat.rmfm.tiki-index.php?page=Krzysztof+Koz%C5%82owski>, 28.08.2018.

³⁶³ *Edward Edmund Nowak – Encyklopedia Solidarności*, http://www.encysol.pl/wiki/Edward_Edmund_Nowak, 28.08.2018.

³⁶⁴ *25 lat RMF FM: Krakowska Fundacja Komunikacji Społecznej*, <http://25lat.rmfm.tiki-index.php?page=Krakowska+Fundacja+Komunikacji+Spo%C5%82ecznej>, 28.08.2018.

³⁶⁵ Tamże.

³⁶⁶ *25 lat RMF FM: Historia*, <http://25lat.rmfm.tiki-index.php?page=Historia>, 02.06.2018.

³⁶⁷ Pośród nagród branżowych, które warto wymienić są między innymi: Grand Press 2014 przyznana RMF FM w kategorii „Media 25-lecia” (<http://www.old.grandpress.press.pl/534,0,tvn-”gazeta-wyborcza”-rmf-fm-i-onetpl-to-media-25-lecia.html>, 02.06.2018), Radio Roku 2000/2001 przyznana na targach MEDIA TREND 2001, Stacja Radiowa Roku 2003 przyznana przez czasopismo „Media i Marketing Polska” czy też nagrodę NIPTEL, której RMF FM został laureatem w pierwszej edycji plebiscytu w 1995 roku.

podmiotów na medialnym rynku w Polsce, a także od 2007 roku częścią znaczącego także na rynku europejskim koncernu Bauer Media³⁶⁸.

Jednak pasja prezesa Tyczyńskiego nie ograniczyła się jedynie do radia RMF FM i już kilka lat później powstała idea radia w formacie *classical music*.

4.2. Opera FM

Opera FM zaczęła nadawać w roku 1998. Pomysł na stację zajmującą się muzyką poważną i operową rodził się w głowie Stanisława Tyczyńskiego już wcześniej ze względu na jego wielką miłość do muzyki klasycznej oraz opery. Już w roku 1994 istniał plan powołania do życia tak sformatowanej muzycznie stacji, lecz starania trwały jeszcze prawie cztery lata. Zezwolenie na nadawanie zostało udzielone w styczniu 1998, lecz nie została przyznana stacji częstotliwość nadawania³⁶⁹.

Już 1 września stacja Opera FM o 8 rano rozpoczęła emisję sygnału na fali 87.8 MHz. Pierwszymi dźwiękami, jakie zostały wyemitowane na antenie był fragment opery Charlesa Gounoda pt. „Faust”. Podmiotem, który uzyskał koncesję na nadawanie, była spółka Opera FM, która powstała w Krakowie 25 lutego 1997³⁷⁰.

Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji ogłosiła 16 kwietnia 1997 roku o możliwości uzyskania częstotliwości dla stacji radiowej. Stanisław Tyczyński postanowił spełnić kolejne swoje marzenia łączące jego wielkie pasje, radio i operę. Złożył wniosek koncesyjny proponujący powstanie stacji, w której nadawanym gatunkiem miała być opera. Jednocześnie nadawca ten, miał emitować jedynie audycje muzyczne, bez udziału słownych i słowno-muzycznych³⁷¹.

Po udzieleniu koncesji pierwotny plan prezesa RMF był realizowany w pełni przez blisko 5 lat. Emitowane były znajdujące się w kolekcji Tyczyńskiego nagrania stanowiące arcydzieła operowe, najlepsze wykonania, ale także utwory na tyle mało znane, że jedynie na antenie Opery FM można było usłyszeć je w pełnym brzmieniu. Co najciekawsze pierwsze studio tej anteny powstało w ciągu jednej doby w gabinecie prezesa. Jak już zostało powyżej wspomniane utwory prezentowane na antenie Opery należały do kolekcji Tyczyńskiego, a także z późniejszej płytoteki radia. W zasobie stacji znajdowało się w pewnym momencie 1035

³⁶⁸ *Wydawnictwo Bauer kupuje RMF FM*, <https://www.wirtualnemedial.pl/arttykul/wydawnictwo-bauer-kupuje-rmf-fm>, 02.06.2018.

25 lat RMF FM: Grupa RMF, <http://25lat.rmf.fm/tiki-index.php?page=Grupa%20RMF>, 02.06.2018.

Grupa RMF – o nas, <https://www.gruparmf.pl/o-nas,articles,11.html>, 02.06.2018.

³⁶⁹ *Historia Opery FM*, <http://fanfm.strefa.pl/a/?a=21,1>, 02.06.2018.

³⁷⁰ *Nowe dziecko Tyczyńskiego*, „Press”, wrzesień 1998, s. 12.

³⁷¹ *Sprawozdanie Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji z rocznego okresu działalności*, Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji, Warszawa, 1998, s. 25-26.

nagrań opery i musicali, co pozwalało na ponad cztery miesiące nadawania bez powtórzenia któregośkolwiek z nich³⁷².

Opera FM nadawała wyłącznie za pośrednictwem anteny umieszczonej na Wzgórzu bł. Bronisławy w Krakowie i miała zasięg czysto lokalny. Wg badań Millward Brown SMG/KRC Radio Track w ostatnim roku działalności w swoim pierwotnym kształcie, Opera FM osiągnęła słuchalność na poziomie ćwierć procenta. W porównaniu do innych stacji lokalnego rynku medialnego w Krakowie nie był to jednak najniższy wynik, gdyż słuchalność niższą miały wówczas chociażby czwarty program Polskiego Radia, czyli Radio BIS czy też akademickie radio eX FM³⁷³.

Jednak Stanisław Tyczyński jako człowiek z ogromną pasją nie chciał pozostawać jedynie na krakowskim „podwórku”. Radio Opera FM była stacją komercyjną, lecz ciężar finansowy jej utrzymania leżał na głównej stacji rodzącego się koncernu medialnego, czyli RMF FM. Z racji specyficznego formatowania Opery jako stacji poświęconej muzyce klasycznej, w początkowych latach działania koncesja radia nie przewidywała możliwości emisji reklam³⁷⁴.

2 lipca 2002 roku decyzją Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji o sygnaturze DK-201/2002-3/234 udzielono radiu zgody na emisję reklam, lecz był to zakres mocno ograniczony. Wg zapisów dokumentu reklamy nie mogły zajmować więcej niż 2% dobowego czasu nadawania oraz 3 minut na godzinę³⁷⁵.

Kolejnym planem prezesa było rozszerzenie zasięgu nadawania, co jednak nie udało się już za czasu istnienia Opery. Swoją wizję Tyczyński przedstawił między innymi w wywiadzie dla „Rzeczpospolitej”, udzielonym w 2002 roku. Padły wówczas słowa, że „nie jest istotne, czy tego radia słucha 600 czy 1200 osób (...) ale gdybym nadawał ten program i do innych dużych miast, już byłoby piętnaście tysięcy, a to armia ludzi”. W wywiadzie tym ubolewał również z powodu faktu, że ignoruje się potencjał formatu radiowego, a także niepochlebnie określił ówczesny skład Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji³⁷⁶.

³⁷² Tamże, s.12.

³⁷³ *Radio Track*, MillwardBrown SMG/KRC, styczeń 2003: grudzień 2003, Kraków, próba: 3424. Dane udostępnione przez Mariusza Gołdę, dyrektora marketingu Grupy RMF.

³⁷⁴ K. Feusette, K. Masłoń, *To jest smutny kraj*, „Rzeczpospolita”, 31.10.2002.

³⁷⁵ Dokument niepublikowany. Informacja uzyskana w drodze wywiadu bezpośredniego, a także na podstawie opublikowanego na stronie KRRiT wykazu decyzji dla koncesji 234/98-R, <http://www.krrit.gov.pl/dla-nadawcow-i-operatorow/koncesje/wykaz-koncesji-i-decyzji/details,234--98-R.html>, 02.06.2018.

³⁷⁶ K. Feusette, K. Masłoń, *To jest smutny kraj*, dz. cyt. s. A11.

O ile Opera FM była w głównej mierze projektem realizowanym z inicjatywy prezesa Tyczyńskiego, to już RMF Classic, był znacznie szerszym zakrojonym przedsięwzięciem. Opera FM zamilkła w nocy z 26 na 27 października 2003 roku.

4.3. Początki RMF Classic

Krakowska Fundacja Komunikacji Społecznej, która była ciałem założycielskim RMF FM poprzez należąca do niej spółka Multimedia Sp. z o.o. zaplanowała w 2003 roku utworzenie nowej stacji radiowej. W projekcie, który został przedstawiono KRRiT, główne treści nadawane przez radio były określone jako muzyka poważna, opera oraz publicystyka kulturalna.

W gronie osób, które uczestniczyły w przedstawieniu projektu Krajowej Radzie Radiofonii i Telewizji znaleźli się:

- członek zarządu Multimedia Sp. z o.o., Andrzej Mielimonka;
- prawnik radia RMF FM, Kazimierz Gródek;
- ówczesny dziennikarz RMF FM, Paweł Pawlik;
- krakowscy artyści, Grzegorz Turnau i Bronisław Maj.

Z umieszczonej w koncesji opinii urzędującej wówczas przewodniczącej KRRiT, Danuty Waniek wynikało, iż projekt ten mimo wysokich kosztów wydaje się być bardzo interesujący i warty realizacji³⁷⁷. W związku z tym złożono stosowne wnioski o zmiany w koncesji wydanej Operze FM. Nie były to jednak pierwsze zmiany zmierzające do realizacji projektu, z którego narodził się Classic. O ile wspomniane powyżej wnioski zostały złożone 31 marca, to już we wcześniejszej modyfikacji koncesji z 12 sierpnia 2002 roku do zakresu działalności Opery dołożono poza operą także muzykę klasyczną oraz filmową. Ówczesna zmiana zakładała, że wolumen emitowanej muzyki filmowej wyniesie maksymalnie do 25% czasu antenowego³⁷⁸.

Jednak do uruchomienia stacji radiowej RMF Classic nie przyczyniła się jedynie krakowska Opera FM. Współtwórcami nowego podmiotu na rynku radiowym w Polsce były także Pomorska Stacja Radiowa (PSR) z siedzibą w Szczecinie oraz stołeczne Radio Zdrowie.

Radio PSR działało już od roku 1994, natomiast podmiot prowadzący od 1993. W roku 2001 49% udziałów w PSR należało do spółki Multimedia Sp. z o.o.. W 2001 roku upłynęła

³⁷⁷ M. Sosnowski, *Klasyczna odnoga*, „Press”, lipiec 2003.

³⁷⁸ Dokument niepublikowany. Informacja uzyskana w drodze wywiadu bezpośredniego, a także na podstawie opublikowanego na stronie KRRiT wykazu decyzji dla koncesji 234/98-R, <http://www.krrit.gov.pl/dla-nadawcow-i-operatorow/koncesje/wykaz-koncesji-i-decyzji/details,234--98-R.html>, 02.06.2018.

również ważność koncesji dla PSR, lecz z powodów struktury własnościowej odmówiono jej przedłużenia. Po odwołaniu od decyzji KRRiT, 5 miesięcy później, stacja uzyskała przedłużenie koncesji wraz ze zgodą na emisję programu o charakterze uniwersalnym z udziałem tematyki lokalnej na poziomie 12%. Według zapisów koncesyjnych na czas antenowy miało składać się:

- audycje publicystyczne (2%);
- audycje rozrywkowe (5,5%);
- audycje literackie (1%);
- audycje sportowe (1,5%);
- a także ok. 60% muzyki³⁷⁹.

Radio Zdrowie mające swoją siedzibę w Warszawie było drugim podmiotem wchłoniętym docelowo przez RMF Classic. Należało do istniejącej od 2001 roku spółki Arcola i na mocy koncesji z roku 2002 roku nadawała program o charakterze wyspecjalizowanym poświęconym zdrowiu. Z zapisów koncesyjnych wynikało, że miało do 2003 osiągnąć w swoim czasie antenowym następujące kwoty:

- audycje poświęcone zdrowiu (20%);
- audycje informacyjne (9%);
- audycje publicystyczne (5%);
- oraz audycje edukacyjne (3%)³⁸⁰.

Trzy spółki podjęły się realizacji projektu, który narodził się w głowie Stanisława Tyczyńskiego już kilka lat wcześniej w momencie rozpoczęcia starań o koncesję dla Opery FM. Już 24 lipca 2003 roku jednogłośnie decyzją Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji wyrażono zgodę na utworzenie RMF Classic, co zostało poparte zmianą zapisów koncesyjnych trzech stacji składowych we wrześniu tego samego roku. Wówczas także nastąpiły zmiany w nazwach stacji. Opera FM od tego czasu stała się RMF Classic – Kraków, PSR – RMF Classic – Szczecin, a Radio Zdrowie – RMF Classic – Warszawa.³⁸¹ Koncesje wyżej wymienionych uzyskały jednakowe zapisy w kwestiach dotyczących wymagań programowych. Cały projekt połączenia,

³⁷⁹ *Koncesja nr 122/P/2002-R z 15 maja 2002*. Dokument dostępny pod adresem http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Decyzje/122p2002-r/k122P_1.doc., 02.06.2018.

³⁸⁰ *Koncesja nr 267/P/2001-R z 29 maja 2001*. Dokument dostępny pod adresem http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Decyzje/2672001-r/k267_1.doc., 02.06.2018.

³⁸¹ Zmiany dokonane na mocy decyzji Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji odpowiednio dla: Opery FM - DK-225/2003-5/234 z dnia 15 września 2003 r., PSR - DK-234/2003-1/122/P z dnia 23 września 2003 r., oraz Radia Zdrowie - DK-235/2003-3/267 z dnia 23 września 2003 r.

a także startu nowych rozgłośni koordynował Paweł Pawlik, późniejszy, a także aktualny zastępca dyrektora programowego stacji.

Stacja rozpoczęła nadawanie o północy 27 października 2003 roku po kilkukrotnym przesunięciu terminu. Między innymi z powodów organizacyjnych oraz formalnych musiano kilka razy przenieść datę uruchomienia nadawania z pierwotnie zaplanowanego września. Przyczyną formalną był brak dokumentów z KRRiT, natomiast organizacyjnym powodem przesunięcia terminu były dłuższe niż zakładano prace nad ramówką oraz kampanią reklamową. Pierwszym utworem, który został zagrany już w RMF Classic była kompozycja ze ścieżki dźwiękowej do filmu „Boxer” Jima Sheridana z 1997 roku skomponowanej przez Gavina Fridaya i Maurice’a Seezera³⁸².

4.4. Rok 2003

Mimo że stacja ruszyła już w końcu października to oficjalna inauguracja emisji nastąpiła 1 grudnia 2003 roku. Był to także dzień, gdy wyemitowano oficjalną informację prasową na temat nowo powstałej stacji. Data wiąże się przede wszystkim z faktem rozpoczęcia nadawania na platformach Cyfry+ oraz Cyfrowego Polsatu.

18 listopada słuchacze RMF Classic mogli po raz pierwszy usłyszeć głosy dziennikarzy stacji. Natalia Chanek i Paweł Pawlik przywitali audytorium słowami: „Nie tylko na każdym zebraniu jest taka sytuacja, że ktoś musi zacząć pierwszy... Tym razem zdarza się to w RMF Classic: w Krakowie na częstotliwości 87,8 FM, w Szczecinie na częstotliwości 98,0 FM i w Warszawie na częstotliwości 98,3 FM. Na dobry początek witają was Paweł Pawlik i Natalia Chanek”³⁸³.

Początki RMF Classic były w bardzo dużym stopniu zależne od „stacji macierzystej” czyli RMF FM. Zarówno z punktu widzenia finansowego, jak i kadrowego pierwsze miesiące działalności to działania RMF FM na rzecz RMF Classic. Cały początkowy skład RMF Classic to osoby uczestniczące równolegle w tworzeniu programu anteny głównej. O ile jednak większość osób, które uczestniczyły w tworzeniu nowej stacji i w jej działaniu na początku jej istnienia, odeszło bądź do innego medium bądź wróciło na główną antenę, to znalazły się osoby, jak chociażby aktualny dyrektor programowy Paweł Pawlik, które związały całą późniejszą karierę, całą ścieżkę rozwoju zawodowego z RMF Classic. Podczas pierwszych miesięcy

³⁸² 25 lat RMF FM: RMF Classic, <http://25lat.rmfmfm/tiki-index.php?page=RMF%20Classic>, 02.06.2018.

³⁸³ Tamże.

istnienia stacji redakcję swoją obecnością wzbogaciło wielu dziennikarzy RFM FM. Członkami pierwszego składu redakcji byli:

- Natalia Chanek;
- Tomasz Kasprzyk;
- Robert Konatowicz;
- Witold Lazar;
- Piotr Łęgowski;
- Sylwia Paszkowska;
- Paweł Pawlik;
- Przemysław Skowron;
- Piotr Urbaniak;
- Krzysztof Żurek³⁸⁴.

Pawlik i Chanek związali się na dłużej z RMF Classic, a pozostali po dłuższym lub krótszym czasie rozstali się z nowym projektem. Spośród nich większość zmieniła nawet pracodawcę.

4.4.1. Pierwszy skład redakcji RMF Classic

Warto byłoby się przyjrzeć bliżej osobom współtworzącym początki stacji. Wskazując na chronologiczny porządek dołączania poszczególnych osób do zespołu, pierwszą osobą, którą należy przybliżyć jest Tomasz Kasprzyk.

Związał się z grupą RMF w latach 2001-2005. Współtworzył zarówno RMF Classic, jak i RMF MAXXX. Na głównej antenie prowadził wiele różnych audycji, jak chociażby „Wakacje pod kryptonimem”³⁸⁵. Od sierpnia 2005 roku związany z grupą Eurozet, a w szczególności z Antyradiem, gdzie był dyrektorem muzycznym, a przez pewien czas także programowym.³⁸⁶ W maju 2018 roku ponownie dołączył do redakcji Radia Zet³⁸⁷. Utalentowany muzycznie, wykształcony muzyk i pasjonat skrzypiec oraz gitary basowej. Współpracował zarówno z filharmonią, teatrem muzycznym, jak również z zespołami rockowymi i popowymi, żeby wymienić choć kilka: Perfect, Hunter, Bracia, Big Cyc, Various Manx.

³⁸⁴ Tamże.

³⁸⁵ Tomasz Kasprzyk – strona domowa, <http://tomaszkasprzyk.pl/>, 02.06.2018.

³⁸⁶ Tomasz Kasprzyk – Antyradio, <https://www.antyradio.pl/Radio/Ludzie-Radia/Tomasz-Kasprzyk-1092>, 02.06.2018.

³⁸⁷ Tomasz Kasprzyk, <https://www.radiozet.pl/Radio/Ludzie-Radia/Tomasz-Kasprzyk>, 18.12.2020.

Robert Konatowicz był związany z Kopcem o wiele dłużej niż Tomasz Kasprzyk, bo ponad 15 lat, od sierpnia 1997 roku do listopada 2012 roku. Prowadził wiele audycji, w tym wielokrotnie POPlisę, a także całe popołudniowe pasma w RMF FM. W 2003 roku zaangażował się w projekt RMF Classic, gdzie posiadał nawet autorski program „Perły muzyki barokowej”. Z Kopcem rozstał się na krótko w roku 2010, zaś od końca 2012 roku związany jest z Radiem Kraków³⁸⁸.

Przemysław Skowron do dziś pracuje w RMF FM, a przygodę z radiem na Kopcu rozpoczął podobnie jak Robert Konatowicz w roku 1997. Prowadził wiele różnego rodzaju audycje od „Kobranocki” w 1999 roku, w której prezentował literaturę popularną (m.in. kryminalną czy science-fiction), przez magazyn naukowy „Świat na żółto i na niebiesko”, aż po pasmo poranne „Wstawaj szkoda dnia”, które prowadzi już od 2004 roku. W ciągu swojej kariery na Kopcu pracował zarówno na głównej antenie, jak również w RMF Classic i RMF MAXXX. Aktualnie wciąż pracuje w paśmie porannym z Mariuszem Kałamagą oraz Tomaszem Olbratowskim. Przez pewien czas w latach 2006-2007 współtworzył także programy kulturalne i społeczne w krakowskim oddziale TVP³⁸⁹.

Jednym prowadzących pojawiających się na antenie w pierwszym roku istnienia RMF Classic był także Witold Lazar. Przez 14 lat związany z RMF FM, następnie z grupą Eurozet. Jest dziennikarzem od czasów studiów, kiedy zaczynał w radiu studenckim, a następnie przeszedł przez wiele różnych redakcji (w tym Programu IV PR, Teleexpressu, Wiadomości TVP), lecz zagościł także na antenie RMF Classic³⁹⁰. Od jesieni 2020 roku współpracuje z Programem III PR³⁹¹.

Piotr Łęgowski pracował w grupie RMF w latach 2001-2006, skąd następnie przeszedł do Radia Plus, a następnie do Grupy Onet, gdzie od marca 2007 do grudnia 2015 był wydawcą strony głównej³⁹². Przed RMF współtworzył programy w Polskim Radiu Białystok, gdzie rozpoczął także karierę jako dziennikarz w studenckim radiu AKADERA. Aktualnie wykłada na Uniwersytecie SWPS oraz pełni stanowisko dyrektorskie w koncernie medialnym Ringier Axel Springer Polska³⁹³.

³⁸⁸ Sylwetka, <http://www.radiokrakow.pl/dziennikarze/sylwetka/robert-konatowicz-72/>, 02.06.2018.

³⁸⁹ Przemysław Skowron.: *RMF FM*, <https://www.rmfm.fm/ludzie/przemyslaw-skowron>, 02.06.2018.

³⁹⁰ 25 lat RMF FM – Witold Lazar, <http://25lat.rmfm.fm/tiki-index.php?page=Witold+Lazar>, 02.06.2018.

³⁹¹ Witold Lazar w Programie Trzecim Polskiego Radia. *Ma prowadzić pasmo muzyczne*, <https://www.wirtualnemedial.pl/artykul/witold-lazar-trojka-pasmo-muzyczne-opinie>, 20.12.2020

³⁹² Tomasz Brhel prezydentem RMF FM, <https://www.press.pl/tresc/1968,tomasz-brhel-prezenterem-rmf-fm>, 02.06.2018.

Z RMF FM do Radia Plus, <https://www.wirtualnemedial.pl/artykul/z-rmf-fm-do-radia-plus-2>, 02.06.2018.

³⁹³ Piotr Łęgowski, <https://www.linkedin.com/in/piotr-legowski-9914759/>, 20.12.2020.

Krzysztof Żurek pracował w RMF jedynie rok, lecz w ciągu tego czasu zdążył także uczestniczyć w projekcie RMF Classic. Przed RMF współpracował Radiem Klakson, Radiem Kolor, Radiem ZET oraz Polskim Radiem Zachód, natomiast po przygodzie na Kopcu był między innymi zastępcą dyrektora programowego w Radiu Złote Przeboje oraz prezenterem Polskiego Radia Szczecin³⁹⁴. Aktualnie współpracuje z wrocławskim oddziałem TVP oraz jako lektor w firmie Notusvox. Poza pracą w mediach pracuje także jako kierowca zawodowy aut ciężarowych³⁹⁵.

Sylwia Paszkowska współpracowała z Radiem RMF FM w latach 2000-2006, współprowadząc między innymi poranne pasmo „Wstawaj szkoda dnia”. Po kilkuletniej współpracy z RMF przeszła do TVN Style, gdzie prowadziła program „Lekcja stylu” wraz z Jolantą Kwaśniewską oraz Katarzyną Montgomery. Przez krótki czas związana była także z TV Puls. Od sierpnia 2012 związana zawodowo z Radiem Kraków³⁹⁶.

Natalia Chanek współpracowała z radiem RMF FM, a następnie współtworzyła przez dłuższy czas RMF Classic. W latach 2011-2015 pracowała jako kierownik zespołu ds. kampanii promocyjnych regionu w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Małopolskiego, zaś od lutego 2019 roku jest rzecznikiem prasowym krakowskiego lotniska. Jest także zawodowym trenerem głosu³⁹⁷.

Krzysztof Urbaniak oraz Paweł Pawlik dopełniają grono pierwszych prowadzących występujących na antenie RMF Classic, lecz w odróżnieniu od reszty nadal można spotkać ich na Kopcu. Paweł Pawlik jako współautor całego projektu do dziś pracuje nad powodzeniem RMF Classic, gdzie u boku dyrektora muzycznej Magdaleny Wojewody-Mleczko pełni funkcję dyrektora programowego. Krzysztof Urbaniak, powrócił na dobre na łono głównej anteny, gdzie pracuje do dziś.

4.4.2. Pierwsze zmiany składu

W grudniu 2003 roku nastąpiły już pierwsze przetasowania w obrębie redakcji RMF Classic, po tym jak z pracy zrezygnował Krzysztof Żurek. Wówczas na jego miejsce pozyskano z Radia Region (późniejszy RMF MAXXX) Jarosława Tworka, który jednak już niedługo

³⁹⁴ *Krzysztof Żurek odchodzi z RMF FM*, <http://fanfm.strefa.pl/fakty/fakty.php?nid=860&pg=0&cat=0>, 02.06.2018.

³⁹⁵ Krzysztof Żurek – profil w portalu LinkedIn, <https://pl.linkedin.com/in/krzysztof-%C5%BCurek-a75702124>, 20.12.2020.

³⁹⁶ *Sylwia Paszkowska*, <http://25lat.rmfm.tiki-index.php?page=Sylwia+Paszkowska>, 20.12.2020.

³⁹⁷ *Natalia Chanek*, <http://25lat.rmfm.tiki-index.php?page=Natalia+Chanek-Vince>, 02.06.2018.

Warsztaty pracy z głosem, <http://pracazglosem.pl/#omnie>, 02.06.2018.

Natalia Vince, <https://www.linkedin.com/in/natalia-vince-2453aa15a/natalia-vince-2453aa15a/>, 20.12.2020.

później, po uruchomieniu RMF MAXXX rozpoczął pracę na tej antenie. W RMF Classic zagościł jedynie na kilka miesięcy. W lutym 2004 roku z krakowskiego Wanda Złote Przeboje do RMF Classic przeszedł Michał Kubik, który zarówno w jednej, jak i drugiej rozgłośni pełnił funkcję dyrektora programowego. Co ciekawe był to dla niego powrót na Kopiec, który opuścił w 2001 w wyniku nieporozumień z prezesem Tyczyńskim³⁹⁸.

W przeciągu roku 2004 na antenie pojawiło się jeszcze więcej nowych twarzy, a wśród „świeżych nabytków” znaleźć można było takie nazwiska jak Magdalena Wojewoda (aktualna dyrektor muzyczna), Maria Wilczek, Joanna Sawicka, Piotr Urbaniak oraz Wojciech Musiał.

4.5. Rok 2004

Rok 2004 oznaczał dla RMF Classic dynamiczny rozwój i ekspansję na polskim rynku medialnym. Już 8 marca rozpoczęto akcję promocyjną, która miała na celu promowanie innych mediach zarówno stacji, jak również wydarzeń kulturalnych. Akcję nazwano „RMF Classic. Poleca. Się”. Zasięg obejmował dzienniki ogólnopolskie oraz regionalne, a także jak już wspomniano patronaty wydarzeń, takich jak Festiwal Kultury Żydowskiej czy Festiwal Sacrum-Profanum.

W promocję nowopowstałej stacji wpisywało się także zapraszanie do wywiadów i audycji znanych twórców kultury wysokiej. Na antenie gościli wówczas: Sławomir Mrożek, Stanisław Sojka, Małgorzata Walewska, Lech Majewski, Joanna Szczepkowska oraz wielu innych.

W lipcu Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji podjęła decyzję o przyznaniu wolnych częstotliwości w Gdańsku i Wrocławiu spółce Opera FM w celu wykonywania koncesji na nadawanie RMF Classic. Decyzja zakończyła starania podjęte przez stację w ogłoszonym 23 września 2003 roku konkursie na wyżej wspomniane częstotliwości. W konkursie brały udział jeszcze dwa podmioty, a mianowicie Radio Jazz oraz należąca do koncernu Ad.point stacja Nowe Radio Jazz³⁹⁹.

KRRiT w podjęciu decyzji kierowało się między innymi zleconym monitoringiem biorących w konkursie stacji, według którego Classic wywiązywał się z zapisów do tej pory obowiązującej koncesji. „Monitoring wykazał, że Wnioskodawca nadaje program całodobowy o charakterze wyspecjalizowanym: muzyczno-literackim, zawierający wymagane w koncesji rodzaje audycji i nadawanej muzyki, na ogół w wymiarze wyższym niż minimalny ich udział

³⁹⁸ (MS), *Kubik przechodzi do RMF Classic*, <https://www.press.pl/tresc/455,kubik-przechodzi-do-rmf-classic>, 28.08.2018.

³⁹⁹ Dla Gdańska przyznano częstotliwość na podstawie decyzji DK-027/2005-8/234 dotyczącej uchwały KRRiT nr 346/2004, natomiast w przypadku Wrocławia na podstawie decyzji nr DK-028/2005-9/234 dotyczącej uchwały KRRiT nr 345/2004.

określony w koncesji. Wymienione w koncesji rodzaje muzyki zajmowały łącznie 93% tygodniowego czasu emisji programu (w koncesji – nie mniej niż 74%). Najwięcej miejsca: 46,3% tygodniowego czasu emisji programu poświęcono koncertom muzyki poważnej i operowej (w koncesji nie mniej niż 4%). Pozostały czas emisji wypełniały muzyka filmowa i musicalowa, piosenka poetycka i aktorska oraz muzyka etniczna”. Jednym z argumentów za przyznaniem częstotliwości właśnie krakowskiej rozgłośni był staż w eterze oraz sprawdzona i dojrzała koncepcja, która opierała się między innymi na doświadczeniach działającej wcześniej Opery FM⁴⁰⁰.

Na podstawie decyzji w dniach 28 oraz 30 września rozpoczęto nadawanie odpowiednio w Gdańsku i Wrocławiu. Z uwagi na występujące interferencje w przypadku obu nadajników zapadła decyzja o przesunięciu częstotliwości RMF Classic w stosunku do przyznanych w konkursie. Okazało się bowiem, że w przypadku nadajnika w Trójmieście z powodu niskiej mocy sygnału stacja była zagłuszana poprzez Program II Polskiego Radia i konieczne było przesunięcie z 88,2 MHz na 88,4 MHz. Podobne problemy generowało nadawane z za południowej granicy czeskie Radio Europa 2. W przypadku wrocławskiego nadajnika przesunięcie nastąpiło z 99,3 MHz na 99,2 MHz.

Rozpoczęcie nadawania zostało stosownie obudowane promocyjnie we współpracy z lokalnymi filharmoniami. Inauguracja nadawania w Gdańsku została uświetniona patronatem nad Międzynarodowym Dniem Muzyki (1 października) w Filharmonii Bałtyckiej na Ołowiance. Piętnaście dni później przeprowadzono akcję informacyjną w Filharmonii Wrocławskiej⁴⁰¹.

W listopadzie tego samego roku złożono wnioski o częstotliwości w kolejnych miastach, lecz z powodu braku wolnych zasobów dalsze rozszerzenie zasięgu musiało poczekać jeszcze prawie dwa lata.

4.6. Rok 2005

Rok ten w RMF Classic wiązał się z kilkoma istotnymi zmianami oraz staraniami prawnymi. W styczniu nastąpiła pierwsza w obrębie grupy RMF zmiana identyfikacji wizualnej – właśnie w przypadku RMF Classic. Warto jednak zauważyć, że nie była to zmiana spowodowana zmianą programową, a została podyktowana jedynie kwestiami estetycznymi. Barwy brandu pozostały te same, lecz usunięto z logo stylizowaną smoczącą Matyldę, która wcześniej

⁴⁰⁰ Decyzja nr DK-028/2005-9/234 z dnia 24 stycznia 2005, s. 4 (dokument niepublikowany).

⁴⁰¹ RMF Classic – koncert inauguracyjny nadawanie,

<http://fanfm.strefa.pl/fakty/fakty.php?nid=1316&pg=3&cat=5>, 02.06.2018.

znajdowała się na w znakach towarowych wszystkich stacji związanych z Kopcem, w tym w logo Opery FM. W 2002 roku sam logotyp został uproszczony, a smoczyca została zastąpiona przez dwie wygięte w formę jej sylwetki linie⁴⁰².

Zmiana logotypu została właściwie opakowana marketingowo i została użyta w jednym z większych wydarzeń kulturalnych, jakie w roku 2005 było objęte patronatem RMF Classic, czyli w premierze filmowej „Upiora w operze”. Widowisko to było pokazywane przez RMF Classic na pokazach przedpremierowych w pięciu polskich miastach: Gdańsku, Szczecinie, Krakowie, Warszawie i Wrocławiu. Oznacza to, że radio zaprosiło na wydarzenie we wszystkich miastach, które wówczas były w zasięgu RMF Classic⁴⁰³.

Była to co za tym idzie jedna z pierwszych większych współorganizowanych przez RMF Classic akcji kulturalnych będących jednocześnie potężnym narzędziem PR-owym w rękach RMF. Można byłoby uznać, że radio w większości przypadków nie promuje tylko danego wydarzenia, ale także siebie jako stacji, która w sposób poważny zajmuje się kulturą wysoką oraz muzyką nomen-omen poważną.

W tym samym roku odbyły się jeszcze:

- IX Wielkanocny Festiwal Ludwiga van Beethovena w Warszawie;
- Festiwal Misteria-Paschalia w Krakowie;
- a stacja objęła patronatem m.in. płytę „Inner Thoughts” Nigela Kennedy’ego.

Wspomniano już wcześniej, że w przypadku roku 2005 nastąpiły również powody do zmian prawnych, a to wszystko za sprawą dokumentu koncesyjnego. Okazało się bowiem, że w świetle polskiego prawa dotyczącego rynku medialnego spółka nie miała możliwości rekoncesjonowania. Wówczas okazało się także, że przyznane zaledwie rok wcześniej częstotliwości w Gdańsku i Wrocławiu ponownie są podmiotem przetargu.

Spowodowane to było wygaśnięciem koncesji Opery FM w dniu 25 sierpnia 2005 roku. W wyniku kalkulacji biznesowych władze radia wystąpiły o rozszerzenie koncesji szczecińskiej. Wówczas należała już do RMF Classic, a spośród tych koncesji miała najdłuższy termin. Na mocy decyzji z 24 października oraz 14 grudnia Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji rozszerzyła koncesję szczecińską o trzy częstotliwości. W tym samym roku stacja złożyła także

⁴⁰² *Nowe oblicze RMF Classic i nowe logo!*, <http://fanfm.strefa.pl/fakty/fakty.php?nid=1426>, 02.06.2018.

⁴⁰³ Tamże.

wnioski o dodatkowe zasięgi. W marcu rozpoczęto starania o nadawanie w Opolu oraz Katowicach, a w drugiej połowie roku w Łodzi⁴⁰⁴.

Rok 2005 przyniósł także zmiany personalne, gdyż w kwietniu zmienił się dyrektor programowy. Michał Kubik został zastąpiony przez dzierżącą to stanowisko do roku 2017 Magdalenę Wojewodę. Nie zmienił się wówczas tryb pracy redakcji, która podobnie jak za poprzedniego dyrektora działała na bazie czterogodzinnych bloków prowadzonych przez konkretnych dziennikarzy.

Oprócz zmiany na stanowisku dyrektora na antenie pojawiło się także kilka nowych głosów. Współpracę z radiem nawiązały między innymi Magdalena Miśka oraz Jowita Dziedzic-Golec. Pierwsza z nich dołączyła do RMF Classic w lipcu 2005 przechodząc z Radia Bielsko, natomiast Dziedzic-Golec, będąca wcześniej recenzentką w „Gazecie Wyborczej” oraz „Przekroju”, w październiku tego samego roku.⁴⁰⁵ Oprócz tych już na dłużej współpracujących z radiem dziennikarek w 2005 roku pojawiło się kilka nowych audycji. Znany z telewizyjnego „W starym kinie” Stanisław Janicki rozpoczął współpracę z RMF Classic tworząc program o nazwie „Odeon”. W sobotniej ramówce pojawiła się w maju seria programów „Królewska kolekcja”. Audycja ta powstawała we współpracy z pracownikami naukowymi Zamku Królewskiego na Wawelu i prezentowała eksponaty z Państwowych Zbiorów Sztuki.

W listopadzie na antenie RMF Classic pojawiła się audycja, która nie była zbyt oczywista jak dla stacji o formacie związanym z muzyką operową czy klasyczną. Mowa tu o programie „Klasyka wchodzi w grę”. Powstał on w wyniku starań Mateusza Pawlaka, studenta ekonomii, który wskazał Pawłowi Pawlikowi nowe pole, w którym muzyka klasyczna, a właściwie przede wszystkim ambitna muzyka instrumentalna ma rację bytu. Mowa tu o grach komputerowych. Jak wspomina Paweł Pawlik fragmenty, które zostały mu zaproponowane przez Pawlaka do złudzenia przypominały utwory znanych kompozytorów zarówno muzyki klasycznej, jak również muzyki filmowej⁴⁰⁶.

Jeszcze w roku 2004 podjęto inicjatywę niedzielnych spotkań z twórcami kultury. Osoby, które gościły na antenie w roku 2005 to między innymi:

⁴⁰⁴ Decyzja KRRiT nr DK-319/2005-3/122/P, http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Decyzje/dk-3192005-3122p/k122P_5.doc, 02.06.2018.

Decyzja KRRiT nr DK-362/2005-4/122/P, http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Decyzje/dk-3622005-4122p/k122P_6.doc, 02.06.2018.

⁴⁰⁵ Jowita Dziedzic-Golec, <https://www.rmflclassic.pl/15-lat-rmf-classic/zespol-rmf-classic/Jowita-Dziedzic-Golec,52.html>, 02.06.2018.

Magdalena Miśka-Jackowska, <http://25lat.rmfm.tiki-index.php?page=Magdalena+Mi%C5%9Bka-Jackowska>, 02.06.2018.

⁴⁰⁶ Klasyka wchodzi w grę, <https://www.wirtualnemedial.pl/arttykul/klasyka-wchodzi-w-gre>, 02.06.2018.

- Krzesimir Dębski;
- Krzysztof Globisz;
- Krystyna Janda;
- Stanisław Janicki;
- Jan Andrzej Paweł Kaczmarek;
- Nigel Kennedy;
- Wojciech Kilar;
- Krzysztof Kolberger;
- Ewa Lipska;
- Jan Kanty Pawluśkiewicz;
- Jan Peszek;
- Jerzy Pilch;
- Wojciech Pszoniak;
- Andrzej Saramonowicz.

Oprócz spotkań ze znanymi twórcami redakcja organizowała też różnego rodzaju wydarzenia kulturalne, które były motywu przewodnim dłuższych programów. W styczniu nadano program z domu Franza Schuberta w Wiedniu, miesiąc później z Akademii Muzycznej w Katowicach. Marzec należał przede wszystkim do warszawskiego Festiwalu Beethovenowskiego.

4.7. Rok 2006

W ostatnich dniach stycznia redakcja zmieniła lokal w obrębie krakowskiego fortu. RMF Classic przeniósł się piętro niżej z poddasza do tzw. apartamentu „Kraków 96,0 FM”.⁴⁰⁷ W tym samym roku rozpoczęto kolejne szeroko zakrojone akcje promocyjne, z których należałoby wymienić chociażby odbywającą się w Warszawie „Kieruj się muzyką”, podczas której można było wynająć auto oklejone barwami stacji. Według regulaminu akcji każdy, kto uważnie słuchając audycji odnajdzie miejsce postoju samochodu, będzie mógł go wynająć za kwotę symbolicznej złotówki za dobę na trzy dni. Autem, które było przedmiotem konkursu był Citroen C1. Celem akcji było zwiększenie znajomości brandu i zwiększenie świadomości na

⁴⁰⁷ Nazwa lokalu wiązała się z praktyką Hotelu FM, który był zarządcą fortu. Każdy z apartamentów i pokoi hotelu otrzymywał swoją nazwę w następstwie kolejnych etapów ekspansji Grupy RMF w Polsce. Na konstrukcję nazwy składa się miasto, w którym nadaje stacja należąca do grupy wraz z jej częstotliwością nadawania.

temat częstotliwości, na której nadawało RMF Classic, czyli 98,3 MHz⁴⁰⁸. Akcja spotkała się z wielkim zainteresowaniem, w związku z czym ostatecznie zdecydowano o przedłużeniu akcji o dwa tygodnie względem planowanego czasu akcji promocyjnej⁴⁰⁹.

W drugiej połowie roku odbyły się jeszcze dwa wydarzenia marketingowe RMF Classic, które miały na celu zarówno promowanie samej stacji, jak również muzyki klasycznej oraz filmowej jako takiej. Na przełomie października i listopada powstały w kilku miejscach w Polsce tzw. „Oazy spokoju”. Celem akcji było wzmocnienie wizerunku radia oraz poszerzenie audytorium. Pomysłem wiodącym było ustawienie w miejscach, które kojarzą się przede wszystkim z pośpiechem (takich jak galerie handlowe), kącików, w których można było się chwilę zrelaksować przy dźwiękach wyselekcjonowanej do tej akcji muzyki filmowej i klasycznej. Muzyka była odgrywana z płyt, ale w wybranych dniach w każdym z miejsc, w których odbywała się akcja grał także kwartet smyczkowy. Tytułowe „Oazy” ustawiono na dwa tygodnie w:

- budynku banku BPH przy krakowskim Rynku (15-30 października);
- szczecińskiej galerii Turzyn i gdańskim porcie lotniczym (1-15 listopada);
- Empiku przy wrocławskim Rynku oraz budynku GPW w Warszawie (16-30 listopada).⁴¹⁰

„Oaza spokoju” miała w tym wypadku kształt kącika wypoczynkowego złożonego ze skórzanych kanap i foteli z logo RMF Classic, a całości dopełniały bordowe dywany. Drugim ze wspomnianych wydarzeń marketingowych był eksperyment mający na celu zbadanie na słuchaczach tzw. efektu Mozarta⁴¹¹. W pięciu miastach, w których RMF Classic miał wówczas swoich słuchaczy przeprowadzono kontrolowaną sesję dwóch testów, pomiędzy którymi uczestnicy wysłuchali utworu Mozarta. Osoby biorące udział w eksperymencie wskazały na subiektywne uczucie polepszenia zdolności do rozwiązywania zadań wzrokowo-przestrzennych⁴¹².

Wiele zmian dokonało się także na antenie. Robert Konatowicz zakończył tworzenie audycji „Perły muzyki dawnej”, w której prezentował utwory z okresu średniowiecza, renesansu i baroku, a zamiast tego rozpoczął pracę nad „Gwiazdą pięciu wieczorów” o stosunkowo

⁴⁰⁸ „Kieruj się muzyką” - akcja RMF Classic, <https://www.wirtualnemedi.pl/artykul/kieruj-sie-muzyka-akcja-rmf-classic>, 02.06.2018.

⁴⁰⁹ RMF Classic: „Kieruj się muzyką” dwa tygodnie dłużej, <http://fanfm.strefa.pl/fakty/fakty.php?nid=2062&pg=0&cat=2>, 02.06.2018.

⁴¹⁰ „Oazy spokoju” RMF Classic, <https://www.wirtualnemedi.pl/artykul/oazy-spokoju-rmf-classic>, 02.06.2018.

⁴¹¹ RMF Classic sprawdzi efekt Mozarta, <http://fakty.interia.pl/news-rmf-classic-sprawdzi-efekt-mozarta,nId,812506>, 02.06.2018.

⁴¹² „Efekt Mozarta” w Warszawie, http://fanfm.strefa.pl/imprezy/efekt_mozarta/index.php, 02.06.2018.

luźnej formule, w której dominowały różnego rodzaju ciekawostki i konkursy dotyczące zarówno muzyki, jak i twórców. Z początkiem maja na antenie pojawił się Bronisław Maj z programem satyrycznym „Bar Klasyk”⁴¹³. W ciągu miesięcy letnich na antenie zaprezentowano „W 80 dni dookoła świata” Jules’a Verne’a w interpretacji Henryka Talara. Nie był to jednak materiał własny RMF Classic, a jedynie wykorzystanie zasobów RMF FM, gdzie powieść była prezentowana już wcześniej⁴¹⁴.

Podobnie jak w roku poprzednim na antenie można było usłyszeć wiele wywiadów z twórcami kultury, a także wspomnienia na temat tych, którzy już odeszli. Zostały one zrealizowane w formie wywiadów z osobami bliskimi bohaterom wspomnień. Marzec był miesiącem wspomnień o Krzysztofie Kieślowskim, październik – o Agnieszce Osieckiej, listopad – o Marku Grechucie, zaś grudzień – o Tadeuszu Kantorze. Wśród osób, które udzieliły wywiadu redakcji RMF Classic były m.in. Magda Umer, Katarzyna Grochola, Bogusław Kaczyński, Piotr Rubik, Michał Rusinek czy Grzegorz Turnau.

Jesień 2006 roku wiązała się także ze zmianą wizualną strony internetowej oraz linera. W związku z tą zmianą zorganizowano także konkurs „Kulturalne rozdanie”, w którym oprócz czterech nazwanych przez redakcję muz należało nazwać także inne muzy związane ze współczesną kulturą (zarówno wysoką, jak i popularną). I tak do Instrumerii (muzyka), Areny (teatr), Cinemida (film) oraz Libry (literatury) dołączyły Serfina (Internet), Skeczula (kabaret), Brod-wiga (musical), Murareska (graffiti), Zachętella (reklama), Pstryche (fotografia), Klapsjopeja (muzyka filmowa), Klanolja (telenowela), Plotkiria (magazyny kolorowe), Wieszake (moda) oraz Bleblencja (talk-show)⁴¹⁵.

We wrześniu stacji RMF Classic została także przyznana kolejna częstotliwość w kolejnym mieście – Łodzi. Nadawanie rozpoczęło się już w roku 2007⁴¹⁶.

Jednak przedstawione powyżej zmiany dopiero zapowiadały te naprawdę istotne, które miały nastąpić w niedługim czasie. W październiku podjęto dwie bardzo istotne z punktu widzenia biznesowego decyzje. 24 października Broker FM odkupił od spółki Multimedia należące do niej 33% udziału w projekcie RMF Classic. W ten sposób całościowym udziałowcem spółki Opera FM, będącej właścicielem koncesji na nadawanie RMF Classic, 2 listopada

⁴¹³ Nałęcz G., *FAN FM poleca: "Bar klasyk" w RMF Classic*, <http://fanfm.strefa.pl/fakty/fakty.php?nid=2213&pg=1&cat=0>, 02.06.2018.

⁴¹⁴ *RMF Classic: W 80 dni dookoła lata*, <http://www.portalmedialny.pl/art/737/rmf-classic-w-80-dni-dookoa-lata.html>, 02.06.2018.

⁴¹⁵ Nałęcz G., *Słuchacze RMF Classic nazwali muzy*, <http://fanfm.strefa.pl/fakty/fakty.php?nid=2423&pg=0&cat=2>, 02.06.2018.

⁴¹⁶ *Decyzja KRRiT nr DK-040/2007-7/122/P z dnia 13 lutego 2007 r.*, http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Decyzje/dk-0402007-7122p/k122P_12.doc, 02.06.2018.

została spółka Broker FM (wówczas spółka akcyjna). 27 października Stanisław Tyczyński, który był także większościowym udziałowcem Brokera, poinformował także o decyzji dotyczącej dalszych losów medialnego koncernu z Kopca Kościuszki. W wyniku umów pomiędzy udziałowcami a niemiecką firmą Bauer Media Invest GmbH rozpoczęto proces zakupu akcji Broker FM S.A. przez spółkę należącą do Grupy Wydawniczej Bauer⁴¹⁷. Akcje zostały sprzedane w drodze tzw. wezwania, co często ma miejsce w przypadku, gdy podmiot nabywający chce objąć większościowy, decydujący udział w podmiocie nabywanym. Dalsze decyzje dotyczące spółki leżały już w rękach Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumenta, który decyzją z 3 stycznia 2007 roku wyraził „zgodę na dokonanie koncentracji polegającej na przejęciu” przez Bauera kontroli nad Broker FM S.A.⁴¹⁸.

4.8. Rok 2007

Jak już wspomniano powyżej w roku 2007 do grona miast mających możliwość odbioru naziemnie RMF Classic dołączyła Łódź. Nadawanie rozpoczęto 21 lutego 2007.⁴¹⁹ W tym samym roku rozpoczęto starania o częstotliwości także w innych dużych polskich miastach, aby w ciągu następnych dwóch lat (2007-2008) oprócz Łodzi rozpocząć nadawanie także w Białymstoku, Bydgoszczy, Toruniu i Katowicach.

Z końcem kwietnia 2007 roku rozpoczęły się testy serwisu internetowego Miasto Muzyki, w którym oprócz regularnie nadawanych w eterze stacji grupy RMF umożliwiono także emisję głęboko sformatowanych streamingów muzycznych. Był to zarówno dla RMF FM, RMF MAXXX, a także RMF Classic dodatkowy kanał dystrybucji. Wśród stosunkowo szerokiego zakresu muzycznego Miasta Muzyki słuchacze RMF Classic mogli wybrać między innymi Muzykę Filmową, Chillout czy Smooth Jazz⁴²⁰.

W przeciągu kolejnych miesięcy opracowywano koncepcje coraz to nowszych kanałów w Mieście Muzyki, aby gdy oficjalnie uruchomiono serwis w dniu 15 stycznia 2008 (w dniu osiemnastych urodzin samego RMF) skupiać już 18 stacji. W listopadzie 2008 było to już 52 stacje, we wrześniu 2011 roku 80 stałych i 4 sezonowe (Święta, Kolędy, Przebój Roku

⁴¹⁷ *Bauer przejmuje Broker FM*, <https://www.press.pl/tresc/6605,bauer-przejmuje-broker-fm>, 02.06.2018.
Broker FM dobry dla Bauera, <http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,114873,3711627.html>, 02.06.2018.

⁴¹⁸ *UOKiK zgodził się na przejęcie RMF-u przez Bauera*, <https://www.press.pl/tresc/7529,uokik-zgodzil-sie-na-przejecie-rmf-u-przez-bauera>, 02.06.2018.
Decyzja Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumenta nr DKK-2/2007, [https://decyzje.uokik.gov.pl/bp/dec_prez.nsf/43104c28a7a1be23c1257eac006d8dd4/ac1ed50bd9b4abb0c1257ec6007b8460/\\$FILE/Decyzja_nr_DKK_2_2007_z_25.07.2007.pdf](https://decyzje.uokik.gov.pl/bp/dec_prez.nsf/43104c28a7a1be23c1257eac006d8dd4/ac1ed50bd9b4abb0c1257ec6007b8460/$FILE/Decyzja_nr_DKK_2_2007_z_25.07.2007.pdf), 02.06.2018.

⁴¹⁹ G. Lenart, *Rozwój i działalność stacji radiowych w Łodzi*, „Acta Universitatis Lodzianensis. Folia Geographica Socio-Oeconomica” 2009, nr 10, s. 104.

⁴²⁰ *25 lat RMF FM: Miasto Muzyki*, <http://25lat.rmf.fm/tiki-index.php?page=Miasto+Muzyki>, 02.06.2018.

i Przebój Lata). Obecnie to już prawie setka tematycznych mocno sformatowanych kanałów streamingowych⁴²¹.

Wśród nowych programów wymienić można chociażby „Wolny przekład” Natalii Chanek, która w paśmie popołudniowym prezentowała fragmenty dzieł literatury powszechnej, a dodatkowo pojawiło się wiele nowych programów o ścisłej tematyce. W środowe wczesne popołudnie można było usłyszeć „Stereo rozterki” dotyczące sprzętu audio, o 16:30 magazyn filmowy *Karnet kinomana*. W dalszych miesiącach miały swoją premierę: „Tropem słów – Wakacyjny przewodnik literacki”, „Pięć książek o...”, „Wszystko gra” oraz „Skarbnica wiedzy”. Programy skoncentrowane były odpowiednio na znanych miejsc opisanych w literaturze, książkom powiązanych motywem literackim, budowie instrumentów muzycznych oraz Leonardowi da Vinci.

Podobnie jak w latach poprzedzających również w 2007 roku RMF Classic gościł na antenie artystów literatów, muzyków i aktorów. Wśród gwiazd można wymienić:

- Rafała Blechacza;
- Jana Englerta;
- Krystynę Feldman;
- Agnieszkę Holland;
- Marka Kondrata;
- Hannę Krall;
- Jana Machulskiego;
- Ennio Morricone;
- Leszka Możdżera;
- Maję Ostaszewską;
- Daniela Olbrychskiego;
- Zbigniewa Preisnera;
- Jerzego Trelę;
- Stanisława Tyma;
- Zbigniewa Wodeckiego⁴²².

⁴²¹ Tamże.

⁴²² Informacje na podstawie wywiadu bezpośredniego oraz dokumentów wewnętrznych stacji RMF Classic.

4.9. Rok 2008

Spółka Opera FM, mogła uznać rozpoczęcie roku 2008 za pomyślne w kontekście starań o nowe częstotliwości. Zgodnie z decyzją z 28 lutego rozszerzono koncesję o częstotliwości w Białymstoku, zaś dwa miesiące później o częstotliwości w Bydgoszczy⁴²³. Raport KRRiT z marca 2007 roku określał, że z użyciem dotychczasowych 6 stacji nadawczych (Kraków, Warszawa, Szczecin, Gdańsk, Wrocław i Łódź) RMF Classic obejmuje swoim zasięgiem 1,7% powierzchni kraju, a jednocześnie 10,8% ludności kraju. Przeliczeniowo oznaczało to 4,133 mln osób w zasięgu nadawania stacji⁴²⁴. Włączenie do zasobu dodatkowych dwóch radiostacji oznaczało powiększenie tej liczby o 627 tysięcy osób⁴²⁵. W uzasadnieniach do decyzji koncesyjnych zwrócono uwagę na to, że o ile większość warunków zawartych w koncesji jest spełnionych, to zdarzają się swego rodzaju odstępstwa, lecz są na tyle niewielkie, że nie stanowią powodu do rozszerzania koncesji.

Wspomniane odstępstwa dotyczyły nieznacznie mniejszego, niżby to wynikało z zapisów, czasu poświęconemu dwóm rodzajom transmisji. Kategoria zawierająca słuchowiska radiowe, parodie literackie oraz innego rodzaju krótkie formy literackie i kabaretowe powinny zajmować minimum 1% czasu antenowego, natomiast monitoring wskazywał na 0,6%. Elementy słowne w audycjach muzycznych powinny z kolei zajmować 2%, a zajmowały 1,7%⁴²⁶.

Nadawanie w Białymstoku rozpoczęto 15 maja, natomiast Bydgoszcz rozpoczęła emisję w kolejnym miesiącu. Jeszcze w lutym Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji ogłosiła możliwość ubiegania się o częstotliwości w Toruniu. Na ogłoszenie to odpowiedziało 9 chętnych koncesjobiorców, co było sytuacją odmienną od Białegostoku i Bydgoszczy, gdzie Opera FM była jedynym wnioskodawcą. Były to oprócz Opery FM:

- Uniwersytet Mikołaja Kopernika;
- Spółka Radio SBB „Rodło”;
- Radio PiN;
- Radio Gra;
- Spółka Indigo;

⁴²³ Decyzja KRRiT nr DK-060/2008-8/122/P, http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Decyzje/dk-0602008-8122p/k122P_14.doc, 02.06.2018.

Decyzja KRRiT nr DK-107/2008-9/122/P, http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Decyzje/dk-1072008-9122p/k122P_15.doc, 02.06.2018.

⁴²⁴ *Informacja o podstawowych problemach radiofonii i telewizji w 2006 roku*, Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji, Warszawa, marzec 2007, s. 193. Raport dostępny pod adresem: http://www.krrit.gov.pl/Data/Files/_public/Portals/0/sprawozdania/spr2007/krrit_info_2007.pdf, 02.06.2018.

⁴²⁵ Wskazane dwie radiostacje to uruchomione w 2008 roku nadajniki w Białymstoku oraz Bydgoszczy.

⁴²⁶ Decyzja KRRiT nr DK-060/2008-8/122/P, dz. cyt., s. 4.

- Inforadio;
- Grupa Radiowa Agory;
- Radio Hit⁴²⁷.

Miejscowy Uniwersytet ubiegał się o przyznanie częstotliwości dla swojego radia akademickiego, Radia Sfera, które już miało bardzo rozbudowany program. W planach „Rodła” było nadawanie programu radiowego o nazwie Radio Planeta. Indigo zaproponowało stację skoncentrowaną na treściach zdrowotnych o nazwie Activ FM. Inforadio złożyło wniosek o rozszerzenie koncesji TOK FM, zaś Grupa Radiowa Agory odpowiednio Roxy FM⁴²⁸.

W uzasadnieniu decyzji Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji stwierdzała, że w interesie odbiorców jest promowanie rzadkich oraz wartościowych programów, co spowodowało, że dalsze rozważania dotyczyły jedynie czterech z dziewięciu nadawców: Opery FM, UMK, Radia PiN oraz Roxy FM. Powodem, dla którego ostatecznie częstotliwość została przyznana krakowskiej spółce na nadawanie RMF Classic, był fakt, iż założenia programowe pozostałych starających się o częstotliwości były realizowane przez innych koncesjonariuszy, którzy już działali na toruńskim rynku medialnym⁴²⁹.

Rozpoczęcie nadawania z Torunia nastąpiło dokładnie 27 października, czyli w piątą rocznicę nadawania RMF Classic. Impreza jubileuszowa nie była tak huczna, jak w przypadku jubileuszów RMF FM, lecz początek emisji z nadajnika w Toruniu, był jedną z form uświetnienia rocznicy. Nie była to jednak ostatnia „zdobycz” Opery FM w roku 2008. Jeszcze w grudniu uruchomiony został dziesiąty nadajnik, w Katowicach na częstotliwości 94,1 FM⁴³⁰. W przypadku Katowic jednak nie było problemu współzawodnictwa o częstotliwość, gdyż Opera FM była jedynym wnioskującym podmiotem. Co prawda nie uruchomiono już w tym roku żadnego innego nadajnika, lecz jeszcze w grudniu stacja dostała zgodę na rozszerzenie koncesji o Elbląg⁴³¹.

Ostatnie dni maja 2008 stanowiły gratkę dla miłośników muzyki filmowej, gdyż właśnie w dniach 29-31 maja zorganizowany został przez RMF Classic oraz Krakowskie Biuro

⁴²⁷ Decyzja KRRiT nr DK-295/2008-11/122/P, http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Decyzje/dk-2952008-11122p/k122P_19.doc, 02.06.2008.

⁴²⁸ Tamże.

⁴²⁹ Tamże.

⁴³⁰ Decyzja KRRiT nr DK-340/2008-12/122/P, http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Decyzje/dk-3402008-12122p/k122P_20.doc, 02.06.2018.

⁴³¹ Decyzja KRRiT nr DK-091/2009-14/122/P, http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Decyzje/dk-0912009-14122p/k122P_24.doc, 02.06.2018.

Festiwalowe, I Festiwal Muzyki Filmowej. Zarówno pierwszy festiwal, jak również kolejne będą obszerniej opisane w dalszej części pracy⁴³².

Jeżeli chodzi o nowości na antenie, to uwagę należy zwrócić chociażby na audycję „Autoterapia”, która od maja 2008 roku zachęcała słuchaczy do współtworzenia listy utworów, które najlepiej nadają się do słuchania w trakcie podróży⁴³³. Kontynuowano cykl „Bliskich Spotkań”, wśród których gości można wymienić chociażby: Danutę Stenkę, Jadwigę Staniszkis, Janusza Gajosa, Jacka Cygana i Érica Serre.

Z czterema nowo uruchomionymi nadajnikami i znaczącym wzrostem słuchalności można z pewnością zapisać rok 2008 jako jeden z przełomowych. Wówczas również uruchomiono jedno z większych przedsięwzięć współrealizowanych przez RMF Classic - czyli Festiwal Muzyki Filmowej.

4.10. Rok 2009

Jak już wspomniano, w grudniu roku 2008 Opera FM uzyskała zezwolenie na zajęcie wolnej częstotliwości w Elblągu. Rozpoczęcie emisji nastąpiło 13 marca. Co prawda, 2009 rok nie był tak obfity w nowe częstotliwości, jak poprzedni, lecz Elbląg nie był jedynym miastem, gdzie udało się uruchomić nowe nadajniki. Jesienią, a dokładnie 1 listopada, ruszyło nadawanie z Częstochowy, która była już dwunastym miastem, gdzie możliwy był odbiór RMF Classic⁴³⁴.

W maju doszła do skutku druga edycja Festiwalu Muzyki Filmowej. Wśród najbardziej znanych artystów, którzy uświetnili swoją obecnością to krakowskie wydarzenia, był Jan A.P. Kaczmarek, który wystąpił w Filharmonii Krakowskiej. Na Błoniach orkiestra Sinfonietta Cracovia zaprezentowała muzykę z hollywoodzkich produkcji, takich jak „Iron Man” Jona Favreau z roku 2008, „Spiderman” Sama Raimiego z 2002, „Matrix” Larry’ego i Andrew Wachowskich z roku 1999 czy „Pachnidło” Toma Tykwera z 2006 roku. Koncert poprowadził Diego Navarro. Finałem festiwalu, podobnie zresztą jak rok wcześniej, była projekcja filmu z muzyką na żywo. Tym razem był to seans „Władcy Pierścieni: Dwóch wież” Petera Jacksona z 2002 roku. Przed projekcją wyemitowane zostały osobiste pozdrowienia od twórcy muzyki, Howarda Shore’a⁴³⁵.

⁴³² *Nieśmiertelne kompozycje znanych twórców*, <http://fmf.fm/aktualnosci/http-dev-fmf-openform-pl-asdasmulti-media-galeria>, 02.06.2018.

I Festiwal Muzyki Filmowej w Krakowie, <http://www.biurofestiwalowe.pl/kalendarium/i-festiwal-muzyki-filmowej-w-krakowie.html>, 02.06.2018.

⁴³³ Lubelska K., *Prozac na antenie*, <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/kultura/278603,1,prozac-na-antenie.read>, 02.06.2018.

⁴³⁴ *Decyzja KRRiT nr DK-106/2009-16/122/P*, http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Decyzje/dk-1062009-16122p/k122P_25.doc, 02.06.2018.

⁴³⁵ *FMF 2009*, <https://www.rmflclassic.pl/15-lat-rmf-classic/fmf/FMF-2009,65.html>, 02.06.2018.

W miesiącach letnich RMF Classic wraz z Bankiem Zachodnim WBK zorganizowało serię wydarzeń plenerowych pod hasłem „Odpocznij z Chopinem”. Znakomici pianiści dawali kilkugodzinne recitale na scenach ustawionych na ulicach miast. Eventy miały miejsce:

- w Krakowie na Małym Rynku, gdzie wystąpili:
 - Stanisław Drzewiecki;
 - Rinko Kobayashi;
 - Krzysztof Trzaskowski⁴³⁶;
- w Olsztynie na Rynku Starego Miasta, gdzie można było posłuchać:
 - Piotra Banasika;
 - Rinko Kobayashi;
 - Michała Kozłowskiego⁴³⁷;
- w Bydgoszczy, również na Rynku Starego Miasta wystąpili:
 - Maria Murawska;
 - Filip Wojciechowski;
 - Paweł Wakarecy⁴³⁸;
- na Placu Zamkowym w Lublinie, gdzie mieszkańcy i turyści mieli szansę posłuchać arcydzieł Chopina w wykonaniu:
 - Piotra Banasika;
 - Marie Kiyone;
 - Rinko Kobayashi⁴³⁹;
- przy moło w Sopocie, gdzie wystąpili:
 - Stanisław Drzewiecki;
 - Arkadiusz Krawiel;
 - Aleksandra Mozgiel;
 - Karolina Nadolska⁴⁴⁰.

Jesienna ramówka przyniosła zmianę hasła wywoławczego stacji, które od września brzmiało „RMF Classic. Muzyka z Klasą”⁴⁴¹. Promocja najnowszego linera wiązała się także z inną inicjatywą, którą podjął nadawca, a mianowicie po raz pierwszy, we współpracy

⁴³⁶ *Odpocznij z Chopinem*, <http://sophisti.pl/muzyka/odpocznij-z-chopinem/>, 02.06.2018.

⁴³⁷ *Chopin w Olsztynie*, <http://sophisti.pl/muzyka/odpocznij-z-chopinem-koncert-w-olsztynie/>, 02.06.2018.

⁴³⁸ *Chopin w Bydgoszczy*, <http://sophisti.pl/muzyka/chopin-w-bydgoszczy/g612p6379>, 02.06.2018.

⁴³⁹ *Chopin w Lublinie*, <http://www.sophisti.pl/muzyka/chopin-w-lublinie/>, 02.06.2018.

⁴⁴⁰ *Odpocznij z Chopinem w Sopocie*, <http://news.o.pl/2009/08/20/odpocznij-z-chopinem-w-sopocie/>, 02.06.2018.

⁴⁴¹ *25 lat RMF FM: RMF Classic*, <http://25lat.rmfm.tiki-index.php?page=RMF%20Classic>, 02.06.2018.

z wydawnictwem EMI, ukazał się dwupłytowy album „RMF Classic – Muzyka z Klasą. Vol.1”. Zawierał on wyselekcjonowane przez dziennikarzy RMF Classic utwory muzyki klasycznej i filmowej. Niedługo po ukazaniu się uzyskała status złotej płyty.

10 września tego roku RMF Classic otrzymał nagrodę mediów Niptel. Czynnikiem decydującym o przyznaniu nagrody właśnie krakowskiej stacji był wysokiej jakości program. Była to piętnasta edycja konkursu, a RMF Classic pokonał w niej między innymi Teatr Polskiego Radia, TVP Historia, Program III Polskiego Radia czy rysownika Marka Raczkowskiego. Warte zauważenia jest, iż nastąpiło to dokładnie piętnaście lat po przyznaniu nagrody stacji RMF FM, która otrzymała ją w pierwszej edycji⁴⁴².

4.11. Rok 2010

Podobnie jak w przypadku poprzednich lat klasyczne radio z Kopca Kościuszki także w tym roku poszerzyło swój zasięg nadawania. 25 czerwca RMF Classic dało się już usłyszeć w Poznaniu na częstotliwości 103,9 FM. Opera FM wygrała konkurs na tę częstotliwość już w styczniu tego samego roku⁴⁴³.

Będąc częścią linera stacji sformułowanie „z klasą” stało się motywem przewodnim, nie tylko w kontekście muzyki. RMF Classic w roku 2010 rozpoczął przyznawanie wyróżnień z przydomkiem „z klasą”. Pierwszą osobą wyróżnioną przez RMF Classic tym tytułem był Maciej Zień, który otrzymał wówczas tytuł „Projektanta z Klasą 2009”, za kolekcję mody „Słowiańska Wenus” oraz za całościową dbałość o jakość wykończeń oraz detali w projektach⁴⁴⁴. Tytuł ten jest przyznawany do tej pory, lecz tytuły „z klasą” są obecne nie tylko w świecie mody. Już miesiąc później na gali wręczenia nagród przyznawanych przez tygodnik „Motor” oraz miesięcznik „Auto Moto” – „Auto Lider”, RMF Classic ponownie przyznało swoją własną nagrodę „Samochód z Klasą”, którą tym razem otrzymał Fiat 500C⁴⁴⁵.

W maju, w dniu otwarcia trzeciego Festiwalu Muzyki Filmowej uruchomiono program lojalnościowy „Klub Słuchaczy RMF Classic”. Klub ów ma charakter centrum informacyjnego oraz forum dyskusyjnego. Członkowie klubu otrzymują newsletter z najnowszymi informacjami ze świata kultury, a także z życia RMF Classic. Mają możliwość także bez dodatkowej

⁴⁴² Nagroda Niptel dla RMF Classic, <https://www.press.pl/tresc/18599,nagroda-niptel-dla-rmf-classic,02.06.2018>.

⁴⁴³ Decyzja KRRiT nr DK-133/2010-5/034/K, http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Decyzje/dk-1332010-5034k/k034K_8.doc, 02.06.2018.

⁴⁴⁴ Radio RMF Classic nagradza Macieja Zienia, https://www.rmfflclassic.pl/dla_prasy/informacja/Radio-RMF-Classical-nagradza-Macieja-Zienia,7876.html, 02.06.2018.

⁴⁴⁵ RMF Classic wybrało „SAMOCHÓD Z KLASĄ 2009”, https://www.rmfflclassic.pl/dla_prasy/informacja/RMF-Classical-wybrało-SAMOCHOD-Z-KLASA-2009,7877.html, 02.06.2018.

rejestracji brać udział we wszelkiego rodzaju konkursach organizowanych przez bądź na zlecenie spółki Opera FM, czyli właściciela koncesji RMF Classic. Zgodnie z regulaminem klubu celem jego istnienia jest wzmocnienie więzi słuchaczy z radiem⁴⁴⁶.

Trzecia edycja Festiwalu Muzyki Filmowej została uświetniona obecnością kompozytora, którego utwory zamykały dwie poprzednie edycje. Na koncercie w budynku ocynowni krakowskiej huty należącej do koncernu ArcelorMittal orkiestra pod batutą Ludwiga Wickiego zagrała właśnie z towarzyszeniem Howarda Shore'a. Wydarzenie zostało, tradycyjnie już, zakończone projekcją kolejnej, ostatniej już części trylogii „Władca Pierścieni”, tym razem jednak muzyka na żywo wybrzmiała w obecności jej twórcy⁴⁴⁷.

W roku 2010 stacja ponownie została doceniona przez podmioty zewnętrzne, gdyż statuetka „Nike”, przyznawana przez firmę Allianz, powędrowała na Kopiec. W dziesiątej edycji „Konkursu Krakowskie Nagrody Allianz”, zwycięskie wyróżnienie w kategorii media zostało przyznane RMF Classic, jako pierwszej rozgłośni radiowej w Polsce za to, że istniejąc na rynku komercyjnym z sukcesami promuje muzykę klasyczną, operową i filmową. Zwrócono wówczas także uwagę, że stacja ponadregionalna, a więc nie posiadająca zasięgu ogólnopolskiego przy pomocy 12 nadajników przyciąga przed odbiorniki około 2,3 miliona słuchaczy⁴⁴⁸.

W sierpniu 2010 roku do grona miast, w których możliwe było odbieranie RMF Classic dołączył Lublin, gdzie stacji można słuchać na częstotliwości 107.6 MHz⁴⁴⁹.

Jesienna ramówka zaowocowała ponownie uruchomieniem kampanii „Muzyka z klasą”. Tym razem w akcję zaangażowano znanych ludzi będących wiernymi słuchaczami stacji: Bożenę Batycką, Kingę Rusin oraz Jacka Poniedziałka⁴⁵⁰.

4.12. Rok 2011

Wiosna roku 2011 przyniosła zupełną nowość. 23 marca w Pałacu Sobańskich w Warszawie po raz pierwszy wręczono nagrody w plebiscycie słuchaczy RMF Classic – „MocArty RMF Classic”. Kategorie, jakie zostały nagrodzone w pierwszej edycji „MocArtów” to:

⁴⁴⁶ *Klub słuchaczy RMF Classic – Regulamin*, <https://www.rmflclassic.pl/klub/regulamin>, 02.06.2018.

⁴⁴⁷ *Brief. 3. Festiwal Muzyki Filmowej w Krakowie. 20-22 maja 2010*, http://fmf.fm/docs/3_fm_fmf_informacja_prasowa.pdf, 02.06.2018.

⁴⁴⁸ *Krakowska Nagroda Allianz dla RMF Classic*, <http://www.portalmedialny.pl/art/18180/krakowska-nagrada-allianz-dla-rmf-classic.html>, 02.06.2018.

⁴⁴⁹ *Decyzja KRRiT nr DK-125/2010-4/034/K*, http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Decyzje/dk-1252010-4034k/k034K_7.doc, 02.06.2018.

⁴⁵⁰ *Rusin, Poniedziałek, Batycka w reklamach RMF Classic*, <http://mmponline.pl/artykuly/134103,rusin-poniedzialek-batycka-w-reklamach-rmf-classic>, 02.06.2018.

- Człowiek Roku – nagrodę otrzymał za wyjątkowość i niezmienną klasę oraz za chopińskie koncerty na całym świecie – Leszek Możdżer;
- Wydarzenie Roku – nagrodę otrzymało za wskazanie nowoczesnej drogi do poznawania świata i inspirujące pokazanie niezwykłych związków kultury i nauki – Otwarcie Centrum Nauki Kopernik;
- Muzyka Filmowa Roku – za błyskotliwe połączenie brzmienia orkiestrowego z elektronicznym i za mistrzowskie spojenie dźwięku z obrazem – Hans Zimmer i muzyka do filmu „Incepcja” Christophera Nolana z roku 2010;
- Produkt Roku – za nowatorski, stylowy design i doskonałe osiągi – Mercedes SLS AMG⁴⁵¹.

Dodatkową nagrodę specjalną za zaszczerzenie miłości do starego kina RMF Classic przyznało Stanisławowi Janickiemu. Na tej gali wręczono jeszcze „Nagrodę za Styl” przyznaną przez magazyn „Twój Styl”, która w pierwszej edycji trafiła w ręce Magdaleny Cieleckiej.

Kilka tygodni później, 11 kwietnia, redakcję RMF Classic nieoficjalną wizytą zaszczyliła ówczesna Pierwsza Dama Gruzji – Sandra Elisabeth Roelofs⁴⁵². Związane to było między innymi z faktem, iż była ona założycielką jedynej w Gruzji radia o podobnym formacie, „Radio Muza”⁴⁵³. Spotkanie miało na celu między innymi wymianę doświadczeń, a na pożegnanie za wkład w propagowanie muzyki klasycznej na świecie uhonorowano ją Dyplomem Honorowym Klubu Słuchaczy RMF Classic. Co ciekawe mimo usilnych starań dziennikarzy anteny głównej RMF, nie udało się namówić na wizytę Roelofs w stacji RMF FM.

Koniec maja upłynął ponownie pod znakiem Festiwalu Muzyki Filmowej, który tym razem był wyjątkowy z dwóch powodów. Po raz pierwszy trwał cztery dni, ale też poza muzyką filmową można było usłyszeć gatunek, który jest określany mianem muzyki incydentalnej, czyli między innymi podkładów do gier komputerowych. W piątkowym koncercie zagrane zostały utwory ze ścieżki dźwiękowej do gry „Final Fantasy”, a także suitę z polskiej produkcji „Wiedźmin 2”⁴⁵⁴. Tradycyjnie, jednym z głównych punktów programu była projekcja filmu z akompaniamentem na żywo. Tym razem zostali wyświetleni „Piraci z Karaibów: Klątwa

⁴⁵¹ *RMF Classic wręczył MocArty 2010*, <http://www.rmfflclassic.pl/mocarty-2010/>, 02.06.2018.

⁴⁵² *Pierwsza Dama Gruzji z nieoficjalną wizytą w RMF Classic*, <http://www.portalmedialny.pl/art/24228/pierwsza-dama-gruzji-z-nieoficjalna-wizyta-w-rmf-classic.html>, 02.06.2018.

Pierwsza Dama Gruzji w RMF Classic!, <http://www.rmfflclassic.pl/informacje/Slowo,5/Pierwsza-Dama-Gruzji-w-RMF-Classi,6012.html>, 02.06.2018.

⁴⁵³ *Sandra Roelofs*, http://www.spl.ge/en/bios_and_publicity/sandra_roelofs/, 02.06.2018.

⁴⁵⁴ *Distant Worlds: music from FINAL FANTASY, Wiedźmin 2 – premierowe wykonanie suity*, <http://fmf.fm/program/distant-worlds-music-from-final-fantasy-wiedzmin-2-premierowe-wykonanie-suity>, 02.06.2018.

czarnej perły” w reżyserii Gore’a Verbinskiego z roku 2003. Finałowym występem zachwyił Bartosz Chajdecki, który zaprezentował swoje kompozycje z serialu „Czas Honoru”⁴⁵⁵.

W sierpniu RMF Classic zaangażowało się w pierwszą edycję festiwalu filmowego i muzycznego „Transatlantyk”, którego pomysłodawcą, a także dyrektorem artystycznym jest Jan A.P. Kaczmarek. 11 sierpnia wręczono nagrodę ufundowaną przez RMF Classic za „Najbardziej radiową muzykę filmową”, której laureatem został zwycięzca konkursu Transatlantyk Film Music Competition, Litwin Arturas Saskinas⁴⁵⁶.

Pierwszego września uruchomiono kolejną „flagową” pozycję na antenie RMF Classic, czyli „Listę Przebojów Muzyki Filmowej RMF Classic”. Notowanie nr 0 zostało wyemitowane już w kolejny czwartek, 8 września. Pierwsze trzy miejsca zajęły odpowiednio:

- „The Park On Piano” – Jana A.P. Kaczmarka do filmu „Finding Neverland” Marca Forstera z roku 2004 – miejsce pierwsze;
- „Cucurrucucu Paloma” – Caetano Veloso z filmu „Talk to her” Pedro Almodóvara z roku 2002 – miejsce drugie;
- oraz główny temat muzyczny z filmu „Back to the Future” Roberta Zemeckisa z roku 1985 skomponowany przez Alana Silvestriego – miejsce trzecie⁴⁵⁷.

Wśród zasługujących na wspomnienie inicjatyw współorganizowanych przez stację było także wydanie kolekcja albumów muzycznych opracowanych we współpracy z Universal Music Polska. Powstała „Mistrzowska Kolekcja” bazująca na katalogach Deutsche Grammophon & Decca Classics, zawierająca arcydzieła zarówno takich mistrzów muzyki klasycznej, jak Mozart, van Beethoven, Bach, Debussy czy Czajkowski, jak również chorały gregoriańskie, utwory George’a Gershwina, Serge’a Gainsbourga czy muzykę filmową autorstwa Johna Williama⁴⁵⁸.

Jesień przyniosła kolejną akcją wizerunkową, której twarzami tym razem byli: Kayah, Jan A.P. Kaczmarek oraz Piotr Kler. Kampania miała zwrócić uwagę, że nie tylko osoby

⁴⁵⁵ *Czas Honoru – Bartosz Chajdecki*, <http://fmf.fm/program/czas-honoru-bartosz-chajdecki>, 02.06.2018.

⁴⁵⁶ *RMF Classic przyznało nagrodę za „Najbardziej radiową muzykę filmową” na festiwalu Transatlantyk*, https://www.rmflclassic.pl/dla_prasy/informacja/RMF-Classic-przyznalo-nagrode-za-Najbardziej-radiowa-muzyke-filmowa-na-festiwalu-Transatlantyk,7945.html, 02.06.2018.

⁴⁵⁷ *Lista Przebojów Muzyki Filmowej*, notowanie 0 z dnia 08.09.2011, <https://www.rmflclassic.pl/lista-przebojow/notowanie/0>, 02.06.2018.

⁴⁵⁸ *65- płytowa kolekcja RMF Classic i Universal Music Polska*, https://www.rmflclassic.pl/dla_prasy/informacja/65-plytowa-kolekcja-RMF-Classic-i-Universal-Music-Polska,7897.html, 02.06.2018.

o bardzo wyszukany guście muzycznym, lecz także każdy człowiek otwarty na różnorodne gatunki muzyczne ma czego szukać na antenie RMF Classic⁴⁵⁹.

31 października 2011 roku klasyczna stacja z Kopca Kościuszki odebrała kolejne wyróżnienie branżowe, tym razem od redakcji portalu branżowego Media Marketing Polska Online. RMF Classic uzyskał tytuł *Stacji Radiowej Roku 2011*. Uznano za godne pochwały, iż w profilowanej stacji radiowej wyczynem jest dwukrotne zwiększenie przychodów z reklam, a także podniesienie o jedną trzecią poziomu słuchalności⁴⁶⁰.

4.13. Rok 2012

Styczeń i luty już tradycyjnie minęły pod znakiem nagród i wyróżnień przyznawanych przez RMF Classic w plebiscytach własnych, a także patronackich. Tytuł „Projektanta z Klasą 2011” otrzymała Joanna Klimas wyróżniona przede wszystkim za to, że przez blisko 20 lat wskazywała oryginalne i niepowtarzalne rozumienie urody i kobiecości oraz za prosty i powściągliwy, choć szlachetny w swoim wyrazie styl jej projektów⁴⁶¹.

17 lutego RMF Classic ponownie przyznał tytuł „Samochodu z klasą 2011” na gali organizowanej przez „Motor”, „Auto Moto” i „Twój Styl”. Za komfort jazdy, elegancję i klasyczną ponadczasowość nagrodzono Mercedesa SLK⁴⁶².

Już kilka dni później odbyła się kolejna edycja plebiscytu „MocArty RMF Classic”. Ponownie przyznano tytuły w czterech kategoriach. Tym razem nagrodę w kategorii „Człowiek roku” otrzymał „za znakomity sezon i za trzymanie aktorskiej klasy” Robert Więckiewicz. „Wydarzeniem roku” zostało wybrane otwarcie Muzeum Sztuki Współczesnej MOCAR w Krakowie. W kategorii „Muzyki Filmowej Roku” nagrodzono album „Filmowo... by Krzysztof Herdzin” prezentującej najsłynniejsze tematy filmowe autorstwa Seweryna Krajewskiego, które zostały nagrane w wykonaniu Krzysztofa Herdzina. W ostatniej podstawowej kategorii „Rzecz Roku” nagrodzono SONY TABLET P. Nagrody wręczali Kayah, Grażyna Kulczyk, Ewa Kruk oraz Leonard Pietraszak⁴⁶³.

⁴⁵⁹ Kayah, Jan A.P. Kaczmarek i Piotr Kler reklamują RMF Classic, <https://www.wirtualnemedial.pl/artykul/kayah-jan-a-p-kaczmarek-i-piotr-kler-reklamuja-rmf-classic>, 02.06.2018.

⁴⁶⁰ Najlepsi nadawcy i biura reklamy w 2011 roku, <http://mmponline.pl/artykuly/137738,najlepsi-nadawcy-i-biura-reklamy-w-2011-roku>, 02.06.2018.

⁴⁶¹ Joanna Klimas laureatką nagrody RMF CLASSIC „PROJEKTANT Z KLASĄ 2011”, https://www.rmflastic.pl/dla_prasy/informacja/Joanna-Klimas-laureatka-nagrody-RMF-CLASSIC-PROJEKTANT-Z-KLASA-2011,7980.html, 02.06.2018.

⁴⁶² RMF Classic po raz trzeci wybiera „Samochód z klasą”, https://www.rmflastic.pl/dla_prasy/informacja/RMF-Classice-po-raz-trzeci-wybiera-Samochod-z-klasa,7984.html, 06.02.2018.

⁴⁶³ MocArty 2011 – druga edycja nagród RMF Classic, <https://www.rmflastic.pl/mocarty-2011/>, 02.06.2018.

Podczas tego wydarzenia przyznano także po raz pierwszy nagrodę specjalną, „Bo wARTo!”. Laureatem nagrody składającej się ze statuetki, rocznej opieki medialnej, a także nagrody pieniężnej, został Bartosz Chajdecki, młody kompozytor muzyki filmowej między innymi do „Czasu honoru”. „Nagrodę za Styl” od „Twojego Stylu” dostała była Pierwsza Dama, Danuta Wałęsa⁴⁶⁴.

W kwietniu 2012 roku ponownie powiększył się zasięg nadawania RMF Classic. Tym razem możliwość odbioru stacji uzyskali mieszkańcy Kielc na częstotliwości 99.0 MHz. Nie był to jedyny etap rozwoju sieci nadawczej RMF Classic w tym roku, albowiem już czerwcu rozpoczęto nadawanie na częstotliwości 97.5 MHz w Opolu, a 2 lipca w Olsztynie (100.9 MHz) oraz w Gdyni (107.1 MHz). W październiku ruszyła także antena w Zielonej Górze na częstotliwości 89.0 MHz⁴⁶⁵.

Ostatni weekend maja podobnie jak w latach poprzedzających zajął Festiwal Muzyki Filmowej. Piąta już edycja trwała 3 dni, a jej głównymi wydarzeniami był koncerty w hali ocynowni ArcelorMittal. Pierwszy dzień uświetniło prawykonanie wersji symultanicznej ścieżki dźwiękowej do filmu „Pachnidło” Toma Tykwera z roku 2006. Orkiestra oraz chór, razem liczące blisko 200 osób, wykonały na żywo utwory w trakcie projekcji. Drugi dzień minął pod znakiem znaczącego jubileuszu, a mianowicie gali z okazji osiemdziesiątych urodzin wybitnego polskiego kompozytora, Wojciecha Kilara. Pod batutą brazylijskiego dyrygenta José Marii Florêncio Narodowa Orkiestra Symfoniczna Polskiego Radia oraz Chór Polskiego Radia wykonały najważniejsze suity z takich filmów, jak „Pan Tadeusz” Andrzeja Wajdy z 1999 roku, „Dziwiątę Wrota” Romana Polańskiego z 1999, „Pianista” Romana Polańskiego z 2002 czy „Ziemia obiecana” Andrzeja Wajdy z 1975 roku⁴⁶⁶.

Finał piątego FMF został podzielony na dwa integralne tematycznie koncerty. Podczas pierwszego zatytułowanego „Obcy – Symfonia Biomechaniczna” zagrano najslynniejsze suity

⁴⁶⁴ Tamże.

⁴⁶⁵ Nadawanie w Kielcach, Olsztynie, Gdyni i Zielonej Górze rozpoczęto na podstawie Decyzji KRRiT nr DR-162/2012-9/034/K, dostępnej pod adresem URL http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Decyzje/dr-1622012-9034k/k034K_14.doc (dostęp 02.06.2018). Sytuacja z nadawaniem z Opolu wydaje się niezwykła, gdyż wg dokumentów koncesyjnych dostępnych na stronie Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji rozszerzenie koncesji o nadajnik w Opolu zostało przyznane decyzją nr DR-027/2015-14/034/K (<http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Decyzje/dr-0272015-14034k/DR-0272015-14034K.doc>, dostęp: 02.06.2018) z dnia 21 stycznia roku 2015, natomiast z informacji prasowych na stronie RMF Classic wynika, że opolski nadajnik został uruchomiony w czerwcu 2012 roku. *Radio RMF Classic w Opolu, Gdyni i Olsztynie*, <https://www.gruparmf.pl/radio-rmf-classic-w-opolu-gdyni-i-olsztynie,article,371.html>, 02.06.2018.

⁴⁶⁶ *Wojciech Kilar. Uroczysta Gala z okazji 80. urodzin kompozytora*, <http://fmf.fm/program/wojciech-kilar-uroczysta-gala-z-okazji-80-urodzin-kompozytora>, 02.06.2018.

z filmów serii „Obcy”⁴⁶⁷, natomiast w drugiej części gośćmi byli Julie Taymor oraz Elliot Goldenthal. W części koncertu, który zatytułowano „Kino Sztuki i Krwi Elliota Goldenthala” zagrano najbardziej znane utwory tego właśnie kompozytora, spośród których wymienić należałoby między innymi suity z „Tytusa Andronikusa” Julie Taymor z roku 1999 czy „Wywiadu z wampirem” Neila Jordana z 1994 roku. Wydarzenia piątego Festiwalu Muzyki Filmowej przyciągnęły w dniach 24-26 maja 2012 roku ok. 11 tysięcy widzów⁴⁶⁸.

Rok 2012 upływał w Polsce pod znakiem mistrzostw Europy w piłce nożnej, a RMF Classic postarał się wykorzystać wydarzenie w celu dość przewrotnym, gdyż z początkiem czerwca tego roku stacja rozpoczęła kampanię marketingową przygotowaną przez agencję Pompidou pod hasłem „Czas na przerwę od piłki”. Głównym celem kampanii było przekonanie do relaksu przy emitowanej w RMF Classic muzyce filmowej. Akcja połączona była z plebiscytem „Muzyka w przerwie”, w którym słuchacze mieli wybrać utwory muzyki filmowej, które najlepiej zrelaksują w przerwach meczów różnych reprezentacji. Drugim założeniem kampanii było danie możliwości relaksu osobom, które zmęczone były już ciągłym szumem medialnym dookoła Euro 2012⁴⁶⁹.

W lipcu Sony Music Entertainment Polska we współpracy z radiem RMF Classic przypiętowały jubileusz 80 urodzin Wojciecha Kilara, wydając dwupłytowy album z wieloma znamienitymi utworami kompozytora. Kompozycja albumu podzielona została na dwa zakresy gatunkowe, gdyż na pierwszej z płyt znalazły się utwory skomponowane przez Kilara do filmów, zarówno kinematografii polskiej, jak i światowej, na drugiej zaś utwory klasyczne oraz inspirowane Podhalem. Wśród wykonawców wskazać można między innymi: Narodową Orkiestrę Symfoniczną Polskiego Radia czy też Zespół Pieśni i Tańca „Śląsk” im. Stanisława Hudy. Wydawnictwo zostało wydane w serii „Muzyka w roli głównej”⁴⁷⁰.

Jesienna ramówka przyniosła dość sporą niespodziankę w postaci autorskiego cyklu programów dotyczących tańca pod tytułem „Taneczna Mapa Świata Agustina Egurroli”. Pierwszy z nich poświęcony był argentyńskiemu tangu, a w kolejnych odcinkach słuchacze mogli poznać tajniki i historię salsy, musicali, walca, baletu, samby, kabaretu oraz tańca nowoczesnego. Podczas tych taneczno-radiowych opowieści Egurrola prowadził swoje audytorium

⁴⁶⁷ Na serię składają się filmy *Obcy: 8 pasażer „Nostromo”* Ridleya Scotta z 1979 roku, *Obcy – decydujące starcie* Jamesa Camerona z 1986 r., *Obcy 3* Davida Finchera z 1992 r., *Obcy: Przebudzenie* Jean-Pierre’a Jeuneta z 1997 r., a także dwa crossovery z franczyzą *Predatora*.

⁴⁶⁸ *Obcy – Symfonia Biomechaniczna. Kino Sztuki i Krwi Elliota Goldenthala*, <http://fmf.fm/program/obcy-symfonia-biomechaniczna-kino-sztuki-i-krwi-elliota-goldenthala>, 02.06.2018.

⁴⁶⁹ „Czas na przerwę od piłki!” w kampanii *RMF Classic*, <https://www.wirtualnemedial.pl/arttykul/czas-na-przerwe-od-pilki-w-kampanii-rmf-classic>, 02.06.2018.

⁴⁷⁰ *Specjalna płyta RMF Classic na urodziny Wojciecha Kilara!*, https://www.rmfflclassic.pl/dla_prasy/informacja/Specjalna-plyta-RMF-Classic-na-urodziny-Wojciecha-Kilara,8111.html, 02.06.2018.

poprzez Argentynę, Kubę, Nowy Jork, Las Vegas po Wiedeń i Petersburg, aby następnie wrócić do Brazylii. W ostatnich odcinkach odwiedził Paryż, Tel Awiw oraz Blackpool. Program był emitowany przez 10 tygodni, począwszy od 13 września w każdy czwartek o godzinie 17:00⁴⁷¹.

Listopad przyniósł kolejny album wydany w kooperacji z Sony Music Entertainment Polska. Tym razem dwupłytowe wydawnictwo z serii „Muzyka w roli głównej” było skoncentrowane na osobie Krzysztofa Komedy, a jego utwory zagrane zostały między innymi przez Henryka Miśkiewicza oraz innych wybitnych polskich jazzmanów. Pierwsza z płyt, która wchodziła w skład albumu zawiera muzykę filmową, zaś druga poświęcona jest jazzowi⁴⁷².

Rok 2012 był specyficzny także ze względu na jeszcze jedną inicjatywę RMF Classic. Tradycja, którą wówczas wprowadzono jest kontynuowana do dziś z powodzeniem, a na dodatek przynosi stacji dodatkowe audytorium i poprawia wyniki słuchalności. W roku 2012 zdecydowano, aby w okresie przedświątecznym, a także w trakcie trwania świąt Bożego Narodzenia jedynym rodzajem muzyki w RMF Classic była muzyka świąteczna. Całą dobę emitowane były wyłącznie świąteczne piosenki, a także muzyczne tematy filmowe pochodzące z filmów i seriali opowiadających o świątach⁴⁷³.

4.14. Rok 2013

Rok 2013 tradycyjnie po okresie świątecznym rozpoczął się od nadawania tytułów w plebiscytach organizowanych bądź współorganizowanych przez stację. Styczeń oczywiście przyniósł nowego laureata tytułu „Projektant z klasą”. Tym razem za dbałość o jakość i detale uhonorowano Tomasza Ossolińskiego. Statuetka „Projektanta z klasą 2012” została wręczona podczas gali zorganizowanej przez należący do koncernu Bauer magazyn „Twój Styl”⁴⁷⁴.

Kolejny plebiscyt organizowany wspólnie z innymi mediami koncernu miał swój finał już miesiąc później, 21 lutego. Podczas wydarzenia, którego organizatorami były redakcje RMF Classic, „Twojego Stylu” oraz przede wszystkim „Motoru” i „Auto Moto”, wręczono nagrody z branży motoryzacyjnej. Z ramienia RMF Classic tytuł „Samochodu z klasą 2012”

⁴⁷¹ *Agustin Egurrola z nowym programem w RMF Classic!*, https://www.rmflclassic.pl/dla_prasy/informacja/Agustin-Egurrola-z-nowym-programem-w-RMF-Classic,8115.html, 02.06.2018.

Taneczna mapa świata Agustina Egurroli, <https://www.rmflclassic.pl/taneczna-mapa-swiateka/odcinki>, 02.06.2018.

⁴⁷² *Komeda - muzyka filmowa i jazz. Nowa płyta RMF Classic i SONY!*, https://www.rmflclassic.pl/dla_prasy/informacja/Komeda-muzyka-filmowa-i-jazz-Nowa-plyta-RMF-Classic-i-SONY,8121.html, 02.06.2018.

⁴⁷³ *Pierwszy taki projekt w Polsce – „Świąteczne RMF Classic” - już gra!*, https://www.rmflclassic.pl/dla_prasy/informacja/Pierwszy-taki-projekt-w-Polsce-Swiateczne-RMF-Classic-juz-gra,8139.html, 02.06.2018.

⁴⁷⁴ *Tomasz Ossoliński projektantem z klasą RMF Classic*, <https://www.gruparmf.pl/tomasz-ossolinski-projektantem-z-klasa-rmf-classic,article,508.html>, 02.06.2018.

przyznano Mercedesowi SL. Wśród opinii słuchaczek biorących udział w plebiscycie pojawiły się opinie, iż jest to „idealny, najbardziej utożsamiający się z płcią piękną samochód”⁴⁷⁵.

Marzec przyniósł finał plebiscytu MocArty RMF Classic, który podobnie jak w poprzednich latach zaowocował przyznaniem wyróżnień w kategoriach „Człowiek Roku”, „Wydarzenie Roku”, „Muzyka Filmowa Roku” oraz „Rzecz z Klasą”. Kapituła w składzie Agnieszka Odorowicz, Janusz Gajos, Juliusz Machulski oraz Tomasz Raczek przyznała nagrody odpowiednio:

- Człowiek Roku – Jerzy Stuhr;
- Wydarzenie Roku – film „Jesteś Bogiem”;
- Muzyka Filmowa Roku – muzyka do filmu „Skyfall” autorstwa Thomasa Newmana oraz piosenka tytułowa do tego samego filmu wykonywana przez Adele;
- Rzecz z Klasą – telewizor Samsung Smart TV⁴⁷⁶.

Podtrzymano także tradycję wręczania nagrody dla młodych artystów związanych ze światem filmu. Po nagrodzonym w pierwszej edycji kompozytorze muzyki filmowej, w roku 2013 przyszła kolej na młodego reżysera Jana Komasę. W plebiscycie „Twojego Stylu” przyznano także „Nagrodę za Styl”, która w roku 2013 trafiła w ręce Justyny Pochanke⁴⁷⁷.

Co ciekawe w roku 2013 maj nie stał pod znakiem Festiwalu Sztuki Filmowej, który w tym roku (a także w 2014), wyjątkowo przesunięto na wrzesień. Połączono go bowiem z obchodami dziesięciolecia istnienia stacji. Wśród 20 wydarzeń, które znajdowały się w programie szóstej edycji Festiwalu, aż 5 było koncertami. Pierwszy, czwartkowy skoncentrowany był na muzyce autorstwa Alberto Iglesiasa, który w swojej karierze kompozytorskiej bardzo mocno związał się z Pedro Almodovarem⁴⁷⁸. W piątek, 27 września odbyły się aż dwa koncerty, a mianowicie o godz. 19 w murach Kościoła św. Katarzyny odbył się koncert muzyki z filmów Wernera Herzoga autorstwa Ernsta Reijsegera pod tytułem „Homo spiritualis. Muzyczna podróż do jaskini snów”⁴⁷⁹. Natomiast o godzinie 22 w Małopolskim Ogrodzie Sztuki można było usłyszeć muzykę autorstwa islandzkiego producenta i kompozytora, Valgeira Sigurðssona.

⁴⁷⁵ *RMF Classic nagradza Samochód z Klasą*, https://www.rmflclassic.pl/dla_prasy/informacja/RMF-Classic-nagrada-Samochod-z-Klasa,18060.html, 02.06.2018.

⁴⁷⁶ *MocArty 2012 rozdane!*, <http://www.rmflclassic.pl/mocarty-2012/>, 02.06.2018.

⁴⁷⁷ Tamże.

⁴⁷⁸ *Alberto Iglesias. Muzyczne ujęcia*, <http://fmf.fm/program/alberto-iglesias-muzyczne-ujecia>, 02.06.2018.

⁴⁷⁹ *Homo Spiritualis. Muzyczna podróż do jaskini snów Werner Herzog & Ernst Reijseger*, <http://fmf.fm/program/homo-spiritualis-muzyczna-podroz-do-jaskini-snowd-werner-herzog-ernst-reijseger>, 02.06.2018.

Zaprezentował on muzykę do filmu dokumentalnego „Dreamland” Þorfinnura Guðnasona i Andri Snæra Magnasona z roku 2009⁴⁸⁰.

Koncert sobotni był, o czym już wcześniej wspomniano, swego rodzaju wydarzeniem urodzinowym RMF Classic i przebiegał pod hasłem „10 kompozytorów na 10-lecie RMF Classic”. Swoją obecnością, a także muzyką uraczyli słuchaczy: Alberto Iglesias, Don Davis, James Newton Howard, Jan A.P. Kaczmarek, Michał Lorenc, Abel Korzeniowski, Trevor Morris, Diego Navarro, Craig Armstrong oraz Gavin Greenaway⁴⁸¹.

FMF nie mógł się zakończyć inaczej niż koncertem muzyki filmowej wykonanej symultanicznie podczas projekcji filmu. Uczestniczący dzień wcześniej w koncercie jubileuszowym Don Davis, był honorowym gościem, a także dyrygentem podczas projekcji filmu *Matrix* braci Wachowskich z roku 1999, do którego stworzył muzykę⁴⁸².

Grudzień przyniósł kontynuację unikatowego na polskim rynku radiowym projektu, czyli emisji wyłącznie utworów związanych tematycznie ze świętami. Dodatkowo w każdą grudniową niedzielę nadawany był specjalny program z udziałem Michaela Bublé⁴⁸³.

W roku 2013 niewątpliwie najważniejszym wydarzeniem był jubileusz dziesięciolecia, lecz nastąpiło wówczas także zdarzenie, które mogło zaburzyć radość świętowania. KRRiT odrzuciło wniosek RMF Classic o zmianę warunków technicznych dotyczących nadawania w Katowicach. Stacja złożyła ów wniosek z uwagi na interferencję fal katowickiego nadajnika z falami nadawanej w Czechach stacji Frekvence 1. Problem ten występował już na początku nadawania RMF Classic w Katowicach. W decyzji dotyczącej tego wniosku KRRiT przedstawiła scenariusz alternatywny. Opcja ta polegała na przeniesieniu nadajnika na budynek Altus w centrum Katowic wraz ze zmniejszeniem jego mocy. RMF przeprowadził emisję testową, lecz ostatecznie nie zmieniono warunków, gdyż skutkowałoby to ograniczeniem zasięgu, a co za tym idzie audytorium stacji⁴⁸⁴.

⁴⁸⁰ *Dreamland – Głosy Islandii*, <http://fmf.fm/program/dreamland-glosy-islandii>, 02.06.2018.

⁴⁸¹ *Wielka Gala Muzyki Filmowej. 10 kompozytorów na 10-lecie RMF Classic*, <http://fmf.fm/program/wielka-gala-muzyki-filmowej-10-kompozytorow-na-10-lecie-rmf-classic>, 02.06.2018.

⁴⁸² *Wielki finał: Matrix Live – Film in Concert*, <http://fmf.fm/program/wielki-final-matrix-live-film-in-concert>, 02.06.2018.

⁴⁸³ *Michael Buble dla RMF Classic: W święta wracam do czasów, kiedy byłem dzieckiem*, <http://www.rmfm24.pl/raporty/raport-boze-narodzenie/najnowsze-fakty/news-michael-buble-dla-rmf-classic-w-swiewta-wracam-do-czasow-kied,nId,1074892>, 02.06.2018.

⁴⁸⁴ *Sygnal RMF Classic nadal będzie zakłócany w Katowicach*, <https://www.wirtualnemedi.pl/arttykul/sygnal-rmf-classic-nadal-bedzie-zaklocany-w-katowicach>, 02.06.2018.

4.15. Rok 2014

W 2014 roku ponownie przyznano nagrodę „Projektant z klasą”, która tym razem trafiła w ręce Ilony Majer oraz Rafała Michalaka. Podobnie jak w poprzednich latach wręczono ją podczas gali „Doskonałość Mody” magazynu „Twój Styl”. Duet projektantów został uhonorowany za „nieoczywiste rozwiązania konstrukcyjne, pokazywanie naturalnej prostoty i konsekwencję w budowaniu marki”⁴⁸⁵.

Czwarta gala MocArtów odbyła się w domu handlowym VitkAc w Warszawie. Przyznano tytuły w czterech kategoriach. W roku 2013 „Człowiekiem Roku” została Ewa Błaszczyk „za przykład ogromnego hartu ducha i duszy, za niezwykle w dzisiejszych czasach altruizm i za determinację w walce o przetrwanie kliniki Budzik”. Tytułem „Wydarzenia roku” wyróżnione zostały wyjątkowo dwa wydarzenia związane z Wisławą Szymborską. Pierwszym z nich była wystawa „Szuflada Szymborskiej” w Muzeum Narodowym w Krakowie, zaś kolejnym pierwsza edycja Konkursu o Nagrodę Poetycką im. Wisławy Szymborskiej. Oba wydarzenia nagrodzone zostały za „oryginalny pomysł pokazania w szufladach trudnego do zasufladkowania świata Wisławy Szymborskiej i za utrwalanie w [...] szlachetnego przekonania, że wśród prozy życia poezja może mieć bardzo wymierną wartość”⁴⁸⁶.

„Muzyką Filmową Roku” została ścieżka dźwiękowa do filmu „Imagine” autorstwa Tomasza Gąssowskiego, zaś tytuł „Rzeczy z Klasą” uzyskał łazik marsjański Hyperion skonstruowany na Politechnice Białostockiej⁴⁸⁷.

Po raz trzeci wręczono nagrodę dla młodych artystów świata filmowego „Bo wARTo!”. Kapituła w składzie Janusz Gajos, Agata Kulesza, Dorota Kędzierzawska, Leszek Dawid oraz Tadeusz Sobolewski przyznała wyróżnienie, które obejmuje statuetkę, nagrodę finansową w kwocie dziesięciu tysięcy euro oraz roczną opiekę medialną ze strony RMF Classic, Dawidowi Ogrodnikowi. Tradycyjnie podczas gali wręczono także nagrodę przyznawaną przez „Twój Styl” – „Kobiety z Klasą”. W roku 2014 trafiła ona w ręce Kingi Preis. Dodatkowym muzycznym akcentem na gali MocArtów był występ Moniki Borzym i Włodka Pawlika, który wówczas odebrał także Platynową Płytę za album „Night in Calisia”, za który otrzymał wcześniej Grammy Award⁴⁸⁸.

⁴⁸⁵ *Duet MMC projektantami z klasą RMF Classic*, https://www.rmflclassic.pl/dla_prasy/informacja/Duet-MMC-projektantami-z-klasa-RMF-Classic,22629.html, 02.06.2018.

⁴⁸⁶ *MocArty RMF Classic – rozdane!*, <https://www.rmflclassic.pl/mocarty-2013/>, 02.06.2018.

⁴⁸⁷ Tamże.

⁴⁸⁸ Tamże.

W roku 2014, podobnie jak w 2013, Festiwal Muzyki Filmowej odbył się we wrześniu. Można jednak powiedzieć, że siódma edycja była przełomowa z kilku względów. Po raz pierwszy bowiem odnotowano zainteresowanie wydarzeniem na poziomie 35 tysięcy widzów. Zaplanowano i zrealizowano aż 50 różnych wydarzeń, w tym po raz pierwszy aż dziesięć koncertów⁴⁸⁹.

Pierwszym, który odbył się w krakowskim Kinie Kijów był „Bolek i Lolek Symfonicznie”. W organizację tego wydarzenia oprócz RMF Classic oraz Krakowskiego Biura Festiwalowego zaangażowały się także Polski Instytut Sztuki Filmowej, Stowarzyszenie Ludwiga van Beethovena oraz Studio Filmów Rysunkowych w Bielsku Białej. Kolejne koncerty to:

- „Kon-Tiki: Dalekomorska wyprawa” – w Hali Ocywni ArcelorMittal;
- „Europa Train Score” – w Małopolskim Ogrodzie Sztuki;
- „GameOn/Duomo-Ignition” – pierwszy koncert poświęcony częściowo muzyce do gier komputerowych, w Małopolskim Ogrodzie Sztuki;
- „007. The Best of James Bond” – na Tauron Arenie Kraków;
- „Gladiator Live in Concert” – projekcja filmu „Gladiator” Ridleya Scotta z roku 2000 z muzyką na żywo, który również zorganizowano na Tauron Arenie;
- „Trzaska gra Smarzowskiego” – koncert Mikołaja Trzaski, który zagrał w Małopolskim Ogrodzie Sztuki utwory, które skomponował do filmów Wojtka Smarzowskiego;
- „Młodzi na poważnie” – w Filharmonii im. Karola Szymanowskiego w Krakowie⁴⁹⁰.

Finał siódmej edycji Festiwalu był poświęcony jubileuszowi stulecia powołania Amerykańskiego Stowarzyszenia Kompozytorów, Autorów i Wydawców – ASCAP. Gośćmi specjalnymi wydarzenia byli wybitni kompozytorzy muzyki filmowej: Hans Zimmer, Gustavo Santaolalla, Dario Marianelli, Elliot Goldenthal, Patrick Doyle oraz Garry Schyman. Koncert w wykonaniu Orkiestry Akademii Beethovenowskiej pod batutą Diego Navarro zakończył siódmą edycję FMF⁴⁹¹.

Warto zwrócić uwagę również na koncert dotyczący muzyki z serii filmów o Jamesie Bondzie. Co ciekawe ostateczny kształt koncertu został ustalony na podstawie plebiscytu przeprowadzonego wśród słuchaczy RMF Classic o nazwie „Lista Przebojów Bondowskich”.

⁴⁸⁹ *Znamy program FMF-Festiwalu Muzyki Filmowej w Krakowie!*, http://fmf.fm/docs/znamy_program_fm_f_inormacja_prasowa.pdf, 02.06.2018.

⁴⁹⁰ Tamże.

⁴⁹¹ Tamże.

Utwory z filmów o agencji 007 wykonywali między innymi Zbigniew Wodecki oraz Justyna Steczkowska⁴⁹².

Grudzień ponownie przyniósł akcję „Najpiękniejsza Muzyka na Święta”, która stała się już stałym elementem rocznej ramówki stacji. Przez cały miesiąc na antenie można usłyszeć chociażby takie przeboje jak „White Christmas” czy „Z kopyta kulig rwie”, a przed samymi świętami na antenie pojawiły się także najpiękniejsze polskie kolędy w interpretacji czołowych polskich wokalistów⁴⁹³.

4.16. Rok 2015

MocArty RMF Classic za rok 2014 rozdano 9 marca w warszawskim VitkAcu. W piątej edycji plebiscytu ponownie decydującą rolę mieli słuchacze stacji. Kategorie pozostały niezmienne, a nagrody w nich otrzymali:

- Człowiek Roku – Tomasz Kot – za rolę prof. Religi w filmie „Bogowie” Łukasza Palkowskiego z roku 2014;
- Wydarzeniem Roku zostało „pasma sukcesów i lawina nagród dla filmu „Ida” Pawła Pawlikowskiego z 2013 roku. Film uzyskał 5 nominacji do Europejskich Nagród Filmowych, nominację do Złotych Globów, 2 nominacje do Oscarów, a także kilkadziesiąt nagród i wyróżnień;
- Muzyką Filmową Roku obwołano ścieżkę dźwiękową autorstwa Łukasza Targosza do serialu HBO „Wataha”;
- Rzeczą z Klasą, a właściwie Obiektem z Klasą wybrano gmach szczecińskiej Filharmonii⁴⁹⁴.

Podobnie jak w poprzednich latach wręczono również nagrody „Bo wARTo!” Kapituła w składzie Janusz Zaorski, Janusz Gajos, Jerzy Stuhr, Anna Trzebiatowska oraz Michał Konar wyłoniła spośród wybranych przez redakcję pięciu osób młodego scenarzystę, Tomasza Wasilewskiego. Dostał on tradycyjnie statuetkę, nagrodę pieniężną o wysokości 10 tysięcy euro oraz roczną opiekę medialną stacji⁴⁹⁵.

⁴⁹² *Rusza plebiscyt 007 zgłoś się! Lista Przebojów Bondowskich*, <http://www.rmflclassic.pl/polecamy/VII-FMF,38/Rusza-plebiscyt-007-zglos-sie-Lista-Przebojow-Bondowskich,24478.html>, 02.06.2018.

⁴⁹³ *RMF Classic zagra Najpiękniejszą Muzykę Na Święta*, <https://media2.pl/media/115980-RMF-Classic-zagra-Najpiekniejsza-Muzyke-Na-Swieta.html>, 02.06.2018.

⁴⁹⁴ *MocArty RMF Classic – rozdane!*, <https://www.rmflclassic.pl/mocarty-2014/>, 02.06.2018.

⁴⁹⁵ Tamże.

Redakcja „Twojego Stylu” również wręczyła coroczną nagrodę „Kobieta z Klasą”, który w roku 2015 trafiła w ręce Małgorzaty Kożuchowskiej. Na Gali MocArtów pojawiło się również pewne novum w postaci kolejnej nagrody. Po raz pierwszy wręczono „Nagrodę Specjalną dla Ambasadora Kultury Polskiej”. Za udostępnienie swojej prywatnej kolekcji na wystawę w madryckim Santander Art Gallery uhonorowana została Grażyna Kulczyk. Wydarzenie uświetnił w części artystycznej Leszek Możdżer⁴⁹⁶.

Festiwal Muzyki Filmowej w roku 2015 został przywrócony na tradycyjny majowy termin. W dniach 27-31 maja w Krakowie na festiwalu organizowanym przez RMF Classic oraz Krakowskie Biuro Festiwalowe gościło ponad 30 tysięcy widzów. Zorganizowano mniejszą liczbę koncertów i wydarzeń kulturalnych niż w roku 2014, jednak poziom zainteresowania festiwalem nie spadł. Na ósmym FMF po raz pierwszy do muzyki filmowej dołączyły utwory komponowane z myślą o grach komputerowych i konsolowych. Podczas koncertu „Video Game Show Critical Hit” zaprezentowano aranżacje tematów muzycznych z produkcji konsolowych („Tetris”, „Sonic the Hedgehog”), pozycje z przełomu wieków („Diablo II”), a także stosunkowo nowe produkcje takie, jak „Angry Birds” czy „The Elder Scrolls V: Skyrim”⁴⁹⁷.

Koncert, który zaplanowano na czwartkowy wieczór poświęcono muzyce skomponowanej do filmów i spektakli Andrzeja Wajdy i dlatego nosił tytuł „Scoring4Wajda”. Przypomniano wówczas utwory między innymi Wojciecha Kilara i Krzysztofa Komedy do tytułów takich, jak „Pan Tadeusz” z roku 1999, „Ziemia Obiecana” z roku 1974 czy „Katyń” z roku 2007⁴⁹⁸.

Głównym wydarzeniem trzeciego dnia festiwalu był koncert „Szekspir Symfonicznie”, w którym zaprezentowano utwory związane z filmowymi adaptacjami dzieł Szekspira. Wśród utworów, które można było usłyszeć, były kompozycje Morricone do „Hamleta” w reżyserii Zeffirellego z roku 1990 czy też fragmenty baletu „Romeo i Julia” rosyjskiego kompozytora Sergieja Prokofjewa. Wydarzenie uświetnili swoją obecnością: Jocelyn Pook, Stephen Warbeck, Julie Taynor oraz Elliot Goldenthal⁴⁹⁹.

Sobota rozpoczęła się nietypowo, gdyż po raz pierwszy organizatorzy zaplanowali także czas dla dzieci i miłośników kreskówek. W sobotę, 30 maja odbyło się pierwsze wydarzenie z segmentu FMF4Kids, podczas którego młodszy widzowie mieli szansę obejrzeć oraz posłuchać animacji o Grufołaku: „Grufołak” Maxa Langa i Jakoba Schuha z roku 2009 oraz „Dziecko

⁴⁹⁶ Tamże.

⁴⁹⁷ *Video Game Show: Critical Hit*, <http://fmf.fm/program/video-game-show-critical-hit>, 02.06.2018.

⁴⁹⁸ *Gala Muzyki Polskiej: Scoring4Wajda*, <http://fmf.fm/program/gala-muzyki-polskiej-scoring4wajda>, 02.06.2018.

⁴⁹⁹ *Szekspir Symfonicznie*, <http://fmf.fm/program/szekspir-symfonicznie>, 02.06.2018.

Grufolaka” Uwe Heidschöttera i Johannes Weiland z roku 2011. Wieczór uświetniony został koncertem w Tauron Arenie. Po raz pierwszy zaproszono do Krakowa kompozytorów specjalizujących się w tworzeniu muzyki do seriali. Podczas koncertu zagrano utwory pochodzące z cieszących się największą popularnością seriali ostatnich lat („Gra o tron”, „House of Cards”, „Wataha” czy „Czas Honoru”). Gośćmi Międzynarodowej Gali Seriali, jak nazwano koncert, byli Ramin Djawadi, Trevor Morris, John Lunn, Jeff Beal, a także Bartosz Chajdecki i Łukasz Targosz⁵⁰⁰.

W niedzielę o godzinie 15 zorganizowano w Centrum Kongresowym ICE projekcję filmu z muzyką na żywo. Tym razem był to obraz „Bogowie” Łukasza Palkowskiego z roku 2014 z muzyką autorstwa Bartosza Chajdeckiego. Wcześniej odbył się drugi z koncertów należących do segmentu FMF4Kids – „Młodzi na poważnie”, podczas którego młodzi muzycy ponownie zmierzli się z muzyką klasyczną⁵⁰¹.

Koncertem finałowym ósmej edycji FMF była tradycyjnie simultaniczna projekcja filmu z muzyką na żywo. W Tauron Arenie zabrzmiała muzyka do filmu „Star Trek” Jeffreya Jacoba Abramsa z roku 2009. Orkiestra AUKSO oraz chór Pro Musica Mundi uświetniły koncert kompozycji Michaela Giacchino, występując pod batutą Ludwiga Wickiego⁵⁰².

Podczas ósmego FMF przyznano także pierwszą Nagrodę im. Wojciecha Kilara, która trafiła w ręce Elliota Goldenthala. Nagroda ta przyznawana jest za całokształt twórczości twórcom muzyki filmowej, którzy tworzą w sposób oryginalny i dojrzały, pozostając wiernymi sztuce komponowania⁵⁰³.

Koniec roku ponownie upłynął przy dźwiękach muzyki świątecznej oraz kolęd. Okazało się jednak, że to nie było jedyne radio, które zdecydowało się na taki zabieg, gdyż już rok wcześniej grudzień pod znakiem kolęd i utworów o tematyce świątecznej spędzili słuchacze Radia Zet Gold⁵⁰⁴.

4.17. Rok 2016

W roku 2016 RMF Classic ponownie rozszerzył swój zasięg. Decyzją Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji spółka otrzymała koncesję na nadawanie na częstotliwości 93.1 MHz

⁵⁰⁰ *Międzynarodowa Gala Seriali*, <http://fmf.fm/program/miedzynarodowa-gala-seriali-1>, 02.06.2018.

⁵⁰¹ *BOGOWIE – film z muzyką na żywo*, <http://fmf.fm/program/bogowie-film-z-muzyka-na-zywo>, 02.06.2018.

⁵⁰² *Star Trek – film z muzyką na żywo*, <http://fmf.fm/program/star-trek-film-z-muzyka-na-zywo>, 02.06.2018.

⁵⁰³ *Nagroda im. Wojciecha Kilara. Dla kompozytorów muzyki filmowej promujących narodową tożsamość*, <https://www.polskieradio.pl/5/3/Artykul/1244987,Nagroda-im-Wojciecha-Kilara-Dla-kompozytorow-muzyki-filmowej-promujacych-narodowa-tozsamosc>, 02.06.2018.

⁵⁰⁴ *RMF Classic przez dwa tygodnie będzie grać tylko świąteczne przeboje*, <https://www.press.pl/tresc/41928,rmf-classic-przez-dwa-tygodnie-bedzie-grac-tylko-swiateczne-przeboje>, 02.06.2018.

w Płocku. Stał się on tym samym 20 miastem, w którym można odbierać klasykę prosto z Kopca Kościuszki. Jednocześnie nadal trwały starania o kolejne częstotliwości w innych miastach⁵⁰⁵.

MocArty za rok 2015 ponownie wręczono w warszawskim VitkAcu. 14 marca odbyła się szósta już gala wręczenia nagród w czterech głównych kategoriach oraz trzech nagród specjalnych. Co ciekawe w roku 2016 nagroda Człowiek Roku została przyznana ex aequo, a dodatkowo jednym z laureatów była nie osoba, lecz organizacja. Na pierwszym miejscu plebiscytu znajdowali się Tomasz Bagiński oraz wszyscy ratownicy TOPR. Tomasz Bagiński w 2015 rozpoczął nowe niezwykle projekty z serii „Legendy Polskie”, a także otrzymał nagrodę BAFTA za spot promujący Igrzyska Olimpijskie w Soczi. Ratownicy zaś jako cała zbiorowość zostali uhonorowani za odwagę i poświęcenie, którymi w przeciągu wielu lat istnienia służby cechowało się ich zachowania⁵⁰⁶.

Wydarzeniem Roku został - jak zostało to ujęte w werdykcie – ogólnoswiatowy sukces gry komputerowej „Wiedźmin 3: Dzikie Gon”. Gra ta odnosiła w roku 2015 ogromne sukcesy, zarówno w aspekcie finansowym, gdyż „zwróciła się” już po pierwszym dniu w sklepach, ale także została wielokrotnie nagrodzona. Nie jest więc niczym zgoła dziwnym, że wiedźminowskie tematy zdominowały także kolejną kategorię. W tym roku nagroda Muzyka Filmowa Roku nie trafiła - o dziwo - do twórców filmowych. Za ścieżkę dźwiękową do „Dzikiego Gona” uhonorowani zostali Mikołaj Stroiński oraz zespół Percival Schuttenbach⁵⁰⁷.

Rzeczą z klasą 2015 został nowy gmach Muzeum Śląskiego w Katowicach. Nagroda została przyznana za nowatorską koncepcję łączącą nowoczesne wnętrza z XIX-wieczną kopalnią⁵⁰⁸.

Ponownie przyznano trzy nagrody specjalne. Kobieta z klasą została projektantka Gosia Baczyńska. Nagrodę Specjalną dla Ambasadora Kultury Polskiej otrzymał Mariusz Treliński, zaś w plebiscycie „Bo wARTo!” zwyciężył Piotr Sobociński jr. W skład kapituły wchodził: Sławomir Idziak, Janusz Gajos, Dorota Kędzierzawska, Anna Trzebiatowska oraz Artur Reinhardt⁵⁰⁹.

W kwietniu można było zauważyć pewien specyficzny transfer, albowiem z anteny Radia Chilli Zet na fale RMF Classic przeniesiony został format „Sukces pisany szminką”

⁵⁰⁵ *Decyzja KRRiT nr DR-26/2017-19/034/K*, <http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Decyzje/dr-262017-19034k/DR-262017-19034K.doc>, 02.06.2018.

⁵⁰⁶ *MocArty RMF Classic – rozdane!*, <https://www.rmflclassic.pl/mocarty-2015>, 02.06.2018.

⁵⁰⁷ Tamże.

⁵⁰⁸ Tamże.

⁵⁰⁹ Tamże.

prowadzony przez Olę Kozierowską. Audycja ta dotyczyła kobiet, które odniosły sukces w biznesie, kulturze bądź nauce⁵¹⁰.

Dziewiąta edycja Festiwalu Sztuki Filmowej pod patronatem medialnym RMF Classic przyniosła kolejne rekordy, gdyż spotkania, warsztaty, a także w sumie 10 koncertów, przyciągnęły ok. 39 tysięcy osób. Wśród najciekawszych wydarzeń tej edycji wymienić należy niewątpliwie dwa koncerty skoncentrowane na dość nowych gatunkach muzycznych w kontekście muzyki filmowej. Odbył się koncert wspomnianej już wcześniej muzyki incydentalnej, a ponieważ dla gry „Wiedźmin 3: Dzikie gon” rok 2016 był okresem pasma sukcesów, to właśnie ta gra była tematem przewodnim koncertu. Orkiestrze towarzyszył na nim zespół Percival Schuttenbach, który współtworzył ścieżkę dźwiękową do gry⁵¹¹.

Drugim ze wspomnianych wydarzeń była gala „AlterFMF: Drone Sounds”. Był to koncert poświęcony muzyce filmowej, ale bardzo specyficznej gatunkowo, gdyż wykorzystującej tradycje muzyki elektronicznej. Można było usłyszeć wykonania gości specjalnych: Łukasza Targosza, Cliffa Martineza, Josepha Trepanese oraz Johanna Johannssona⁵¹².

Poza tymi nietypowymi wydarzeniami można było także tradycyjnie uczestniczyć w projekcji filmu z muzyką na żywo. Tym razem był to obraz „Indiana Jones: Poszukiwacze zaginionej arki” Stevena Spielberga z roku 1981 z kompozycjami Johna Williamsa⁵¹³.

Już sam początek festiwalu zapowiadał niewątpliwie wielkie zainteresowanie, gdyż jednym z pierwszych koncertów był „Scoring4Polański”, podczas którego można było posłuchać kompozycji takich legend muzyki filmowej, jak Wojciech Kilar, Krzysztof Komeda, Ennio Morricone czy Alexandre Desplat. Jeszcze ciekawszy w tym kontekście jest fakt, iż zagrany został on dwukrotnie, z czego jeden, przedpremierowy pokaz został zorganizowany w Katowicach. Podczas katowickiej gali przyznano także drugą Nagrodę im. Wojciecha Kilara, którą uhonorowany został wybitny francuski kompozytor i dyrygent, wspomniany już wcześniej Alexandre Desplat⁵¹⁴.

⁵¹⁰ „Sukces pisany szminką” Olgi Kozierowskiej trafia do RMF Classic, <https://www.wirtualnemedial.pl/artykul/sukces-pisany-szminka-olgi-kozierowskiej-trafia-do-rmf-classic>, 02.06.2018.

⁵¹¹ Video Game Show: Wiedźmin 3 Dzikie Gon, <http://fmf.fm/program/video-game-show-wiedzmin-3>, 02.06.2018.

⁵¹² Gala alterFMF: Drone Sounds, <http://fmf.fm/program/alterfmf-gala-drone-sounds>, 02.06.2018.

⁵¹³ Indiana Jones: Poszukiwacze zaginionej Arki - film z muzyką na żywo, <http://fmf.fm/program/indiana-jones-poszukiwacze-zaginionej-arki-film-z-muzyka-na-zywo>, 02.06.2018.

⁵¹⁴ 9.FMF: Alexandre Desplat wyróżniony Nagrodą im. Wojciecha Kilara, <http://www.rmffield.pl/polecamy/IX-FMF,42/9-FMF-Alexandre-Desplat-wyrozniony-Nagroda-im-Wojciecha-Kilara,29773.html>, 02.06.2018.

Rok 2016 podobnie jak lata poprzedzające zakończył się tradycyjnie już akcją „Najpiękniejsza muzyka na święta”. Gwiazdą tej edycji akcji była Katie Melua⁵¹⁵.

4.18. Rok 2017

Kolejny sukces w staraniach o rozszerzenie zasięgu RMF Classic miał miejsce w lutym 2017 roku, gdy uruchomiono nadajniki we Włocławku. Doprowadziło to do ciekawej sytuacji, gdy nadajnik w Płocku, zakoncesjonowany w roku 2016, rozpoczął nadawanie dopiero pół roku po włocławskim, który uzyskał koncesję w lutym roku 2017. Włocławianie mogą słuchać RMF Classic na częstotliwości 91.2 MHz⁵¹⁶.

MocArty za rok 2016 ponownie wręczono w mieszczącej się w VitkAcu restauracji Concept 13. Siódmą galę MocArtów rozpoczęło przyznanie nagrody „Człowieka Roku” doktorowi Adamowi Domanasiewiczowi i jego zespołowi. Chirurg wraz ze swoim zespołem z Kliniki Chirurgii Urazowej i Chirurgii Ręki Uniwersyteckiego Szpitala Klinicznego we Wrocławiu przeprowadził pierwszą na świecie transplantację dłoni pacjentowi, który urodził się bez tej części ciała. Wyjątkowo trudna operacja zakończyła się sukcesem, zaś dr Domanasiewicz wpisał się w annały polskiej i światowej medycyny⁵¹⁷.

Wydarzeniem Roku było przyznanie Wrocławowi miana Europejskiej Stolicy Kultury 2016. Podczas dwunastu miesięcy odbyło się w mieście blisko dwa tysiące wydarzeń kulturalnych co wskazuje, że tytuł nie został przyznany na wyrost. Także słuchacze RMF Classic zdecydowali się nagrodzić całoroczne wydarzenie, jakim jest Europejska Stolica Kultury, MocArtem w kategorii wydarzenie⁵¹⁸.

Nagroda dla Muzyki Filmowej Roku trafiła do jednego z najczęściej nagradzanych soundtracków ówczesnego sezonu, a mianowicie do „La La Land” Damiena Chazelle’a z roku 2016. Muzykę do filmu stworzył Justin Hurwitz. Rzecz z Klasą jako ostatnia nagroda z zakresu kategorii podstawowych powędrowała do twórców aplikacji mobilnej Orkiestronik, która stanowi swoisty przewodnik po tematyce muzyki klasycznej dla dzieci i młodzieży. Aplikacja

⁵¹⁵ *Katie Melua w RMF Classic. Wybierz świąteczny przebój wszechczasów*, http://muzyka.interia.pl/wiadomosci/news-katie-melua-w-rmf-classic-wybiez-swiateczny-przeboj-wszech-,_nId,2319568, 02.06.2018.

⁵¹⁶ Ponownie można zauważyć niezgodności decyzji KRRiT z rzeczywistością. Płock wg portali WirtualneMedia oraz Press otrzymał zgodę w roku 2016, lecz numer decyzji KRRiT wskazuje na rok 2017. Nadawanie we Włocławku rozpoczęto na podstawie decyzji KRRiT nr DR-239/2016-17/034/K (<http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Decyzje/dr-2392016-17034k/DR-2392016-17034K.doc>, dostęp: 02.06.2018).

⁵¹⁷ *MocArty RMF Classic – rozdane!*, <https://www.rmflclassic.pl/mocarty-2016>, 02.06.2018.

⁵¹⁸ Tamże.

powstała na zamówienie Narodowego Instytutu Audiowizualnego oraz Instytutu Muzyki i Tańca w Warszawie⁵¹⁹.

W roku 2017 nie wręczono nagrody dla Ambasadora Kultury Polskiej, zaś do portfolio nagród dołączył Muzyczny Debiut Roku. Nagroda ta trafiła do aktorki Julii Pietruchy, która zadebiutowała wówczas swoim albumem „Parsley”⁵²⁰.

Tytuł Kobiety z Klasą od magazynu „Twój Styl” otrzymała Maja Ostaszewska, zaś w plebiscycie „Bo wARTo!” kapituła w składzie Janusz Gajos, Maciej Pieprzyca, Ewa Puszczynska, Magdalena Sroka oraz Monika Strzępka, przyznała statuetkę, nagrodę pieniężną oraz patronat medialny młodemu reżyserowi, Janowi Pawłowi Matuszyńskiemu⁵²¹.

17 maja wystartowała jubileuszowa dziesiąta edycja Festiwalu Muzyki Filmowej. Jak przystało na okrągły jubileusz impreza nie była pozbawiona rozmachu. Około 35 tysięcy widzów uczestniczyło w kilkudziesięciu wydarzeniach, w tym w osiemnastu koncertach. Wśród nich nie mogło zabraknąć projekcji z muzyką graną symultanicznie na żywo, a na dziesiątym FMF zagrano do „Titanica” Jamesa Camerona z roku 1997 oraz „Niekończącej się opowieści” Wolfganga Petersena z roku 1984. Oprócz tego w Tauron Arenie odbyła się także gala jubileuszowa, którą uświetnili swoją obecnością i kunsztem Abel Korzeniowski oraz Brian Tyler. Nagrodę im. Wojciecha Kilara na festiwalu otrzymał na gali człowiek, którego muzyka towarzyszyła widzom FMF już od pierwszej edycji, Howard Shore. Jak sam wspomniał dziękując za nagrodę, na uznanie ludzi z branży czekał blisko czterdzieści lat⁵²².

Korzeniowski został podczas tej edycji uhonorowany poświęconym jemu właśnie koncertem, który odbył się już na początku festiwalu, zaś utwory zagrała pod jego batutą Orkiestra Akademii Beethovenowskiej⁵²³.

Jesień roku 2017 przyniosła zmiany w strukturze organizacyjnej stacji. Dotychczasowa wieloletnia dyrektor programowa Magdalena Wojewoda-Mleczek została dyrektorem muzycznym, zaś stanowisko dyrektora programowego objął jej dotychczasowy zastępca, związany ze stacją od samego początku, Paweł Pawlik⁵²⁴.

⁵¹⁹ Tamże.

⁵²⁰ Tamże.

⁵²¹ Tamże.

⁵²² *Howard Shore trzecim laureatem Nagrody im. Wojciecha Kilara!*, <http://www.rmfflclassic.pl/polecamy/X-FMF,46/Howard-Shore-trzecim-laureatem-Nagrody-im-Wojciecha-Kilara,31867.html>, 02.06.2018.

⁵²³ *The Music of Abel Korzeniowski*, <http://fmf.fm/program/the-music-of-abel-korzeniowski>, 02.06.2018.

⁵²⁴ *Paweł Pawlik nowym szefem programowym RMF Classic, Magdalena Wojewoda-Mleczek dyrektorem muzycznym*, <https://www.wirtualnemedial.pl/artykul/pawel-pawlik-szef-programowy-rmf-classic-magdalena-wojewoda-mleczek-dyrektor-muzyczny>, 02.06.2018.

Grudzień podobnie jak już w kilku wcześniejszych latach oznaczał zmianę profilu nadawanej muzyki na świąteczną oraz kolędy. W roku 2017 gościem specjalnym szóstej edycji „Najpiękniejszej muzyki na święta” była Kayah⁵²⁵.

4.19. Rok 2018

W roku 2018 RMF Classic obchodził swoje piętnastolecie istnienia. W przypadku radia komercyjnego o charakterze wyspecjalizowanym, a takim jest RMF Classic, można powiedzieć, że jest to niewątpliwy sukces. Złożyło się na niego wiele czynników, spośród których należy wymienić chociażby pasję założyciela radia oraz – w późniejszym czasie – całą redakcję, która bardzo mocno zaangażowała się w tworzenie nowego formatu radia. Determinacja oraz misja, aby z muzyką klasyczną oswoić szersze audytorium sprawiła, że stacja przez piętnaście lat istnienia zyskała zarówno wiernych słuchaczy, ale także osoby i instytucje, które z chęcią współpracują z RMF Classic, uczestnicząc w projektach takich, jak chociażby Festiwal Muzyki Filmowej.

Warto zauważyć, że w roku 2018 minęło nie tylko piętnaście lat od powstania RMF Classic, lecz także dwadzieścia lat od powstania jej pierwowzoru, czyli Opery FM.

Stacja, której grupą docelową są ludzie dobrze sytuowani oraz wykształceni, stara się, aby parafrazując Adama Mickiewicza, kultura wysoka „trafiła pod strzechy”. Ogromny wkład miały z pewnością organizowane zarówno przez nadawcę akcje promujące zarówno muzykę, jak i samą stację.

Interesującą akcją promocyjną był zorganizowany na początku roku 2018 konkurs „Obrazki i paski”. Nawiązując do pasków emitowanych w telewizji TVP Info, słuchacze mieli wymyślić sensacyjne komunikaty, jednak do zilustrowania znanych dzieł wybitnych malarzy⁵²⁶.

Marzec upłynął po raz kolejny pod znakiem gali MocArtów, które w tym roku zostały przyznane po raz ósmy. Słuchacze ponownie wybrali laureatów plebiscytu w czterech kategoriach. Za pracę nad „zaplątanymi” białkami tytułem Człowieka Roku 2017 uhonorowana została dr hab. Joanna Sułkowska. Jej prace mogą mieć wpływ na przyszłość medycyny, a w szczególności dostrzega się w nich szanse na leczenie między innymi choroby Alzheimera

⁵²⁵ *RMF Classic do 26 grudnia będzie grać wyłącznie świąteczne przeboje, Kayah w audycji na Boże Narodzenie*, <https://www.wirtualnemedial.pl/artykul/rmf-classic-swiateczne-przeboje-emisja-do-26-grudnia>, 02.06.2018.

⁵²⁶ *RMF Classic z zabawą podpisywania dzieł sztuki na wzór pasków informacyjnych TVP Info. „Świetnie sobie z tym poradzili”*, <https://www.wirtualnemedial.pl/artykul/rmf-classic-z-zabawa-podpisywania-dziel-sztuki-na-wzor-paskow-informacyjnych-tvp-info-swietnie-sobie-z-tym-poradzili>, 02.06.2018.

czy Parkinsona. W roku 2017 została wybrana przez UNESCO jednym z badaczy, którzy mogą zmienić świat⁵²⁷.

Wydarzeniem Roku wybrano po raz kolejny polski film oraz pasmo jego sukcesów. Tym razem był to „Twój Vincent” w reżyserii Doroty Kobieli oraz Hugh Welchmana. Obraz został uhonorowany w 2017 roku Europejską Nagrodą Filmową, zaś już w 2018 jako pierwsza polska animacja pełnometrażowa otrzymała nominację do Oscara. Muzyka Filmowa Roku 2017 to z kolei nagroda przyznana Antoniemu Komasię-Łazarkiewiczowi za ścieżkę dźwiękową do filmu „Pokot” Agnieszki Holland⁵²⁸.

Rzeczą z Klasą roku 2017 został gmach Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku, który został zaprojektowany przez Studio Architektoniczne Kwadrat. Wygrał on konkurs, w którym brało udział 240 projektów, a wśród kapituły konkursu należy wymienić chociażby takie sławy jak Daniel Libeskind. Budynek został doceniony zarówno za formę, jak i zawartą w niej symbolikę przeszłości, teraźniejszości i przyszłości⁵²⁹.

Na ósmej gali po raz siódmy przyznano statuetkę „Bo wARTo!”, która w tym roku powędrowała wraz z nagrodą finansową oraz rocznym patronatem medialnym w ręce zdolnego aktora młodego pokolenia – Jakuba Gierszała. W kapitule nagrody zasiadali Danuta Stenka, Jowita Budnik, Kinga Dębska, Paweł Pawlikowski, Artur Żmijewski oraz Janusz Gajos. Ten ostatni otrzymał zresztą podczas wydarzenia także własną nagrodę. Z okazji piętnastolecia stacji przyznano również Nagrody Specjalne, które otrzymali wspomniany wcześniej Janusz Gajos, Kayah oraz Jan A.P. Kaczmarek⁵³⁰.

Trzeciego kwietnia redakcja RMF Classic uruchomiła specjalną podstronę o nazwie „Archiwum XV”, na której umieszczono informacje zarówno z historii anteny, ale także newsy i ciekawostki dotyczące nadchodzących wydarzeń związanych z jubileuszem⁵³¹.

Koniec maja ponownie przyniósł jedno z największych muzycznych wydarzeń w Polsce – krakowski FMF. Wśród wielu koncertów, które miały miejsce podczas jedenastej edycji warto wspomnieć chociażby o tradycyjnych w kontekście tego festiwalu koncertach muzyki na żywo podczas projekcji filmu. Podczas jedenastego FMF podobnie jak w latach poprzednich widzowie mieli okazję uczestniczyć w seansach z muzyką odgrywaną symfonicznie na żywo. Filmy prezentowane w roku 2018 to „Casino Royale” Martina Campbella z roku 2006 oraz

⁵²⁷ *MocArty RMF Classic 2017 – rozdane!*, <https://www.rmflclassic.pl/mocarty-2017>, 02.06.2018.

⁵²⁸ Tamże.

⁵²⁹ Tamże.

⁵³⁰ Tamże.

⁵³¹ *Archiwum XV. Nowa zabawa RMF Classic i nowa wersja aplikacji mobilnej*, <http://www.portalmedialny.pl/art/63627/archiwum-xv-nowa-zabawa-rmf-classic-i-nowa-wersja-aplikacji-mobilnej.html>, 02.06.2018.

„Piękna i Bestia” Billa Condona z roku 2017. Tradycyjnie już pierwszy koncert festiwalu zaprezentowany został w Katowicach i w Krakowie. Wręczono wówczas po raz czwarty Nagrodę im. Wojciecha Kilara. W imieniu nagrodzonego Michaela Nymana nagrodę odebrał jego producent⁵³².

Sobotni wieczór przyniósł natomiast kolejny w historii Festiwalu koncert muzyki z gier komputerowych. Gościem specjalnym koncertu „Video Game Music Gala” był między innymi Jesper Kyd, który jest autorem muzyki do takich serii, jak „Hitman” czy „Assassin’s Creed”⁵³³.

RMF Classic w roku 2018 obchodził piętnastolecie istnienia. Podczas wszystkich lat istnienia stacji starano się kłaść największy nacisk na popularyzację kultury wysokiej, a w szczególności muzyki klasycznej i opery. Dodatkowo promowano także utwory jazzowe i muzykę filmową. Celując w audytorium o specyficznym guście RMF Classic koncentrował się także na innych aspektach kultury, takich jak teatr czy film. Co ciekawe w związku z rozwojem technologicznym w zakresie zainteresowania radia trafiła także muzyka pisana na potrzeby gier komputerowych.

Historia RMF Classic jest nadal otwarta, gdyż opisywane medium działa i ma się dobrze. Osoby pracujące przez lata nad współtworzeniem stacji miały ogromny wpływ na wysoki poziom prezentowanej kultury i programów. Wielkie zaangażowanie pracowników i współpracowników przełożyło się na szeroki zakres działalności stacji, poczynając od organizacji wydarzeń kulturalnych, a na działalności wydawniczej kończąc. Stacja przybliżyła swoim słuchaczom kulturę wyższą, która nie jest promowana w mediach głównego nurtu, a jednocześnie jest pierwszym wyborem dla dużego audytorium w Polsce.

Okazuje się, że oprócz osób, które są założoną grupą docelową stacji, stosując odpowiednią narrację oraz sposób pokazywania kultury, nadawca zdobywa nowych słuchaczy i zyskuje względem swojej konkurencji. Wynika to z wielkim prawdopodobieństwem z faktu, iż RMF Classic jest stacją komercyjną, co wiąże się z „koniecznością” przynoszenia zysków. Powoduje to, że materiał, jakim jest muzyka poważna trzeba przedstawić w sposób atrakcyjny, „sprzedający”.

W skróconej historii stacji radiowej nie zostały uwzględnione poszczególne programy emitowane w ciągu wszystkich lat podczas bloków porannych czy popołudniowych. Zostaną one szerzej opisane i wymienione w dalszej części pracy.

⁵³² 11. FMF przechodzi do historii, <http://fmf.fm/aktualnosci/11-fmf-przechodzi-do-historii>, 06.06.2018.

⁵³³ Tamże.

4.20. Struktura programu oraz animacja anteny

Zgodnie z zapisami koncesji RMF Classic musi zachowywać proporcje pomiędzy gatunkami radiowymi oraz muzycznymi w czasie swojego nadawania. W przypadku obu koncesji dotyczących aktualnie nadawanego programu zadeklarowana formatowo muzyka, a więc muzyka klasyczna, opera, muzyka poetycka, aktorska, kabaretowa, etniczna i filmowa, musi zajmować nie mniej niż 74% programu w skali tygodnia, przy czym muzyka filmowa nie może zajmować, więcej niż 25%, zaś koncerty muzyki poważnej oraz operowej nie mniej niż 4%⁵³⁴.

Jednocześnie koncesja zobowiązuje stację do nadawania programów w następujących proporcjach:

- „serwisy informacyjne, serwisy kulturalne, zapowiedzi wydarzeń kulturalnych, przeglądy prasy, prognozę pogody –nie mniej niż 1% tygodniowego programu;
- relacje z imprez i wydarzeń kulturalnych, publicystykę kulturalną, reportaże (w tym przedpremierowy – teatr, kino, książka), wywiady z twórcami kultury, krytykę, felietony – nie mniej niż 1,5% tygodniowego programu;
- słuchowiska radiowe, krótkie formy literackie – powieść w odcinkach, poezję i fragmenty prozy, krótkie formy kabaretowe, parodie literackie – nie mniej niż 1% tygodniowego programu;
- rankingi (listy) bestsellerów książkowych, przebojów kinowych, teatralnych, konkursy i quizy na tematy kulturalne – nie mniej niż 0,5% tygodniowego programu;
- pozostałe elementy słowne programu w audycjach muzycznych i słowno-muzycznych, poświęcone wyspecjalizowanemu charakterowi programu – nie mniej niż 2% tygodniowego programu”⁵³⁵.

Jednocześnie Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji zastrzegła, że audycje i innego rodzaju przekazy, które nie wpisują się z muzyczno-literacki charakter nie mogą zajmować więcej niż 10% dobowego czasu emisji pomniejszonego o czas emisji reklam⁵³⁶.

Zadeklarowany format jest konsekwentnie realizowany przez redakcję poprzez właściwy dobór programów, a także konstrukcję zegara audycji. Większość ze zobowiązań wyrażana jest w rozliczeniu tygodniowym, reszta zaś w rozliczeniu dobowym. Pozwala to na takie

⁵³⁴ *Koncesja nr 070/K/2011-R*, http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Decyzje/070k2011-r/k070K_1.doc, 27.07.2018. Koncesja dla programu RMF Classic – Warszawa należąca do Opera FM.

Koncesja 034/K/2009-R, http://www.krrit.gov.pl/KoncesjeSync/Decyzje/034k2009-r/k034K_1.doc, 27.07.2018. Koncesja dla programu RMF Classic należąca do Opera FM.

⁵³⁵ *Koncesja nr 070/K/2011-R*, Tamże.

⁵³⁶ Tamże.

ustawienie programów i cykli programowych, aby mógł powstać spójny, a jednocześnie nieprzesycony jednym rodzajem audycji i muzyki program dobowy i tygodniowy. Przykładem takiego działania jest dostosowanie tygodniowego rozkładu materiału poprzez umieszczenie w niedzielnej ramówce „Operowej niedzieli”, która wypełnia blok pomiędzy 21:00 a 23:30, przez co stacja wywiązuje się ze zobowiązań koncesyjnych, ale jednocześnie stanowi pewien rodzaj dobrze zaplanowanego przez redakcję punktu kulminacyjnego tygodnia.

W wewnętrznych dokumentach redakcji znajdują się także uwagi i zalecenia, w jaki sposób konstruować tzw. animację anteny.⁵³⁷ Sformułowanie to jest elementem żargonu radiowego charakterystycznego dla Grupy RMF, a zostało wymyślone przez Edwarda Miszczaka. W szerokim tego słowa znaczeniu oznacza całą działalność „antenową” osoby prowadzącej audycję i określa sposób porozumiewania się ze słuchaczami, prowadzenia narracji programu, reagowania na bieżące wydarzenia i wypowiedzi słuchaczy. Każda stacja radiowa posiada własne zasady animacji anteny, choć nie zawsze są one określane tym mianem.

Misją stacji jest promocja muzyki poważnej oraz innego rodzaju muzyki ambitnej, ale w sposób jak najbardziej lekki, jak najmniej sztywno. Zarówno informacje, jak i wszelkiego rodzaju wejścia antenowe mają być elementami spinającymi muzykę w audycji w całość, nie mają stawiać granic pomiędzy utworami. Warto w tym miejscu przytoczyć słowa Rafała Ciesielskiego, który wskazał, że słowo „[...] wspomaga muzykę, tłumaczy jej sens, rozszerza horyzont jej odbioru i ów odbiór pogłębia. Słowo wychodzi od muzyki (z muzyki) i ku niej na powrót kieruje, powinno być »rzecznikiem« muzyki, jej istoty i racji, prowadzić do jej umieszczenia w kulturze i do jej rozumienia”⁵³⁸. Z kolei Robert McLeish zwraca uwagę na konieczność „wycucia” muzyki. Odpowiednie sterowanie głośnością, wyciszaniem, a także „synchronizacja wypowiedzi z tłem muzycznym (talk-over) przy zapowiedziach podczas przygrywki do utworów” składają się wg niego na „szacunek wobec frazy muzycznej”, która ma walory wspomagające przyjemność słuchania⁵³⁹. Utwory muszą być przedstawiane w taki sposób, aby podawane były jedynie istotne informacje, które nie utrudnią odbioru. Zgodnie z ustalonym założeniem redakcja nie zwraca się do słuchaczy per „Państwo”, a także stara się używać prostego, lecz nie prostackiego języka. Do tego prowadzący ma nie eksponować siebie.

Wszystkie te elementy pożądanego kształtu animacji anteny sprawiają, że inaczej niż w przypadku Programu II Polskiego Radia, mimo prezentacji kultury wysokiej, muzyki

⁵³⁷ Materiały niepublikowane udostępnione w siedzibie redakcji.

⁵³⁸ R. Ciesielski, „Odpowiednie dać muzyce słowo” *Komentowanie muzyki w mediach (rekonesans)*, [w:] *Media jako przestrzeń muzyki*, red. M. Parus I A. Trudzik, Gdańsk 2016, s. 111.

⁵³⁹ R. McLeish, *Produkcja Radiowa*, Kraków 2007, s.178.

poważnej, radio to staje się ich promotorem w sposób bardzo przystępny i lekki. Stacja zapewnia dostęp do kultury wysokiej, z którą wielu słuchaczy mogło do tej pory nie obcować. Pełni funkcję edukacyjną wprowadzając początkujących w świat muzyki poważnej, opery, jazzu i muzyki filmowej, jednak nie jest to bynajmniej poziom początkujący, gdyż nawet koneserzy będą w stanie odnaleźć swoje ulubione tu utwory i kompozytorów.

4.21. Osoby związane z RMF Classic

Na stronie internetowej związanej z jubileuszem piętnastolecia radia wymieniony został skład aktualnego zespołu redakcji RMF Classic.⁵⁴⁰ Są to zarówno pracownicy etatowi, jak również współpracownicy. Zgodnie z anegdotą przytoczoną na stronie jubileuszowej, często słuchacze są zaintrygowani, tym jak stosunkowo niewielki zespół tworzy tę stację. Osoby pracujące w RMF Classic na etacie to:

- Magdalena Wojewoda-Mleczek;
- Paweł Pawlik;
- Jowita Dziedzic-Golec;
- Jadwiga Polus;
- Ewa Stanek-Misiąg;
- Dariusz Stańczuk;
- Magdalena Miśka-Jackowska;
- Alicja Myśliwiec;
- Urszula Urzędowska;
- Michał Woźniak;
- Michał Matus;
- Marta Kubala;
- Katarzyna Sochaczewska;
- Lidia Krawczuk;
- Aleksandra Licak⁵⁴¹.

Aktualne kierownictwo anteny stacji to pierwsze dwie osoby z powyższej listy. Do ostatniej zmiany na stanowiskach kierowniczych doszło 11 września 2017 roku, kiedy dotychczasowa dyrektor programowa została dyrektorem muzyczną, zaś dyrektorem programowym został związany z RMF Classic od samego początku, Paweł Pawlik⁵⁴².

Poniżej przedstawione zostaną pokrótce osoby pracujące aktualnie w redakcji RMF Classic.

⁵⁴⁰ Stan na rok 2018.

⁵⁴¹ *Zespół RMF Classic*, <https://www.rmffield.pl/15-lat-rmf-classic/zespol-rmf-classic,s.html>, 27.07.2018. Kolejność za opisem zespołu redakcyjnego na stronie radia.

⁵⁴² *Paweł Pawlik nowym szefem programowym RMF Classic, Magdalena Wojewoda-Mleczek dyrektorem muzycznym*, <https://www.wirtualnemedial.pl/artykul/pawel-pawlik-szef-programowy-rmf-classic-magdalena-wojewoda-mleczek-dyrektor-muzyczny>, 27.07.2018.

4.21.1. Magdalena Wojewoda-Mleczo

Aktualna dyrektor muzyczna związana jest z radiem od roku 2004, a więc dołączyła do redakcji niedługo po jej powstaniu. Już w maju kolejnego roku otrzymała stanowisko dyrektor programowej, które dzierżyła przez kolejnych dwanaście lat.

Rys. 1. Magdalena Wojewoda-Mleczo. Zdjęcie pochodzące z oficjalnej strony RMF Classic.

Jest absolwentką muzykologii na Uniwersytecie Jagiellońskim. Całe jej wykształcenie podporządkowane było muzyce, gdyż wcześniej ukończyła szkołę muzyczną pierwszego stopnia oraz liceum muzyczne w klasie fortepianu. Istotnym epizodem w jej karierze była praca w Operze Krakowskiej. Była w tym czasie inspicjentką oraz koordynatorem pracy artystycznej⁵⁴³.

Oprócz działalności w samym radiu RMF Classic Magdalena Wojewoda-Mleczo bierze udział w wielu wydarzeniach związanych, jeśli nie z radiem to z muzyką klasyczną i filmową. Jest jednym z jurorów podczas konkursu młodych talentów Festiwalu Muzyki Filmowej – FMF Young Talent Awards, a także podczas Festiwalu Piosenki i Ballady Filmowej w Toruniu⁵⁴⁴. O ile o FMF mowa była już wcześniej, to warto wspomnieć o festiwalu toruńskim. Po raz pierwszy został zorganizowany z inicjatywy Andrzeja Szmaka, a od lat przewodniczącym komisji konkursowej jest Krzesimir Dębski. Co ciekawe, nie tylko Magdalena Wojewoda Mleczo bywała przedstawicielem RMF Classic na tym wydarzeniu artystycznym, gdyż w jury festiwalu pojawił się także Paweł Pawlik.

⁵⁴³ *Magdalena Wojewoda-Mleczo – Ludzie - RMF Classic*, <https://www.rmflclassic.pl/radio/ludzie/Magdalena-Wojewoda-Mleczo.html>, 27.07.2018.

⁵⁴⁴ *Festiwal Piosenki i Ballady Filmowej – Jury*, <http://piosenkafilmowa.pl/page6,2-Festiwal-Jury>, 27.07.2018.

Wcześniej pracowała w Radiu Kraków, które opuściła przechodząc do RMF Classic wraz z Marią Wilczek. W krakowskiej rozgłośni publicznej prowadziła między innymi program *Klasyka z walkmana*⁵⁴⁵.

Prywatnie związana z szefem producentów programów radiowych w RMF FM, Pawłem Mleczo. W roku 2015 urodziła syna. Jest to warte wspomnienia z uwagi na fakt, iż dziecko dwojga pracowników grupy RMF urodziło się w dniu dwudziestej piątej rocznicy powstania RMF FM. Odnotowano to, gdyż dzieci narodzone tego dnia dostały żółto-niebieską wyprawkę RMF⁵⁴⁶.

4.21.2. Paweł Pawlik

Krótki biogram na stronie RMF Classic określa Pawła Pawlika „jako wzorzec radiowca gotowy do umieszczenia w Sevres pod Paryżem”⁵⁴⁷. Od września 2017 roku dyrektor programy wyżej wymienionej stacji, a związany jest z nią od samego początku. Należał do osób, które współtworzyły jej założenia programowe.

Rys. 2. Paweł Pawlik. Zdjęcie pochodzące z oficjalnej strony RMF Classic.

Nie tylko z RMF Classic związany od samego początku, gdyż należał także do zespołu, który współtworzył u zarania dziejów Radio Małopolska Fun, czyli późniejszy RMF FM.

⁵⁴⁵ *Maria Wilczek i Magdalena Wojewoda*, <http://www.portalmedialny.pl/art/28771/maria-wilczek-i-magdalena-wojewoda.html>, 27.07.2018.

⁵⁴⁶ *Witamy nowe pokolenie słuchaczy RMF FM!*, <https://www.rmfm24.pl/raporty/raport-25-lat-rmf/fakty/news-witamy-nowe-pokolenie-sluchaczy-rmf-fm,nId,1589713>, 27.07.2018.

⁵⁴⁷ *Paweł Pawlik – Ludzie – RMF Classic*, <https://www.rmfmclassic.pl/radio/ludzie/Pawel-Pawlik.html>, 27.07.2018.

Pierwotnie nadawał z założonego przez siebie tarnowskiego oddziału, lecz szybko został ściągnięty przez Edwarda Miszczaka do Krakowa, a następnie wysłany do Warszawy⁵⁴⁸.

Praca w RMF nie była jednak pierwszym kontaktem Pawlika z radiem, gdyż jeszcze w czasach studenckich zaangażowany był w tworzenie programów dla Akademickiego Studia Radiowego „Brzęczek” działającego przy AGH. Już pod koniec lat osiemdziesiątych związał się z ludźmi tworzącymi dla Radia „Solidarność”, które to otworzyło mu drogę do dalszej kariery radiowej. W towarzystwie odpowiedzialnym za Radio „Solidarność” był podówczas Stanisław Tyczyński⁵⁴⁹.

Swoją współpracę z RMF rozpoczął, jak już wspomniano w oddziale tarnowskim, gdyż w momencie powstawania RMF FM (wówczas jeszcze Radia Małopolska Fun) był w trakcie budowy swojego domu. W wyniku starań Edwarda Miszczaka sprowadził się jednak do Krakowa, gdzie kończąc jeszcze studia polonistyczne, rozpoczął blisko pięcioletnią współpracę z Brianem Scottem⁵⁵⁰. Stanowili duet reporterski, lecz po niedługim czasie zostali wysłani do Warszawy w celu pomocy w organizacji oddziału w stolicy⁵⁵¹. Stołeczne studio było wówczas prowadzone przez Tomasza Skorego, nieco później dołączył do niego Konrad Piasecki. Paweł Pawlik oraz Brian Scott wspierali Skorego i Piaseckiego pracując w Warszawie średnio 3-4 dni w tygodniu⁵⁵².

W kolejnych latach, po zakończeniu współpracy Scotta z radiem RMF FM angażował się w wiele inicjatyw radia, takich jak chociażby Inwazja Mocy. Od 1994 do 2002 roku współpracował między innymi z Aliną Kamińską. W tym czasie współtworzył takie programy jak np. „Obieżyświat”, „I po zawodach” czy „Witaj Skarbie”⁵⁵³.

W roku 2002 zaangażował się w tworzenie RMF Classic i jest „na pokładzie” stacji od samego początku. Aktualnie jest jej dyrektorem programowym, a do września 2017 pełnił między innymi funkcję zastępcy dyrektora programowego. Oprócz działalności radiowej angażuje się w wydarzenia kulturalne związane z muzyką klasyczną oraz filmową. Wśród wydarzeń takich warto wymienić podobnie jak w przypadku Magdaleny Wojewody, Festiwal Muzyki

⁵⁴⁸ 25 lat RMF FM – Paweł Pawlik, <http://25lat.rmfmfm/tiki-index.php?page=Pawe%25C5%82+Pawlik>, 27.07.2018.

⁵⁴⁹ Tamże.

⁵⁵⁰ Prowadzili między innymi „Szkółkę niedzielą”.

⁵⁵¹ 25 lat RMF FM – Paweł Pawlik, <http://25lat.rmfmfm/tiki-index.php?page=Pawe%25C5%82+Pawlik>, 27.07.2018.

⁵⁵² Tamże. Materiał video „Tomasz Skory: Pawlik i Scott w Warszawie”.

⁵⁵³ Tamże.

Filmowej w Krakowie oraz Festiwal Piosenki i Ballady Filmowej w Toruniu, w którego przeglądzie konkursowym był członkiem jury w roku 2016 podczas jego VII edycji⁵⁵⁴.

4.21.3. Jowita Dziedzic-Golec

Kolejną osobą blisko związaną z redakcją od prawie samego początku jest Jowita Dziedzic-Golec. Dołączyła ona do redakcji w październiku 2005 roku, niedługo po Magdalenie Miśce-Jackowskiej. Z wykształcenia jest muzykologiem, z zamiłowania krytykiem muzycznym. Podczas swojej kariery medialnej oprócz radia współpracowała również z telewizją oraz redakcjami prasowymi. Podczas pracy w RMF Classic występowała także z krakowskim oddziałem TVP prowadząc program o tematyce kulturalnej.

Rys. 3. Jowita Dziedzic-Golec. Zdjęcie pochodzące z oficjalnej strony RMF Classic.

Jako krytyk muzyczny publikowała w wielu czasopismach, wśród których należy wspomnieć choćby o „Gazecie Wyborczej”, „Przekroju”, „Tygodniku Powszechnym” czy „Charakterach”⁵⁵⁵.

„Flagowym” programem prowadzonym przez Jowitę Dziedzic-Golec jest audycja „Płyty Jowity”, która jest cyklem prezentującym i recenzującym nowości płytowe. W ramach

⁵⁵⁴ VII edycja Festiwalu Piosenki i Ballady Filmowej, <https://www.rmflclassic.pl/polecamy/Muzyka,4/VII-edycja-Festiwalu-Piosenki-i-Ballady-Filmowej,30252.html>, 27.07.2018.

⁵⁵⁵ Jowita Dziedzic-Golec – Ludzie – RMF Classic, <https://www.rmflclassic.pl/radio/ludzie/Jowita-Dziedzic-Golec.html>, 27.07.2018.

RMF Classic mowa tu oczywiście o nagraniach z zakresu muzyki klasycznej i filmowej. Jak sama mówi, jej program ma na celu przybliżenie wspomnianej muzyki w taki sposób, aby nawet laik i początkujący meloman mogli ją poznać i pokochać. Zwracała uwagę na fakt, iż kupno wszystkich nowości płytowych jest niezbyt tanią inwestycją, a co za tym idzie stara się pomóc w wyborze tych najbardziej odpowiednich⁵⁵⁶. Oprócz programu recenzenckiego odpowiada także za redakcyjną bazę muzyczną oraz za witrynę internetową RMF Classic.

4.21.4. Pozostali członkowie redakcji w roku 2018

Magdalena Miśka-Jackowska dołączyła do zespołu RMF Classic w roku 2005. Z wykształcenia jest dziennikarką. Ukończyła Wydział Radia i Telewizji na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach⁵⁵⁷. Jest jednym z niewielu w Europie dziennikarzy specjalizujących się w muzyce filmowej. W RMF Classic prowadziła audycje związane z filmem („Mistrzowie drugiego planu”, „Cały ten film”, „Moje kino”), transmisje z nocy oscarowych, a także była pomysłodawczynią i prowadzącą „Listy Przebojów Muzyki Filmowej”⁵⁵⁸. Prowadziła wielokrotnie koncerty w ramach Festiwalu Muzyki Filmowej. Za audycję „Moje kino” nagrodzona Nagrodą Polskiego Instytutu Sztuki Filmowej w kategorii „audycja radiowa i telewizyjna” w roku 2011⁵⁵⁹.

W marcu 2006 roku do redakcji dołączyła Jadwiga Polus. Posiada wykształcenie dziennikarskie oraz z zakresu teorii tańca. W trakcie studiów dziennikarskich na Uniwersytecie Jagiellońskim wyjechała na stypendium do Francji⁵⁶⁰. Do RMF Classic trafiła z inicjatywy ówczesnego dyrektora programowego, Michała Kubika, zaś wcześniejsze jej doświadczenia medialne obejmują pracę w krakowskich oddziałach TVN, TVN24 oraz radia ESKA⁵⁶¹. Na antenie RMF Classic z racji pokrewnego wykształcenia i pasji zajmuje się tematyką tańca, a wśród

⁵⁵⁶ *Płyty Jowity. Cotygodniowe recenzje nowości (i nie tylko) płytowych! Powróć po wakacjach :),* <https://www.rmfflclassic.pl/radio/programy,plyty-jowity-cotygodniowe-recenzje-nowosci-i-nie-tylko-plytowych,58.html>, 27.07.2018.

⁵⁵⁷ *Magdalena Miśka-Jackowska*, <http://25lat.rmffl.fm/tiki-index.php?page=Magdalena+Mi%C5%9Bka-Jackowska,27.07.2018>.

⁵⁵⁸ *Lista Przebojów Muzyki Filmowej*, <https://www.rmfflclassic.pl/lista-przebojow/>, 27.07.2018.

⁵⁵⁹ *Magda Miśka-Jackowska otrzymała prestiżową nagrodę PISF*, <https://www.rmffl24.pl/kultura/news-magda-miska-jackowska-otrzymala-prestizowa-nagrade-pisf,nId,344019>, 27.07.2018.

W roku 2019 została także nagrodzona nagrodą Mediator przyznawaną przez studentów dziennikarstwa z całej Polski. Otrzymała ją w kategorii Akumulator za cykl audycji *Zagraj to jeszcze raz*.

Magdalena Miśka-Jackowska z Mediatorem za program w RMF Classic!, <https://www.rmffl24.pl/kultura/news-magdalena-miska-jackowska-z-mediatorom-za-program-w-rmf-clas,nId,3375623>, 14.12.2020.

W marcu 2020 roku po 15 latach współpracy Magdalena Miśka-Jackowska zakończyła współpracę z RMF Classic, nie podejmując jednak współpracy z żadną inną rozgłośnią radiową.

Magdalena Miśka-Jackowska odchodzi z RMF Classic, <https://www.wirtualnemedia.pl/artykul/magdalena-miska-jackowska-odchodzi-z-rmf-classic>, 14.12.2020.

⁵⁶⁰ *Jadwiga Polus*, <http://25lat.rmffl.fm/tiki-index.php?page=Jadwiga+Polus>, 27.02.2018.

⁵⁶¹ Tamże.

prowadzonych w czasie współpracy z rozgłośnią audycji wymienić należy chociażby: „Wieczory Baletowe”, „Strefy Tańca”, „Bosse Lato” czy „Buenos Tangos”⁵⁶².

Dariusz Stańczuk jest jedną z tych osób, które na antenę RMF Classic trafiły bezpośrednio z RMF FM. Karierę na Kopcu Kościuszki rozpoczął w roku 2000, wspierając tworzącą się wówczas redakcję internetową⁵⁶³. Z wykształcenia muzyk, teatrolog, kulturo- i filmoznawca, z pasji podróżnik i miłośnik designu. Dwie ostatnie cechy odzwierciedlają także charakter jego pracy w RMF Classic, gdyż wiele podróżuje prowadząc wywiady i audycje z miast związanych z kulturą wysoką, takich jak Wiedeń czy Salzburg⁵⁶⁴. Drugą z pasji spełniał prowadząc wraz z Lidią Krawczuk audycję „Classic Design”, której głównymi tematami były sztuka użytkowa, wzornictwo, architektura wnętrz oraz przestrzeni publicznej⁵⁶⁵.

Podobnie jak w przypadku Dariusza Stańczuka, tak i Ewa Stanek-Misiąg wsparła RMF Classic przechodząc w chwili jego postania z RMF FM. Jej wcześniejsze doświadczenia medialne oprócz RMF FM obejmują także pracę w redakcjach rozgłośni radiowych w Bielsku-Białej oraz Warszawie, a także w Gazecie Wyborczej⁵⁶⁶. Z wykształcenia jest muzykologiem, lecz w RMF Classic prowadziła od lat program „Między słowami”, w którym zajmuje się przede wszystkim tematyką literacką. Co tydzień przybliżała w nich nowości na polskim rynku wydawniczym⁵⁶⁷.

Kolejną z osób związanych z RMF Classic jest Alicja Myśliwiec. Związana z mediami w wielu aspektach swojego życia, w tym zawodowo, a także naukowo. Z wykształcenia medioznawca z otwartym przewodem doktorskim na Uniwersytecie Jagiellońskim. Jej rozprawa dotycząca ideotainmentu powstaje pod kierownictwem Małgorzaty Lisowskiej-Magdziarz⁵⁶⁸. Od roku 2010 związana z RMF Classic, lecz wcześniej współpracowała także między innymi

⁵⁶² Tamże.

⁵⁶³ *Dariusz Stańczuk*, <http://25lat.rmfmfm/tiki-index.php?page=Dariusz+Stanczuk>, 27.07.2018.

⁵⁶⁴ Tamże.

⁵⁶⁵ *Classic Design – magazyn o sztuce użytkowej*, <https://web.archive.org/web/20130115085652/http://www.rmfmfm/radio/programy,classic-design-magazyn-o-sztuce-uzytkowej,76.html>, 27.07.2018.

⁵⁶⁶ *Ewa Stanek*, <http://25lat.rmfmfm/tiki-index.php?page=Ewa+Stanek>, 27.07.2018.

⁵⁶⁷ *Ewa Stanek-Misiąg*, <https://www.rmfmfm/radio/ludzie/Ewa-Stanek-Misiag.html>, 27.07.2018.

Z dniem 31 grudnia 2018 roku Ewa Stanek-Misiąg zakończyła współpracę z RMF Classic, lecz nie zostało to odnotowane przez media branżowe. Informację potwierdza jedynie post w mediach społecznościowych, na profilu dziennikarki na Facebooku. Należy od tego czasu do redakcji serwisu internetowego o tematyce zdrowotnej „Medycyna Praktyczna”. <https://www.facebook.com/ewa.stanekmisiag.9/posts/113926612909808>, 14.12.2020.

⁵⁶⁸ *Nauki społeczne – nauka o mediach – wszczęte przewody doktorskie*, http://www.wzks.uj.edu.pl/en_US/przewody-doktorskie/wszczete/nauki-o-mediach, 27.07.2018.

Pojęcie ideotainmentu zostało wprowadzone przez Johana Lagerkvista w artykule *Internet Ideotainment in the PRC: national responses to cultural globalization*, który ukazał się w „Journal of Contemporary China” w 2008 roku. Określił on tym pojęciem starania chińskich władz na rzecz popularyzacji ideologii partii, tak by stała się ona „cool”.

z redakcjami Radia Zet, Eski Rock oraz Antyradia⁵⁶⁹. Jej zainteresowania zawodowe wiążą się z filmem co ma odzwierciedlenie w prowadzonych przez nią audycjach, jak chociażby „Prawo serii”, oraz działalności pozaantennej (współpraca z dwoma festiwalami filmowymi – Kina Niezależnego NETIA Off Camera oraz Filmu i Sztuki Dwa Brzegi)⁵⁷⁰. Inne audycje prowadzone przez Alicję Myśliwiec to między innymi „Kobiety rakiety” czy „Życie z klasą”. Prowadziła także wiele wywiadów z cyklu „Bliskie Spotkania”⁵⁷¹.

Michał Woźniak współpracę z Grupą RMF podjął w 2005 roku. Jest z wykształcenia muzykiem. Akademię Muzyczną w Krakowie ukończył w klasie altówki, lecz jest multiinstrumentalistą, a także kompozytorem. Komponuje muzykę do filmów, sztuk teatralnych, a także przygotowuje aranżacje dla mediów (zarówno radia, jak i telewizji). Skomponował wszystkie jingle RMF Classic, a także jingiel otwierający 6. edycję Festiwalu Muzyki Filmowej. W RMF Classic odpowiedzialny jest za produkcję i realizację dźwięku⁵⁷². Jest specjalistą w realizacji dźwięku, co oprócz pracy w RMF pozwoliło mu współpracować między innymi z polskimi muzykami pop, takimi jak Urszula, Ania Wyszkonil, zespoły Enej czy Bracia. Dodatkowo uczestniczył w nagraniach muzyki do seriali telewizyjnych m.in. „Czas honoru” czy „Misja: Afganistan”⁵⁷³.

Michał Matus współpracę z RMF Classic rozpoczął stosunkowo późno, bo dopiero w roku 2016. Z wykształcenia jest dziennikarzem oraz kulturoznawcą, zaś wcześniejsze doświadczenia medialne zdobywał w Akademickim Radiu Kampus, w telewizji TVN, Radiu ZET, a także w Programie Czwartym Polskiego Radia⁵⁷⁴. W RMF Classic prowadził pasmo poranne, a w nim między innymi „Śniadanie mistrzów” czy „Danie do myślenia”⁵⁷⁵.

Marta Kubala z wykształcenia jest historykiem sztuki. Wywodzi się z Radiostacji, która - jak nakreślono w jednym ze wcześniejszych rozdziałów - jest kuźnią młodych talentów dla

⁵⁶⁹ *Jaki piękny fałsz – konferencja doktorantów i doktorów: Prelegenci*, <http://jakiwiekny-falsz.blogspot.com/p/prelegenci.html>, 27.07.2018.

⁵⁷⁰ Przy NETIA Off Camera pracuje od roku 2013, zaś z Dwoma Brzegami związana była w latach 2008-2015. Informacje z profilu w portalu LinkedIn. <https://www.linkedin.com/in/alicja-my%C5%9Bliwiec-671a54ab/>, 27.07.2018.

⁵⁷¹ *Alicja Myśliwiec*, <https://www.linkedin.com/in/alicja-my%C5%9Bliwiec-671a54ab/>, 14.12.2020. Alicja Myśliwiec zakończyła współpracę z RMF Classic w styczniu 2019 roku. Aktualnie pracuje w dwóch redakcjach: Meloradio oraz TVN, odpowiednio od czerwca i sierpnia 2019 roku.

⁵⁷² *Michał Woźniak – kompozytor*, <https://sites.google.com/site/michalwozniakkompozytor/>, 27.07.2018.

⁵⁷³ Tamże. Michał Woźniak zakończył współpracę z Grupą RMF, w tym także z RMF Classic w sierpniu 2020 roku. Informacje te nie zostały odnotowane w mediach branżowych, lecz potwierdza je wpis w profilu artysty na portalu LinkedIn. Od sierpnia 2020 określa on tam siebie jako freelancera. <https://www.linkedin.com/in/michal-wozniak-47b6193b/>, 14.12.2020.

⁵⁷⁴ *Michał Matus – GoldenLine*, <https://www.goldenline.pl/michal-matus/>, 27.07.2018.

⁵⁷⁵ *Michał Matus – Polskie Radio*, <https://www.polskieradio.pl/Ludzie/648062,Michal-Matus>, 27.07.2018.

rozgłośni radiowych z Kopca Kościuszki. W RMF Classic zajmuje się wywiadami i przygotowaniem materiałów m.in. do „Śniadania Mistrzów”⁵⁷⁶.

Na Kopiec Urszula Urzędowska trafiła posiadając już bogate doświadczenie w mediach, ponieważ prowadziła już audycje w TOK FM, Radiu Złote Przeboje, Radiu Kolor, VOX FM oraz Radiu Plus. W VOX FM prowadziła poranki z Romanem Czejarkiem, zaś w TOK FM program o szeroko pojętych gwiazdach show-biznesu „Sceny z polskiej sceny”⁵⁷⁷. Z wykształcenia jest polonistką po Uniwersytecie Warszawskim.

Lidia Krawczuk jest korespondentką RMF Classic w USA, a prywatnie żona Pawła Żuchowskiego, korespondenta RMF FM z Waszyngtonu. Wyjechała do Stanów Zjednoczonych w roku 2009⁵⁷⁸. Od tamtej pory przekazuje informacje na temat wydarzeń kulturalnych za oceanem, a także realizuje materiały o designie do współtworzonej z Dariuszem Stańczukiem audycji „Classic Design”.

Do zespołu należały w 2018 roku także osoby, które, podobnie jak Michał Woźniak, nie są słyszane na antenie, a mianowicie producentka programów Katarzyna Sochaczewska oraz Aleksandra Licak, która jest managerem brandu RMF Classic.

Dodatkowo w RMF Classic na zasadzie stałej współpracy pojawiają się:

- dr Maciej Korkuć – historyk, autor i prezenter „Datowników historycznych”;
- prof. Ryszard Tadeusiewicz – informatyk, automatyk, popularyzujący naukę w felietonach naukowych „Technika dla laika”;
- Marcin Borowski – jeden z dyrektorów RMF FM, prywatnie mąż Ewy Drzyzgi;
- Stanisław Janicki – filmowy teoretyk i praktyk, autor „Odeonu Stanisława Janickiego”, a wcześniej w TVP programu „W starym kinie”;
- Piotr Borowiec – lektor radiowy i telewizyjny, aktor dubbingowy⁵⁷⁹.

W myśl zasady „last but not least” należy przywołać jeszcze jedną postać bezpośrednio zaangażowaną w budowę reputacji rozgłośni, Ewę Miszczak-Dziurdzik. Jest ona wiceprezesem Grupy RMF i z ramienia spółki nadzoruje zagadnienia programowe związane z RMF Classic

⁵⁷⁶ Rozmowa w RMF Classic o wyprawie na Aconcaguę i o książce, <https://kartkazpodrozy.pl/2017/11/rozmowa-w-rmf-classic-o-wyprawie-na-aconcague-i-o-ksiazce.html>, 27.07.2018.

⁵⁷⁷ Ula Urzędowska przechodzi ze Złotych Przebojów do Vox FM, <http://mmp24.pl/artykuly/36714,ula-urzedowska-przechodzi-ze-zlotych-przebojow-do-vox-fm>, 27.07.2018.

Kino Kota w TOK FM, <https://media2.pl/media/2268-Kino-Kota-w-TOK-FM.html>, 27.07.2018.

⁵⁷⁸ Ameryka i ja – Blog Lidii Krawczuk – O mnie, <https://amerykaija.pl/o-mnie/>, 27.07.2018.

⁵⁷⁹ Zespół RMF Classic, <https://www.rmfflclassic.pl/15-lat-rmf-classic/zespol-rmf-classic,s.html>, 27.07.2018.

oraz RMF MAXXX. Związana jest z RMF od 1994 roku, kiedy to rozpoczęła karierę na Kopcu. Funkcję wiceprezes pełni z krótką przerwą od roku 2004⁵⁸⁰.

Niniejszy stan osobowy redakcji RMF Classic przedstawia stan na czerwiec 2018 roku, jako wyznaczony spójną cezurą czasową względem innych przekazywanych informacji. Rozgłośnia jednak jest tworem dynamicznym, a co za tym idzie skład jej redakcji w przyszłości podlegać będzie również wielu zmianom.⁵⁸¹

4.22. Programy

Oprócz ludzi stację tworzy oczywiście także przygotowana przez nich oferta programowa. Niektóre audycje są w przenośnym sensie „dziećmi” konkretnych dziennikarzy i twórców. Część z nich jest jednak tworzona przez całą redakcję, a jeszcze inne powstały przy udziale wspomnianych wcześniej stałych współpracowników niezwiązanych ze stacją pracą etatową.

Wśród audycji, które najdłużej ukazują się na antenie niewątpliwie należy wymienić „Bliskie Spotkania”. Jest to audycja, która ma swoje miejsce w ramówce w niedzielę w godzinach okołopołudniowych, a dokładnie od 11 do 14. Jest to program skoncentrowany przede wszystkim na postaciach oraz wydarzeniach związanych z szeroko pojętą kulturą. Zdarzają się także epizody „Bliskich Spotkań”, które poświęcane są nie ludziom, lecz wydarzeniom, takim jak chociażby Festiwal Muzyki Filmowej. Wywiady i materiały na potrzeby audycji tworzone są przez różne osoby z redakcji. Gośćmi programu było wiele wybitnych osobistości ze świata kultury i nie tylko. Osoby, które były gośćmi audycji w pierwszych latach RMF Classic zostały wymienione w rozdziale dotyczącym historii stacji. W ciągu ostatnich lat w niedzielne południe słuchacze mieli okazję posłuchać rozmów między innymi z:

- prof. Mirosławem Bańko;
- prof. Normanem Daviesem;
- Aleksandrem Dobą;
- Agnieszką Holland;
- Krystyną Jandą;
- Chrisem Niedenthalem;

⁵⁸⁰ *Nowy prezes RMF FM*, //www.wirtualnemedial.pl/arttykul/nowy-prezes-rmf-fm, 27.07.2018; *Ewa Miszczak-Dziurdzik*, <http://25lat.rmf.fm/tiki-index.php?page=Ewa+Miszczak-Dziurdzik>, 27.07.2018.

⁵⁸¹ Stan redakcji na grudzień 2020 roku uległ zmianom. Redakcję wzmocnili: Małgorzata Bugaj, Natalia Grzeszczyk, Magdalena Juszczyk oraz Karol Król. RMF Classic opuścili zaś: Magdalena Miśka-Jackowska (03.2020 r. Nie podjęła pracy w innej redakcji.), Ewa Stanek-Misiąg (12.2018 r. Pracuje w redakcji serwisu internetowego *Medycyna Praktyczna.*), Alicja Myśliwiec (01.2019 r. Aktualnie współpracuje z Meloradiem oraz Grupą TVN.), Michał Woźniak (08.2020 r. Aktualnie jest freelancerem w zakresie produkcji muzycznej i inżynierii dźwięku.) oraz Aleksandra Licak.

- Włodkiem Pawlikiem;
- Maciejem Stuhrem;
- Grzegorzem Turnauem;
- Agą Zaryan;
- Zespołem 2Cellos⁵⁸².

„Bliskie Spotkania” nie zawsze jednak wypełniał w całości wywiad z artystą, gdyż niektóre odcinki miały zgoła inną formułę. Przygotowujący audycję koncentrował się wówczas na artyście już nieżyjącym przeprowadzając rozmowy z bliskimi oraz współpracownikami takiej osoby. Odcinki poświęcone wspomnieniu artysty dotyczyły między innymi:

- Marka Grechuty – Dariusz Stańczuk rozmawiał o twórczości Grechuty z Danutą Grechutą, Janem Kantym Pawluśkiewiczem, Markiem Czuryło i Grzegorzem Turnauem;
- Jerzego Wasowskiego – Ewa Stanek rozmawiała wówczas z Moniką Makowską-Wasowską, Grzegorzem Wasowskim, Ewą Bem, Magdą Umer oraz Bogdanem Hołownią⁵⁸³.

Kolejnym programem spośród aktualnie nadawanych jest audycja dotycząca rynku wydawniczego „Między słowami” prowadzona przez Ewę Stanek. Od kilku lat autorka omawia w niej nie tylko nowości książkowe, lecz także rozmawia z literatami. W bloku programowym „Między słowami” obecne są również mniejsze audycje, wśród których można wspomnieć chociażby o emitowanych już od lat: „Qlturka.pl poleca” (dawniej „Z półki Qlturki”) czy „Książka, którą sam chciałbym przeczytać” prowadzona przez Grzegorza Jasińskiego. W ostatnich latach istniały także segmenty takie, jak „Piątka z literatury” czy „Tu się czyta”. Archiwalnych wywiadów podobnie jak w przypadku „Bliskich spotkań” można posłuchać na stronie RMF Classic⁵⁸⁴.

Klasyczną „nomen omen” pozycją na antenie RMF Classic jest audycja autorska Jowity Dziedzic-Golec „Płyty Jowity”. Myślą przewodnią programu jest dostarczenie słuchaczom informacji, ale także rzetelnej recenzji na temat nowości muzycznych na rynku fonograficznym. Z uwagi na charakter radia „Płyty” poświęcone są muzyce filmowej i klasycznej. Zgodnie z opisem na stronie programu „skompletowanie płytoteki bez oglądania się na koszty stało się

⁵⁸² Informacje uzyskane ze strony programu Bliskie Spotkania (<https://www.rmflclassic.pl/program/Bliskie-Spotkania-POSLUCHAJ,91.html>), a także z udostępnionych przez redakcję archiwalnych ramówek tygodniowych stacji.

⁵⁸³ *Bliskie Spotkania*, <https://www.rmflclassic.pl/program/Bliskie-Spotkania-POSLUCHAJ,91.html>, 27.07.2018.

⁵⁸⁴ *Między słowami – magazyn o książkach*, <https://www.rmflclassic.pl/program/Miedzy-Slowami-magazyn-o-ksiazkach,427.html>, 27.07.2018.

dzisiaj przywilejem nielicznych. Mało kto może sobie pozwolić na kupowanie przysłowiowego kota w worku. „Płyty Jowity” mają więc za zadanie przede wszystkim nie dopuścić, aby taki niepożądany kociak zaczął miauczeć w domu słuchacza RMF Classic”⁵⁸⁵.

Od września 2005 roku z RMF Classic związał się Stanisław Janicki. Jego „Odeon” przedstawia gwiazdy filmu, anegdoty z ich życia oraz filmy. Prezentowane felietony wydano także drukiem w wydawnictwie Bosz⁵⁸⁶. W bogatym archiwum programu można wysłuchać programów dotyczących między innymi:

- Tadeusza Dołęgi-Mostowicza;
- Judy Garland;
- Paula Newmana;
- Marylin Monroe;
- Maxa von Sydow;
- Andrzeja Wajdy⁵⁸⁷.

„Śniadanie mistrzów” to nazwa pasma porankowego w RMF Classic, podczas którego podobnie jak w przypadku innych pasm można odnaleźć wiele mniejszych audycji. Jednym z punktów pasma porannego jest „Datownik historyczny Macieja Korkucia”. W programie tym każdego dnia historyk odnosi się do wydarzeń, których rocznica następuje dokładnie w dniu emisji programu. Przykładem może być chociażby program z 15 czerwca 2018 roku, kiedy opisana została bitwa nad Litawą z 15 czerwca 1246 roku⁵⁸⁸.

W historii radia RMF Classic nadawanych było wiele różnych programów, zarówno takich, które powstawały przy pomocy zewnętrznych współpracowników, ale też autorskie programy członków redakcji. Część z nich należy już do przeszłości, a wśród nich warto wspomnieć chociażby o serii porannych wywiadów prowadzonych przez Tomasza Skorego „Danie do myślenia” czy „Taneczną Mapą Świata Agustina Egurroli”.

⁵⁸⁵ *Płyty Jowity. Cotygodniowe recenzje nowości (i nie tylko) płytowych*, <https://www.rmflclassic.pl/radio/programy,plyty-jowity-cotygodniowe-recenzje-nowosci-i-nie-tylko-plytowych,58.html>, 27.07.2018.

⁵⁸⁶ *Stanisław Janicki. „Odeon. Felietony filmowe” – recenzja*, <http://kultura.gazetaprawna.pl/artykuly/719303,odeon-felietony-filmowe-recenzja.html>, 27.07.2018.

⁵⁸⁷ *Odeon Stanisława Janickiego*, <https://www.rmflclassic.pl/program/Odeon-Stanisława-Janickiego,71.html>, 27.08.2018.

⁵⁸⁸ *Datownik historyczny Macieja Korkucia*, <https://www.rmflclassic.pl/program/Datownik-historyczny-Macieja-Korkucia,592.html>, 27.07.2018.

4.22.1. Lista Przebojów Muzyki Filmowej

W niedzielne wieczory od września 2011 roku można usłyszeć notowanie listy przebojów, lecz nie jest to standardowa lista przebojów znana chociażby z anteny RMF FM⁵⁸⁹. Rzadko bowiem na czołowych pozycjach znaleźć można jakąkolwiek nowość. Programem tym jest autorski projekt Magdaleny Miśki-Jackowskiej „Lista Przebojów Muzyki Filmowej”. Pierwsze notowanie o numerze 0 zostało wyemitowane w czwartek ósmego września 2011 roku, a na koniec czerwca 2018 roku datuje się notowanie nr 256⁵⁹⁰.

Program ten jest ewenementem, gdyż podczas jednego notowania można posłuchać utworów pochodzących z hollywoodzkich superprodukcji XXI wieku, współczesnych seriali, ale także klasyków kina czy filmów z lat dziewięćdziesiątych. Przykładem może być notowanie 256., gdzie w niewielkim odstępie znajdują się:

- Suita z serialu „Downton Abbey”;
- „Into the West” z filmu „Władca Pierścieni: Powrót Króla” Petera Jacksona z roku 2003;
- Suita z „Forresta Gumpa” Roberta Zemeckisa z 1994 r.;
- „Ecstasy of Gold” z „Dobrego, złego i brzydkiego” Sergio Leone z 1966 r.;
- oraz temat z „Ojca Chrzestnego” Francisa Forda Coppoli z 1972 r.⁵⁹¹.

Po analizie pierwszych 250 notowań zauważono, że najczęściej figurującymi w zestawieniach utworami były:

- „Now We Are Free” z „Gładiatora” Ridleya Scotta z 2000 r. – 137 notowań;
- „Taniec Eleny” z „Bandyty” Macieja Dejczerza z roku 1997 – 100 notowań;
- „Song of the Lonely Mountain” z „Hobbit: Niezwykła Podróż” Petera Jacksona z roku 2012 – 96 notowań;
- „Gravity” z „Grawitacji” Alfonso Cuaróna z 2013 r. – 73 notowania;
- „Gabriel’s Oboe” z „Misji” Rolanda Joffé z roku 1986 – 62 notowania.

Wśród utworów zajmujących najczęściej jedno z pierwszych trzech miejsc listy przebojów struktura ta wygląda już inaczej. Aż 37 razy w pierwszej trójce można było wysłuchać „Tańca Eleny”. Dziesięciokrotnie był na pierwszym miejscu, zaś na drugim i trzecim odpowiednio 14 i 13 razy. „Pieśń Samotnej Góry” z „Hobbita: Niezwykłej Podróży” na podium była 28 razy, zaś „Now We Are Free” – 23.

⁵⁸⁹ W pierwszych latach funkcjonowania lista emitowana była w soboty.

⁵⁹⁰ *Lista Przebojów Muzyki Filmowej*, <https://www.rmflclassic.pl/lista-przebojow>, 27.08.2018.

⁵⁹¹ Tamże.

Kompozycjami, które najczęściej były na pierwszym miejscu Listy Przebojów Muzyki Filmowej są:

- „Song of the Lonely Mountain” z „Hobbit: Niezwykła Podróż” – 14 razy;
- „Taniec Eleny” z „Bandyty” – 10 razy;
- „Okupacja” z „Czasu honoru” – 8 razy.

Liderem Listy Przebojów, jeżeli weźmie się pod uwagę obecność wszystkich utworów z danego filmu, jest „Gladiator”. Dwa utwory znajdowały się w sumie w 137 notowaniach⁵⁹². Kolejnym często reprezentowanym obrazem był „Władca Pierścieni. Drużyna Pierścienia”. Trzy utwory („May It Be”, „Concerning Hobbits” oraz „Bridge of Khazad Dum”) ukazały się w aż 110 notowaniach. Na trzecim miejscu znalazły się dwa utwory z „Bandyty”, filmu, który znalazł się na podium najwięcej razy za sprawą wspomnianego już wcześniej „Tańca Eleny”.

Warto także zaznaczyć, że znalazły się takie filmy, które w notowaniach miały więcej niż wskazane nieco wyżej trzy utwory z „Drużyny Pierścienia”. Najwięcej utworów w zestawieniach miał „Król Lew”, a były to:

- „Be Prepared”;
- „Can You Feel The Love Tonight”;
- „Hakuna Matata”;
- „This Land”;
- „Krąg życia”.

Równie dużą reprezentację miał „Ostatni Mohikanin” Michaela Manna z roku 1992, także pięć utworów.

Dodatkowo warto zauważyć, że często reprezentowane są serie (Harry Potter, dwie trylogie tolkienowskie, Gwiezdne Wojny czy seria o Agencji Bondzie 007). Podsumowując:

- Utwory z filmów bondowskich „okupowały” LPMF w 85 notowaniach. Głównie utworami ze „Skyfall” Sama Mendesa z roku 2012 oraz „Cassino Royale” Martina Campbella z roku 2006, ale także z pięciu innych filmów.
- Sześć obrazów z uniwersum Gwiezdných Wojen było reprezentowanych w 84 notowaniach.
- Trylogia „Władca Pierścieni” znalazła się w 151 notowaniach, zaś trylogia „Hobbit” w 145.

⁵⁹² W notowaniu nr 40 oprócz „Now We Are Free” znalazł się także utwór „To Zucchabar”.

- Seria o Harrym Potterze w tym zestawieniu wygląda słabo, gdyż znalazła się tylko w 7 notowaniach, lecz uzupełnia je 21 notowań z utworem z „Fantastycznych zwierząt...”. Częściej reprezentowana była seria „Igrzyska śmierci” z 45 notowaniami na koncie⁵⁹³.

Podsumowanie

Podobnie jak w przypadku uwarunkowań zewnętrznych, a więc otoczenia stacji w kontekście biznesowym i konkurencyjnym, a także uwarunkowań prawnych wynikających z ograniczeń i praw nadanych przez organ koncesjonujący, pozostają jeszcze uwarunkowania wewnętrzne, którym poświęcony był powyższy rozdział. Czynniki wewnętrznymi, które mają wpływ na powodzenie przedsięwzięcia, jakim jest prowadzenie przedsiębiorstwa z branży medialnej, są między innymi właściwy dobór kadry i oferty programowej oraz odpowiednie zarządzanie zasobami w kontekście zmieniającego się świata.

Jako stacja wywodząca się ze środowiska związanego już ze światem mediów, a więc jako urzeczywistniony pomysł Stanisława Tyczyńskiego, który swój projekt pozostawił w kompetentnych rękach, stacja wzorująca się częściowo na doświadczeniach zachodnich nadawców tego formatu, częściowo zaś na doświadczeniach z „głównej” anteny, a więc RMF FM, miała wszelkie podstawy do bycia uważaną za swoisty fenomen na polskim rynku medialnym. Oto bowiem medium promujące muzykę poważną, filmową, jazz, a także inne elementy kultury wysokiej, jest w stanie zdobyć znaczący udział w ogólnopolskim rynku radiowym, nie będąc nawet stacją na poziomie ogólnokrajowym.

Jednym z czynników, które z pewnością wpłynęły na popularność stacji są ludzie, a więc dynamiczny konstrukt ludzi z pasją, który nazywa się kadrą bądź redakcją. To ci ludzie, nierzadko związani ze stacją przez wiele lat, opracowali kluczowe programy, które w RMF Classic muszą mieć charakter na tyle poważny, na ile zmusza do tego omawiany gatunek muzyczny, ale również na tyle lekki, aby wypełnić jeszcze jeden cel stacji. Rozgłośnia jest przedsiębiorstwem prywatnym, komercyjnym, a co za tym idzie musi przynosić zyski. Dobór kadry i oferty programowej powodują, że wzrasta wartość przekazu, a więc także potencjalna wartość medium w oczach reklamodawców.

Dążąc do celu, którym jest dostarczenie odbiorcom treści o wysokiej wartości artystycznej, a jednocześnie w sposób „komercyjnie sprzedający”, członkowie redakcji nie ustawiali w tworzeniu inicjatyw łączących ze sobą obecność na antenie, jak również poza nią. Flagowe

⁵⁹³ Wszystkie statystyki zostały wykonane przez autora na podstawie notowań zebranych ze strony <https://www.rmflclassic.pl/lista-przebojow>.

programy tworzone przez ludzi, którzy oprócz posiadanych kompetencji wyrobili sobie należną renomę, stanowią od lat punkty, które przyciągają słuchaczy. Wystarczy wymienić chociażby „Płyty Jowity” czy też „Listę Przebojów Muzyki Filmowej”. Jednak promowanie kultury wysokiej, które jest jednym z celów stacji, już na początku jej istnienia wykroczyło poza eter. Już w pierwszych latach organizowane były akcje koncentrujące się na kilku elementach. Były to popularyzacja RMF Classic w „realu”, popularyzacja muzyki poważnej, a także wskazywanie, że kultura wysoka nie jest oderwana od dzisiejszego świata. Nie da się jednak uniknąć wrażenia, iż mimo, że rozgłośnia miała dobre warunki do powstania i kontynuowania działalności, to jest na polskim rynku medialnym fenomenem. Nadal pozostaje jedyną polską prywatną (komercyjną) stacją radiową formatu *classical music*, która nie pozostawia szans swojemu publicznemu odpowiednikowi, a dodatkowo toruje sobie drogę w kierunku szczytu rankingów słuchalności. Nie wydaje się możliwe, aby radio sformatowane, a w szczególności sformatowane w kierunku muzyki klasycznej, osiągnęło szczyt Radio Tracku, lecz każdy punkt procentowy zyskiwany w kolejnych latach wydaje się wiele wart w kontekście promocji treści dotyczących kultury wysokiej. W szczególności zasługuje na uwagę fakt, iż zarówno w skali całego kraju, ale także w skali miejscowości, dla których jest przeprowadzane badanie Radio Track i w których nadaje zarówno Program II Polskiego Radia, jak i RMF Classic, pozycja stacji z Kopca Kościuszki jest zawsze wyższa, w wielu przypadkach wielokrotnie.

Wiele wydarzeń organizowanych lub współorganizowanych przez RMF Classic żyje już dziś własnym życiem, co w szczególności zaobserwować można w przypadku Festiwalu Muzyki Filmowej, który to przyciąga branżowe sławy z całego świata, a także tysiące odbiorców. Wydarzenie to jest jednym z największych tego typu w Europie i na świecie.

Zakończenie

W niniejszej dysertacji postawiono za cel możliwie jak najpełniejsze scharakteryzowanie rozgłośni radiowej RMF Classic. Stacja ta powstała na fundamentach RMF FM oraz Opery FM z osobistej inicjatywy Stanisława Tyczyńskiego w roku 2003 ze szczególnym wsparciem kilku dotychczasowych pracowników RMF FM. Przez lata budowała ona pozycję na polskim rynku medialnym, by w roku 2018 nadawać w 21 miastach w Polsce osiągając wysokie wyniki. Co jest dużym sukcesem, szczególnie biorąc pod uwagę naturę radia, które oprócz bycia nadawcą sformatowanym zdecydowało się także na dość ciężką w promowaniu kulturę wysoką. Dodatkowo, w każdym z miast, w których stacja nadaje, osiąga również słuchalność na poziomie wyższym niż główny konkurent formatowy – Polskie Radio Program II.

Media tradycyjne, choć można byłoby powiedzieć, że powinny tracić na swojej sile i popularności, nie tylko tego nie robią, ale odnajdują swoją mniejszą bądź większą niszę, w której starają się zaspokoić potrzeby audytorium. W erze ciągłej specjalizacji każdego aspektu ludzkiego życia zjawisko formatowania mediów, które rozpoczęło się w latach 50. XX wieku, staje się niejako koniecznością. Teoretycznie każdy człowiek dzięki rozwojowi technologii, może samemu zdecydować, jakie treści są dla niego istotne i wartościowe. Szczególnie dużą rolę pełni w zapewnieniu takich możliwości Internet. Prawie każde medium tradycyjne posiada swoją mutację internetową, a więc także media dystrybuowane tradycyjnymi technologiami mają szansę na udział w wyścigu o uwagę i zaangażowanie konkretnego odbiorcy. W przypadku RMF Classic słuchacz może sam zdecydować, że chce obcować z kulturą wysoką i odrzucić mainstreamowe media, wydające mu się z różnych powodów nieodpowiednie, niepełniające jego potrzeb. Konieczność specjalizacji, formatowania przekazów nadawcy radiowi przekuli na jeszcze jedno rozwiązanie, możliwe do zrealizowania z pomocą Internetu. Zarówno związany z RMF FM, serwis streamingowy RMFon.pl, jak też inne serwisy internetowe, uruchomiły kanały skoncentrowane na określonych stylach muzycznych. Często są one jeszcze bardziej sprecyzowane, a więc wężiej sformatowane niż nadawcy „z eteru”. Tym samym większość z tego typu serwisów ma w swoim portfolio stacje związane z muzyką klasyczną czy filmową. Niniejsza zmiana w podejściu do nadawania programów, a także technologiczna dywersyfikacja kanałów dystrybucji pozwoliła stacji RMF Classic na podjęcie decyzji o wstrzymaniu dalszych starań koncesyjnych w kontekście ekspansji zasięgu terytorialnego. Pomimo statusu radia ponadregionalnego, dostęp do programu stacji za pomocą streamingu internetowego, mają również inni zainteresowani słuchacze, którzy nie koniecznie muszą być w fizycznym zasięgu nadawania rozsiewczego.

Podczas pracy przygotowawczej stwierdzono bardzo małą liczbę publikacji podejmujących podobne zagadnienia. Badania mediów w Polsce mają bardzo szeroki zakres, lecz w kontekście mediów tradycyjnych, radio i telewizja są tematami dość słabo rozpoznanym. W polskim medioznawstwie, jak już wspomniano opracowania i materiały odnoszące się do radia i telewizji, są pozycjami nielicznymi, a co za tym idzie niewielu nadawców podlegało do tej pory różnego rodzaju pogłębionym analizom. W przeciwieństwie do bogatej tradycji prasoznawstwa, te segmenty rynku medialnego nie posiadają szerokiego wachlarza metodologicznego i podobnie jak w prasoznawstwie korzystają przede wszystkim z metodologii wywodzących się z innych dziedzin i dyscyplin naukowych. Medioznawstwo, a szczególnie nauki dotyczące mediów audiowizualnych oraz audialnych czerpią narzędzia i podstawy teoretyczne między innymi z nauk społecznych, historii, ekonomii, nauk prawnych czy też językoznawstwa i literaturoznawstwa. W kontekście tym zaskakującym nie jest fakt, iż największe nazwiska polskiego medioznawstwa to historycy, socjologowie czy językoznawcy. Jest to jednak wystarczająco szeroki zakres badań, aby pochylić się nad opracowaniem metod i metodologii pozwalających w sposób sformalizowany prowadzić badania stacji radiowych i telewizyjnych.

Niniejsze opracowanie wykorzystuje stosowaną w naukach społecznych metodologię studium przypadku, która pozwala na syntetyczne zastosowanie narzędzi dostępnych w różnych dziedzinach naukowych w celu wieloaspektowego opisu zjawiska bądź przedmiotów badań. Studium przypadku wydaje się nieustrukturyzowane, lecz pozwala na bardzo kompleksowe spojrzenie na działalność badanego w tej dysertacji podmiotu medialnego. Pośród metod zastosowanych w toku badania wymienić można np. kwerendy prasowe i internetowe, analizę aktów prawnych oraz wywiady.

Jak zauważono polska nomenklatura prawna dotycząca stacji radiowych, nie oddaje w pełni stanu rynku medialnego, ponieważ nie uwzględnia formatowania programu w sposób precyzyjny gatunkowo. Dokumenty koncesyjne odnoszą się do profilowania mediów w sposób pośredni, określając charakter medium oraz proporcje różnego rodzaju audycji i gatunków muzycznych w całkowitym czasie emisji w skali dziennej czy też tygodniowej. Z tego również powodu nie ma sformalizowanej typologii formatów radiowych w polskim medioznawstwie, a wszelkie badania w tym kontekście opierają się na podziałach amerykańskich, skąd też samo zjawisko się wywodzi. Pomimo, iż w wielu przypadkach klasyfikacja jest wystarczająca to, jednak ciągle ewoluujący rynek medialny wymusza na badaczach wypracowywanie nowych perspektyw i kwalifikacji z uwzględnieniem bieżącej sytuacji, charakterystycznej dla danego państwa. Z drugiej jednak strony sam charakter medium, który aktualnie określany jest

w koncesji, daje stacjom radiowym szerszy margines wolności, pozwalając na mniej usankcjonowany dobór treści. W szczególności dotyczy to doboru muzyki. W momencie sformalizowania formatów wybór zbyt wąskiego formatu doprowadzić może do sytuacji, w której modyfikacja stylistyki muzycznej stacji może pociągnąć za sobą całą ścieżkę formalną, wymagającą nowelizacji w koncesji.

W przypadku RMF Classic każdorazowe rozszerzenie bądź zawężenie gatunkowe, zarówno historyczne, jak wprowadzenie na antenę muzyki z gier komputerowych, jak również wszelkie potencjalne przyszłe zmian, ciągnęłyby za sobą zbędną biurokrację. Pozostawienie aktualnego rozwiązania pozwala na znacznie sprawniejsze modyfikowanie repertuaru nieobciążone nadmiernym nakładem pracy i dokumentacji. Umożliwia to na swoistą elastyczność i możliwość reagowania na ewolucję rynku medialnego. Mimo faktu, iż RMF Classic w dużej mierze skoncentrowany jest na sztuce z zakończonych już epok, muzyka klasyczna, a tym bardziej muzyka filmowa, nie są konceptami martwymi, a w ich obrębie powstają nowe gatunki, trendy, pojawiają się nowe zjawiska i twórcy.

W niniejszym opracowaniu określono uwarunkowania, w których funkcjonuje stacja będąca przedmiotem badań. Mają one różny charakter, co jest konsekwencją stosowania przez stację radiową nadawania rozsiewczego, a w Polsce wiąże się ze spełnieniem określonych warunków formalnych. Co więcej nadawca musi również dookreślić swoje własne miejsce w ekosystemie medialnym. Pozycję w środowisku RMF Classic można określić za pomocą wielu aspektów, które to objęły odpowiednio otoczenie wewnętrzne („korporacyjne”) oraz konkurencję w zakresie zarówno otoczenia merytorycznego z uwagi na formatowanie radia, jak również otoczenia terytorialnego, gdyż jako nadawca tradycyjny, konkuruje także z nadawcami na sąsiadujących częstotliwościach radiowych. Odnosząc się do przedmiotu badań wskazano na fakt, iż w przypadku RMF Classic odpowiednie złożenie okoliczności sprawiło, że komercyjna stacja radiowa o oryginalnym, jak na polskie warunki formacie, pojawiła się na rynku i utrzymuje się na nim przez prawie 20 lat. Wydawałoby się, że stacja promująca kulturę wyższą ma w Polsce rację bytu jedynie jako stacja publiczna, lecz przykład RMF Classic pokazuje, że nisza ta miała swoje wierne audytorium, wcześniej mające jedynie dyspozycji Program II Polskiego Radia, a także krótko na początku lat dziewięćdziesiątych w Warszawie – Radio Mozart. Co więcej, jak wskazują rankingi słuchalności nadal wiedzie prym wśród nadawców specjalizujących się w szeroko pojętej muzyce klasycznej, a także w aglomeracjach, gdzie możliwy jest odbiór naziemny stacji plasuje się wysoko w ogólnym badaniu słuchalności. W

grudniu 2020 roku jedynie w aglomeracji śląskiej uzyskała mniej niż 2% audytorium i znalazła się poza pierwszą dziesiątką najpopularniejszych nadawców.

Wskazane powyżej otoczenie konkurencyjne kształtuje sposób działania stacji radiowej, ale istotnymi czynnikami wpływu w historii RMF Classic są też struktury, jakich był i/lub jest częścią, a więc aktualnie koncern Bauer Media, który operuje także na innych segmentach medialnych, a wewnątrz sieci RMF zarządza także RMF FM oraz siecią RMF MAXXX. Zmiany formalne i kadrowe w obrębie organizacji mają również wpływ na rozwój i funkcjonowanie nadawcy. Stacja rozwinięta przez pasjonatów, a jednocześnie będąca owocem marzeń i pracy pierwszego właściciela, działała niejako na koszt stacji głównej, zaś po przejęciu przez Bauera doszła do stadium jednego z kluczowych projektów wewnątrz RMF.

Poza uwarunkowaniami środowiskowymi ważne jest wskazanie oraz przeanalizowanie uwarunkowań prawnych wynikających z rzeczywistości medialnej. Głównymi dokumentami, których założenia zobowiązany jest nadawca, są koncesje oraz decyzje ich dotyczące. Regulują one zarówno udział poszczególnego typu audycji czy objętość bloków reklamowych, jak również rodzaj i gatunkowość muzyki w stacji emitowanej. Ma to na celu ocenę zgodności działalności ze zobowiązaniami. Badania przeprowadzane cyklicznie przez Krajową Radę Radiofonii i Telewizji jako koncesjodawcę wskazywały do tej pory zgodność z zadeklarowanymi i przydzielonymi udziałami audycji w czasie dobowym i długoterminowym.

RMF Classic w roku 2018 obchodził piętnastolecie swojego istnienia, a licząc je wspólnie z Operą FM, można powiedzieć, że inicjatywa Stanisława Tyczyńskiego powzięta jeszcze w końcu XX wieku, przekroczyła aktualnie dwadzieścia lat swojego istnienia. Nic nie wskazuje, żeby stacji groziła utrata słuchaczy czy to ze względu na starania konkurencji, czy też na spadek zainteresowania proponowanym profilem muzycznym, a więc o ile realia polityczne i biznesowe nie spowodują gwałtownych zmian na polskim rynku medialnym, można przypuszczać, że RMF Classic może się spodziewać kolejnych dużych jubileuszów w przyszłości. Ewentualnym zagrożeniem dla pozycji RMF Classic, ale także całego koncernu należącego do Bauera, jest przywoływany przez rządzącą partię proces repolonizacji mediów w Polsce, który w różnych wariantach obejmował nawet pozbycie się z polskiego rynku medialnego kapitału zagranicznego, co wiązałoby się z koniecznością zbycia przez Bauera wszystkich podmiotów medialnych na korzyść polskiego podmiotu prywatnego bądź publicznego.

Rynek tradycyjnych mediów elektronicznych w Polsce, jak już wspomniano jest stosunkowo słabo zbadany. Nauki o komunikacji społecznej i mediach, jako młoda dyscyplina

naukowa w polskiej rzeczywistości naukowej, ma możliwość zbadania pełnego portfolio polskich mediów tradycyjnych, lecz z racji trendów dążących do poznania nowych mediów, a także stosunkowo słabo rozwiniętego zaplecza narzędziowego, dostępnego do badania tradycyjnych mediów elektronicznych, głównymi obiektami badań są przede wszystkim prasa (w formie drukowanej i/lub elektronicznej) oraz nowe media. Tymczasem „uparta” obecność radia i telewizji wskazuje na to, że mechanizmy, które udostępniła mediom współczesna technologia dają im zupełnie nowy potencjał wymagający zbadania chociażby w celu ewentualnego zastosowania takich samych rozwiązań przez istniejących na rynku nadawców.

Sama tematyka RMF Classic nie została bynajmniej wyczerpana, a z racji tego, że stacja nadal działa, może dostarczyć jeszcze wiele nowych zagadnień do badań, w tym również badań porównawczych. W tym kontekście warto również porównać systemy medialne innych państw w zakresie szczegółowym - mediów *classical music*, jak również w szerszym - mediów formatowanych. Wachlarz możliwości wydaje się bardzo szeroki, należy jednak skoncentrować się na wiedzy, której wykorzystanie może wpłynąć na kształt rynku medialnego w przyszłości.

Badanie przedmiotowego medium wskazało na wiele potencjalnych pól rozwoju metodologicznego badań nad mediami audiowizualnymi, a w szczególności w odniesieniu do ich dzisiejszego stanu i zaplecza technologicznego. Pośród istotnych i wspomnianych już wcześniej dylematów, które wymagają szerszej dyskusji zarówno medioznawców, jak i podmiotów medialnych jest na przykład usankcjonowanie pojęcia formatu, a co za tym idzie ustalenie typologii i narzędzi klasyfikacyjnych dla formatów. Sama obecność formatu w miejsce charakteru medium w obrębie polskiego prawodawstwa niosła by za sobą również dość istotne zmiany, które mogą mieć naturę szansy, ale także zagrożenia.

Nauki medioznawcze powinny, mimo dostępności i częstego wykorzystania metod i metodologii pochodzących z innych dziedzin, adaptować i kodyfikować narzędzia w sposób bezpośredni aplikowalne do badania przekazów medialnych. Przykładem może być zastosowany w dysertacji sposób opisu otoczenia medialnego, który choć zainspirowany „Sztuką wojny”, posiada analogiczne, nieco zbliżone narzędzia w dyscyplinie naukowej zwanej teorią organizacji. Analiza aktów prawnych wywodzi się bezpośrednio z nauk prawnych, ale tu również możliwe jest utworzenie narzędzia, które będzie odnosić się do zasad funkcjonowania organizacji medialnych. Z uwagi na rozwój metod szybkiego przetwarzania dużych wolumenów danych przed badaczami mediów otwierają się dodatkowe obszary analiz. Nawet spoglądając na media z punktu widzenia zjawiska formatowania możliwe jest badanie szczegółowego

podziału czasu emisji na gatunki, rodzaje audycji, style muzyczne czy też poszczególnych wykonawców. Łącząc tego typu badania z informacjami dotyczącymi szczegółowej słuchalności czy oglądalności medium, otwiera się możliwość zastosowania metod uczenia maszynowego i sztucznej inteligencji w konstrukcji rekomendacji czy też modelowania playlist stacji radiowych. Zmiany, które rozpoczęły się w latach 50. XX wieku, dziś dzięki przyspieszeniu technologicznemu mogą następować jeszcze szybciej, a co za tym idzie również grono badaczy potrzebuje znacznie szybszych oraz potężniejszych narzędzi zdolnych przetwarzać duże wolumeny danych.

Bibliografia

Akty prawne i dokumenty

1. *Decyzja KRRiT nr 034/K/2009-R z dnia 08.05.2009*
2. *Decyzja KRRiT nr 070/K/2011-R z dnia 29.03.2011*
3. *Decyzja KRRiT nr 267/2001-R z dnia 29.05.2001*
4. *Decyzja KRRiT nr DK-027/2005-8/234 z dnia 24.01.2005.*
5. *Decyzja KRRiT nr DK-028/2005-9/234 z dnia 24.01.2005.*
6. *Decyzja KRRiT nr DK-040/2007-7/122/P z dnia 13.02.2007*
7. *Decyzja KRRiT nr DK-060/2008-8/122/P z dnia 28.08.2008*
8. *Decyzja KRRiT nr DK-061/2006-5/122/P z dnia 28.03.2006*
9. *Decyzja KRRiT nr DK-069d/2000 z dnia 13.03.2000.*
10. *Decyzja KRRiT nr DK-073/2008-8/267 z dnia 13.03.2008*
11. *Decyzja KRRiT nr DK-074/2005-5/267 z dnia 09.03.2005*
12. *Decyzja KRRiT nr DK-074/2008-9/267 z dnia 13.03.2008*
13. *Decyzja KRRiT nr DK-091/2009-14/122/P z dnia 03.04.2009*
14. *Decyzja KRRiT nr DK-095/2009-15/122/P z dnia 07.04.2009*
15. *Decyzja KRRiT nr DK-098/2004-7/234 z dnia 27.04.2004.*
16. *Decyzja KRRiT nr DK-103/2010-3/034/K z dnia 14.05.2010*
17. *Decyzja KRRiT nr DK-106/2009-16/122/P z dnia 07.05.2009*
18. *Decyzja KRRiT nr DK-107/2008-9/122/P z dnia 29.04.2008*
19. *Decyzja KRRiT nr DK-125/2010-4/034/K z dnia 10.06.2010*
20. *Decyzja KRRiT nr DK-127/2005-2/122/P z dnia 27.04.2005*
21. *Decyzja KRRiT nr DK-133/2010-5/034/K z dnia 23.06.2010*
22. *Decyzja KRRiT nr DK-168/2010-6/034/K z dnia 15.07.2010*
23. *Decyzja KRRiT nr DK-170/2009-1/034/K z dnia 20.07.2018*
24. *Decyzja KRRiT nr DK-170/2009-1/034/K z dnia 20.07.2018*
25. *Decyzja KRRiT nr DK-176/2009-10/267 z dnia 03.08.2009*
26. *Decyzja KRRiT nr DK-225/2003-5/234 z dnia 15.09.2003*
27. *Decyzja KRRiT nr DK-234/2003-1/122/P z dnia 23.09.2003*
28. *Decyzja KRRiT nr DK-235/2003-3/267 z dnia 23.09.2003.*
29. *Decyzja KRRiT nr DK-251/2005-10/234 z dnia 24.08.2005.*
30. *Decyzja KRRiT nr DK-285/2008-10/122/P z dnia 24.09.2008*
31. *Decyzja KRRiT nr DK-290/2006 z dnia 11.04.2006*

32. *Decyzja KRRiT nr DK-291/2006-6/122/P z dnia 11.04.2006*
33. *Decyzja KRRiT nr DK-292/2006 z dnia 14.11.2006*
34. *Decyzja KRRiT nr DK-293/2006-7/267 z dnia 14.11.2006*
35. *Decyzja KRRiT nr DK-295/2008-11/122/P z dnia 09.10.2008*
36. *Decyzja KRRiT nr DK-302/2003-4/267 z dnia 16.12.2003.*
37. *Decyzja KRRiT nr DK-319/2005-3/122/P z dnia 24.10.2005*
38. *Decyzja KRRiT nr DK-340/2008-12/122/P z dnia 27.11.2008*
39. *Decyzja KRRiT nr DK-362/2005-4/122/P z dnia 14.12.2005*
40. *Decyzja KRRiT nr DK-362/2007 z dnia 25.09.2007*
41. *Decyzja KRRiT nr DK-385/2005-6/267 z dnia 21.12.2005*
42. *Decyzja KRRiT nr DK-390/2007 z dnia 26.09.2007*
43. *Decyzja KRRiT nr DK-446/2007 z dnia 26.09.2007*
44. *Decyzja KRRiT nr DR-008/2016-16/034/K z dnia 21.01.2016*
45. *Decyzja KRRiT nr DR-027/2015-14/034/K z dnia 21.01.2015*
46. *Decyzja KRRiT nr DR-033/2012-7/034/K z dnia 08.02.2012*
47. *Decyzja KRRiT nr DR-110/2012-8/034/K z dnia 30.05.2012*
48. *Decyzja KRRiT nr DR-119/2015-1/135/K z dnia 03.06.2015 roku dotycząca przejścia uprawnień koncesyjnych*
49. *Decyzja KRRiT nr DR-131/2015 z dnia 16.06.2015*
50. *Decyzja KRRiT nr DR-162/2012-9/034/K z dnia 31.07.2012*
51. *Decyzja KRRiT nr DR-181/2017-20/034/K z dnia 27.11.2017*
52. *Decyzja KRRiT nr DR-21/2017-18/034/K z dnia 28.02.2017*
53. *Decyzja KRRiT nr DR-235/2015-4/160/K z dnia 20.10.2015 roku dotycząca zmiany nazwy programu*
54. *Decyzja KRRiT nr DR-239/2016-17/034/K z dnia 10.10.2016*
55. *Decyzja KRRiT nr DR-24/2017-1/070/K z dnia 01.03.2017*
56. *Decyzja KRRiT nr DR-242/2014-12/034/K z dnia 25.07.2014*
57. *Decyzja KRRiT nr DR-26/2017-19/034/K z dnia 31.03.2017*
58. *Decyzja KRRiT nr DR-285/2016 z dnia 21 grudnia 2016 roku*
59. *Decyzja KRRiT nr DR-324/2015-15/034/K z dnia 18.12.2015*
60. *Decyzja KRRiT nr DR-325/2014-13/034/K z dnia 06.11.2014*
61. *Decyzja KRRiT nr DR-397/2013-10/034/K z dnia 04.07.2013*
62. *Decyzja KRRiT nr DR-475/2013-11/034/K z dnia 04.09.2013*
63. *Decyzja KRRiT nr DR-77/2020-1/354-K z dnia 28.04.2020*

64. *Decyzja KRRiT o numerze DK-067/2011-1/027/K*
65. *Decyzja KRRiT o numerze DK-099/2010-6/153/P*
66. *Decyzja KRRiT o numerze DK-321/2009-5/166/P*
67. *Decyzja KRRiT o numerze DK-322/2009-2/198/P*
68. *Decyzja KRRiT o numerze DR-108/2015-2/045/K*
69. *Decyzja KRRiT o numerze DR-118/2015-3/110/K*
70. *Decyzja KRRiT o numerze DR-119/2015-1/135/K*
71. *Decyzja KRRiT o numerze DR-120/2015-2/189/K*
72. *Decyzja KRRiT o numerze DR-226/2016-5/436*
73. *Decyzja KRRiT o numerze DR-227/2016-2/108/K*
74. *Decyzja KRRiT o numerze DR-245/2016-2/115/K*
75. *Decyzja KRRiT o numerze DR-318/2013*
76. *Decyzja KRRiT o numerze DR-319/2013*
77. *Decyzja KRRiT o numerze DR-360/2013*
78. *Decyzja KRRiT o numerze DR-361/2013*
79. *Decyzja KRRiT o numerze DR-394/2013-2/186/K*
80. *Decyzje KRRiT o numerach DK-097/2010-2/033/K oraz DK-062/2011-3/033/K*
81. *Decyzje KRRiT o numerach DK-098/2010-1/030/K oraz DK-070/2011-2/030/K*
82. *Decyzje KRRiT o numerach DK-306/2009-1/022/K oraz DK-069/2011-2/022/K*
83. *Decyzje KRRiT o numerach DK-307/2009-2/025/K oraz DK-077/2011-6/025/K*
84. *Informacja o podstawowych problemach radiofonii i telewizji w 2006 roku, Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji, Warszawa, marzec 2007.*
85. *Koncesja 034/K/2009-R.*
86. *Koncesja nr 070/K/2011-R.*
87. *Koncesja nr 354/J/2018-R.*
88. *Monitor Sądowy i Gospodarczy nr 102/2011 (3715), poz. 67788 z dnia 27 maja 2011 roku*
89. *Monitor Sądowy i Gospodarczy nr 103/2009 (3206), poz. 6851 z dnia 28 maja 2009 roku*
90. *Monitor Sądowy i Gospodarczy nr 113/2009 (3216), poz. 7798 z dnia 12 czerwca 2009 roku*
91. *Monitor Sądowy i Gospodarczy nr 175/2002 (1507), poz. 87074 z dnia 10 września 2002 roku*

92. *Monitor Sądowy i Gospodarczy nr 20/2010 (3378), poz. 13016 z dnia 29 stycznia 2010 roku*
93. *Monitor Sądowy i Gospodarczy nr 226/2001 (1306), poz. 35999 z dnia 21 listopada 2001 roku.*
94. *Monitor Sądowy i Gospodarczy nr 230/2009 (3333), poz. 207039 z dnia 25 listopada 2009 roku*
95. *Monitor Sądowy i Gospodarczy nr 81/2017 (5218), poz. 108651 z dnia 26 kwietnia 2017 roku*
96. *Orzeczenie II SA 3200/01 Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 24.10.2004*
97. *Postanowienie KRRiT nr DR-218/2016 z dnia 20.09.2016*
98. *Radio i Telewizja w Polsce. Raport o stanie rynku, Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji, Departament Monitoringu, Warszawa 2006.*
99. *Rozporządzenie Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji z dnia 4 grudnia 2012 roku w sprawie wysokości opłat za udzielenie koncesji na rozpowszechnianie programów radiowych i telewizyjnych oraz sposobu ich wyliczania, Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej, 07.12. 2012.*
100. *Sprawozdanie Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji z rocznego okresu działalności, Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji, Warszawa, 1998.*
101. *Uchwała Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów z dnia 24 października 2005 r. w sprawie określenia dziedzin i dyscyplin nauki i dziedzin sztuki oraz dyscyplin naukowych i artystycznych.*
102. *Ustawa z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji z późniejszymi zmianami.*
103. *Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych z późniejszymi zmianami.*
104. *Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 8 sierpnia 2011 r. w sprawie obszarów wiedzy, dziedzin nauki i sztuki oraz dyscyplin naukowych i artystycznych.*
105. *Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 20 września 2018 r. w sprawie dziedzin nauki i dyscyplin naukowych oraz dyscyplin artystycznych.*

Książki i monografie

1. Apel W., *Harvard Dictionary of Music*, Cambridge 1969.
2. Babbie E., *Badania społeczne w praktyce*, PWN, Warszawa 2004.

3. Dixon W.W., Foster G.A., *A Short History of Film*, New Brunswick 2008.
4. Doliwa U., *Radio społeczne – trzeci obok publicznego i komercyjnego sektor radiowy*, Olsztyn 2016.
5. Doliwa U., *Radio studenckie w Polsce*, Olsztyn 2008.
6. Dubal D., *The Essential Canon of Classical Music*, New York 2003.
7. Gutowski M., *Trójka z dżemem: palce lizać! Biografia pewnego radia*, Kraków 2012.
8. Gwizdalanka D., *Przemiany kultury muzycznej XX wieku*, Kraków 2011.
9. Halski C., *Polskie Radio Lwów*, Londyn 1985.
10. Hermanowski M., Kubaczewska W., *Radio – historia i współczesność*, Poznań 2008.
11. Jędrzejewski S., *Radio w komunikacji społecznej - rola i tendencje rozwojowe*, Warszawa 2003.
12. Kwiatkowski M.J., *Narodziny Polskiego Radia. Radiofonia w Polsce w latach 1918-1929*, Warszawa 1972.
13. Kwiatkowski M.J., *Wrzesień 1939 w warszawskiej rozgłośni Polskiego Radia*, Warszawa 1984.
14. Lakomy M., *Rynek radiowy w Polsce*, Kraków 2012.
15. McLamore A., *Musical Theater: An Appreciation*, New York 2017.
16. McLeish R., *Produkcja radiowa*, Kraków 2007.
17. McQuail D., *Teoria komunikowania masowego*, Warszawa 2008.
18. Miszczuk M., *Rozgłośnia Harcerska 1957-1993*, Rzeszów 2016.
19. Mollgaard M., *Radio and Society: New Thinking for an Old Medium*, Cambridge 2011.
20. Musialik-Chmiel A., *Radio Katowice – Ligoniove Radio...*, Katowice 2014.
21. *Nauki o mediach i komunikacji społecznej. Krystalizacja dyscypliny w Polsce: tradycje, problemy, rezultaty*, pod red. Adamski A., Gawroński S., Szewczyk M. Warszawa 2017.
22. Pestelli G., *The Age of Mozart and Beethoven*, Cambridge 1984.
23. *Polskie Radio i Telewizja w stanie wojennym*, red. Ligarski S., Majchrzak G., Warszawa 2011.
24. *Polskie Radio Katowice 1927-2007*, red. Grzonka H., Katowice 2007.
25. *Polskie Radio w czasie II wojny światowej*, red. Budzyński A., Jasiewicz K., Warszawa 2015.
26. Priestman Ch., *Web Radio: Radio Production for Internet Streaming*, Houston 2002.

27. *Radiocze(L)ni. Radio w badaniach naukowych i praktyce akademickiej.*, red. Białek M., Iwanowska M., Warszawa 2018.
28. Reed-Jones C., *Hildegard of Bingen: Woman of Vision*, Glenn Mills 2004.
29. Schaeffer B., *Dzieje muzyki*, Warszawa 1983.
30. Siekierka I., *Wprowadzenie do chorału gregoriańskiego. Skrypt dla słuchaczy Metropolitalnego Studium Organistowskiego we Wrocławiu*, Lublin 2011.
31. Słowik M., *After the Silents: Hollywood Film Music in the Early Sound Era, 1926-1934*, New York 2014.
32. Stachyra G., *Gatunki audycji w radiu sformatowanym*, Lublin 2008.
33. Sun Tzu, *Sztuka wojenna*, Kraków 2017,
34. Szlagowska D., *Muzyka baroku*, Gdańsk 1998.
35. Turow J., *Media today: An introduction to mass communication*, New York/London, 2011.
36. Tuszewski J., *Paradoks o słowie i dźwięku: rozważania o sztuce radiowej*, Toruń 2002.
37. Wierzbicki J., *Film music: A History*, New York, Londyn 2009.
38. Winnicka E., Łazarewicz C., *Zapraszamy do Trójki*, Warszawa 2012.
39. Yin R.K., *Case Study Research Design and Methods*, Thousand Oaks 2003.
40. Zajdel A., *Sześć dekad w eterze. Polskie Radio Rzeszów 1951-2011*, Rzeszów 2012.

Rozdziały w książkach

1. Doliwa U., *Religious Radio Stations in Poland: A Community-Oriented Catholic Ghetto? A Case Study of Radio Niepokalanów*. [w:] *Radio: the Resilient Medium*, red. Oliveira M., Stachyra G., Starkey G., Sunderland 2015, s. 205- 217.
2. Gerow A., *The Word before the Image: Criticism, the Screenplay, and the Regulation of Meaning in Prewar Japanese Film Culture* [w:] Washburn D., Cavanaugh C., *Word and Image in Japanese Cinema*, Cambridge 2001.
3. Kowalski T., *Przyszłość mediów - media przyszłości*, [w:] *Media, komunikacja, biznes elektroniczny*, red. Jung B., Warszawa 2001.
4. Lubelski T., *Lumière i Méliès: fotograf i iluzjonista inicjują kinematograf* [w:] *Kino nieme*, red. Lubelski T. , Sowińska I., Syska R., Kraków 2012.
5. Lubelski T., *Polska* [w:] *Kino nieme*, red. Lubelski T. , Sowińska I., Syska R., Kraków 2012.

6. Nożyński Sz., *Radio internetowe – umiejętność słuchania, możliwość kreowania* [w:] *Język @ multimedia: dialog – konflikt*, red. Dytman-Stasieńko A., Stasieńko J., Wrocław 2012.
7. Stake R., *Case Studies*, [w:] *Handbook of Qualitative Research*, red. Denzin N., Lincoln Y., Sage Public., Thousand Oaks 2000.
8. Sułek A., *Radio*, [w:] *Media a wyzwania XXI wieku*, red. Bonikowska M., Warszawa 2009.
9. Syska R., *Początki kina amerykańskiego* [w:] *Kino nieme*, red. Lubelski T., Sowińska I., Syska R., Kraków 2012.
10. Wright C., *Leoninus, Poet and Musician* [w:] Roesner E., *Ars antiqua: Organum, Conductus, Motet*, Abington-on-Thames 2017.
11. Zdrojewska K., *Format stacji radiowej jako element kultury popularnej*, [w:] *Media - Kultura popularna - Polityka. Wzajemne oddziaływania i nowe zjawiska*, red. Bierówka J. i Pokorna-Ignatowicz K., Kraków 2014.

Artykuły w czasopismach naukowych

1. Eisenhardt K.M., *Building Theories from Case Study Research*, *Academy of Management Review*, T.14, nr 4, 1989.
2. Iwanicka A., *Neoradio - koniec radia jakie znamy?*, „*Studia Edukacyjne*”, 2012.
3. Janus-Konarska K., *Nowe media – nowa komunikacja medialna*, „*Dziennikarstwo i Media 3. Przemiany świata mediów*”, Wrocław 2012.
4. Jasiński T., *Krótki wykład o muzyce XX wieku. Kompendium dydaktyczne*, „*Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska Sectio L – Artes*”, 2014, T. XII, nr 2.
5. Kinal J., *Formatowanie rozłośni radiowych. Geneza i rozwój zjawiska*, „*Młoda Humanistyka*”, 2013, t.I, nr I.
6. Konik R., *Najnowsze nowe media i stare nowe media. Spór o definicję nowych mediów*, „*Dyskurs. Pismo Naukowo-Artystyczne ASP we Wrocławiu*”, Wrocław 2016.
7. Kożuch A., Marzec I., *Studium przypadku jako strategia badawcza w naukach społecznych*, „*Zeszyty Naukowe WSOWL*”, 2014, nr 2, s. 32-44.
8. Lenart, *Rozwój i działalność stacji radiowych w Łodzi*, „*Acta Universitatis Lodzianis. Folia Geographica Socio-Oeconomica*” 2009, nr 10.

9. Skrzypczak J., *Problem koncesji na nadawanie programu nadawców internetowych*, „Studia Medioznawcze”, Warszawa 2006, nr 3 (26).
10. Tagg P., *Analysing popular music: theory, method and practice*, „Popular Music”, 1982, t.2.

Artykuły prasowe

1. Makarenko V., *Radio kwitnie dzięki desperatom*, „Gazeta Wyborcza”, 12.11.2001.
2. *Radio, muzyka, fakty*, „Dziennik Polski”, 16 stycznia 2018, s.20.
3. Feusette K., Masłoń K., *To jest smutny kraj*, „Rzeczpospolita”, 31.10.2002.
4. *Nowe dziecko Tyczyńskiego*, „Press”, wrzesień 1998, s. 12.
5. Sosnowski M., *Klasyczna odnoga*, „Press”, lipiec 2003.
6. B. Rottermund, *Aleksander Skriabin jako pianista w świetle zachowanych nagrań kompozytora*, „Krytyka Muzyczna”, VII/2012.

Patenty

1. K. Prószyński, *Dipositif d'accouplement d'un cinematographe avec un phonographe*, France, Paris 1908.
2. K. Prószyński, *Pneumatic Apparatus for Effecting the Symchronization of a Kinematograph and a Phonograph*, United Kingdom, London 1908.

Prace dyplomowe i doktorskie

1. Bergler M., *Untersuchung zu Radioprogrammen mit klassischer Musik: Darstellung, Nutzung, Vergleich und Akzeptanz*, Universität Paderborn 2001.
2. Calik M., *Specyfika radia RMF Classic w kontekście komunikacji z odbiorcą*, Kraków 2011.
3. Koziarz P., *Między misją a komercją. Funkcjonowanie radia RMF Classic w latach 2003-2008*, Kraków 2009.
4. Saja K., *Kulturotwórcza rola radia RMF Classic*, Kraków 2010.

Źródła internetowe

1. (Mk), *Kazimierz Prószyński – pierwszy człowiek w kinematografii*, <https://www.polskieradio.pl/39/156/Artykul/819656,Kazimierz-Prorszynski—pierwszy-czlowiek-w-kinematografii>.
2. (MS), *Kubik przechodzi do RMF Classic*, <https://www.press.pl/tresc/455,kubik-przechodzi-do-rmf-classic>.

3. „Czas na przerwę od piłki!” w kampanii *RMF Classic*, <https://www.wirtualnemedi.pl/arttykul/czas-na-przerwe-od-pilki-w-kampanii-rmf-classic..>
4. „Kieruj się muzyką” - akcja *RMF Classic*, <https://www.wirtualnemedi.pl/arttykul/kieruj-sie-muzyka-akcja-rmf-classic.>
5. *FMF przechodzi do historii*, <http://fmf.fm/aktualnosci/11-fmf-przechodzi-do-historii.>
6. *25 lat RMF FM – Paweł Pawlik*, <http://25lat.rmf.fm/tiki-index.php?page=Pawe%20Pawlik.>
7. *25 lat RMF FM – Witold Lazar*, <http://25lat.rmf.fm/tiki-index.php?page=Witold+Lazar.>
8. *25 lat RMF FM: Grupa RMF*, <http://25lat.rmf.fm/tiki-index.php?page=Grupa%20RMF.>
9. *25 lat RMF FM: Historia*, <http://25lat.rmf.fm/tiki-index.php?page=Historia.>
10. *25 lat RMF FM: Krakowska Fundacja Komunikacji Społecznej*, <http://25lat.rmf.fm/tiki-index.php?page=Krakowska+Fundacja+Komunikacji+Spo%20C5%82ecznej.>
11. *25 lat RMF FM: Krzysztof Kozłowski*, <http://25lat.rmf.fm/tiki-index.php?page=Krzysztof+Koz%20owski.>
12. *25 lat RMF FM: Marek Jodłowski*, <http://25lat.rmf.fm/tiki-index.php?page=Marek+Jod%20owski.>
13. *25 lat RMF FM: Miasto Muzyki*, <http://25lat.rmf.fm/tiki-index.php?page=Miasto+Muzyki.>
14. *25 lat RMF FM: RMF Classic*, <http://25lat.rmf.fm/tiki-index.php?page=RMF%20Classic.>
15. *33 proc. udziału RMF FM w Aglomeracji Śląskiej. Radio Piekary awansowało na podium*, https://www.wirtualnemedi.pl/arttykul/sluchalnosc-radia-w-aglomeracji-slaskiej-radio-piekary-awans_1.
16. *65.płytyowa kolekcja RMF Classic i Universal Music Polska*, https://www.rmflastic.pl/dla_prasy/informacja/65-plytowa-kolekcja-RMF-Classic-i-Universal-Music-Polska,7897.html.
17. *9.FMF: Alexandre Desplat wyróżniony Nagrodą im. Wojciecha Kilara*, <http://www.rmflastic.pl/polecamy/IX-FMF,42/9-FMF-Alexandre-Desplat-wyrozniiony-Nagroda-im-Wojciecha-Kilara,29773.html.>
18. *About ABC Classic FM*, [http://www.abc.net.au/classic/about/.](http://www.abc.net.au/classic/about/)
19. *About Radio | Radio Muza*, [http://www.radiomuza.ge/about/about_radio/.](http://www.radiomuza.ge/about/about_radio/)
20. *About us – Radio Swiss Classic*, <http://www.radioswissclassic.ch/en/about-us.>
21. *AFI'S 100 Years Of Film Scores*, b.d., <http://www.afi.com/100years/scores.aspx.>
22. *Agustin Egurrola z nowym programem w RMF Classic!*, https://www.rmflastic.pl/dla_prasy/informacja/Agustin-Egurrola-z-nowym-programem-w-RMF-Classic,8115.html.
23. *Akcja eLO RMF w krakowskich szkołach*, <http://krakow.naszemiasto.pl/arttykul/akcja-elo-rmf-w-krakowskich-szkolach,2869892,art,t,id,tm.html.>

24. *Alberto Iglesias. Muzyczne ujęcia*, <http://fmf.fm/program/alberto-iglesias-muzyczne-ujecia>.
25. *Aleksander Borodin*, <http://encyklopediateatru.pl/autorzy/743/aleksander-borodin>.
26. *Alicja Myśliwiec*, <https://www.linkedin.com/in/alicja-my%C5%9Bliwiec-671a54ab/>.
27. *Ameryka i ja – Blog Lidii Krawczuk – O mnie*, <https://amerykaija.pl/o-mnie/>.
28. *Antena 2*, http://www.rtp.pt/antena2/geral/perfil-de-canal-antena-2_3142.
29. *Antonin Dvorak*, <http://www.antonin-dvorak.cz/en/life>.
30. *Archiwum XV. Nowa zabawa RMF Classic i nowa wersja aplikacji mobilnej*, <http://www.portalmedialny.pl/art/63627/archiwum-xv-nowa-zabawa-rmf-classic-i-nowa-wersja-aplikacji-mobilnej.html>.
31. *Arnold Schoenberg*, <http://agencjafilharmonia.pl/arnold-schonberg/>.
32. *ARS – 3. program Radia Slovenija*, <https://ars.rtvlo.si/>.
33. *Ascolta Radio Classic*, <http://www.smtvsanmarino.sm/radio/ascolta-radio-classic>.
34. *Bachmiński Krzysztof Tadeusz*, <http://encyklopediakrakowa.pl/slawni-i-zapomniani/86-b/372-bachminski-krzysztof-tadeusz.html>.
35. *Bartok*, <https://www.mediaklikk.hu/bartok/>.
36. *Bauer przejmuje Broker FM*, <https://www.press.pl/tresc/6605,bauer-przejmuje-broker-fm>.
37. *BBC Radio 3*, http://www.bbc.co.uk/bbctrust/our_work/services/radio/service_licences/bbc_radio_3.html.
38. *BBC Radio 3*, <https://www.bbc.co.uk/radio3>.
39. *Bearenz R., MDR FIGARO heißt jetzt MDR KULTUR - Das Radio*, <https://web.archive.org/web/20160504105015/http://www.mdr.de/kultur/umbenennung-figaro-kultur-100.html>.
40. *Bedřich Smetana*, <http://agencjafilharmonia.pl/bedrich-smetana/>.
41. *Bela Bartok*, <http://agencjafilharmonia.pl/bela-bartok/>.
42. *Bienvenue sur TSF JAZZ, la seule radio 100% JAZZ*, <http://www.tsfjazz.com/accueil.php>.
43. *Bliskie Spotkania*, <https://www.rmfflclassic.pl/program/Bliskie-Spotkania-POSUCHAJ,91.html>.
44. *BOGOWIE – film z muzyką na żywo*, <http://fmf.fm/program/bogowie-film-z-muzyka-na-zywo>.
45. *BRF-Geschichte*, <https://u.brf.be/profil/geschichte/>.
46. *Brief. 3. Festiwal Muzyki Filmowej w Krakowie. 20-22 maja 2010*, http://fmf.fm/docs/3_fmff_informacja_prasowa.pdf.
47. *BR-KLASSIK: Die ganze Welt der Klassischen Musik*, <https://www.br-klassik.de/index.html>.
48. *Broker FM dobry dla Bauera*, <http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,114873,3711627.html>.

49. *Camille Saint-Saens*, <http://www.bach-cantatas.com/Lib/Saint-Saens-Camille.htm>.
50. *Carl Maria von Weber*, <http://encyklopediateatru.pl/autorzy/2422/carl-maria-von-weber>.
51. *Cesar Franck*, <http://pl.chopin.nifc.pl/chopin/persons/text/cat/2/id/7275..>
52. *Channel Culture*, <https://www.tvr.by/eng/radio/kanal-kultura/>.
53. *Chopin w Bydgoszczy*, <http://sophisti.pl/muzyka/chopin-w-bydgoszczy/g612p6379>.
54. *Chopin w Lublinie*, <http://www.sophisti.pl/muzyka/chopin-w-lublinie/>.
55. *Chopin w Olsztynie*, <http://sophisti.pl/muzyka/odpocznij-z-chopinem-koncert-w-olsztynie/>.
56. *Classic 1027*, <http://www.classicfm.co.za/>.
57. *Classic Design – magazyn o sztuce użytkowej*, <https://web.archive.org/web/20130115085652/http://www.rmfflclassic.pl/radio/programy,classic-design-magazyn-o-sztuce-uzytkowej,76.html>.
58. *Classic FM – The World’s Greatest Music*, <https://www.classicfm.com/>.
59. *Classic FM*, <http://www.classicfm.bg/>.
60. *Classic Praha*, <http://www.classicpraha.cz/>.
61. *Classic paдuocy*, <http://classicfm.kz/kz>.
62. *Claude Debussy*, <http://agencjafilharmonia.pl/claude-debussy/>.
63. *Community radio*, <http://www.endvawnow.org/en/articles/1270-community-radio.html>.
64. *Cultura Brasil*, <http://culturabrasil.cmais.com.br/>.
65. *Czas Honoru – Bartosz Chajdecki*, <http://fmf.fm/program/czas-honoru-bartosz-chajdecki>.
66. *Dariusz Stańczuk*, <http://25lat.rmffl.fm/tiki-index.php?page=Dariusz+Sta%C5%84czuk>.
67. *Datownik historyczny Macieja Korkucia*, <https://www.rmfflclassic.pl/program/Datownik-historyczny-Macieja-Korkucia,592.html>.
68. *Deutschlandfunk Kultur*, <https://www.deutschlandfunkkultur.de/>.
69. *Die Kunst zu hoeren | Kulturradio*, <https://www.kulturradio.de/>.
70. *Distant Worlds: music from FINAL FANTASY, Wiedźmin 2 – premierowe wykonanie suity*, <http://fmf.fm/program/distant-worlds-music-from-final-fantasy-wiedzmin-2-premierowe-wykonanie-suity>.
71. *DR P2*, <https://www.dr.dk/radio/p2>.
72. *DR P8 Jazz*, <https://www.dr.dk/radio/p8jazz>.
73. *Dreamland – Głosy Islandii*, <http://fmf.fm/program/dreamland-glosy-islandii>.
74. *Duet MMC projektantami z klasą RMF Classic*, https://www.rmfflclassic.pl/dla_prasy/informacja/Duet-MMC-projektantami-z-klasa-RMF-Classic,22629.html.
75. *Dwójka świętuje 80-lecie Od Warszawy II do Programu 2 Polskiego Radia*, <https://www.polskieradio.pl/294,80LatDwojki>.

76. Dym J., *A Brief History of Benshi (Silent Film Narrators)*,
http://aboutjapan.japansociety.org/content.cfm/a_brief_history_of_benshi#sthash.rzriiDRV.dpbs.
77. *Edward Edmund Nowak – Encyklopedia Solidarności*, http://www.ency-sol.pl/wiki/Edward_Edmund_Nowak.
78. *Edward Grieg*, <http://pl.chopin.nifc.pl/chopin/persons/detail/name/grieg/id/7468>.
79. *Efekt Mozarta” w Warszawie*, http://fanfm.strefa.pl/imprezy/efekt_mozarta/index.php.
80. *Enrique Granados*, <http://www.bach-cantatas.com/Lib/Granados-Enrique.htm>.
81. *EPT3*, <http://www.ert.gr/ert3/>.
82. *Eska wyprzedziła Jedynekę i Trójkę. Duży wzrost Radia Maryja*, <https://www.wirtualnemediadia.pl/artukul/rynek-radiowy-marzec-maj-2018-rmf-liderem-eska-przed-pr1-i-pr3>.
83. *Ewa Stanek*, <http://25lat.rmf.fm/tiki-index.php?page=Ewa+Stanek>.
84. *Ewa Stanek-Misiąg*, <https://www.rmflclassic.pl/radio/ludzie/Ewa-Stanek-Misiag.html>.
85. *Ewa Miszczak-Dziurdzik*, <http://25lat.rmf.fm/tiki-index.php?page=Ewa+Miszczak-Dziurdzik>.
86. *Felix Mendelssohn-Bartholdy*, <https://teatr Wielki.pl/ludzie/felix-mendelssohn-bartholdy/>.
87. *Festiwal Piosenki i Ballady Filmowej – Jury*, <http://piosenkafilmowa.pl/page6,2-Festiwal-Jury>.
88. *FMF 2009*, <https://www.rmflclassic.pl/15-lat-rmf-classic/fmf/FMF-2009,65.html>.
89. *France Culture*, <https://www.franceculture.fr/>.
90. *France Musique*, <https://www.francemusique.fr/>.
91. *Franciszek Liszt*, <http://agencjafilharmonia.pl/franciszek-liszt/>.
92. *Fryderyk Chopin*, <http://agencjafilharmonia.pl/fryderyk-chopin/>.
93. *Gala alterFMF: Drone Sounds*, <http://fmf.fm/program/alterfmf-gala-drone-sounds>.
94. *Gala Muzyki Polskiej: Scoring4Wajda*, <http://fmf.fm/program/gala-muzyki-polskiej-scoring4wajda>.
95. *Grenzenlos hoeren: Bayern 2*, <https://www.br.de/radio/bayern2/index.html>.
96. *Grupa RMF – o nas*, <https://www.gruparmf.pl/o-nas,articles,11.html>.
97. *Grupa RMF sprzedała sieć radiową na Ukrainie*, <https://www.wirtualnemediadia.pl/artukul/grupa-rmf-sprzedala-siec-radiowa-na-ukrainie>.
98. *Guide to Station Formats and Genres*, <https://www.newsgeneration.com/broadcast-resources/guide-to-radio-station-formats>.
99. *Gustav Mahler*, <http://agencjafilharmonia.pl/gustav-mahler/>.
100. *Hector Berlioz*, <http://encyklopediateatru.pl/autorzy/2562/hector-berlioz>.
101. *Helt Klassisk – NRK Radio*, <https://radio.nrk.no/serie/helt-klassisk>.
102. *Henryk Wieniawski*, <http://agencjafilharmonia.pl/henryk-wieniawski/>.
103. *Historia – Interia Firma*, <https://firma.interia.pl/o-nas/historia>.

104. *Historia Opery FM*, <http://fanfm.strefa.pl/a/?a=21,1>.
105. *Historia Polskiego Filmu – Kompozytorzy*, <http://www.akademiapolskiego-filmu.pl/pl/historia-polskiego-filmu/kompozytorzy>.
106. *Historia: Wydawnictwo Bauer*, <https://bauer.pl/o-nas/historia/>.
107. *Homo Spiritualis. Muzyczna podróż do jaskini snów Werner Herzog & Ernst Reijseger*, <http://fmf.fm/program/homo-spiritualis-muzyczna-podroz-do-jaskini-snowd-werner-herzog-ernst-reijseger>.
108. *Howard Shore trzecim laureatem Nagrody im. Wojciecha Kilara!*, <http://www.rmflclassic.pl/polecamy/X-FMF,46/Howard-Shore-trzecim-laureatem-Nagrody-im-Wojciecha-Kilara,31867.html>.
109. *hr2.de*, <https://www.hr2.de/index.html>.
110. *hr-klassik in die Kulturwelle hr2 integriert*, <http://web.ard.de/ard-chronik/index/3848?year=2005&month=10>.
111. *I Festiwal Muzyki Filmowej w Krakowie*, <http://www.biurofestiwalowe.pl/kalendarium/i-festiwal-muzyki-filmowej-w-krakowie.html>.
112. *Incidental music*, <https://www.britannica.com/art/incidental-music>.
113. *Indiana Jones: Poszukiwacze zaginionej Arki - film z muzyką na żywo*, <http://fmf.fm/program/indiana-jones-poszukiwacze-zaginionej-arki-film-z-muzyka-na-zywo>.
114. *Isaac Albeniz*, <http://pl.chopin.nifc.pl/chopin/persons/text/id/7259>.
115. *Jadwiga Polus*, <http://25lat.rmfl.fm/tiki-index.php?page=Jadwiga+Polus>.
116. *Jazz FM*, <http://www.jazzfm.bg/en>.
117. *Jazz Radio, La radio de tous les Jazz*, <http://www.jazzradio.fr/>.
118. *JazzRadio – That’s Cool*, <https://jazzradio.net/>.
119. *Jean Sibelius – The Man*, <http://www.sibelius.fi/english/elamankaari/index.htm>.
120. *Joanna Klimas laureatką nagrody RMF CLASSIC „PROJEKTANT Z KLASĄ 2011”*, https://www.rmflclassic.pl/dla_prasy/informacja/Joanna-Klimas-laureatka-nagrody-RMF-CLASSIC-PROJEKTANT-Z-KLASA-2011,7980.html.
121. *Jowita Dziedzic-Golec – Ludzie – RMF Classic*, <https://www.rmflclassic.pl/radio/ludzie/Jowita-Dziedzic-Golec.html>.
122. *Jowita Dziedzic-Golec*, <https://www.rmflclassic.pl/15-lat-rmf-classic/zespol-rmf-classic/Jowita-Dziedzic-Golec,52.html>.
123. *Karol Szymanowski*, <http://agencjafilharmonia.pl/karol-szymanowski/>.
124. *Katie Melua w RMF Classic. Wybierz świąteczny przebój wszechczasów*, <http://muzyka.interia.pl/wiadomosci/news-katie-melua-w-rmf-classic-wybierz-swiateczny-przeboj-wszech-,nId,2319568>.

125. *Kayah, Jan A.P. Kaczmarek i Piotr Kler reklamują RMF Classic*, <https://www.wirtualnemedialnedia.pl/artykul/kayah-jan-a-p-kaczmarek-i-piotr-kler-reklamuja-rmf-classic>.
126. *Kino Kota w TOK FM*, <https://media2.pl/media/2268-Kino-Kota-w-TOK-FM.html>.
127. *Klara*, <https://web.archive.org/web/20160303233258/http://www.vrt.be/en/klara>.
128. *Klassik Radio*, <https://www.klassikradio.de/>.
129. *Klassikaraadio*, <https://klassikaraadio.err.ee/>.
130. *Klasyka wchodzi w grę*, <https://www.wirtualnemedialnedia.pl/artykul/klasyka-wchodzi-w-gre>.
131. *Klub słuchaczy RMF Classic – Regulamin*, <https://www.rmflclassic.pl/klub/regulamin>.
132. *Komeda - muzyka filmowa i jazz. Nowa płyta RMF Classic i SONY!*, https://www.rmflclassic.pl/dla_prasy/informacja/Komeda-muzyka-filmowa-i-jazz-Nowa-plyta-RMF-Classic-i-SONY,8121.html.
133. *Krakowska Nagroda Allianz dla RMF Classic*, <http://www.portalmedialny.pl/art/18180/krakowska-nagroda-allianz-dla-rmf-classic.html>.
134. *Krzysztof Penderecki*, <http://agencjafilharmonia.pl/krzysztof-penderecki/>.
135. *Krzysztof Żurek – profil w portalu LinkedIn*, <https://pl.linkedin.com/in/krzysztof-%C5%BCurek-a75702124>.
136. *Krzysztof Żurek odchodzi z RMF FM*, <http://fanfm.strefa.pl/fakty/fakty.php?nid=860&pg=0&cat=0>.
137. *Kulturradio (RBB)*, https://web.archive.org/web/20131014191902/http://www.ard.de/intern/abc/-/id=1643802/nid=1643802/did=1662754/17qsxz5/index.html#abcListItem_1662754.
138. *Lista Przebojów Muzyki Filmowej*, <https://www.rmflclassic.pl/lista-przebojow>.
139. *Lista Przebojów Muzyki Filmowej*, notowanie 0 z dnia 08.09.2011, <https://www.rmflclassic.pl/lista-przebojow/notowanie/0>.
140. *LR3 – Latvijas Radio*, <https://klasika.lsm.lv/lv/lr3/>.
141. *LRT Klasika*, <https://www.lrt.lt/mediateka/tiesiogiai/lrt-klasika>.
142. *Lubelska K., Prozac na antenie*, <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/kultura/278603,1,prozac-na-antenie.read>.
143. *Magda Miśka-Jackowska otrzymała prestiżową nagrodę PISF*, <https://www.rmfl24.pl/kultura/news-magda-miska-jackowska-otrzymala-prestizowa-nagrode-pisf,nId,344019>.
144. *Magdalena Miśka-Jackowska odchodzi z RMF Classic*, <https://www.wirtualnemedialnedia.pl/artykul/magdalena-miska-jackowska-odchodzi-z-rmf-classic>.
145. *Magdalena Miśka-Jackowska z Mediatorem za program w RMF Classic!*, <https://www.rmfl24.pl/kultura/news-magdalena-miska-jackowska-z-mediator-em-za-program-w-rmf-clas,nId,3375623>.

146. *Magdalena Mińska-Jackowska*, <http://25lat.rmfmfm/tiki-index.php?page=Magdalena+Mi%C5%9Bka-Jackowska>.
147. *Magdalena Wojewoda-Mleczko – Ludzie - RMF Classic*, <https://www.rmflclassic.pl/radio/ludzie/Magdalena-Wojewoda-Mleczko.html>.
148. *Maria Wilczek i Magdalena Wojewoda*, <http://www.portalmedialny.pl/art/28771/maria-wilczek-i-magdalena-wojewoda.html>.
149. *Marian Mischczuk o powstaniu Radia Mozart*, <http://radiopolska.pl/90lat/radiofonia-komercyjna/marian-mischczuk-o-powstaniu-radia-mozart>.
150. *Marian Mischczuk o sukcesie i zamknięciu Radia Mozart*, <http://radiopolska.pl/90lat/radiofonia-komercyjna/marian-mischczuk-o-sukcesie-i-zamknieniu-radia-mozart>.
151. *Maurice Ravel*, <https://encyklopediateatru.pl/autorzy/1695/maurice-ravel>.
152. *MDR Klassik*, <https://www.mdr.de/mdr-klassik/index.html>.
153. *MDR Kultur*, <https://www.mdr.de/kultur/index.html>.
154. *Merkury Klasyka – O nas*, <http://merkuryklasyka.pl/onas>.
155. *Michael Buble dla RMF Classic: W święta wracam do czasów, kiedy byłem dzieckiem*, <http://www.rmfm24.pl/raporty/raport-boze-narodzenie/najnowsze-fakty/news-michael-buble-dla-rmf-classic-w-swieta-wracam-do-czasow-kied,nId,1074892>.
156. *Michał Matus – GoldenLine*, <https://www.goldenline.pl/michal-matus>.
157. *Michał Matus – Polskie Radio*, <https://www.polskieradio.pl/Ludzie/648062,Michal-Matus>.
158. *Michał Woźniak – kompozytor*, <https://sites.google.com/site/michalwozniakkompozytor>.
159. *Michał Zazula*, <http://25lat.rmfmfm/tiki-index.php?page=Micha%C5%82+Zazula>.
160. *Między słowami – magazyn o książkach*, <https://www.rmflclassic.pl/program/Miedzy-Slowami-magazyn-o-ksiazkach,427.html>.
161. *Międzynarodowa Gala Seriali*, <http://fmfmfm/program/miedzynarodowa-gala-seriali-1>.
162. *Mikołaj Rimski-Korsakow*, <http://encyklopediateatru.pl/autorzy/2473/mikolaj-rimski-korsakow>.
163. *MocArty 2011 – druga edycja nagród RMF Classic*, <https://www.rmflclassic.pl/mocarty-2011/>.
164. *MocArty 2012 rozdane!*, <http://www.rmflclassic.pl/mocarty-2012/>.
165. *MocArty RMF Classic – rozdane!*, <https://www.rmflclassic.pl/mocarty-2013/>.
166. *MocArty RMF Classic – rozdane!*, <https://www.rmflclassic.pl/mocarty-2014/>.
167. *MocArty RMF Classic – rozdane!*, <https://www.rmflclassic.pl/mocarty-2015/>.
168. *MocArty RMF Classic – rozdane!*, <https://www.rmflclassic.pl/mocarty-2016/>.
169. *MocArty RMF Classic 2017 – rozdane!*, <https://www.rmflclassic.pl/mocarty-2017/>.
170. *Modest Musorgski*, <http://encyklopediateatru.pl/autorzy/1956/modest-musorgski>.

171. *Musiq3*, <http://www.rtbf.be/radio/liveradio/musiq3>.
172. *Na vlnách hudby, ktorú preveril čas*, <https://klasika.rtvsk.sk/o-radiu>.
173. *Nagroda im. Wojciecha Kilara. Dla kompozytorów muzyki filmowej promujących narodową tożsamość*, <https://www.polskieradio.pl/5/3/Artykul/1244987,Nagroda-im-Wojciecha-Kilara-Dla-kompozytorow-muzyki-filmowej-promujacych-narodowa-tozsamosc>.
174. *Nagroda Niptel dla RMF Classic*, <https://www.press.pl/tresc/18599,nagroda-niptel-dla-rmf-classic>.
175. *Najlepsi nadawcy i biura reklamy w 2011 roku*, <http://mmponline.pl/artykuly/137738,najlepsi-nadawcy-i-biura-reklamy-w-2011-roku>.
176. Nałęcz G., *FAN FM poleca: "Bar klasyk" w RMF Classic*, <http://fanfm.strefa.pl/fakty/fakty.php?nid=2213&pg=1&cat=0>.
177. Nałęcz G., *Słuchacze RMF Classic nazwali muzy*, <http://fanfm.strefa.pl/fakty/fakty.php?nid=2423&pg=0&cat=2>.
178. *Natalia Chanek*, <http://25lat.rmf.fm/tiki-index.php?page=Natalia+Chanek+Vince>.
179. *Natalia Vince*, <https://www.linkedin.com/in/natalia-vince-2453aa15a/natalia-vince-2453aa15a/>.
180. *Nauki społeczne – nauka o mediach – wszczęte przewody doktorskie*, http://www.wzks.uj.edu.pl/en_US/przewody-doktorskie/wszczete/nauki-o-mediach.
181. *NDR Kultur*, <https://www.ndr.de/ndrkultur/index.html>.
182. *NDR3 und NDR4 reformiert*, <http://web.ard.de/ard-chronik/index/1411>.
183. *Nieśmiertelne kompozycje znanych twórców*, <http://fmf.fm/aktualnosci/http-dev-fmf-openform-pl-asdasmultimedia-galeria>.
184. *Nordwestradio heißt ab 12. August "Bremen Zwei,"* <http://www.radioszene.de/102612/bremen-zwei-2-nordwestradio.html>.
185. *Nowe oblicze RMF Classic i nowe logo!*, <http://fanfm.strefa.pl/fakty/fakty.php?nid=1426>.
186. *Nowy prezes RMF FM*, <http://www.wirtualnemedial.pl/artykul/nowy-prezes-rmf-fm>.
187. *HRT-u*, <https://www.hrt.hr/hrt/o-hrt-u/>.
188. *nas – Radio 4u*, <https://web.archive.org/web/20090209080140/http://www.radio4u.com.ua:80/content.html?a=about>.
189. *nas – Radio Devin*, <https://devin.rtvsk.sk/o-nas>.
190. *stanici*, <https://d-dur.rozhlas.cz/o-stanici-5675000>.
191. *stanici*, <https://jazz.rozhlas.cz/o-stanici-5674994>.
192. *stanici*, <https://vltava.rozhlas.cz/o-stanici-5343195>.
193. *Ö1*, <https://oe1.orf.at/>.

194. *Obcy – Symfonia Biomechaniczna. Kino Sztuki i Krwi Elliota Goldenthala*, <http://fmf.fm/program/obcy-symfonia-biomechaniczna-kino-sztuki-i-krwi-elliota-goldenthala>.
195. *Odeon Stanisława Janickiego*, <https://www.rmflclassic.pl/program/Odeon-Stanisława-Janickiego,71.html>.
196. *Odpuźnij z Chopinem w Sopocie*, <http://news.o.pl/2009/08/20/odpuźnij-z-chopinem-w-sopocie/>.
197. *Odpuźnij z Chopinem*, <http://sophisti.pl/muzyka/odpuźnij-z-chopinem/>.
198. *Om P2*, <https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?formatid=108&programid=3633&artikel=3614940>.
199. *OPEN.FM*, <https://open.fm/>.
200. *Orpheus Radio*, <http://www.muzcentrum.ru/eng/orpheusradio>.
201. *Over NPO Radio 4*, <https://www.nporadio4.nl/over-npo-radio-4>.
202. *P2 Klassiskt*, <https://sverigesradio.se/p2klassiskt>.
203. *Paweł Pawlik – Ludzie – RMF Classic*, <https://www.rmflclassic.pl/radio/ludzie/Paweł-Pawlik.html>.
204. *Paweł Pawlik nowym szefem programowym RMF Classic, Magdalena Wojewoda-Mleczko dyrektorem muzycznym*, <https://www.wirtualnemedi.pl/artukul/pawel-pawlik-szef-programowy-rmf-classic-magdalena-wojewoda-mleczko-dyrektor-muzyczny>.
205. *Pierwsza Dama Gruzji w RMF Classic!*, <http://www.rmflclassic.pl/informacje/Slowo,5/Pierwsza-Dama-Gruzji-w-RMF-Classic,6012.html>.
206. *Pierwsza Dama Gruzji z nieoficjalną wizytą w RMF Classic*, <http://www.portalmedialny.pl/art/24228/pierwsza-dama-gruzji-z-nieoficjalna-wizyta-w-rmf-classic.html>.
207. *Pierwszy taki projekt w Polsce – „Świąteczne RMF Classic” - już gra!*, https://www.rmflclassic.pl/dla_prasy/informacja/Pierwszy-taki-projekt-w-Polsce-Swiąteczne-RMF-Classic-juz-gra,8139.html.
208. *Piotr Czajkowski*, <http://agencjafilharmonia.pl/piotr-czajkowski/>.
209. *Piotr Łęgowski*, <https://www.linkedin.com/in/piotr-łęgowski-9914759/>.
210. *Płyty Jowity. Cotygodniowe recenzje nowości (i nie tylko) płytowych! Powróć po wakacjach :)*, <https://www.rmflclassic.pl/radio/programy,plyty-jowity-cotygodniowe-recenzje-nowosci-i-nie-tylko-plytowych,58.html>.
211. *Programmes Espace 2*, <https://programmesradio.rts.ch/espace-2/>.
212. *Przemysław Skowron.: RMF FM*, <https://www.rmfl.fm/ludzie/przemyslaw-skowron>.
213. *Radio Clasica*, <http://www.rtve.es/radio/radioclasica/>.
214. *Radio Classique - Écoutez le direct, retrouvez un morceau, suivez toute l'actualité du classique*, <https://www.radioclassique.fr>.

215. *Radio Gra liderem w Toruniu. Duży wzrost TOK FM*, <https://www.wirtualnemedi.pl/artykul/sluchalnosc-radia-w-toruniu-radio-gra-rmf-fm-radio-zet-podium>.
216. *Radio Jura wyprzedziło Trójkę w Częstochowie, RMF FM liderem*, https://www.wirtualnemedi.pl/artykul/sluchalnosc-radia-w-czestochowie-rmf-fm-radio-zet-radio-jura_1.
217. *Radio Moreeni 98,4 MHz | Tampereella vuodesta 1989*, <https://radio.uta.fi/>.
218. *Radio Muza*, <http://www.radiomuza.ge/>.
219. *Radio RMF Classic nagradza Macieja Zienia*, https://www.rmfflclassic.pl/dla_prasy/informacja/Radio-RMF-Classic-nagradza-Macieja-Zienia,7876.html.
220. *Radio Romania Cultural*, <https://radiatoromaniacultural.ro/>.
221. *Radio Romania Muzical*, <http://www.romania-muzical.ro/>.
222. *Radio Szczecin liderem słuchalności, duży spadek Trójki*, <https://www.wirtualnemedi.pl/artykul/sluchalnosc-radia-w-szczecinie-w-2018-roku>.
223. *Radio Szczecin nowym liderem słuchalności. Wyprzedziło RMF FM i Radio ZET*, <https://www.wirtualnemedi.pl/artykul/sluchalnosc-radio-szczecin-rmf-fm-zet-antyradiotok-fm>.
224. *Radio Tirana Klasik*, <https://www.rtsh.al/radio-tirana-klasik/>.
225. *Radio ZET liderem słuchalności w Warszawie w I półroczu. TOK FM awansowało na drugie miejsce*, <https://www.wirtualnemedi.pl/artykul/sluchalnosc-radia-warszawa-i-polrocze-2018-radio-zet-tok-fm>.
226. *Radio ZET liderem słuchalności w Warszawie. Trójka spadła na dziesiąte miejsce*, https://www.wirtualnemedi.pl/artykul/sluchalnosc-warszawa-radio-zet-rmf-fm-tok-fm-eska-top-4-stacje_1.
227. *RadioPolska – Obiekt nadawczy Białystok * Komin Ciepłowni Zachód**, <http://www.radiopolska.pl/wykaz/obiekt/726>.
228. *RadioPolska – Obiekt nadawczy Bydgoszcz * Budynek b. BZF Foton**, <http://www.radiopolska.pl/wykaz/obiekt/268>.
229. *RadioPolska – Obiekt nadawczy Częstochowa *Komin ZE Elsen**, <http://www.radiopolska.pl/wykaz/obiekt/699>.
230. *RadioPolska – Obiekt nadawczy Elbląg *ul. Królewiecka**, <http://www.radiopolska.pl/wykaz/obiekt/554>.
231. *RadioPolska – Obiekt nadawczy Gdańsk *Jaśkowa Kopa**, <http://www.radiopolska.pl/wykaz/obiekt/76>.
232. *RadioPolska – Obiekt nadawczy Gdańsk *Komin EC Gdańsk II**, <http://www.radiopolska.pl/wykaz/obiekt/293>.
233. *RadioPolska – Obiekt nadawczy Gdynia *Oksywie (h60)**, <http://www.radiopolska.pl/wykaz/obiekt/79>.

234. *RadioPolska – Obiekt nadawczy Gdynia *Oksywie (h70)**, <http://www.radiopolska.pl/wykaz/obiekt/2>.
235. *RadioPolska – Obiekt nadawczy Katowice *Budynek Altus**, <http://www.radiopolska.pl/wykaz/obiekt/665>.
236. *RadioPolska – Obiekt nadawczy Kielce *Komin EC**, <http://www.radiopolska.pl/wykaz/obiekt/238>.
237. *RadioPolska – Obiekt nadawczy Kraków *Kopiec Kościuszki**, <http://www.radiopolska.pl/wykaz/obiekt/648>.
238. *RadioPolska – Obiekt nadawczy Łódź *Piotrkowska**, <http://www.radiopolska.pl/wykaz/obiekt/715>.
239. *RadioPolska – Obiekt nadawczy Lublin *Raabego**, <http://www.radiopolska.pl/wykaz/obiekt/112>.
240. *RadioPolska – Obiekt nadawczy Olsztyn *Dom Studenta nr 11 Bratniak**, <http://www.radiopolska.pl/wykaz/obiekt/277>.
241. *RadioPolska – Obiekt nadawczy Olsztyn *Pieczewo**, <http://www.radiopolska.pl/wykaz/obiekt/85>.
242. *RadioPolska – Obiekt nadawczy Olsztyn *ul. Kruka**, <http://www.radiopolska.pl/wykaz/obiekt/437>.
243. *RadioPolska – Obiekt nadawczy Opole *Komin ECO**, <http://www.radiopolska.pl/wykaz/obiekt/278>.
244. *RadioPolska – Obiekt nadawczy Płock *Komin b. mleczarni Mitex**, <http://www.radiopolska.pl/wykaz/obiekt/718>.
245. *RadioPolska – Obiekt nadawczy Poznań *Komin EC Karolin**, <http://www.radiopolska.pl/wykaz/obiekt/464>.
246. *RadioPolska – Obiekt nadawczy Szczecin *Budynek Pazim Center**, <http://www.radiopolska.pl/wykaz/obiekt/235>.
247. *RadioPolska – Obiekt nadawczy Toruń *Komin PGE Toruń**, <http://www.radiopolska.pl/wykaz/obiekt/500>.
248. *RadioPolska – Obiekt nadawczy Warszawa *Budynek Rondo I**, <http://www.radiopolska.pl/wykaz/obiekt/506>.
249. *RadioPolska – Obiekt nadawczy Włocławek *Zawiśle**, <http://www.radiopolska.pl/wykaz/obiekt/519>.
250. *RadioPolska – Obiekt nadawczy Wrocław *Dom Studencki Kredka**, <http://www.radiopolska.pl/wykaz/obiekt/524>.
251. *RadioPolska – Obiekt nadawczy Zielona Góra *Ptasia**, <http://www.radiopolska.pl/wykaz/obiekt/128>.
252. *Radiostacja*, <http://www.radiostacja.pl/>.

253. *Rai 3*, <http://www.rai.it/rai3/>.
254. *Richard Strauss*, <http://agencjafilharmonia.pl/richard-strauss/>.
255. *RMF Classic – koncert inaugurujący nadawanie*, <http://fanfm.strefa.pl/fakty/fakty.php?nid=1316&pg=3&cat=5>.
256. *RMF Classic – Odbiór*, <http://www.rmflclassic.pl/radio/odbior>.
257. *RMF Classic do 26 grudnia będzie grać wyłącznie świąteczne przeboje, Kayah w audycji na Boże Narodzenie*, <https://www.wirtualnemedi.pl/artykul/rmf-classic-swiateczne-przeboje-emisja-do-26-grudnia>.
258. *RMF Classic nagradza Samochód z Klasą*, https://www.rmflclassic.pl/dla_prasy/informacja/RMF-Classic-nagradza-Samochod-z-Klasa,18060.html.
259. *RMF Classic po raz trzeci wybiera „Samochód z klasą”*, https://www.rmflclassic.pl/dla_prasy/informacja/RMF-Classic-po-raz-trzeci-wybiera-Samochod-z-klasa,7984.html.
260. *RMF Classic przez dwa tygodnie będzie grać tylko świąteczne przeboje*, <https://www.press.pl/tresc/41928,rmf-classic-przez-dwa-tygodnie-bedzie-grac-tylko-swiateczne-przeboje>.
261. *RMF Classic przyznało nagrodę za „Najbardziej radiową muzykę filmową” na festiwalu Transatlantyk*, https://www.rmflclassic.pl/dla_prasy/informacja/RMF-Classic-przyznało-nagrode-za-Najbardziej-radiowa-muzyke-filmowa-na-festiwalu-Transatlantyk,7945.html.
262. *RMF Classic sprawdzi efekt Mozarta*, <http://fakty.interia.pl/news-rmf-classic-sprawdzi-efekt-mozarta,nId,812506>.
263. *RMF Classic wręczył MocArty 2010*, <http://www.rmflclassic.pl/mocarty-2010/>.
264. *RMF Classic wybrało „SAMOCHÓD Z KLASĄ 2009”*, https://www.rmflclassic.pl/dla_prasy/informacja/RMF-Classic-wybrało-SAMOCHOD-Z-KLASA-2009,7877.html.
265. *RMF Classic z zabawą podpisywania dzieł sztuki na wzór pasków informacyjnych TVP Info. „Świetnie sobie z tym poradzili”*, <https://www.wirtualnemedi.pl/artykul/rmf-classic-z-zabawa-podpisywania-dziel-sztuki-na-wzor-paskow-informacyjnych-tvp-info-swietnie-sobie-z-tym-poradzili>.
266. *RMF Classic: “Kieruj się muzyką” dwa tygodnie dłużej*, <http://fanfm.strefa.pl/fakty/fakty.php?nid=2062&pg=0&cat=2>.
267. *RMF Classic: W 80 dni dookoła lata*, <http://www.portalmedialny.pl/art/737/rmf-classic-w-80-dni-dookoa-lata.html>.
268. *RMF FM liderem słuchalności w Kielcach. Duży awans Eski*, <https://www.wirtualnemedi.pl/artykul/sluchalnosc-rmf-fm-rmf-maxxx-radio-kielce-eska-top-stacje>.

269. *RMF FM liderem słuchalności w Krakowie w I półroczu. Radio ZET awansowało z 6 na 2 miejsce*, <https://www.wirtualnemedi.pl/artykul/sluchalnosc-radia-w-krakowie-podium-rmf-fm-radio-zet-trojka>.
270. *RMF FM liderem słuchalności w Olsztynie. Duży wzrost Antyradia*, <https://www.wirtualnemedi.pl/artykul/sluchalnosc-radia-rmf-fm-radio-zet-vox-fm-olsztyn-stacje-top-4>.
271. *RMF FM liderem słuchalności w Poznaniu. Złote Przeboje na podium*, <https://www.wirtualnemedi.pl/artykul/sluchalnosc-radia-w-poznaniu-rmf-fm-liderem-zlote-przeboje-podium>.
272. *RMF FM liderem słuchalności we Wrocławiu. TOK FM awansowało z 6. na 2. miejsce*, <https://www.wirtualnemedi.pl/artykul/sluchalnosc-we-wroclawiu-rmf-fm-tok-fm-eska-zet-antyradio>.
273. *RMF FM liderem w Kielcach. Radio Kielce na drugim miejscu*, <https://www.wirtualnemedi.pl/artykul/sluchalnosc-radia-w-kielcach-rmf-fm-liderem-radio-kielce-drugie>.
274. *RMF FM liderem w Krakowie, TOK FM awansowało na 2. miejsce*, https://www.wirtualnemedi.pl/artykul/sluchalnosc-radia-krakow-rmf-fm-tok-fm-zet-rmf-classic_1.
275. *RMF FM liderem w Poznaniu. TOK FM wyprzedziło Eskę i Złote Przeboje*, <https://www.wirtualnemedi.pl/artykul/sluchalnosc-poznan-rmf-fm-tok-fm-eska-zlote-przeboje-radio-zet>.
276. *RMF FM liderem w Trójmieście. Radio ZET i Antyradio na podium*, <https://www.wirtualnemedi.pl/artykul/sluchalnosc-radia-trojmiasto-rmf-fm-radio-zet-antyradio-tok-fm-top-4>.
277. *RMF FM liderem we Wrocławiu. Awans Eski na podium*, <https://www.wirtualnemedi.pl/artykul/sluchalnosc-radia-we-wroclawiu-rmf-fm-liderem-trojka-eska-podium>.
278. *RMF FM na czele rynku radiowego w Częstochowie. Radio Jura awansowało na podium*, <https://www.wirtualnemedi.pl/artykul/sluchalnosc-czestochowa-rmf-fm-radio-zet-jura>.
279. *RMF FM na czele słuchalności w Białymstoku w II i III kwartale, Trójka wypadła z podium*, <https://www.wirtualnemedi.pl/artykul/sluchalnosc-rmf-fm-radio-zet-polskie-radio-bialystok-na-podium>.
280. *RMF FM na czele słuchalności w Łodzi w I półroczu*, https://www.wirtualnemedi.pl/artykul/sluchalnosc-radia-w-lodzi-rmf-fm-liderem-eska-i-radio-zet-podium_1.
281. *RMF FM na czele w Białymstoku. Radio Maryja awansowało na podium*, <https://www.wirtualnemedi.pl/artykul/sluchalnosc-radia-w-bialymstoku-rmf-fm-radio-zet-radio-maryja>.
282. *RMF FM nadal liderem słuchalności. Radio Olsztyn tuż za podium*, https://www.wirtualnemedi.pl/artykul/sluchalnosc-radia-w-olsztynie-rmf-fm-trojka-radio-zet-podium_1.

283. *RMF FM nadal zdecydowanym liderem w Bydgoszczy, Radio Maryja spadło na ostatnie miejsce*, <https://www.wirtualnemedial.pl/artykul/sluchalnosc-radio-bydgoszcz-rmf-fm-zet-eska-zlote-przeboje-elita>.
284. *RMF FM najchętniej słuchane w Lublinie. Eska awansowała na podium*, <https://www.wirtualnemedial.pl/artykul/sluchalnosc-w-lublinie-rmf-fm-radio-zet-eska-zlote-przeboje-puls>.
285. *RMF FM nokautuje konkurencję w Aglomeracji Śląskiej, AntyRadio wyprzedziło RMF MAXXX*, <https://www.wirtualnemedial.pl/artykul/sluchalnosc-aglomeracja-slaska-rmf-fm-antyradio-rmf-maxxx>.
286. *RMF FM nowym liderem słuchalności w Toruniu, Radio Gra spadło na trzecie miejsce*, <https://www.wirtualnemedial.pl/artykul/sluchalnosc-radio-torun-rmf-fm-zet-gra-melradio-wawa-top-5>.
287. *RMF FM wyprzedziło Trójkę w Lublinie. VOX FM awansowało na podium*, <https://www.wirtualnemedial.pl/artykul/sluchalnosc-radia-w-lublinie-rmf-fm-nowym-liderem>.
288. *RMF FM zdecydowanym liderem słuchalności w Bydgoszczy*, <https://www.wirtualnemedial.pl/artykul/sluchalnosc-radia-w-bydgoszczy-podium-rmf-fm-eska-radio-zet>.
289. *RMF MAXXX już gra!*, <http://fanfm.strefa.pl/fakty/fakty.php?nid=1307>.
290. *Robert Schumann*, <http://agencjafilharmonia.pl/robert-schumann/>.
291. *Rondo*, <http://www.ruv.is/rondo>.
292. *Rozmowa w RMF Classic o wyprawie na Aconcaguę i o książki*, <https://kartkazpodrozy.pl/2017/11/rozmowa-w-rmf-classic-o-wyprawie-na-aconcague-i-o-ksiazce.html>.
293. *RTE lyric fm*, <https://www.rte.ie/lyricfm/>.
294. *Rusin, Poniedziałek, Batycka w reklamach RMF Classic*, <http://mmponline.pl/artykuly/134103,rusin-poniedzialek-batycka-w-reklamach-rmf-classic>.
295. *Rusza plebiscyt 007 zgłoś się! Lista Przebojów Bondowskich*, <http://www.rmfflasic.pl/polecamy/VII-FMF,38/Rusza-plebiscyt-007-zglos-sie-Lista-Przebojow-Bondowskich,24478.html>.
296. *Rusza plebiscyt 007 zgłoś się! Lista Przebojów Bondowskich*, <http://www.rmfflasic.pl/polecamy/VII-FMF,38/Rusza-plebiscyt-007-zglos-sie-Lista-Przebojow-Bondowskich,24478.html>.
297. *Ryszard Wagner*, <http://agencjafilharmonia.pl/ryszard-wagner>.
298. *Sagatz K., Radio-Flotte auf Kurssuche*, <https://www.tagesspiegel.de/medien/deutschlandradio-radio-flotte-auf-kurssuche/10052352.html>.
299. *Sandra Roelofs*, http://www.spl.ge/en/bios_and_publicity/sandra_roelofs/.
300. *Sergey Rachmaninoff*, <http://www.roh.org.uk/people/sergey-rachmaninoff>.

301. *Specjalna płyta RMF Classic na urodziny Wojciecha Kilara!*, https://www.rmflastic.pl/dla_prasy/informacja/Specjalna-plyta-RMF-Classic-na-urodziny-Wojciecha-Kilara,8111.html.
302. *SR 2 KulturRadio schärft Programmprofil*, https://archive.is/20150105200340/http://www.sronline.de/sronline/sr2/service/sendeschema/programm_profil_neu_2014_sr2_artikel100.html.
303. *SR 2 KulturRadio*, n.d., http://www.ard.de/home/die-ard/fakten/abc-der-ard/SR_2_KulturRadio/474340/index.html.
304. *SR.de: SR 2 KulturRadio*, https://www.sr.de/sr/sr2/sr2_teaserseite100.html.
305. *Stanisław Handzlik – Encyklopedia Solidarności*, http://www.encycol.pl/wiki/Stanis%C5%82aw_Handzlik.
306. *Stanisław Janicki. „Odeon. Felietony filmowe” – recenzja*, <http://kultura.gazeta-prawna.pl/artykuly/719303,odeon-felietony-filmowe-recenzja.html>.
307. *Stanisław Moniuszko*, <http://agencjafilharmonia.pl/stanislaw-moniuszko/>.
308. *Star Trek – film z muzyką na żywo*, <http://fmf.fm/program/star-trek-film-z-muzyka-na-zywo>.
309. *Startseite Bremen Zwei*, <https://www.radiobremen.de/bremenzwei/index320.html>.
310. *Strona główna – Dwójka – polskieradio.pl*, <https://www.polskieradio.pl/8,Dwojka>.
311. *Strona główna – Radio Chopin – polskieradio.pl*, <https://www.polskieradio.pl/326>.
312. *Studio Eksperymentalne Polskiego Radia i początki muzyki elektroakustycznej w Polsce*, <https://culture.pl/pl/artykul/studio-eksperymentalne-polskiego-radia-i-poczatki-muzyki-elektroakustycznej-w-polsce>.
313. *Sukces pisany szminką” Olgi Kozierowskiej trafia do RMF Classic*, <https://www.wirtualnemedial.pl/artykul/sukces-pisany-szminka-olgi-kozierowskiej-trafia-do-rmf-classic>.
314. *SWR2*, https://www.sr.de/sr/sr2/sr2_teaserseite100.html.
315. *Sygnal RMF Classic nadal będzie zakłócany w Katowicach*, <https://www.wirtualnemedial.pl/artykul/sygnal-rmf-classic-nadal-bedzie-zaklocany-w-katowicach>.
316. *Sylwetka*, <http://www.radiokrakow.pl/dziennikarze/sylwetka/robert-konatowicz-72/>.
317. *Sylwia Paszkowska*, <http://25lat.rmfmf.tiki-index.php?page=Sylwia+Paszkowska>.
318. *Symphony 92.4 FM*, <https://radio.toggle.sg/en/symphony-924-fm>.
319. *Szekspir Symfonicznie*, <http://fmf.fm/program/szekspir-symfonicznie>.
320. *Tabela stawek wynagrodzeń z tytułu odtwarzania fonogramów i wideogramów muzycznych*, <http://ozz.zpav.pl/podpiszumowe/wysokoscoplat/nadawanie.php>.
321. *Taneczna mapa świata Agustina Egurrolí*, <https://www.rmflastic.pl/taneczna-mapa-swiata/odcinki>.

322. *The Music of Abel Korzeniowski*, <http://fmf.fm/program/the-music-of-abel-korzeniowski>.
323. *The Official Academy Awards® Database*, <http://awardsdatabase.oscars.org/>.
324. *TNT – Radyo Tanitim*, <http://www.trt.net.tr/Kurumsal/RadyoTanitim.aspx>.
325. *Tomasz Brhel prezenterem RMF FM*, <https://www.press.pl/tresc/1968,tomasz-brhel-prezenterem-rmf-fm>.
326. *Tomasz Kasprzyk – Antyradio*, <https://www.antyradio.pl/Radio/Ludzie-Radia/Tomasz-Kasprzyk-1092>.
327. *Tomasz Kasprzyk – strona domowa*, <http://tomaszkasprzyk.pl/>.
328. *Tomasz Kasprzyk*, <https://www.radiozet.pl/Radio/Ludzie-Radia/Tomasz-Kasprzyk>.
329. *Tomasz Ossoliński projektantem z klasą RMF Classic*, <https://www.gruparmf.pl/tomasz-ossolinski-projektantem-z-klasa-rmf-classic,article,508.html>.
330. *Ueber uns – Radio SRF 2 Culture*, <https://www.srf.ch/radio-srf-2-kultur/ueber-uns>.
331. *Ula Urzędowska przechodzi ze Złotych Przebojów do Vox FM*, <http://mmp24.pl/artykuly/36714,ula-urzedowska-przechodzi-ze-zlotych-przebojow-do-vox-fm>.
332. *Video Game Show: Critical Hit*, <http://fmf.fm/program/video-game-show-critical-hit>.
333. *Video Game Show: Wiedźmin 3 Dziki Gon*, <http://fmf.fm/program/video-game-show-wiedzmin-3>.
334. *VII edycja Festiwalu Piosenki i Ballady Filmowej*, <https://www.rmfflclassic.pl/polecamy/Muzyka,4/VII-edycja-Festiwalu-Piosenki-i-Ballady-Filmowej,30252.html>.
335. *Warsztaty pracy z głosem*, <http://pracazglosem.pl/#omnie>.
336. *WDR 3 – das Kulturradio*, <https://www1.wdr.de/radio/wdr3/>.
337. *Wielka Gala Muzyki Filmowej. 10 kompozytorów na 10-lecie RMF Classic*, <http://fmf.fm/program/wielka-gala-muzyki-filmowej-10-kompozytorow-na-10-lecie-rmf-classic>.
338. *Wielki finał: Matrix Live – Film in Concert*, <http://fmf.fm/program/wielki-final-matrix-live-film-in-concert>.
339. *Witamy nowe pokolenie słuchaczy RMF FM!*, <https://www.rmff24.pl/raporty/raport-25-lat-rmf/fakty/news-witamy-nowe-pokolenie-sluchaczy-rmf-fm,nId,1589713>.
340. *Witold Łazarz w Programie Trzecim Polskiego Radia. Ma prowadzić pasmo muzyczne*, <https://www.wirtualnemedi.pl/artykul/witold-lazarz-trojka-pasmo-muzyczne-opinie>.
341. *Witold Lutosławski*, <http://agencjafilharmonia.pl/witold-lutoslawski/>.
342. *Wojciech Kilar. Uroczysta Gala z okazji 80. urodzin kompozytora*, <http://fmf.fm/program/wojciech-kilar-uroczysta-gala-z-okazji-80-urodzin-kompozytora>.
343. *Wydawnictwo Bauer kupuje RMF FM*, <https://www.wirtualnemedi.pl/artykul/wydawnictwo-bauer-kupuje-rmf-fm>.
344. *YLE Areena*, <https://areena.yle.fi/radio>.

345. *Z RMF FM do Radia Plus*, <https://www.wirtualnemedial.pl/artykul/z-rmf-fm-do-radia-plus-2>.
346. *Zespół RMF Classic*, <https://www.rmfflassic.pl/15-lat-rmf-classic/zespol-rmf-classic,s.html>.
347. *Znamy program FMF-Festiwalu Muzyki Filmowej w Krakowie!*, http://fmf.fm/docs/znamy_program_fmf_inormacja_prasowa.pdf.
348. *За нас*, <http://bnr.bg/hristobotev/post/100785637>.
349. *Про нас:: Українське радіо Культура*, http://radiokultura.org/page/1.html?name=Pro_nas.
350. *Радиостанция «Радио Культура»*, <http://www.cultradio.ru/>.

Streszczenie

Przedmiotem niniejszej rozprawy jest kompleksowy opis formatowanej stacji radiowej RMF Classic. Przyjęto zamkniętą cezurę czasową pierwszych 15 lat istnienia stacji (2003-2018), która nadal istnieje i zbliża się już do dwudziestego roku funkcjonowania.

RMF Classic jest jedyną na polskim rynku komercyjną stacją radiową w formacie *classical music*, a więc skoncentrowaną przede wszystkim na promocji kultury wysokiej. Stacja powstała w roku 2003, jako projekt Stanisława Tyczyńskiego, będący rozwinięciem stacji Opera FM. Przez kolejne lata korzystając ze wsparcia kadrowego i finansowego stacji RMF FM, konsekwentnie rozwijano unikatową, jak na polski rynek mediowy, ofertę komercyjnego nadawcy radiowego.

Dysertacja ma charakter studium przypadku, które jest metodologicznie bardzo rozległym narzędziem pozwalającym na kompleksowy opis zjawiska bądź obiektu zainteresowania. Z uwagi na to, że polskie piśmiennictwo naukowe dotyczące rynku radiowego nie jest zbyt rozwinięte i niewiele jest prac monograficznych dotyczących poszczególnych podmiotów rynku, niniejsze opracowanie ma charakter przecierania szlaków.

Pierwsza część rozprawy dotyczy zjawiska formatowania i jego umocowania w historii mediów. Wskazano na bogactwo formatów w mediach zachodnich, a jednocześnie braku prawnej definicji formatowania mediów w prawodawstwie polskim. Nakreślono także bieżące nasycenie rynków medialnych w Europie, a także na świecie w format promowany w RMF Classic, a więc *classical music*, obejmujący muzykę klasyczną, jazz, operę, a także w przypadku RMF Classic dodatkowo muzykę filmową.

Kolejny rozdział skupia się na otoczeniu medialnym RMF Classic. Autor wskazuje na trzy główne jego aspekty: otoczenie korporacyjne, otoczenie formatowe oraz otoczenie geograficzne. Każde z tych ujęć pozwala na lepsze zrozumienie szans i zagrożeń stojących przed nadawcą. Opisano rozwój stacji w obrębie grupy medialnej skupionej wokół stacji RMF FM, a następnie zakupionej przez Bauer Media. Wskazano również na to, że w zakresie formatu, jedynym znaczącym konkurentem jest publiczna „Dwójka”. Porównano wyniki słuchalności obu stacji, które jednakże różnią się swoimi zasięgami, gdyż RMF Classic nadaje tylko na poziomie ponadregionalnym. Autor opisał również konkurencję w kontekście geograficznym, a więc nadawców, których programy nadawane są na tym samym terytorium, co przedmiotowa

stacja, ze szczególnym uwzględnieniem pozycji jedyne konkurenta formatowego, działającego w systemie rozsiewczym, Drugiego Programu Polskiego Radia.

Żadne z przedsiębiorstw, ani medialnych ani prawa handlowego nie może działać bez umocowania prawnego, a w przypadku polskiego rynku medialnego mamy do czynienia z systemem koncesyjnym, z których to koncesji wynikają dla nadawcy określone prawa i zobowiązania. Rozdział trzeci został więc poświęcony analizie aktów prawnych wpływających na bieżącą działalność stacji. Prześlędzono wszystkie dokumenty koncesyjne oraz decyzje odnośne, a także z uwagi na ponadregionalny charakter nadawcy określono wpływ poszczególnych decyzji odnośnych do koncesji na rozwój sieci nadawczej przedmiotowe stacji radiowej.

Rozdział czwarty pełni funkcję opisu działalności nadawcy w sposób bardziej uczłowieczony, gdyż oprócz dokumentów, zasad i firm przedsiębiorstwo medialne tworzą przede wszystkim ludzie, a w kontekście wieloletniej działalności należy zwrócić uwagę nie tylko na stan bieżący redakcji, lecz także na zmiany personalne. Dużą część rozdziału stanowi kalendarium pierwszych piętnastu lat istnienia stacji oraz RMF FM i Opery FM, jako stacji, z których RMF Classic się wywodzi. Opisano skład pierwszej redakcji radiostacji, aby w ciągu następnym opisywanych lat odnotowywać również istotne zmiany w jej składzie. Ostatnimi, lecz nie mniej istotnymi elementami opisu przypadku, jakim jest RMF Classic są sylwetki osób współtworzących stację w roku 2018 oraz istotniejsze audycje i programy.

W aneksach do pracy dołączono kontekstowe wskazanie dwóch gatunków muzycznych prezentowanych przez RMF Classic, a więc muzykę klasyczną oraz filmową, opisując ich pochodzenie oraz historię. Dodatkowo odpowiednio w trzecim i czwartym załączniku opisano tabelarycznie konkurencję geograficzną dla poszczególnych nadajników, z których nadawał RMF Classic w roku 2018 oraz porównanie audytoriów Programu 2 PR oraz RMF Classic w miastach, gdzie nadaje RMF Classic oraz prowadzone są punktowe badania słuchalności.

Słowa kluczowe: RMF Classic, media formatowane, radio formatowane, muzyka klasyczna, muzyka filmowa, classical music

Origin and evolution of RMF Classic radio station (2003-2018)

Summary

The subject of this dissertation is a comprehensive description of the formatted radio-station RMF Classic. The closed time period of the first 15 years of the station's existence (2003-2018) was adopted for the analysis, which station is still in existence and is approaching its twentieth year of running.

RMF Classic is the only commercial radio station on the Polish market in the classical music format, i.e. focused primarily on the promotion of high culture. The station was established in 2003 as a project of Stanisław Tyczyński, which is an extension of the Opera FM station. Over the following years, using the personnel and financial support of the RMF FM station, the offer of a commercial radio broadcaster, unique for the Polish media market, was being consistently developed.

The dissertation is a case study, which is a methodologically very extensive tool that allows for a comprehensive description of a phenomenon or object of interest. Due to the fact that the Polish scientific literature on the radio market is not very developed and there are few monographs on individual market entities, this study is a trailblazer.

The first part of the dissertation concerns the phenomenon of formatting and its anchorage in the history of the media. The richness of formats in the Western media was pointed out, and at the same time the lack of a legal definition of media formatting in Polish legislation. It also outlines the current saturation of media markets in Europe and in the world with the format promoted in RMF Classic, i.e. classical music, including classical music, jazz, opera, and in the case of RMF Classic, additionally film music..

The next chapter focuses on the media environment of RMF Classic. The author points to three main aspects: corporate environment, format environment and geographical environment. Each of these shots allows for a better understanding of the opportunities and threats facing the broadcaster. The development of the station within the media group centered around the RMF FM station and then purchased by Bauer Media was described. It was also pointed out that in terms of the format, the only significant competitor is the public "Dwójka". The listenership results of both stations were compared, which, however, differ in their reach, as RMF Classic broadcasts only on a supra-regional level, while the competitor is a nationwide

broadcaster. The author also described the competition in the geographical context, i.e. broadcasters whose programs are broadcast in the same territory as the station in question, with particular emphasis on the position of the only format competitor operating in the broadcasting system, the Second Channel of Polish Radio.

None of the enterprises, neither media nor commercial law, can operate without a legal basis, and in the case of the Polish media market we are dealing with a licensing system, from which the broadcaster derives specific rights and obligations. The third chapter is therefore devoted to the analysis of legal acts affecting the current operation of the station. All license documents and relevant decisions were examined, and due to the supra-regional nature of the broadcaster, the impact of individual license decisions on the development of the radio station's broadcasting network was determined.

The fourth chapter serves as a description of the broadcaster's activity in a more humanized way, because apart from documents, rules and companies, a media company is primarily created by people, and in the context of many years of activity, attention should be paid not only to the current state of the editorial office, but also to personnel changes. A large part of the chapter is the timeline of the first fifteen years of the station's existence, as well as RMF FM and Opera FM, as the stations from which RMF Classic originates. The composition of the first editorial office of the radio station was described, so that during the following years, significant changes in its composition were also noted. The last, but no less important elements of the description of the case of RMF Classic are the profiles of people co-creating the station in 2018, as well as more important broadcasts and programmes.

The annexes to the work include a contextual indication of two music genres presented by RMF Classic, i.e. classical and film music, describing their origin and history. In addition, the third and fourth annexes, respectively, describe the geographical competition for individual transmitters from which RMF Classic was broadcasting in 2018, as well as a comparison of the auditoriums of Program 2 PR and RMF Classic in the cities where RMF Classic broadcasts, and point-based audience surveys are conducted.

Keywords: RMF Classic, media formatting, radio formatting, classical music, film music

Spis tabel

1. Formaty stacji radiowych wg newsgeneration.com.
2. Stan europejskiego rynku publicznych stacji radiowych o formatach związanych z muzyką klasyczną, jazzem oraz kulturą wysoką.
3. Rozwój sieci RMF MAXXX.
4. Porównanie słuchalności PR Programu 2 i RMF Classic.

Aneks

Załączniki:

1. Historia muzyki klasycznej
2. Historia muzyki filmowej
3. Otoczenie RMF Classic jako nadawcy ponadregionalnego – stacje i nadajniki obecne w miastach, w których nadaje RMF Classic.
4. Pozycja Polskiego Radia Programu II oraz RMF FM w ośrodkach miejskich (stan na XII 2020 r.)

Załącznik 1.

Historia muzyki klasycznej

Poniższy załącznik ma na celu przede wszystkim przedstawienie muzyki, jaka zajmuje jedno z najważniejszych miejsc na antenie RMF Classic. Zgodnie z zapisami koncesyjnymi stacja nadaje muzykę klasyczną (poważną) oraz filmową. Choć oba pojęcia są bardzo szerokie, to należy nakreślić ogólny zakres zagadnienia. Tło historyczne obu tych gatunków zostanie przedstawione odpowiednio w tym oraz kolejnym rozdziale.

Muzyka klasyczna zwana też zamiennie poważną obejmuje dość szeroki zakres czasowy: od średniowiecza aż po współczesność. RMF Classic z założenia nieco zawęził repertuar do muzyki od czasów baroku, lecz emitowany był także program „Perły muzyki dawnej”, który cofał się także do epoki renesansu, który wraz ze średniowieczem kwalifikowany jest w obrębie muzyki poważnej do okresu tzw. muzyki dawnej.

Pomimo faktu, iż niecały zakres muzyki poważnej jest obiektem zainteresowania stacji będącej przedmiotem opracowania, to samo zagadnienie, należy przybliżyć kompleksowo z omówieniem wszystkich epok w muzyce poważnej europejskiego kręgu kulturowego.

Determinanty muzyki klasycznej

Aby omówić format *classical music*, należy niewątpliwie wyjść od określenia czym jest muzyka klasyczna. Bardzo przydatna w tym kontekście może być aksjologiczna triada opracowana przez brytyjskiego muzykologa Philipa Tagga⁵⁹⁴.

W swoim artykule dotyczącym teorii muzyki popularnej stosuje on podział na 3 typy działalności muzycznej: muzyka ludowa, muzyka popularna oraz muzyka artystyczna (poważna). Kryteria, wg których opisuje on każdy konkretny typ muzyki, to:

- sposób tworzenia oraz dystrybucji muzyki (Czy głównymi twórcami i odtwórcami są profesjonalisci czy amatorzy?);
- masowa dystrybucja (Czy zwykle audytorium jest masowe czy dość wąskie?);
- główny sposób przechowywania i przekazywania muzyki (Tradycja ustna, zapis muzyczny (nutowy) czy też nagrania?);
- typ społeczeństwa, w którym występuje ten typ muzyki (Wędrownie, rolniczo-przemysłowe czy przemysłowe?);
- usystematyzowana zapisana teoria i estetyka gatunków;

⁵⁹⁴ P. Tagg, *Analysing popular music: theory, method and practice*, „Popular Music”, 1982, t.2, s. 42.

- anonimowość autora/kompozytora.⁵⁹⁵

W zależności od określenia cechy w danym kryterium, można określić, a także dość sprawnie rozgraniczyć różne gatunki i typy muzyczne. Według wspomnianego powyżej schematu aksjologicznego muzyka określana przez Tagga jako *art music* to taka tworzona głównie przez profesjonalnego twórcę i muzyków, w której masowa dystrybucja jest rzadkością. Głównym sposobem zapisu muzyki jest notacja nutowa, estetyka i teoria gatunku jest na wysokim poziomie. Autorzy tworzący w tym gatunku są w przeważającej większości nie-anonimowi. W kontekście kultury Tagg umieścił muzykę artystyczną w obrębie kultur rolniczo-przemysłowych⁵⁹⁶.

Należałoby także przyjrzeć się samemu aparatowi pojęciowemu związanemu z tym typem muzyki. Można mówić o muzyce poważnej lub klasycznej, ale także idąc za przykładem Tagga artystycznej. Czym się różnią pierwsze dwa pojęcia, które w języku potocznym, a często także w dyskursie publicznym stosowane są synonimicznie?

Czym więc jest muzyka poważna? Poważną w kontekście schematu aksjomatycznego Tagga nazywa się muzykę wykonywaną i dystrybuowaną przez profesjonalistów oraz jej autorstwo jest nieanonimowe. Jest to cecha wspólna dla muzyki poważnej (artystycznej) oraz rozrywkowej. Natomiast cechą wspólną muzyki poważnej i ludowej jest z kolei brak dystrybucji masowej. Typ klasyczny ma także swoje cechy unikalne i są to między innymi:

- notacja muzyczna jako sposób dystrybucji i utrwalenia utworu muzycznego;
- związana z tym typem muzyki społeczność, audytorium (typ wiejsko-przemysłowy, który powiązany jest z ludźmi średnio i bardzo zamożnymi);
- sposób finansowania działalności artystycznej (w dzisiejszych czasach muzyka poważna finansowana jest przede wszystkim z budżetu publicznego, a nie jak w przypadku muzyki rozrywkowej – wolnorynkowej);
- bardzo rozbudowane zaplecze teoretyczne (estetyka itp.)⁵⁹⁷.

Dużo ciekawszym pojęciem jest natomiast muzyka klasyczna, którą można rozpatrywać z poziomu dwóch zakresów. Szersze rozumienie muzyki klasycznej jest tożsame z pojęciem artystycznej, lecz także ma pewne różnice. O ile bowiem muzyka artystyczna jest pojęciem globalnym i nie przynależy do końca do żadnego konkretnego kręgu kulturowego, o tyle

⁵⁹⁵ Tamże.

⁵⁹⁶ Tamże.

⁵⁹⁷ Tamże.

w przypadku muzyki klasycznej zawęża się jej zasięg do kręgu kultury zachodniej. W dużym skrócie należałoby mówić w tym wypadku o niej jako o muzyce artystycznej opartej na korzeniach europejskich. Przy czym nie oznacza to, że ten typ muzyki jest zarezerwowany jedynie dla kompozycji europejskich, lecz raczej dla kompozycji, które stylistycznie nawiązują do klasycznych wzorców europejskich.

Z drugiej jednak strony istnieje jeszcze pojęcie muzyki klasycznej w węższym zakresie znaczeniowym, a mianowicie dotyczy ono muzyki powstałej w okresie od 1750 do 1820 r. n.e. (czyli okresu pomiędzy barokiem, a romantyzmem), które to daty są oczywiście umowne, a przyjęto je ze względu na wydarzenia bezpośrednio związane z kompozytorami, a mianowicie śmiercią Johanna Sebastiana Bacha oraz powstaniem pieśni romantycznej „Małgorzata przy kołowrotku” Franza Schuberta⁵⁹⁸.

Ze względu na użycie pojęcia muzyki klasycznej w dwóch kontekstach często dla węższego znaczenia używa się w polskiej nomenklaturze słowa muzyka klasycystyczna bądź muzyka klasycyzmu. Związane z tym są także pojęcia, takie jak klasycy wiedeńscy. Pośród przedstawicieli tego węższego zakresu muzyki klasycznej oprócz wspomnianych powyżej klasyków wiedeńskich (Mozarta, van Beethovena oraz Haydna) wymienia się także Johanna Christiana Bacha, Andree Luchiesiego, Domenico Dragonettiego czy Józefa Elsnera⁵⁹⁹.

Wracając jednak do szerokiego rozumienia muzyki klasycznej, a więc jako muzyki artystycznej lub poważnej należałoby także dla niej określić pewne ramy czasowe, te określone są jeszcze mniej ściśle niż w przypadku muzyki klasycystycznej, albowiem w przypadku klasycznej, jako początek określa się na powstanie stylistyki średniowiecznej w muzyce, a więc od VI wieku n.e., jednakże cechy muzyki klasycznej w kontekście schematu aksjomatycznego Tagga można określić dopiero od drugiej połowy XII wieku, ponieważ dopiero wówczas pojawiły się utwory o dwóch cechach wymienionych przez Tagga czyli nieanonimowe oraz utrwalanych poprzez notację muzyczną.

Muzyka poważna, bowiem jak już wspomniano jest to określenie synonimiczne dla klasycznej w szerszym zakresie, jest kategoryzowana ze względu na wiele czynników, lecz głównym podziałem, jaki można zastosować jest przede wszystkim podział chronologiczny.

Średniowieczna muzyka poważna

Przyjmując średniowiecze za epokę w dziejach kultury europejskiej, od której można rozpocząć dzieje muzyki poważnej, należałoby się cofnąć do VII wieku. W czasach tych próżno

⁵⁹⁸ D. Szlagowska, *Muzyka baroku*, Gdańsk 1998, s. 21.

⁵⁹⁹ D. Dubal, *The Essential Canon of Classical Music*, New York 2003, passim.

było poszukiwać muzyki świeckiej, a lata swojej świetności święciła sakralna muzyka chóralna. Około roku 1011 n.e. zunifikowano chorały w Europie wraz ze standaryzacją mszy świętych w kościele rzymskokatolickim. Unifikacja ta wynikała z faktu, iż w zależności od regionu, wykształciły się różne style chóralne, które z uwagi na ujednoczenie liturgii należało zastąpić jednym spójnym dla całego kościoła rzymskokatolickiego. Do stylów, które rozwijały się pomiędzy VII a XII wiekiem, należą:

- chorał starorzymski – związany z miastem Rzym;
- chorał mozarabski (zwany także wizygockim) – z silnymi wpływami północnoafrykańskimi, który wykształcił się na terytorium dzisiejszych Hiszpanii i Portugalii, które wówczas znajdowały się pod panowaniem arabskim;
- chorał benewencki – związany z silnym ośrodkiem liturgicznym w Benewencie;
- chorał gallikański – związany z terenami galijskimi, a więc terytorium dzisiejszej Francji;
- chorał ambrozjański – wywodzący swoją nazwę od świętego Ambrożego, a związany geograficznie z północną częścią Półwyspu Apenińskiego, na czele z Mediolanem;
- chorał celtycki – wywodzący się z tradycji monastycznych Wysp Brytyjskich, a w szczególności Irlandii⁶⁰⁰.

Należy także wspomnieć o najstarszym stylem chorałów średniowiecznych był jednak tzw. chorał akwileński, który to również związany był z terytorium północnych Włoch. Sięga on swoich początków już III wieku n.e.

Jednakże jak już wspomniano powyżej w wieku XI w celu ujednoczenia liturgii w całej Europie wprowadzono nowy rodzaj chorału bazującego na tradycjach starorzymskich oraz gallikańskich. Za sprawą wspomnianych już Karola Wielkiego oraz Grzegorza I, reformy ówczesne zyskały nazwę reform karolińskich, natomiast nowo utworzona stylistyka chorałów została określona jako chorał gregoriański⁶⁰¹.

Chorał gregoriański rozwijał jeszcze zanim oficjalnie rozpropagowało go dwóch wyżej wymienionych, lecz dopiero wspomniana reforma upowszechniła go na terenie całej Europy

⁶⁰⁰ W. Apel, *Harvard Dictionary of Music*, Cambridge 1969, s. 355.

⁶⁰¹ B. Schaeffer, *Dzieje muzyki*, Warszawa 1983, s. 47.

i sprawiła, że do końca XII wieku stał się on dominującym stylem muzycznym w muzyce sakralnej. Wiek XIII określa się jako okres dekadencji chorału gregoriańskiego⁶⁰².

W kontekście chorałów warto także wspomnieć o jednej z pierwszych znanych z imienia kobiet kompozytorek, a mianowicie Hildegardzie z Bingen, która skomponowała wiele utworów chóralnych jednogłosowych, co ciekawe głównie na głosy kobiece⁶⁰³.

W końcu IX wieku w klasztorach, takich jak chociażby St. Gall w Szwajcarii pojawiły się nowe style muzyczne powstałe w wyniku eksperymentowania nad śpiewem chóralnym. Były to tzw. organum, uznawane za pierwsze utwory polifoniczne dodające dodatkowy głos do chorału, zwykle śpiewany kwartę bądź kwintę wyżej od dźwięku oryginalnego. Były to początki muzyki polifonicznej, które były dalej rozwijane w kilku ośrodkach ówczesnej Europy. Mniej więcej w tym samym czasie pojawili się na terenach współczesnej Francji tzw. goliardzi, których to tradycje były kultywowane w kolejnych wiekach. Byli to wędrowni artyści, którzy sami komponowali swoje utwory, a także układali teksty, które to nie miały charakteru sakralnego, lecz świecki i pełniły bardziej funkcje rozrywkowe. Goliardzi byli przeważnie osobami wywodzącymi się ze środowisk studenckich średniowiecznych uniwersytetów bądź byli to zbiegli z klasztorów mnisi.

Na rok około 1150 n.e. datuje się powstanie szkoły Notre Dame, z którą wiąże się okres w dziejach muzyki średniowiecznej określany jako *ars antiqua*⁶⁰⁴. Łacińska nazwa „sztuka dawna” związana jest jednak jak można zauważyć z najdawniejszymi utworami średniowiecznymi, lecz wiąże się bezpośrednio z rozwojem muzyki organalnej, a więc z powstaniem i rozwojem utworów polifonicznych. Cezura czasowa określająca *ars antiqua* ustanawia jako przybliżone daty graniczne na mniej więcej lata 1150-1320. Z muzyką tego okresu można powiązać przede wszystkim kilka osób. Są to:

- Leoninus – kompozytor muzyki organalnej związany ze szkołą paryską (zwaną również Notre Dame), jego zasługą jest wprowadzenie uporządkowanego rytmu w polifonii⁶⁰⁵;
- Perotinus – następca oraz prawdopodobnie uczeń Leoninusa, rozwinął muzykę organalną poprzez wprowadzenie organum trzy- i czterogłosowego, klauzul oraz konduktusów;

⁶⁰² I. Siekierka, *Wprowadzenie do chorału gregoriańskiego. Skrypt dla słuchaczy Metropolitalnego Studium Organistowskiego we Wrocławiu*, Lublin 2011, passim.

⁶⁰³ C. Reed-Jones, *Hildegard of Bingen: Woman of Vision*, Glenn Mills 2004, s. 15-16.

⁶⁰⁴ B. Schaeffer, *Dzieje muzyki...*, dz. cyt., s. 65.

⁶⁰⁵ C. Wright, *Leoninus, Poet and Musician* [w:] E. Roesner, *Ars antiqua: Organum, Conductus, Motet*, Abington-on-Thames 2017, s. 3-32.

- Franco z Kolonii – niemiecki teoretyk muzyki i kompozytor, twórca notacji frankońskiej w muzyce;
- Petrus de Cruce – prawdopodobnie uczeń Franco z Kolonii, kompozytor i teoretyk, miał duży wpływ na rozwój notacji muzycznej;
- Johannes de Garlandia – francuski teoretyk, który wiele pracy poświęcił zapisowi rytmu;
- Adam de Saint-Victor – jeden z twórców szkoły Notre Dame⁶⁰⁶.

W czasie określanym jako ars antiqua rozwinęła się także tradycja muzyki świeckiej związana z wędrownymi, ale także dworskimi i miejskimi grupami artystów śpiewaków. Pośród nich należy wymienić:

- bardów – dworscy śpiewacy w krajach celtyckich (Szkocji, Walii, Irlandii i Bretanii);
- trubadurów – poeci i muzycy z północnej Francji tworzący głównie w języku francuskim;
- truwerów – kontynuatorzy twórczości trubadurów, posługujący się głównie językiem okcytańskim, do poezji lirycznej dołączyli także pieśni rycerskie. Jednym z najbardziej znanych truwerów był król Anglii Ryszard Lwie Serce;
- minnesingerów – niemieccy odpowiednicy francuskich trubadurów. Prowadzili zwykle wędrowny tryb życia i wywodzili się z rodów arystokratycznych;
- minstrelów oraz rybałtów – wędrowni muzycy, którzy oprócz własnej twórczości opartej zwykle na twórczości ludowej i legendach popularyzowali także twórczość trubadurów i truwerów⁶⁰⁷.

Około 1315 rozpoczyna się okres w muzyce nazywany ars nova, którego nadejście było jednym z sygnałów wskazujących na nadejście renesansu. Muzyka wówczas przeniosła swój główny kierunek zainteresowania w stronę muzyki świeckiej, a pojawiają się także poglądy, że muzyka może stanowić dla człowieka źródło przyjemności. Pojawiają się nowe, coraz bardziej zróżnicowane gatunki muzyczne⁶⁰⁸.

⁶⁰⁶ B.Schaeffer, *Dzieje muzyki...*, dz.cyt. s. 68.

⁶⁰⁷ Tamże, s. 51–63.

⁶⁰⁸ W. Apel, dz. cyt., s. 58.

W późnym ars nova zaobserwowano także pojawienie się stylu nazywanego *ars subtilior*, który charakteryzuje się wysokim wyrafinowaniem konstrukcji muzycznej oraz jest trudny do wykonania dla osób spoza wąskiego grona wyspecjalizowanych osób.

Renesansowa muzyka poważna

Wraz z muzyką średniowieczną do tzw. wczesnego okresu muzyki klasycznej zalicza się twórczość muzyczną okresu renesansu. Okres ten przyniósł dalszy rozwój muzyki świeckiej i choć nadal dużą rolę odgrywała muzyka wokalna, to coraz więcej uwagi poświęcano muzyce instrumentalnej. Pochyleno się także podobnie jak w przypadku wszelkich sztuk nad dziedzictwem antyku. Dzięki temu pojawiło się wielu naśladowców mitycznego Orfeusza, którzy śpiewali z towarzyszeniem lutni bądź wioli. Żywiłowy rozwój muzyki świeckiej spowodował, że Kościół Katolicki zdecydował się na soborze trydenckim na ścisły rozdział muzyki świeckiej od muzyki religijnej. Schyłek renesansu głównie za sprawą grupy florenckich intelektualistów (kompozytorów, poetów oraz teoretyków muzyki) zwanej Cameratą florencką stał się czasem uważanym za początki opery.⁶⁰⁹ Głównym założeniem grupy było bowiem wskrzeszenie tradycji antycznego, greckiego teatru muzycznego, co zaowocowało powstaniem dwóch pierwszych przedstawień o charakterze operowym „Dafne” (zachowana częściowo) oraz „Eurydyka” (najstarsza zachowana w całości), oba autorstwa Jacopo Periego⁶¹⁰.

Główne ośrodki kulturalne, w których rozwijała się muzyka, ale także sztuka renesansowa były miasta włoskie, ale także Niderlandy, Francja oraz Niemcy. Najgłośniejsze nazwiska ówczesnej muzyki były:

- Johannes Ockeghem (1410-1497) – kompozytor flamandzki;
- Josquin des Prés (1455-1521) – kompozytor flamandzki;
- Giovanni Perluigi da Palestrina (1525-1594) – kompozytor włoski;
- William Byrd (1543-1623) – kompozytor angielski;
- Giovanni Gabrieli (1557-1612) – kompozytor włoski;
- Thomas Campion (1567-1620) – kompozytor angielski⁶¹¹.

Wspomniany wcześniej wczesny okres muzyki klasycznej zawierający w sobie muzykę średniowiecza oraz renesansu jest w polskiej nomenklaturze jako muzyka dawna.

⁶⁰⁹ A. McLamore, *Musical Theater: An Appreciation*, New York 2017, s. 3-5.

⁶¹⁰ B.Schaeffer, *Dzieje muzyki...*, dz.cyt. s 143.

⁶¹¹ Tamże, s. 78-136.

Common practice – muzyka poważna od baroku po współczesność

W literaturze anglojęzycznej często spotykanym określeniem dla okresu muzycznego obejmującego stulecie od 1600 do 1900 jest common practice. Zawierające się w nim bardziej szczegółowe epoki w historii muzyki to:

- muzyka barokowa - lata 1600-1750;
- muzyka klasyczna (klasycystyczna) – lata 1720-1820;
- muzyka romantyczna – lata 1780-1910.

Jak można zauważyć epoki te nie są ściśle rozgraniczone cezurą czasową, a nawet istnieją dość długie zakresy czasu, w których tworzono jednocześnie według kilku tradycji muzycznych.

Muzyka baroku

Jak już wcześniej wspomniano elementem wiążącym muzykę renesansu i baroku można nazwać prace Cameraty florenckiej oraz pierwszą twórczość operową. W okresie tym powstało wiele nowych gatunków, zarówno wokalnie-instrumentalnych, jak i czysto instrumentalnych. Oprócz będącej elementem granicznym epok opery można wymienić także między innymi: fugę, kantatę, oratorium, sonatę, mszę organową czy toccatę⁶¹².

Muzyka tamtych czasów odznaczała się przede wszystkim skomplikowaną i dość ciężką formą oraz przede wszystkim bardzo dokładnie przemyślaną kompozycją, która to czerpała wiele z retoryki analogicznej do literacko-słownej. Muzyka w tych czasach była już w głównej mierze muzyką świecką, a przyjęto, że powinna mieć także elementy dydaktyczne, w czym w dużym stopniu pomagały skomplikowane zabiegi retoryczno-formalne w komponowaniu.

Jako głównych i najbardziej dziś rozpoznawalnych twórców barokowych można określić: Claudio Monteverdiego, Antonio Vivaldiego, Domenico Scarlattiego, Johanna Sebastiana Bacha, Georga Friedricha Haendla czy Giovanniego Battistę Pergolesiego.⁶¹³ Wśród polskich muzyków tej epoki należy wymienić Grzegorza Gerwazego Gorczyckiego, Adama Jarzębskiego czy Stanisława Sylwestra Szarzyńskiego.

Muzyka barokowa była stosunkowo spójna stylistycznie, lecz w ostatnim okresie, czyli w latach 1750-60 rozwinął się dość kontrastowy względem reszty gatunków barokowych styl

⁶¹² A. McLamore, dz. cyt., s. 3-5.

⁶¹³ D. Dubal, dz. cyt., passim.

galant (fr. elegancki, wytworny), który charakteryzuje się prostszą kompozycją, elegancją i lekkością brzmienia. Przedstawicielami tego stylu byli między innymi Domenico Scarlatti oraz François Couperin. Styl ten uznaje się za pośredni pomiędzy muzyką barokową oraz klasycystyczną⁶¹⁴.

Muzyka klasycystyczna

Muzyka klasycystyczna dla wielu ludzi będąca synonimem muzyki klasycznej ze względu na wspomniane już wcześniej dość wieloznaczny zakres znaczeniowy pojęcia muzyki klasycznej to z pewnością istotny okres w historii muzyki. Datuje się go na lata 1730-1820. Podobnie jak w przypadku muzyki barokowej należy zauważyć, że także klasycyzm nie posiada szczególnej i ściśle ustalonej cezurę czasowej. Jako daty graniczne przyjmuje się śmierć Johanna Sebastiana Bacha w roku 1750 oraz powstanie pieśni romantycznej „Małgorzata przy kołowrotku” autorstwa Franza Schuberta w roku 1820⁶¹⁵.

Pierwsze 30 lat epoki pokrywa się ze zmierzchem baroku, a także jak już wspomniano należy zwrócić uwagę na to, że występował styl w muzyce baroku, który wskazywał na pewne tendencje, które znalazły odzwierciedlenie w klasycyzmie.

Cechą charakterystyczną tego okresu w historii muzyki było odejście od skomplikowanych form polifonicznych na korzyść form homofonicznych. Miało to na celu dążenie do przejrzystości form oraz symetrii. Nastąpił też także rozkwit muzyki instrumentalny.

Głównym ośrodkiem rozwoju stylu klasycystycznego był Wiedeń. To tam tworzyli trzej najwybitniejsi kompozytorzy epoki: Joseph Haydn, Wolfgang Amadeus Mozart oraz Ludwig van Beethoven⁶¹⁶. Z powodu silnego związku z Wiedniem nazywani oni byli także klasykami wiedeńskimi. Poza nimi do najważniejszych twórców klasycyzmu należą:

- Johann Christian Bach;
- Domenico Cimarosa;
- Antonio Salieri;
- Niccolò Paganini;
- Gioachino Rossini;
- Franz Schubert;
- Luigi Cherubini;

⁶¹⁴ B. Schaeffer, dz. cyt., s. 139–220.

⁶¹⁵ Jan Sebastian Bach, <http://agencjafilharmonia.pl/jan-sebastian-bach/>, 24.08.2018.

⁶¹⁶ G. Pestelli, *The Age of Mozart and Beethoven*, Cambridge 1984. passim.

- a wśród Polaków m.in. Józef Elsner⁶¹⁷.

Muzyka romantyczna

Jak już wcześniej wspomniano początek okresu muzyki romantycznej łączy się z powstaniem pieśni romantycznej Franza Schuberta. Innymi datami określającymi początek romantyzmu w muzyce były m.in. rok 1821, kiedy wystawiono operę „Wolny strzelec” Carla Marii von Webera bądź też wykonanie w roku 1830 „Symfonii fantastycznej” Hectora Berlioza⁶¹⁸.

Założenia romantyzmu odcisnęły swój ślad nie tylko w muzyce, lecz także w sztukach plastycznych, literaturze i światopoglądzie. Spowodował on, że muzyka przestała być typowym zawodem, gdzie utwory powstawały na zamówienie, a zaczęła coraz częściej pojawiać w myśl zasady „sztuka dla sztuki”. Artysta, kompozytor zaczął tworzyć przede wszystkim po to, aby przekazywać idee, a także by wyrażać siebie, kiedy tylko miał natchnienie do tworzenia. Zgodnie z ideami romantyzmu także muzycy zaczęli się przychylić do sięgania do korzeni, do tradycji narodowej.

Dlatego również należy zwrócić uwagę na powstanie tak zwanych szkół narodowych w obrębie romantyzmu. Wiek XIX był czasem, w którym budziły się idee narodowe, a ludzie przestali traktować państwo jako konstrukt czysto terytorialny, lecz zaczęli zwracać większą uwagę na kontekst narodowościowy. W związku z tym zarówno muzycy, jak i literaci czy plastycy, zaczęli czerpać wiele inspiracji ze starych obyczajów, mitów i opowieści. W ówczesnej muzyce można wyróżnić między innymi szkoły:

- niemiecką (Carl Maria von Weber, Richard Wagner)⁶¹⁹;
- polską (Fryderyk Chopin, Stanisław Moniuszko, Henryk Wieniawski)⁶²⁰;
- czeską (Bedřich Smetana, Antonin Dvořak)⁶²¹;
- francuską (Cesar Franck, Hector Berlioz)⁶²²;

⁶¹⁷ B. Schaeffer, dz.cyt., s. 220–258.

G. Pestelli, dz. cyt., passim.

⁶¹⁸ B. Schaeffer, dz.cyt., s. 269.

⁶¹⁹ Ryszard Wagner, <http://agencjafilharmonia.pl/ryszard-wagner/>, 24.08.2018

Carl Maria von Weber, <http://encyklopediateatru.pl/autorzy/2422/carl-maria-von-weber>, 24.08.2018.

⁶²⁰ Fryderyk Chopin, <http://agencjafilharmonia.pl/fryderyk-chopin/>, 24.08.2018,

Stanisław Moniuszko, <http://agencjafilharmonia.pl/stanislaw-moniuszko/>, 24.08.2018,

Henryk Wieniawski, <http://agencjafilharmonia.pl/henryk-wieniawski/>, 24.08.2018.

⁶²¹ Bedřich Smetana, <http://agencjafilharmonia.pl/bedrich-smetana/>, 24.08.2018,

Antonin Dvorak, <http://www.antonin-dvorak.cz/en/life>, 24.08.2018.

⁶²² Hector Berlioz, <http://encyklopediateatru.pl/autorzy/2562/hector-berlioz>, 24.08.2018,

Cesar Franck, <http://pl.chopin.nifc.pl/chopin/persons/text/cat/2/id/7275>, 24.08.2018.

- rosyjską (Modest Musorgski, Aleksandr Borodin, Nikołaj Rimski-Korsakow)⁶²³;
- hiszpańską (Isaac Albéniz, Enrique Granados)⁶²⁴;
- a także fińską (Jean Sibelius) czy szwedzką (Edvard Hagerup Grieg).⁶²⁵

Spośród niewymienionych powyżej nie wolno zapomnieć także o tak znaczących artystach tworzących w duchu romantyzmu, jak:

- Piotr Iljicz Czajkowski⁶²⁶;
- Siergiej Rachmaninow⁶²⁷;
- Ferenc Liszt⁶²⁸;
- Robert Schumann⁶²⁹;
- Felix Mendelsohn-Bartholdy⁶³⁰;
- Richard Strauss⁶³¹;
- Gustav Mahler⁶³²;
- czy Camille Saint-Saëns⁶³³.

Na epoce romantyzmu w klasyfikacji epok muzycznych kończy się okres tzw. *Common practice*, a następujące później style i okresy muzyczne klasyfikuje się już jako nowoczesne oraz współczesne. Jako koniec romantyzmu w muzyce przyjmuje się przełom XIX i XX wieku, kiedy to nadeszły poważne zmiany stylistyczne, które zaczęły się pojawiać już w latach 80. XIX wieku, a stanowiły swego rodzaju odwrót od idei romantycznych w muzyce⁶³⁴.

⁶²³ *Modest Musorgski*, <http://encyklopediateatru.pl/autorzy/1956/modest-musorgski>, 24.08.2018, *Aleksander Borodin*, <http://encyklopediateatru.pl/autorzy/743/aleksander-borodin>, 24.08.2018, *Mikołaj Rimski-Korsakow*, <http://encyklopediateatru.pl/autorzy/2473/mikolaj-rimski-korsakow>, 24.08.2018.

⁶²⁴ *Enrique Granados*, <http://www.bach-cantatas.com/Lib/Granados-Enrique.htm>, 24.08.2018, *Isaac Albeniz*, <http://pl.chopin.nifc.pl/chopin/persons/text/id/7259>, 24.08.2018.

⁶²⁵ *Edward Grieg*, <http://pl.chopin.nifc.pl/chopin/persons/detail/name/grieg/id/7468>, 24.08.2018, *Jean Sibelius – The Man*, <http://www.sibelius.fi/english/elamankaari/index.htm>, 24.08.2018.

⁶²⁶ *Piotr Czajkowski*, <http://agencjafilharmonia.pl/piotr-czajkowski/>, 24.08.2018.

⁶²⁷ *Sergey Rachmaninoff*, <http://www.roh.org.uk/people/sergey-rachmaninoff>, 24.08.2018.

⁶²⁸ *Franciszek Liszt*, <http://agencjafilharmonia.pl/franciszek-liszt/>, 24.08.2018.

⁶²⁹ *Robert Schumann*, <http://agencjafilharmonia.pl/robert-schumann/>, 24.08.2018/

⁶³⁰ *Felix Mendelsohn-Bartholdy*, <https://teatr Wielki.pl/ludzie/felix-mendelssohn-bartholdy/>, 24.08.2018.

⁶³¹ *Richard Strauss*, <http://agencjafilharmonia.pl/richard-strauss/>, 24.08.2018.

⁶³² *Gustav Mahler*, <http://agencjafilharmonia.pl/gustav-mahler/>, 24.08.2018.

⁶³³ *Camille Saint-Saëns*, <http://www.bach-cantatas.com/Lib/Saint-Saens-Camille.htm>, 24.08.2018.

⁶³⁴ B. Schaeffer, dz.cyt., s. 261–346.

Modernistyczna oraz współczesna muzyka poważna

Wiek XX był niewątpliwie czasem bardzo szybkich i często niespodziewanych zmian w wielu aspektach życia. Padały i powstawały imperia, przez świat przetoczyły się dwie wojny światowe oraz dziesiątki innych konfliktów, nastąpiły ogromne zmiany w strukturach społecznych i państwowych. Codzienne życie człowieka było dużo bardziej różnorodne niż jeszcze wiek wcześniej, a zarówno w kontekście mody, tak również i sztuki różne style, techniki czy kierunki często współistniały w jednym czasie. Podobnie zresztą było we wcześniejszych epokach, lecz tam rozwój jednego kierunku powoli wypierał wcześniejsze, a w wieku XX. pluralizm obserwowany w wielu dziedzinach życia spowodował, że równoległe i bez tendencji do dominacji rozwijały się różne kierunki muzyczne.

Muzykę poważną XX i XXI wieku zdominowało kilka głównych nurtów, wśród których wyróżnić można:

- impresjonizm (główni twórcy: Maurice Ravel, Claude Debussy, Aleksandr Skriabin, Karol Szymanowski)⁶³⁵;
- ekspresjonizm (główni twórcy: Aleksandr Skriabin, Arnold Schoenberg, Béla Bartók, Witold Lutosławski, Krzysztof Penderecki)⁶³⁶;
- postmodernizm.

Wskazując powyższe trendy nie można nie zauważyć analogii do kierunków sztukach plastycznych. Impresjonizm podobnie, jak w malarstwie dąży do wyrażania utworu poprzez sensualność i subtelność. Jednocześnie harmonia i dynamika utworów powodują, że kompozycje te stają się „zobrazowaniem” odczuć, a jednocześnie odznaczają się brakiem dramaturgii utworu, gdyż celem kompozytora było skierowanie odbiorcy raczej ku kontemplacji utworu. Twórcą tego kierunku w muzyce był Claude Debussy. Ciekawym wydaje się w jego kontekście fakt, iż skomponował on kilka utworów muzycznych do tekstów literackich impresjonistów, jak chociażby Paula Verlaine’a.

⁶³⁵ Maurice Ravel, <https://encyklopediateatru.pl/autorzy/1695/maurice-ravel>, 24.08.2018, Claude Debussy, <http://agencjafilharmonia.pl/claude-debussy/>, 24.08.2018, Karol Szymanowski, <http://agencjafilharmonia.pl/karol-szymanowski/>, 24.08.2018, B. Rottermund, *Aleksander Skriabin jako pianista w świetle zachowanych nagrań kompozytora*, „Krytyka Muzyczna”, VII/2012, czasopismo online, artykuł dostępny pod adresem: http://www.demusica.pl/cmsimple/images/file/krytyka_7_brottermund3.pdf, 24.08.2018.

⁶³⁶ Arnold Schoenberg, <http://agencjafilharmonia.pl/arnold-schonberg/>, 24.08.2018, Bela Bartok, <http://agencjafilharmonia.pl/bela-bartok/>, 24.08.2018, Witold Lutosławski, <http://agencjafilharmonia.pl/witold-lutoslawski/>, 24.08.2018, Krzysztof Penderecki, <http://agencjafilharmonia.pl/krzysztof-penderecki/>, 24.08.2018.

O ile impresjonizm, podobnie jak w malarstwie czy literaturze odmalowywać odczucia, to już ekspresjonizm koncentrował się na wyrażaniu doznań i odczuć ekstremalnych. Narzędziem używanym przez kompozytorów do osiągnięcia ekspresjonistycznej formy muzycznej było między innymi stosowanie dysonansu, jako elementu wzbogacającego dramaturgię kompozycji przy jednoczesnej dezintegracji formalnej. Drogę ekspresjonizmu u schyłku romantyzmu wybrali Aleksander Skriabin czy też Richard Strauss, ale najdojrzałą jego postać widać w twórczości Arnolda Schoenberga⁶³⁷.

Trzecim wskazanym kierunkiem, który rozwinął się w latach siedemdziesiątych XX wieku, jest postmodernizm czy jak określa go Danuta Gwizdalanka „muzyka w postmodernistycznym świecie”. Cechą charakterystyczną utworów postmodernistycznych jest czerpanie z wcześniejszych epok muzycznych jako z repozytorium motywów i stylów, emocjonalizm oraz eksperymentowanie z dźwiękami, które jednak nie prowadzi do dysonansów⁶³⁸.

Współczesność wymyka się z klasyfikacji epok historycznych, a co za tym idzie z klasyfikacji epok w znaczeniu muzykologicznym, literaturoznawczym. Można określić cechy charakterystyczne współczesnej sztuki, lecz syntetyczne określenie dzisiejszych czasów zostanie z pewnością sformułowane. Aktualnie mówi się o tych czasach jako o czasach ponowoczesnych, lecz być może w przyszłości przełom XX i XXI wieku dostanie nowe miano.

Muzyka poważna w dzisiejszym świecie odżywa i zyskuje popularność, a także w kontekście powstawania mediów związanych z jej popularyzacją także się demokratyzuje i trafia do ludzi, którzy wcześniej nie mieli często okazji zapoznać się z jej pięknem.

⁶³⁷ T. Jasiński, *Krótki wykład o muzyce XX wieku. Kompendium dydaktyczne*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska Sectio L – Artes”, 2014, T. XII, nr 2, s. 60-68.

⁶³⁸ D. Gwizdalanka, *Przemiany kultury muzycznej XX wieku*, Kraków 2011, s. 139-141.

Załącznik 2.

Historia muzyki filmowej

Film od początku swojej historii był powiązany z muzyką. W pierwszych latach kina technologia uniemożliwiała jednak tworzenie nośników audiowizualnych. Era kina niemego sprawiała, że odpowiedzialność za oprawę dźwiękową ponosił człowiek zwany taperem. Mieli oni dość trudne zadanie z powodu specyficznego sposobu wykonywania pracy. Siedzieli tyłem do ekranu, akompaniując bazując jedynie na reakcjach widzów. Instrumentem akompaniującym było pianino lub organy teatralne. Czasy kina niemego w świecie zachodnim to lata od powstania pierwszego filmu (czyli końca roku 1895), kiedy to bracia Lumière przedstawili dwuminutowe „Wyjście robotników z fabryki” oraz „Wjazd pociągu na stację w La Ciotat”⁶³⁹.

Rozwój kina spowodował wprowadzenie wielu nowych gatunków filmowych, a popularność nowego medium czy też gatunku sztuki spowodowała potrzebę dalszego rozwoju. Już w roku 1902 pojawił się pierwszy film, który dziś można byłoby nazwać science fiction⁶⁴⁰, a w 1903 po raz pierwszy odważono się na nagrywanie filmów fabularnych w plenerze, czego wynikiem był „Napad na ekspres” w reżyserii Edwina Stantona Portera z roku 1903⁶⁴¹.

W roku 1927 odbyła się pierwsza projekcja filmu dźwiękowego, co powoli zwiastowało koniec epoki kina niemego. Był to „Śpiewak jazzbandu” w reżyserii Alana Croslanda wyprodukowana przez wytwórnię filmową braci Warner, w którym po raz pierwszy udźwiękowiono część dialogów, a także piosenki tytułowego śpiewaka⁶⁴².

Warto jednak zwrócić w tym kontekście uwagę na kino japońskie. We wczesnym kinie japońskim rolę taperów przejęli muzycy teatralni z charakterystycznego dla Japonii teatru Kabuki. Jednak najciekawszym elementem japońskiego kina niemego była instytucja *benshi*. Byli to aktorzy głosowi, którzy pełnili głównie rolę narratora fabuły. W przypadku narracji filmów zagranicznych pełnili także rolę tłumacza, a także tłumaczyli japońskim widzom charakterystykę zachodniego stylu życia i zachowania, które prezentowane w filmach mogły być dla

⁶³⁹ W.W. Dixon, G.A. Foster, *A Short History of Film*, New Brunswick 2008, s. 7,
T. Lubelski, *Lumière i Méliès: fotograf i iluzjonista inicjują kinematograf* [w:] *Kino nieme*, red. T. Lubelski, I. Sowińska, R. Syska, Kraków 2012, s. 77-136.

⁶⁴⁰ W.W. Dixon, G.A. Foster dz. cyt., s.12.,
T. Lubelski, dz. cyt.

⁶⁴¹ W.W. Dixon, G.A. Foster dz. cyt., s.16.,
R. Syska, *Początki kina amerykańskiego* [w:] *Kino nieme*, red. T. Lubelski, I. Sowińska, R. Syska, Kraków 2012, s. 137-212.

⁶⁴² M. Slowik, *After the Silents: Hollywood Film Music in the Early Sound Era, 1926-1934*, New York 2014, s. 56-61.

odbiorców niezrozumiałe⁶⁴³. W narracji filmów krajowych występowały nawet zespoły benshi, którzy pełnili, poniekąd funkcję podobną do współczesnych aktorów dubbingowych. Popularność benshi miało ogromny wpływ na sukces poszczególnych filmów, a także na popularność konkretnych kin. Zjawisko benshi miało także duży wpływ na opóźnienie wejścia kinematografii japońskiej w epokę kina dźwiękowego⁶⁴⁴.

Polska kinematografia również zasługuje na wspomnienie w kontekście czasów kina niemego. Pierwszym polskim filmem niemym dopuszczonym do projekcji był „Antoś pierwszy raz w Warszawie” w reżyserii Georges’a Meyera, powstały na zlecenie iluzjonu Oaza. Jego premiera odbyła się w roku 1908. Wybitnymi dziełami polskiego kina niemego były: „Mocny człowiek” w reżyserii Henryka Szaro z roku 1929, „Cud nad Wisłą” w reżyserii Ryszarda Bolesławskiego z roku 1921 czy też „Trędowata” w reżyserii Edwarda Puchalskiego i Józefa Węgrzyna z roku 1926. Pośród ówczesnych gwiazd na uwagę zasługują w szczególności: Pola Negri (Apolonia Chałupiec), Jadwiga Smosarska, Kazimierz Junosza-Stępowski oraz Józef Węgrzyn⁶⁴⁵. W czasach dwudziestolecia międzywojennego, a także niedługo po II wojnie światowej praca taperów była chroniona prawami autorskimi. Legalność wykonywania utworów była weryfikowana na podstawie oryginalnych zapisów nutowych danego wykonawcy.

Kino dźwiękowe

Choć kino nieme nie byłoby tym samym bez akompaniujących mu muzyków, to jednak rozwój muzyki filmowej należy rozpatrywać od czasów, w których pojawiło się kino dźwiękowe. Podobnie jak w czasach kina niemego filmowi towarzyszyła przede wszystkim orkiestra, lecz zasadnicza różnica polegała na uniwersalności wytworzonej na potrzeby filmu muzyki. W czasach kina niemego muzyka powstawała w momencie wyświetlania filmu i była bardzo zróżnicowana w zależności od indywidualnych umiejętności tapera. Poprzez rozwój technologiczny, a przede wszystkim dzięki kolejnym wynalazkom między innymi kinetoskopowi Thomasa Alvy Edisona, zaczęto myśleć o tym, aby muzyka i film były elementami idącymi zawsze w parze. Połączenie wynalazków pozwalających na pokazy filmowe z urządzeniami odtwarzającymi dźwięk wywołało lawinę nowych, mniej lub bardziej udanych urządzeń, wśród których

⁶⁴³ A. Gerow, *The Word before the Image: Criticism, the Screenplay, and the Regulation of Meaning in Prewar Japanese Film Culture* [w:] D. Washburn, C. Cavanaugh, *Word and Image in Japanese Cinema*, Cambridge 2001, passim.

⁶⁴⁴ J. Dym, *A Brief History of Benshi (Silent Film Narrators)*, http://aboutjapan.japansociety.org/content.cfm/a_brief_history_of_benshi#sthash.rzriiDRV.dpbs, 9.12.2017.

⁶⁴⁵ T. Lubelski, *Polska* [w:] *Kino nieme*, red. T. Lubelski, I. Sowińska, R. Syska, Kraków 2012, s. 866-876..

prym wiodły Cameraphone, Cinephone i Chronophone. Palmę pierwszeństwa trzeba przyznać jednak ulepszonej wersji kinetoskopu i Edisonowi⁶⁴⁶.

W tym swoistym wyścigu do filmu dźwiękowego zauważalny jest też polski akcent. Kazimierz Prószyński w roku 1907 opatentował w berlińskim biurze patentowym „aparat do zapewnienie współbiegu kinematografów i maszyn mówiących”. Wersję ulepszoną opatentował również w kolejnym roku w urzędach patentowych w Paryżu i Londynie⁶⁴⁷. Jego nieoceniony wkład w polską i światową kinematografię można jednak ujrzyć przez pryzmat innych jego wynalazków, takich jak chociażby aeroskop – czyli pierwszą na świecie ręczną kamerę filmową, która to pozwoliła na rozwój filmu między innymi poprzez umożliwienie kręcenia w dowolnych warunkach. Sam Prószyński kamerował uroczystości koronacyjne króla Wielkiej Brytanii Jerzego V. O tym częściowo już zapomnianym polskim konstruktorze i wynalazcy głośno było na całym świecie, a podczas wystąpienia we Francuskiej Akademii Nauk August Lumière wskazał na obecnego wówczas na sali Prószyńskiego ze słowami „panowie stoi przed wami pierwszy człowiek w kinematografii, ja jestem dopiero drugi”⁶⁴⁸.

Od czasów „Śpiewaka jazzbandu” wytwórni Warner Bros Production rozpoczęła się epoka muzyki filmowej w pełni tego słowa znaczeniu, lecz czy samo określenie muzyka filmowa jest jednoznaczne definicyjnie oraz zakresowo. W polskiej nomenklaturze sformułowanie muzyka filmowa ma bardzo szerokie znaczenie, lecz w tym wypadku warto zwrócić uwagę na rozgraniczenie pojęć w aparacie pojęciowym kinematografii anglojęzycznej. Istnieją tam bowiem *score* oraz *soundtrack*, które częściowo się pokrywają. *Score* oznacza właśnie typowo muzykę filmową, traktowaną jako warstwa dźwiękowa filmu, natomiast *soundtrack* oprócz samej muzyki obejmuje swoim zakresem jeszcze dwa główne elementy występujące w oprawie dźwiękowej, a więc dźwiękowe efekty specjalne oraz utwory stworzone na potrzeby filmu, ale stanowiące także integralny, samodzielny utwór muzyczny, który z założenia jest przewidziany także do upubliczniania w oderwaniu od filmu. W *soundtracku* mieści się oczywiście również *score*, lecz nie jest to zakres tożsamy. Mówiąc w skrócie *soundtrack* to muzyka filmowa w szerokim znaczeniu z uwzględnieniem dźwiękowych efektów specjalnych, a *film score* to wyłącznie stworzona na potrzeby konkretnego obrazu muzyka akompaniująca, budująca nastrój.

⁶⁴⁶ J. Wierzbicki, *Film music: A History*, New York, Londyn 2009, s. 71–76.

⁶⁴⁷ K. Prószyński, *Pneumatic Apparatus for Effecting the Symchronization of a Kinematograph and a Phonograph*, United Kingdom, London 1908; K. Prószyński, *Dipositif d'accouplement d'un cinematographe avec un phonographe*, France, Paris 1908.

⁶⁴⁸ (Mk), *Kazimierz Prószyński – pierwszy człowiek w kinematografii*, 2010, <https://www.polskieradio.pl/39/156/Artykul/819656,Kazimierz-Proszynski---pierwszy-czlowiek-w-kinematografii>, 9.12.2017.

Twórcy muzyki filmowej

Warto także wspomnieć o twórcach, którzy poświęcili swoją twórczość w dużym stopniu dla muzyki filmowej. Większość z nich tworzyło niezapomniane melodie, ścieżki dźwiękowe, lecz nie jest do końca znanych z imienia i nazwiska szerszej publiczności. Przyjmując jako podstawę szerszą rozpoznawalność kompozytora, jako najwybitniejszych należałoby wymienić: Johna Williamsa, Ennio Morricone czy też Hansa Zimmera. Gdyby jednak oprzeć się na bardziej wymiernych danych, można przywołać liczbę nagród i nominacji w jednej z najważniejszych nagród filmowych na świecie, czyli Oscara. Wówczas na pierwszych miejscach nie odnajdzie się żadnego znanego powszechnie nazwiska, ale już tytuły filmów, do których stworzyli muzykę to światowa czołówka. Zestawiając kompozytorów w kontekście Nagród Amerykańskiej Akademii Filmowej w czołówce znajdziemy:

- Alfreda Newmana (9 Oscarów, 45 nominacji) – m.in. za „Znak Zorro” z 1940 roku w reżyserii Roubena Mamouliana,
- Johna Williamsa (5 Oscarów, 43 nominacje) – m.in. za „Szczęki” z 1975 roku w reżyserii Stevena Spielberga, „Skrzypka na dachu” z 1971 w reżyserii Normana Jewisona, „Star Wars: Część IV Nowa Nadzieja” z 1977 w reżyserii George’a Lucasa, „E.T” Stevena Spielberga z 1982 roku. czy „Lista Schindlera” również Stevena Spielberga z 1993 roku. Zdobył także 7 nagród BAFTA, 3 nagrody Emmy oraz 23 nagrody Grammy.
- Johnny’ego Greena (4 Oscary, 12 nominacji) – m.in. „West Side Story” Roberta Wise’a i Jerome’a Robbinsa z roku 1961.
- André Pervina (4 Oscary, 11 nominacji) – m.in. „My Fair Lady” w reżyserii George’a Cukora z roku 1964.
- Johna Barry’ego (4 Oscary, 6 nominacji) – m.in. „Pożegnanie z Afryką” Sydneya Pollacka z roku 1985.

Dla porównania Hans Zimmer dostał „jedynie” jednego Oscara (za „Króla Lwa” Rogera Minkoffa i Rogera Allersa z roku 1994) przy 9 nominacjach, a Ennio Morricone 2 Oscary (pierwszy za całokształt twórczości w 2007, a za najlepszą muzykę w 2016 za „Nienawistną Ósemkę” Quentina Tarantino z 2015) oraz 5 nominacji. Pośród innych istotnych

kompozytorów muzyki filmowej należy wspomnieć także chociażby Howarda Shore'a, Maurice'a Jarre'a czy pochodzącego z Polski Bronisława Kapera⁶⁴⁹.

W 2005 roku Amerykański Instytut Filmowy (AFI) stworzył ranking 25 filmów z najlepszą amerykańską muzyką filmową, gdzie w czołówce znaleźć można takie dzieła filmowe jak „Gwiezdne Wojny” Lucasa z 1977 z muzyką wspomnianego wcześniej Johna Williamsa, „Przeminęło z wiatrem” Victora Fleminga z 1939 roku z muzyką Maxa Steinera, „Lawrence z Arabii” z roku 1962 w reżyserii Davida Leana z muzyką Maurice'a Jarre'a czy „Psychoza” Alfreda Hitchcocka z roku 1960 z muzyką Bernarda Herrmanna⁶⁵⁰.

Choć najbardziej znana na świecie jest z kinematografia amerykańska, a najczęściej rozpoznaje się twórców tworzących do filmów amerykańskich należałoby wspomnieć także o rodzimych kompozytorach, takich jak: Wojciech Kilar, Michał Lorenc, Krzesimir i Radzimir Dębscy, Jan A.P. Kaczmarek, Zbigniew Preisner, Leszek Możdżer czy Abel Korzeniowski, których utwory niejednokrotnie pojawiają się na antenie RMF Classic, a kilku spośród nich również współpracowało ze stacją bądź pojawiało się jako jej goście⁶⁵¹.

Podobnie jak w przypadku muzyki klasycznej należy zwrócić jednak uwagę, że większość twórców oraz filmografii należy do zachodniego kręgu kulturowego. Istnieje także ogromny przemysł filmowy w Indiach (tzw. Bollywood) oraz Nigerii (tzw. Nollywood). Skala produkcji filmowej w tych przemysłach każe także zwrócić uwagę na muzykę filmową w filmach azjatyckich i afrykańskich wytwórni, lecz w kontekście dalszej części pracy nie jest to konieczne, gdyż RMF Classic koncentruje swoją uwagę na muzyce zachodniego kręgu kulturowego.

Innym aspektem muzyki filmowej jest również zakwalifikowanie jej do tzw. muzyki incydentalnej, do której oprócz muzyki do filmów zalicza się innego rodzaju muzykę tła, a w tym między innymi akompaniament sztuk teatralnych, programów radiowych i telewizyjnych, a w ostatnich latach także gier wideo i komputerowych⁶⁵².

⁶⁴⁹ *The Official Academy Awards® Database*, b.d., <http://awardsdatabase.oscars.org/>, 9.12.2017.

⁶⁵⁰ *AFI'S 100 Years Of Film Scores*, b.d., <http://www.afi.com/100years/scores.aspx>, 9.12.2017.

⁶⁵¹ *Historia Polskiego Filmu – Kompozytorzy*, <http://www.akademiapolskiegofilmu.pl/pl/historia-polskiego-filmu/kompozytorzy>, 28.08.2018.

⁶⁵² *Incidental music*, <https://www.britannica.com/art/incidental-music>, 28.08.2018.

Załącznik 3.

Otoczenie RMF Classic jako nadawcy ponadregionalnego – stacje i nadajniki obecne w miastach, w których nadaje RMF Classic – stan na czerwiec 2018 r.

Miasto	Obiekt	Stacja	Częstotliwość	ERP
Białystok	Budynek UwB	VOX FM	88,6 MHz	0,5 kW
		ESKA Białystok	90,6 MHz	0,3 kW
	Cerkiew Św. Ducha	Orthodoxia	102,7 MHz	1 kW
	Hotel Asystenta	Akadera	87,7 MHz	2 kW
	Hotel Turkus	Jard	89,2 MHz	5 kW
		Jard II	103,9 MHz	2 kW
	Komin Ciepłowni Zachód	RMF Classic	90,0 MHz	0,1 kW
		Polskie Radio 24	91,1 MHz	0,08 kW
		TOK FM	93,9 MHz	0,5 kW
		RMF MAXXX Podlasie	97,5 MHz	0,5 kW
		Radio Złote Przeboje 101 FM	101,0 MHz	0,5 kW
		Polskie Radio Program II	106,4 MHz	0,65 kW
	Kościół Św. Rocha	Radio i	103,3 MHz	1 kW
	RTCN Krynice	Polskie Radio Program I	92,3 MHz	30 kW
		Polskie Radio Trójka	96,0 MHz	30 kW
		Radio Racja	98,1 MHz	120 kW
		Radio Białystok	99,4 MHz	30 kW
RMF FM		100,2 MHz	120 kW	
Radio Maryja		104,7 MHz	120 kW	
Radio Zet		107,3 MHz	76 kW	
Bydgoszcz	Budynek b. BZF	RMF Classic	95,1 MHz	0,1 kW
		Polskie Radio 24	96,2 MHz	1 kW
	Ul. Chodkiewicza	Muzo FM	90,5 MHz	0,4 kW
	Kościół św. Jadwigi	Radio Maryja	88,5 MHz	1 kW
	RTON Osielsko	Radio Złote Przeboje 91.2 FM	91,2 MHz	1 kW

		Radio Eska Bydgoszcz	94,4 MHz	5 kW
		Radio Puls Bydgoszcz	102,6 MHz	1 kW
		Radio Pogoda 103.5 FM	103,5 MHz	1 kW
		RMF MAXXX Bydgoszcz	106,1 MHz	5 kW
	RTCN Trzeciewiec	RFM FM	93,3 MHz	120 kW
		Radio Zet	95,6 MHz	120 kW
		Polskie Radio Program 2	97,6 MHz	120 kW
		Polskie Radio PIK	100,1 MHz	120 kW
		Polskie Radio Trójka	102,1 MHz	120 kW
		Polskie Radio Program 1	106,6 MHz	60 kW
Ul. Roztoczańska	TOK FM	98,5 MHz	1 kW	
Częstochowa	Biurowiec Centrum	TOK FM	95,8 MHz	0,6 kW
		Radio Złote Przeboje 96.6 FM	96,6 MHz	1 kW
	Maszt Błeszno	Radio Polska Muzyka	101,9 MHz	0,1 kW
	Komin Ciepłowni Fortum	Katolickie Radio Fiat	94,7 MHz	10 kW
	Komin ZE Elsen	RMF Classic	89,8 MHz	0,65 kW
		Radio Jura	93,8 MHz	1 kW
		Polskie Radio 24	98,9 MHz	2 kW
		RMF MAXXX Częstochowa	102,6 MHz	2 kW
	Maszt Koszęcin	Radio Maryja	107,0 MHz	10 kW
	Maszt Wręczyca	Polskie Radio Program I	87,5 MHz	10 kW
		Polskie Radio Program II	90,6 MHz	60 kW
		Polskie Radio Program III	91,7 MHz	60 kW
		Polskie Radio Katowice	100,6 MHz	60 kW
		Radio Zet	103,4 MHz	60 kW
		RMF FM	105,9 MHz	60 kW
	Elbląg	Maszt na III LO	TOK FM	89,2 MHz
Wieża przy ul. Królewieckiej		Radio ESKA Elbląg	94,1 MHz	1 kW
		RMF FM	91,2 MHz	0,21 kW

		RMF Classic	92,6 MHz	0,151 kW
	RTON Jagodnik	Polskie Radio 24	101,2 MHz	0,25 kW
		Polskie Radio Program II	102,3 MHz	5 kW
		Polskie Radio Olsztyn	103,4 MHz	0,5 kW
		Radio Maryja	104,2 MHz	10 kW
Trójmiasto (Gdynia i Gdańsk)	RTON Gdańsk Jaškowa Kopa	MUZO.FM	93,9 MHz	0,5 kW
	Komin Elektrociepłowni Gdańsk II	Radio Pogoda 87.8 FM	87,8 MHz	0,071 kW
		RMF Classic	88,4 MHz	0,4 kW
		Radio Maryja	88,9 MHz	2 kW
		Polskie Radio Program II	89,5 MHz	0,72 kW
		Radio WAWA Gdańsk	90,0 MHz	0,5 kW
		Antyradio	92,0 MHz	1 kW
		Polskie Radio 24	93,4 MHz	0,1 kW
		Radio ESKA Trójmiasto	94,6 MHz	1 kW
		RMF MAXXX Trójmiasto	96,4 MHz	1 kW
		TOK FM	97,8 MHz	0,5 kW
		Radio Złote Przeboje 103 i 99.2	103,0 MHz	2 kW
		VOX FM	104,4 MHz	1 kW
	Maszt na budynku Morskiego Instytutu Rybackiego w Gdyni	TOK FM	95,2 MHz	1 kW
		Radio Złote Przeboje 103 i 99.2	99,2 MHz	0,5 kW
	Budynek „Za Falochronem” Gdynia Witomino	Radio Maryja	102,3 MHz	0,2 kW
	TON Gdynia Komin EC	Radio ESKA Trójmiasto	90,7 MHz	2 kW
		Polskie Radio Program II	97,2 MHz	2 kW
		VOX FM	105,6 MHz	1 kW
	Gdynia Oksywie h70	RMF MAXXX Trójmiasto	106,7 MHz	3 kW
Gdynia Oksywie h60	Antyradio	101,1 MHz	0,5 kW	

		RMF Classic	107,1 MHz	1 kW
	RTCN Gdańsk Chwaszczyno	Radio Kaszëbë	92,3 MHz	2 kW
		Polskie Radio Program II	95,7 MHz	120 kW
		RMF FM	98,4 MHz	120 kW
		Polskie Radio Program III	99,9 MHz	120 kW
		Radio Puls Gdańsk	101,7 MHz	120 kW
		Radio Gdańsk	103,7 MHz	120 kW
		Radio ZET	105,0 MHz	120 kW
Katowice i aglomeracja śląska		Budynek Altus Katowice	RMF Classic	94,1 MHz
	Wieża Katowice Bytków	Polskie Radio Katowice	101,2 MHz	0,4 kW
	Komin Elektrociepłowni Katowice	Radio Złote Przeboje 91.2 FM	91,2 MHz	2 kW
		Radio Chillizet Katowice	93,6 MHz	0,2 kW
		TOK FM	97,4 MHz	1 kW
	RTCN Kosztowy	RFM FM	93,0 MHz	60 kW
		Radio Pogoda 94.5 FM	94,5 MHz	0,5 kW
		VOX FM	95,5 MHz	0,5 kW
		Polskie Radio Program I	97,9 MHz	60 kW
		Radio ESKA Śląsk	99,1 MHz	0,3 kW
		Polskie Radio Program III	99,7 MHz	60 kW
		Polskie Radio Katowice	102,2 MHz	60 kW
		Radio ZET	102,8 MHz	5 kW
		Radio Maryja	103,7 MHz	3 kW
		Polskie Radio Program II	105,6 MHz	60 kW
		Radio eM	107,6 MHz	60 kW
	Komin EC Radzionków	Radio Piekary	88,7 MHz	1 kW
	Komin EC Zabrze	RMF MAXXX Śląsk	88,1 MHz	1 kW
		Polskie Radio Katowice	89,3 MHz	0,5 kW
		Meloradio	95,1 MHz	1 kW
Radio Silesia		96,2 MHz	2 kW	

		Radio Złote Przeboje 91.2 FM	91,2 MHz	1 kW
		Radio Fest	100,2 MHz	5 kW
		Antyradio	106,4 MHz	1 kW
Kielce	TON Kielce Komin EC	MUZO.FM	92,9 MHz	0,2 kW
		TOK FM	94,9 MHz	1 kW
		RMF MAXXX Kielce/Radom	98,0 MHz	0,1 kW
		RMF Classic	99,9 MHz	1 kW
		Radio FAMA Kielce	100,8 MHz	5 kW
		Radio ESKA Kielce	103,3 MHz	1 kW
		Radio WAWA Kielce	104,6 MHz	0.1 kW
		Radio eM Kielce	107,9 MHz	1 kW
	Antena przy ul. Targowej	Radio Kielce	90,4 MHz	0,25 kW
	Wzgórze Telegraf	Polskie Radio 24	87,6 MHz	0,1 kW
		Radio VOX FM	95,5 MHz	0,2 kW
		Polskie Radio Program II	102,7 MHz	1 kW
		Meloradio 103.9	103,9 MHz	1 kW
	RTON Kielce Św. Krzyż	RMF FM	88,2 MHz	120 kW
		Polskie Radio Program I	92,3 MHz	60 kW
		Polskie Radio Program III	96,2 MHz	60 kW
Radio Kielce		101,4 MHz	120 kW	
Radio ZET		105,3 MHz	60 kW	
RMF MAXXX Kielce/Radom		106,5 MHz	20 kW	
Radio Maryja		107,2 MHz	120 kW	
Kraków	RTCN Chorągwica	Polskie Radio Program I	89,4 MHz	60 kW
		RMF FM	96,0 MHz	60 kW
		Polskie Radio Program III	99,4 MHz	60 kW
		Radio Kraków	101,6 MHz	60 kW
		Radio ZET	104,1 MHz	60 kW
		Radio Plus Kraków	106,1 MHz	10 kW

	Komin Huty ArcelorMittal	Radio Maryja	90,6 MHz	5 kW
	Maszt Kraków Rajsko	Radio WAWA Kraków	88,8 MHz	0,8 kW
	Fort – Wzgórze św. Bronisławy	RMF Classic	87,8 MHz	1 kW
	RON Kraków Malczewskiego	Radio Złote Przeboje 95,2 FM	92,5 MHz	1 kW
		RMF MAXXX Kraków	96,7 MHz	2 kW
		Radio ESKA Kraków	97,7 MHz	1 kW
		Radio Pogoda 102,4 FM	10,4 MHz	1 kW
		Rock Radio 103,8 FM	103,8 MHz	1 kW
		VOX FM	107,0 MHz	1,58 kW
	SLR Kraków Krzemionki	Radio Chillizet	93,7 MHz	1 kW
		Polskie Radio 24	97,2 MHz	0,4 kW
		Antyradio	101,0 MHz	1 kW
		Meloradio 101,3	101,3 MHz	1 kW
		Polskie Radio Program II	102,0 MHz	1 kW
		TOK FM	102,9 MHz	3 kW
		MUZO.FM	104,9 MHz	1 kW
Lublin	Wieża przy ul. Raabego	Radio Freee	89,9 MHz	1 kW
		Radio Maryja	97,0 MHz	1 kW
		Radio ESKA Lublin	103,6 MHz	0,98 kW
		VOX FM	106,1 MHz	0,98 kW
		RMF Classic	107,6 MHz	0,1 kW
	Budynek Rektoratu UMCS	Akademickie Radio Centrum Lublin	98,2 MHz	0,1 kW
	Komin EC Wrotków	Polskie Radio Program II	91,8 MHz	0,2 kW
		Polskie Radio 24	99,0 MHz	0,2 kW
	Komin Megatem EC Lublin	TOK FM	93,8 MHz	0,5 kW
		Radio Złote Przeboje 95,6 FM	95,6 MHz	1 kW
	Lublin Piotrków	Radio Plus Lublin	87,9 MHz	25 kW
	RTCN Lublin Piaski	RMF FM	89,3 MHz	30 kW

		Polskie Radio Program I	90,8 MHz	30 kW
		Polskie Radio Lublin	102,2 MHz	90 kW
		Polskie Radio Program III	104,2 MHz	89 kW
		Radio ZET	107,0 MHz	40 kW
Łódź	Wieżowiec przy ul. Piłsudskiego	VOX FM	97,9 MHz	0,5 kW
		Radio WAWA Łódź	99,8 MHz	0,6 kW
	Budynek Textilimpex	Antyradio	89,6 MHz	1,12 kW
		Meloradio 104,5	104,5 MHz	1 kW
	Wieżowiec przy ul. Sienkiewicza	MUZO.FM	102,3 MHz	0,24 kW
	Maszt ul. Piotrkowska	RMF Classic	105,0 MHz	0,2 kW
	VII DS. Politechniki Łódzkiej	Radio Żak	88,8 MHz	0,4 kW
	TON Łódź Komin EC-4	Radio Maryja	87,9 MHz	10 kW
		Radio ESKA Łódź	90,1 MHz	2 kW
		Polskie Radio Program II	91,4 MHz	10 kW
		Radio ZET	92,6 MHz	12 kW
		RMF FM	93,5 MHz	10 kW
		TOK FM	97,4 MHz	0,5 kW
		Radio Niepokalanów	98,6 MHz	2 kW
		Radio Łódź	99,2 MHz	0,5 kW
		Radio Plus Łódź	100,4 MHz	5 kW
Polskie Radio Program III		103,8 MHz	10 kW	
Polskie Radio 24		107,3 MHz	1,5 kW	
Polskie Radio Program I		107,8 MHz	30 kW	
Olsztyn	Biurowiec przy ul. Kruka	MUZO.FM	92,4 MHz	0,5 kW
	DS 11 Bratniak	UWM FM	95,9 MHz	1 kW
	RTCN Pieczewo	Radio Plus Olsztyn	88,1 MHz	0,5 kW
		Radio ESKA Olsztyn	89,9 MHz	0,5 kW
		Meloradio 90,5	90,5 MHz	0,4 kW

		Antyradio	91,9 MHz	0,5 kW
		Polskie Radio Program I	93,0 MHz	30 kW
		Polskie Radio Program II	93,7 MHz	2,5 kW
		VOX FM	94,7 MHz	0,5 kW
		RMF FM	95,3 MHz	60 kW
		Polskie Radio 24	97,9 MHz	0,1 kW
		Polskie Radio Program III	99,1 MHz	120 kW
		RMF Classic	100,9 MHz	0,1 kW
		Polskie Radio Olsztyn	103,2 MHz	120 kW
		Radio ZET	105,7 MHz	20 kW
		Radio Maryja	107,7 MHz	20 kW
		Opole	RTCN Opole Chrzelice	Polskie Radio Program I
Polskie Radio Program III	90,3 MHz			60 kW
Polskie Radio Program II	94,5 MHz			10 kW
RMF FM	95,3 MHz			60 kW
Radio Opole	103,2 MHz			60 kW
Góra Św. Anny (h38)	Radio DOXA		89,6 MHz	1 kW
	Radio Maryja		104,6 MHz	2 kW
	Rock Radio 106.6 FM		106,6 MHz	4 kW
Góra Św. Anny (h46)	Radio Park FM		93,9 MHz	2 kW
	Radio Opole		105,1 MHz	0,2 kW
Komin b. ZM PETERS	Radio Złote Przeboje 92,8 FM		92,8 MHz	1 kW
	TOK FM		96,9 MHz	0,1 kW
	Radio Pogoda 104,1 FM		104,1 MHz	0,1 kW
Komin Elektrowni Opole	Radio DOXA		107,9 MHz	10 kW
Komin EC Opole	Radio ESKA Opole		90,8 MHz	0,1 kW
	Radio ZET		92,2 MHz	10 kW
	RMF Classic		97,5 MHz	0,2 kW
	Polskie Radio 24		100,8 MHz	0,1 kW

		RMF MAXXX Opole	102,0 MHz	0,2 kW
		Radio WAWA Opole	105,7 MHz	0,2 kW
		Meloradio 106,2	106,2 MHz	1 kW
	Wieża przy ul. Piastowskiej	Radio Opole	101,2 MHz	1 kW
	Antena na kościele MB Nieustającej Pomocy	Radio Maryja	99,9 MHz	0,3 kW
Poznań	DS. nr 5 przy ul. Św. Rocha	Radio Afera	98,6 MHz	0,1 kW
	RTON Poznań Mosina	Radio ZET	97,0 MHz	30 kW
	SLR Poznań Piątkowo	Polskie Radio Program II	89,1 MHz	0,1 kW
		Radio Emaus	89,8 MHz	1 kW
		Meloradio 90,6 99,4	90,6 MHz	0,1 kW
		Polskie Radio 24	100,2 MHz	0,1 kW
		Antyradio	101,6 MHz	1 kW
		MC Radio	102,7 MHz	2 kW
		Radio ZET	104,7 MHz	0,1 kW
	Komin EC Karolin	Radio Złote Przeboje 88,4 FM	88,4 MHz	5 kW
		Radio ESKA Poznań	93,0 MHz	10 kW
		RMF MAXXX Poznań	93,5 MHz	0,4 kW
		MUZO.FM	93,9 MHz	0,5 kW
		TOK FM	97,7 MHz	0,1 kW
		Radio Pogoda 103,4 FM	103,4 MHz	0,2 kW
		RMF Classic	103,9 MHz	0,5 kW
		Rock Radio 105,4 FM	105,4 MHz	1 kW
		VOX FM Poznań	107,4 MHz	1 kW
	RCTN Poznań Śrem	Polskie Radio Program I	92,3 MHz	120 kW
		RMF FM	94,6 MHz	120 kW
		Polskie Radio Program III	96,4 MHz	120 kW
		Meloradio 90,6 99,4	99,4 MHz	2,5 kW
		Radio Poznań	100,9 MHz	120 kW

		Radio Emaus	106,2 MHz	1,5 kW	
		Radio Maryja	106,8 MHz	112 kW	
Płock	Maszt przy ul. Kochanowskiego	Radio ESKA Płock	95,2 MHz	0,1 kW	
		VOX FM	90,4 MHz	0,5 kW	
	Komin Orlen (h160)	Katolickie Radio Diecezji Płockiej	104,3 MHz	1 kW	
	Komin b. mleczarni Mitex	Radio RPL FM	88,1 MHz	0,25 kW	
		RMF Classic	93,1 MHz	0,25 kW	
		TOK FM	101,2 MHz	1 kW	
		Polskie Radio RDC – Radio Dla Ciebie	97,8 MHz	0,1 kW	
		Polskie Radio 24	99,7 MHz	0,2 kW	
	RTCN Rachocin	Polskie Radio Program I	92,2 MHz	60 kW	
		RMF FM	94,3 MHz	60 kW	
		Polskie Radio Program III	96,1 MHz	60 kW	
		Radio ZET	97,3 MHz	60 kW	
		Polskie Radio Program II	98,1 MHz	2,5 kW	
		Polskie Radio RDC- Radio Dla Ciebie	101,9 MHz	60 kW	
		Radio Maryja	106,3 MHz	60 kW	
	Szczecin	RTCN Szczecin Kołowo	Radio Szczecin	92,0 MHz	60 kW
			Radio ZET	95,2 MHz	60 kW
Polskie Radio Program I			100,3 MHz	60 kW	
Polskie Radio Program III			102,4 MHz	60 kW	
RMF FM			106,7 MHz	60 kW	
Budynek Pazim Center		RMF Classic	98,0 MHz	0,1 kW	
		RMF MAXXX Szczecin	98,4 MHz	0,3 kW	
Komin b. ZWCh Chemitex-Wiskord		Radio Plus Szczecin	88,9 MHz	15 kW	
Maszt Szczecin Warszewo		Polskie Radio 24	88,4 MHz	1 kW	
		Radio Złote Przeboje 89,8 FM	89,8 MHz	1 kW	

		Radio WAWA Szczecin	93,2 MHz	2 kW
		Radio Szczecin	94,4 MHz	0,5 kW
		VOX FM	95,7 MHz	1 kW
		Polskie Radio Program II	96,3 MHz	1 kW
		Radio ESKA Szczecin	96,9 MHz	1 kW
		TOK FM	99,3 MHz	0,1 kW
		Radio Maryja	101,6 MHz	1 kW
		Antyradio	104,9 MHz	0,158 kW
Toruń	Komin PGE Toruń	TOK FM	88,2 MHz	1 kW
		Radio GRA Toruń	88,8 MHz	0,5 kW
		Polskie Radio 24	89,7 MHz	1 kW
		Meloradio 92,8	92,8 MHz	2 kW
		Radio WAWA Toruń	96,7 MHz	3 kW
		Radio Maryja	100,6 MHz	10 kW
		Radio ESKA Toruń	104,6 MHz	1 kW
		RMF Classic	105,5 MHz	0,5 kW
Warszawa	Pałac Kultury i Nauki	Radio Maryja	89,0 MHz	1 kW
		Meloradio	94,0 MHz	0,35 kW
		RMF MAXXX Warszawa	95,8 MHz	1 kW
		Radio Plus Warszawa	96,5 MHz	10 kW
		TOK FM	97,7 MHz	0,45 kW
		Polskie Radio RDC – Radio Dla Ciebie	101,0 MHz	12,9 kW
		Radio Chillizet	101,5 MHz	0,2 kW
		MUZO.FM	102,0 MHz	0,5 kW
		Radio Kolor 103 FM	103,0 MHz	3 kW
		Radio Warszawa	106,2 MHz	1 kW
		Antyradio	106,8 MHz	0,3 kW
		Radio ZET	107,5 MHz	30 kW

	Wieżowiec Rondo ONZ	Radio WAWA	89,8 MHz	0.54 kW
		RMF FM	90,6 MHz	0,05 kW
		Radio ESKA Rock	93,3 MHz	2 kW
		Akademickie Radio Kampus	97,1 MHz	0,25 kW
		RMF Classic Warszawa	98,3 MHz	0,5 kW
		Radio Pogoda	99,5 MHz	0,1 kW
		VOX FM	104,4 MHz	0,89 kW
		Radio ESKA Warszawa	105,6 MHz	5 kW
	Hotel Marriott	Radio Pogoda	88,4 MHz	0,2 kW
		Polskie Radio 24	92,0 MHz	0,2 kW
		Polskie Radio Program I	92,4 MHz	0,3 kW
		Radio Złote Przeboje 100.1 FM	101,1 MHz	4 kW
		Rock Radio 103,7 FM	103,7 MHz	1 kW
		Polskie Radio Program II	104,9 MHz	2,5 kW
	Ul. Dereniowa	Radio Jutrzenka	99,5 MHz	0,1 kW
RTCN Raszyn	RMF FM	91,0 MHz	120 kW	
	Polskie Radio Program III	98,8 MHz	120 kW	
	Polskie Radio Program I	102,4 MHz	120 kW	
Włocławek	Wieża Włocławek Szpetal Górny – Parafia	Radio Maryja	100,9 MHz	1 kW
	Wieża Włocławek Szpetal Górny	Polskie Radio Program II	93,9 MHz	1 kW
		Polskie Radio PIK	100,3 MHz	1 kW
		Radio Hit	107,6 MHz	0,5 kW
	Dom Studenta PWSZ	Radio Kujawy	99,4 MHz	1 kW
	Zawiśle	RMF MAXXX Włocławek	89,2 MHz	0,5 kW
		RMF Classic	91,2 MHz	0,4 kW
Wrocław	RCTN Góra Ślęza	Radio Maryja	88,9 MHz	120 kW
		Radio ZET	93,6 MHz	120 kW
		Polskie Radio Program I	98,8 MHz	120 kW

		Polskie Radio Program III	100,2 MHz	120 kW
		Radio Wrocław	102,3 MHz	120 kW
		Radio ESKA Wrocław	104,9 MHz	60 kW
	Dom Studencki Kredka	Radio GRA Wrocław	95,1 MHz	0,5 kW
		RMF Classic	99,2 MHz	0,5 kW
		MUZO.FM	103,7 MHz	2 kW
		Antyradio	106,9 MHz	1,86 kW
	TON Żórawina	Polskie Radio Program II	87,7 MHz	10 kW
		Radio RAM	89,8 MHz	6 kW
		RMF FM	92,9 MHz	10 kW
		Radio Pogoda 106,1 FM	106,1 MHz	10 kW
		Polskie Radio 24	107,5 MHz	5 kW
	Bazylika św. Elżbiety	Radio Rodzina	92,0 MHz	2,5 kW
		Meloradio 97,8	97,8 MHz	0,5 kW
	Budynek PWR C-5	Akademickie Radio Luz	91,6 MHz	0,3 kW
	Wieża GSM ul. Fabryczna	Radio Złote Przeboje 90,4 FM	90,4 MHz	1 kW
		TOK FM	95,8 MHz	0,5 kW
		VOX FM	101,5 MHz	0,65 kW
		Radio WAWA Wrocław	105,5 MHz	1,26 kW
	Zielona Góra	RTCN Jemiołów	Radio ZET	88,3 MHz
Polskie Radio Program II			89,9 MHz	60 kW
Polskie Radio Program III			94,1 MHz	60 kW
Antyradio			98,4 MHz	0,4 kW
Radio Maryja			100,0 MHz	5 kW
Polskie Radio Zachód			103,0 MHz	120 kW
Polskie Radio Program I			105,0 MHz	60 kW
RMF FM			106,4 MHz	60 kW
Ptasia		RMF Classic	89,0 MHz	0,25 kW
		RMF MAXXX Lubuskie	101,7 MHz	0,79 kW

	Góra Wilkanowska	Antyradio	92,9 MHz	0,1 kW
		VOX FM	95,3 MHz	0,2 kW
		Radio Złote Przeboje 98,1 FM	98,1 MHz	0,1 kW
		Polskie Radio	104,0 MHz	2 kW
		Polskie Radio Zielona Góra	105,7 MHz	0,2 kW
		Radio ZET	107,0 MHz	0,1 kW
	Ul. Kukułcza	Radio Zielona Góra	97,1 MHz	1 kW
	Dom Studenta U Lecha	Radio Index	96,0 MHz	0,1 kW
	Wieża Ciśnień	Radio Maryja	90,3 MHz	1 kW
		Radio Plus Zielona Góra	91,7 MHz	1 kW

Załącznik 4.

Porównanie pozycji RMF Classic i PR Programu 2 – stan na grudzień 2020 r.

Miasto	Pozycja PR Programu 2 (procent audytorium)	Pozycja RMF Classic (procent audytorium)	Badany okres
Białystok ⁶⁵³	18. (0,2%)	10. (4,6%)	IV-IX 2020
Olsztyn ⁶⁵⁴	16. (0,0%)	10. (2,6%)	III-VIII 2020
Toruń ⁶⁵⁵	12. (2,1%)	10. (3,5%)	V-X 2020
Szczecin ⁶⁵⁶	17. (0,2%)	9. (4,1%)	V-X 2020
Częstochowa ⁶⁵⁷	15. (0,4%)	10. (4,1%)	V-X 2020
Kielce ⁶⁵⁸	17. (0,7%)	9. (4,7%)	V-X 2020
Lublin ⁶⁵⁹	16. (0,3%)	10. (4,3%)	V-X 2020
Bydgoszcz ⁶⁶⁰	14. (1,4%)	9. (4,5%)	V-X 2020
Poznań ⁶⁶¹	22. (0,6%)	8. (4,5%)	V-X 2020
Wrocław ⁶⁶²	20. (1,0%)	10. (4,4%)	V-X 2020

⁶⁵³ RMF FM na czele słuchalności w Białymstoku w II i III kwartale, Trójka wypadła z podium, <https://www.wirtualnemedi.pl/artykul/sluchalnosc-rmf-fm-radio-zet-polskie-radio-bialystok-na-podium>, 18.12.2020.

⁶⁵⁴ RMF FM liderem słuchalności w Olsztynie. Duży wzrost Antyradia, <https://www.wirtualnemedi.pl/artykul/sluchalnosc-radia-rmf-fm-radio-zet-vox-fm-olsztyn-stacje-top-4>, 18.12.2020.

⁶⁵⁵ RMF FM nowym liderem słuchalności w Toruniu, Radio Gra spadło na trzecie miejsce, <https://www.wirtualnemedi.pl/artykul/sluchalnosc-radio-torun-rmf-fm-zet-gra-melradio-wawa-top-5>, 18.12.2020.

⁶⁵⁶ Radio Szczecin nowym liderem słuchalności. Wyprzedziło RMF FM i Radio ZET, <https://www.wirtualnemedi.pl/artykul/sluchalnosc-radio-szczecin-rmf-fm-zet-antyradio-tok-fm>, 18.12.2020.

⁶⁵⁷ RMF FM na czele rynku radiowego w Częstochowie. Radio Jura awansowało na podium, <https://www.wirtualnemedi.pl/artykul/sluchalnosc-czestochowa-rmf-fm-radio-zet-jura>, 18.12.2020.

⁶⁵⁸ RMF FM liderem słuchalności w Kielcach. Duży awans Eski, <https://www.wirtualnemedi.pl/artykul/sluchalnosc-rmf-fm-rmf-maxxx-radio-kielce-eska-top-stacje>, 18.12.2020.

⁶⁵⁹ RMF FM najchętniej słuchane w Lublinie. Eska awansowała na podium, <https://www.wirtualnemedi.pl/artykul/sluchalnosc-w-lublinie-rmf-fm-radio-zet-eska-zlote-przeboje-puls>, 18.12.2020.

⁶⁶⁰ RMF FM nadal zdecydowanym liderem w Bydgoszczy, Radio Maryja spadło na ostatnie miejsce, <https://www.wirtualnemedi.pl/artykul/sluchalnosc-radio-bydgoszcz-rmf-fm-zet-eska-zlote-przeboje-elita>, 18.12.2020.

⁶⁶¹ RMF FM liderem w Poznaniu. TOK FM wyprzedziło Eskę i Złote Przeboje, <https://www.wirtualnemedi.pl/artykul/sluchalnosc-poznan-rmf-fm-tok-fm-eska-zlote-przeboje-radio-zet>, 18.12.2020.

⁶⁶² RMF FM liderem słuchalności we Wrocławiu. TOK FM awansowało z 6. na 2. miejsce, <https://www.wirtualnemedi.pl/artykul/sluchalnosc-we-wroclawiu-rmf-fm-tok-fm-eska-zet-antyradio>, 18.12.2020.

Łódź ⁶⁶³	17. (1,3%)	12. (2,6%)	V-X 2020
Kraków ⁶⁶⁴	23. (0,7%)	4. (5,6%)	VI-XI 2020
Aglomeracja Śląska ⁶⁶⁵	23. (0,3%)	19. (1,3%)	VI-XI 2020
Warszawa ⁶⁶⁶	24. (1,1%)	6. (5,3%)	VI-XI 2020
Trójmiasto ⁶⁶⁷	18. (0,9%)	11. (4,5%)	VI-XI 2020

⁶⁶³ RMF FM liderem słuchalności w Łodzi. Radio ZET wyprzedziło Eskę, <https://www.wirtualnemedi.pl/artykul/sluchalnosc-lodz-rmf-fm-radio-zet-eska-tok-fm>, 18.12.2020.

⁶⁶⁴ RMF FM liderem w Krakowie, TOK FM awansowało na 2. miejsce, https://www.wirtualnemedi.pl/artykul/sluchalnosc-radia-krakow-rmf-fm-tok-fm-zet-rmf-classic_1, 18.12.2020.

⁶⁶⁵ RMF FM nokautuje konkurencję w Aglomeracji Śląskiej, AntyRadio wyprzedziło RMF MAXXX, <https://www.wirtualnemedi.pl/artykul/sluchalnosc-aglomeracja-slaska-rmf-fm-antyradio-rmf-maxxx>, 18.12.2020.

⁶⁶⁶ Radio ZET liderem słuchalności w Warszawie. Trójka spadła na dziesiąte miejsce, https://www.wirtualnemedi.pl/artykul/sluchalnosc-warszawa-radio-zet-rmf-fm-tok-fm-eska-top-4-stacje_1, 18.12.2020.

⁶⁶⁷ RMF FM liderem w Trójmieście. Radio ZET i Antyradio na podium, <https://www.wirtualnemedi.pl/artykul/sluchalnosc-radia-trojmiasto-rmf-fm-radio-zet-antyradio-tok-fm-top-4>, 18.12.2020.